26097

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI BÖLÜMÜ
TÜRK-İSLÂM EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun) Hayatı, Eserleri ve Dinî Edebiyatla İlgili Şiirleri

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Zülfikar GÜNGÖR

Tez Danışmanı
Doç.Dr. Ali YILMAZ

ANKARA 1994

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

İnsan yaratılmışlar içerisinde çok müstesna bir yere sahiptir. Allah (c.c.), insanı en güzel şekilde yaratmış, bütün bir alemi onun emrine amade kılmıştır. Aynı zamanda insana, akıl, konuşma, düşünme gibi kendisini diğer varlıklardan üstün kılan özellikler verilmiştir.

Kendisine verilen bu özelliklerle insan, bir kültür meydana getiren, meydana getirdiği kültürü kendisinden sonraki nesillere aktaran bir varlıktır. O; duygularını, düşüncelerini, sevinçlerini, üzüntülerini ve inançlarını sözlü veya yazılı bir şekilde ifade ederek bir kültürün oluşmasını sağlar.

İnsanların bu şekilde meydana getirmiş olduğu yazılı eserlere, edebî eser denir. Bir edebî eserde, o eseri meydana getiren kişinin duygu, düşünce ve inançlarının yanısıra, içinde yaşadığı toplumun özellikleri ve durumu da yer alır. Böylece bu tür eserlerden, eseri yazan kişinin yaşadığı dönemde içinde bulunduğu cemiyetin, kültürel, ekonomik, siyâsî ve edebî durumu ile ilgili bilgileri de öğreniriz. Onun için edebî eserler yazmış kişilerin tanınması, kültür hayatımızın öğrenilmesi bakımından bir zarurettir.

Tahirü'l-Mevlevî de; yazdığı eserler ve makalelerle yaşadığı toplumun durumu hakkında bilgiler veren, yaşadığı dönemin kültürünü daha sonraki nesillere aktaran önemli bir şahsiyettir. O, şâir, yazar, gazeteci, muallim, müderris, mesnevî-han ve edebiyat tarihçisi olarak çok renkli bir kişiliğe sahiptir.

14-15 yaşlarında şiir yazarak başladığı yazı hayatını ölünceye kadar devam ettiren Tahirü'l-Mevlevî, edebiyat, İslâm tarihi ve tasavvuf gibi sahalarda yüze yakın eser ve yüzlerce makale kaleme almış son derece velûd bir şahsiyettir.

Hakkında fazla araştırma yapılmadığı ve yazma eserleri tanınmadığı için, edebiyat tarihlerinde hakkında fazla malumat bulunmayan müellifimiz, aruz vezniyle yazılmış yüzlerce manzumeden oluşmuş mürettep bir divana sahip olması bakımından da, Divân Edebiyatı'nın Cumhuriyet döneminde yaşamış son temsilcilerinden biri sayılır.

Tahirü'l-Mevlevî'yi her yönüyle tanıtmayı hedeflediğimiz bu çalışmamız, giriş bölümü haricinde dört bölümden meydana gelmektedir.

Çalışmamızın giriş bölümünde dinî-tasavvufî edebiyatın doğuşu ve ürünleri hakkında ana hatlarıyla bilgi verilmiş, ayrıca Tahirü'l-Mevlevî'nin yaşadığı dönemin siyasî ve edebî durumu anlatılmıştır.

I. bölüm'de, Tahirü'l-Mevlevî'nin hayatı ele alınarak, her yönüyle tanıtılmaya çalışılmıştır.

III. Bölüm'de, müellifimizin tasavvufî ve edebî şahsiyeti açıklandıktan sonra, III. Bölüm'de yazma ve matbu eserlerinden bulabildiklerimiz tanıtılmış ve ayrıca değişik dergilerde yayınlanmış olan makalaleri liste halinde verilmiştir.

IV. Bölüm'de ise T. Mevlevî'nin dinî edebiyatla ilgili şiirlerinden örnekler verilerek, bu şiirlerin vezinleri bulunmuş, transkripe yapılmış ve şiirlerin içinde telmihte bulunulan ayet ve hadisler dipnotta Arapçaları ve tercümeleri ile verilmiştir. Çalışmamızın sonuna ise müellifle ilgili 4 adet resim ve 13 adet belge eklenmiştir.

Araştırmamızda faydalandığımız bilgilerin kaynakları dipnotlarda gösterilmiş, dipnotlarda yazar ve eser isimlerinde fazla kısaltma yapılmamıştır. Kısaltma yaptığımız birkaç eser ise, kısaltmalar bölümünde gösterilmiştir.

Çalışmamızda verdiğimiz ayetlerin meallerinde, M.Ü. İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden bir grubun hazırladığı 'Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Tercümesi' esas alınmıştır. Hadislerin ise kaynakları dipnotlarda gösterilmiştir.

Son olarak, "Tahirü'l-Mevlevî Hayatı, Eserleri ve Dinî Edebiyatla İlgili Şiirleri" isimli bu çalışmayı, yüksek lisans tezi olarak almamda ve çalışmalarım sırasında yol gösteren, fikirleriyle yönlendiren ve karşılaştığım problemlerin çözümünde yardımcı olan, tez danışmanım, değerli hocam Doç. Dr. Ali Yılmaz Bey'e ve değerli hocam Doç. Dr. Mehmet Akkuş Bey'e sonsuz teşekkür ve hürmetlerimi sunmayı bir borç addediyorum.

Zülfikar Güngör

KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tahirü'l-Mevlevî, Osmanlı'nın son dönemlerinde yetişmiş, çok velûd bir ilim adamı ve edebiyatçımızdır. Aynı zamanda bir mutasavvıf olan bu değerli araştırmacı hakkında yeterince araştırma yapılmamış olması büyük bir eksikliktir.

Bu eksikliği tesbit ettiğimiz zaman, bu şahsın, hayatı, eserleri ve dinî edebiyatla ilgili şiirleri hakkında bir araştırma yaparak, bu eksikliğin bir nebze giderilmesine katkıda bulunmayı düşündük.

Çalışmaya başladığımız zaman öncelikle onun yayınlanmış eserlerini, makalelerini ve onunla ilgili yazılmış yazı ve yapılmış araştırmaları tesbite çalıştık. Bu düşünceden hareketle, başta Millî Kütüphane olmak üzere, A.Ü. İlahiyat Fakültesi, A.Ü. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Tarih Kurumu, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adnan Ötüken kütüphanelerinde yaptığımız çalışmalarla, müellifin matbu eserlerini, **Mahfil, Beyânü'l-Hak, Sırat-ı Müstakîm, Sebilü'r-Reşâd, Bilgi Yurdu, Yücel, Çığır, İslâm Yolu, İslâm'ın Nuru** v.s. gibi dergilerde yayınlanmış olan araştırmalarını ve şiirlerini ve onunla ilgili yazılmış olan yazıları tesbit ederek gerekli fişleme çalışmamızı yaptık.

Bu arada tezimizi aldıktan sonra Dr. Atilla Şentürk imzasıyla yayınlanan **Tahirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri** adlı eserden müellifimizin yazma eserlerinin büyük çoğunluğunun İstanbul Süleymaniye Kütüphenesi'nde bulunduğunu öğrenince, İstanbul'da; adı geçen kütüphane, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Millet Kütüphanesi ve Ragıp Paşa Kütüphanesi'nde mevcut olan yazma eserlerini tek tek inceledik. Ayrıca müellifin annesinin ve kendisinin mezarının olduğu Yenikapı Mevlevîhanesine giderek buranın ve bu Mevlevî-hane'nin yanındaki hamûşan mezarlığında bulunan annesinin ve kızkardeşinin mezarlarının resimlerini çektik. Böylece İstanbul'da olan çalışmamızı da tamamladık.

Dr. Atilla Şentürk'ün yukarıda söz konusu edilen kitabı, İstanbul Üniversitesi'nde 1980 yılında Tahirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri adıyla yapılmış bir lisans tezi çalışmasının bir kısmından oluşmuştur. Bu lisans tezi çalışmasında, T. Mevlevî'nin Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî (1) adlı eseri de transkribe edilerek verilmiştir.

Çalışmamızı yaptığımız sırada Dr. Atilla Şentürk, Amerika'da olduğu için kendisiyle görüşemedik. Ancak yayınlanmış olan kitabı, bizim çalışmamızda T. Mevlevî'nin yazma eserlerini ve hakkında yapılmış çalışmaları tesbitte faydalı olmuştur. Ancak bu alışmada yazma eserlerin tanıtımı, bu eserlerin tanıtımında takip edilen usule göre yapılmamıştır. Ayrıca bu çalışma, T. Mevlevî'nin tüm yazma ve matbu eserlerini içermemektedir. Biz yaptığımız çalışma sırasında, bu kitapta yer almayan yazma eserleri de tanıttık, bu kitabın eksikliklerini de belirtmeye çalıştık.

Tahirü'l-Mevlevî'nin hayatı ile ilgili bilgileri öncelikle kendi eserlerinden ve makalelerinden tesbit ederek vermeye çalıştık. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Fethi

Sezai Türkmen bölümü 180 ve 181 numaralarda kayıtlı olan, müellifle ilgili resmî belgelerden de çalışmamızda faydalandık.

Müellifimizin hayatı ile ilgili bilgiler başta, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9387'de kayıtlı olan **Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî** olmak üzere, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 170'de kayıtlı **Dinî Tarihî Edebî Makaleler**'de bulunan "Hayatım" adlı makalede yer almaktadır. Ayrıca **Mahfil** dergisinde 36. sayıdan itibaren yayınlanan "Muhammed Esad Dede Efendi'ye Dâir" adlı yazarın makalesinde, **Şeyh Celaleddin Efendi Merhum** (İst. 1326), **Şâir Ali İffet** (Millet Ktp. Ali Emirî Tarih 1246) gibi eserlerinde kendisiyle ilgili bilgilere rastlanmaktadır.

Yazarın, **Matbuat Alemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri** (Yay. Haz. Sadık Albayrak, Nehir Yay. İst. 1990) adıyla yayınlanan hatıratı da, hayatıyla ilgili faydalandığımız en önemli kaynak olmuştur. Eksik olarak yayınlanmış olan bu eserin yazma nüshasını ise bulup inceleyemedik.

Tahirü'l-Mevlevî ile ilgili ikinci elden kaynaklar içerisinde en geniş bilgi Hüseyin Vassaf'ın **Sefine-i Evliya** (Yay. Haz. Dr. Mehmet Akkuş - Dr. Ali Yılmaz, Seha Neşriyat, İst. 1990), adlı eserinde mevcuttur.

Ayrıca Dr. Reşit Süreyya Gürsoy imzasıyla **Bilgi Yurdu**, Yıl 3, S. 30, İkinci Kanun 1940, s. 912-918'de yayınlanan makale, müellifimiz hayatta iken yazılmış olması ve edebî şahsiyeti ve şiiriyle ilgili kısa da olsa değerlendirmelerin yapılmış olması bakımından önemlidir.

Mahir İz'in **Yılların İzi** adlı hatıratı ile müellifin ölümü üzerine Hakkı Süha Gezgin, Ercümend E Talu, Esad Ekicigil, A. Sadi Aytan imzalarıyla gazete ve dergilerde yayınlanan yazılar da onu tanıyanların, onun şahsiyeti üzerine yazdığı bilgileri ihtiva etmeleri bakımından önemlidir.

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.d. : Adı geçen dergi
a.g.m. : Adı geçen makale
Ank. : Ankara
Ank. Üniv. : Ankara Üniversitesi
A.Ş. : Anonim Şirketi
A.Ü.İ.F. : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Bk. : Bakanlığı
Bkz. - bkz. : Bakınız
Bl. : Bölümü
Bsk. : Baskı
Bşk. : Başkanlık
C. : Cilt
C. Ahir : Cemaziyyü'l-Ahir
C. Evvel : Cemaziyyü'l-Evvel
Çev. : Çeviren
Doç. : Doçent
Dr. : Doktor
Ef. : Efendi
F.S.T. : Fethi Sezai Türkmen
H. - h. : Hicrî
Haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazret, Hazreti
İst. : İstanbul
K. Evvel : Kanun-ı Evvel
K. Sânî : Kanun-ı Sanî
Ktp. : Kütüphane, kütüphanesi
M. - m. : Miladî
mad. : Maddesi
Mtb. : Matbaası
M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı
No. - nr. : Numara
Ord. : Ordinaryüs
Ö. : Ölümü
Prof. : Profesör
R. : Rûmî
r.a. : Radiya'llahu anh
R. Evvel : Rebiu'l-Evvel
R. Ahir : Rebiu'l-Ahir
S. : Sayı
s. : Sayfa
s.a.s. : Sall'llâhu aleyhi ve sellem
Ter. : Tercüme
T. Evvel : Teşrin-i Evvel
T. Sani : Teşrin-i Sani
ty. : Tarih yok
Vr. - vr. : Varak
vs. : Vesaire
Yay. : Yayınları
Yay. Haz. : Yayına hazırlayan
y.y. : yüzyıl

BİBLİYOGRAFYA KISALTMALARI

D.G. Büyük İslâm Tarihi	:	Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi.
İslâm Ansk.	:	İslâm Ansiklopedisi.
Keşfü'l-Hafa	:	Keşfü'l-Hafâ ve Müzîli'l-İlbâs amme'ştehera mine'l-Ehadîsi alâ Elsinetini's-Nâs
Matbuat Âlemindeki Hayatım	:	Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri
T.D.Y.A.Y. Belteten	:	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ع :	'	ث :	s̲	س :	s	ك :	k
ا :	a, e.	ج :	c	ش :	ş	ک :	g, ğ
ا :	ı, i.	چ :	ç	ص :	ṣ	ڭ :	ñ
ا :	u, ü.	ح :	ḥ	ض :	ż, ḍ	ل :	l
آ :	ā	خ :	ḫ ẖ	ط :	ṭ	م :	m
ـا :	-a	د :	d	ظ :	ẓ	ن :	n
او :	o, ö, u, ü.	ذ :	z̲	ع :	‘	ه :	h
ب :	b	ر :	r	غ :	ġ	ى :	y
پ :	p	ز :	z	ف :	f		
ت :	t	ژ :	j	ق :	ḳ		

Bunların yanı sıra, uyguladığımız metot şöyledir:

a) Arapça kelimelerin başındaki (ال) harf-i tarifleri, kendisinden önceki kelimeyle beraber okunmadığı zaman, "el-" şeklinde yazılmış; önceki kelime veya harfle birleşmişse, (ا) yazılmamış, onun yerine (') işareti konmuştur.

b) Arapça tamlamalar, Tahirü'l-Mevlevî, Necmü'd-din, Keşfü'l-Hafa şeklinde yazılmıştır.

c) Farsça tamlamalarda terkip esresi, "ı" veya "i" gösterilmiştir. Ses uyumu durumunda bile, "u" veya "ü" yazılmamıştır.

d) Bileşik isimler ise, orjinal metinler, Arapça, Farsça ve Osmanlıca kitapların yazar isimleri ve çoğu yerde imlâ özelliği gösterilerek yazılmış (Beyanü'l-Hak, Sebîlü'r-Reşad, gibi); Türkçeye malolmuş isimlerde ise imlâ özelliği belirtilmemiştir.

e) Birbirinin müteradifi, tamamlayıcısı veya zıddı olan iki kelime arasındaki (و) lar, "u", "ü", "vu" ve "vü" şeklinde yazılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I
KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ III
KISALTMALAR V
BİBLİYOGRAFYA KISALTMALARI VI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ VII

GİRİŞ

1. Dinî-Tasavvufî Edebiyatın Doğuşu ve Gelişimi 2
2. Dinî-Tasavvufî Edebiyatın Ürünleri 5
3. Tahirü'l-Mevlevî'nin Yaşadığı Dönemin Özellikleri 8
   a. Dönemin Siyasî Özellikleri 8
   b. Dönemin Edebî Özellikleri 11

I. BÖLÜM
TAHİRÜ'L-MEVLEVÎ OLGUN

HAYATI 17
1. İsmi-Ünvanı 17
2. Doğum Tarihi 20
3. Ailesi 21
   a. Babası 21
   b. Annesi 21
   c. Kardeşleri 23
   d. Diğer Akraba ve Yakınları 24
4. Çocukluğu ve Yetişmesi 25
5. Tahsili 26
6. Yaptığı Vazifeler 28
   a. Memuriyet Hayatı 28
   b. Muallimlik ve Müderrislik Hayatı 31
   c. Basın Hayatı 40
7. Ölümü 45

II. BÖLÜM
TAHİRÜ'L-MEVLEVÎ OLGUN'UN ŞAHSİYETİ

ŞAHSİYETİ 51
A. TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ 51
1. Mensup Olduğu Tarikat 51
2. Tasavvufla Alakasının Başlaması 54

3. Tarikata Girişi 55
4. Tarikata Girişinden Sonraki Durumu 56
a. Tarikatların İlgası ve Tekkelerin Kapanmasına Kadar Olan Dönem 56
b. Tekkelerin Kapatılması Sonrası Ölümüne Kadar Olan Dönem 62
b.1. Dinde Reform 64
b.2. Noel Kutlamaları ve Avrupa'yı Taklit 65
b.3. Dilin ve Dil Öğrenmenin Önemi 65
5. Şeyhi 65
6. Bazı Tasavvufî Konulardaki Görüşleri 69
a. Tasavvufun Önemi ve Mürşidin Gerekliliği 69
b. Nefisle Mücadele ve Nefis Çeşitleri 71
c. Halvet ve Çile 72
d. Zikir, Önemi ve Çeşitleri 74
e. Ru'yetullâh-Allah'ın Görülmesi 75
f. Vahdet-i Vücud 75
g. Sema ve Raks 76
B. EDEBÎ ŞAHSİYETİ 80
1. Şairliği 80
2. Nesirciliği 102

III. BÖLÜM
TAHİRÜ'L-MEVLEVÎ OLGUN'UN ESERLERİ

ESERLERİ 111
A. YAZMA ESERLERİ 111
1. Asî Abaza Hasan Paşa 111
a. Genel Bilgiler 111
b. Nüshası 111
2. Aşık Çelebi Tezkiresi ve Şâir Zâtî 112
a. Genel Bilgiler 112
b. Nüshası 112
3. Bursalı Gazalî 113
a. Genel Bilgiler 113
b. Muhtevası 113
c. Nüshası 113
4. Büyüklerimizden Bazı Zevât 114
a. Genel Bilgiler 114

b. Yazılış Gayesi 115
c. Muhtevası 115
d. Nüshaları 116
5. Dinî Tarihî Edebî Makaleler 116
a. Genel Bilgiler 116
b. Nüshası 118
6. Dîvânçe-i Fârisî-i Tâhir 119
a. Genel Bilgiler 119
b. Nüshaları 119
7. Divân Edebiyatı'ndan Birkaç Parça ve İzahı 120
a. Genel Bilgiler 120
b. Muhtevası 121
c. Nüshası 121
8. Dîvân-ı Tahirü'l-Mevlevî (1) 122
a. Genel Bilgiler 122
b. Eserin İsmi 123
c. Yazılış Gayesi 123
d. Yazılış Tarihi 123
e. Muhtevası 123
f. Nüshası 124
9. Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2) 124
a. Genel Bilgiler 124
b. Nüshaları 125
10. Edebî Mektuplar 126
a. Genel Bilgiler 126
b. İsmi 126
c. Yazılış Tarihi 126
d. Nüshası 127
11. Edebiyat Dersi Muhtırası 127
a. Genel Bilgiler 127
b. İsmi 128
c. Yazılış Gayesi 128
d. Yazılış Tarihi 128
e. Muhtevası 129
f. Nüshaları 129
12. Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Tabirler 130
a. Genel Bilgiler 130
b. Yazılış Gayesi 131

c. Yazılış Tarihi ... 131
d. Muhtevası ... 131
e. Nüshaları ... 132
13. Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar ... 132
a. Genel Bilgiler ... 132
b. Nüsha ... 133
14. Garb Edebiyatına Dair Manzum Bir Muhtıra ... 134
15. Hallâc-ı Mansûr'a Daâir ... 134
a. Genel Bilgiler ... 134
b. Yazılış Gayesi ... 135
c. Yazılış Tarihi ... 135
d. Muhtevası ... 135
e. Nüshası ... 135
16. Hitabet Dersleri ... 136
a. Genel Bilgiler ... 136
b. Muhtevası ... 137
c. Yazılış Tarihi ... 138
d. Nüshası ... 138
17. Hulefâ-i Raşidîn Devri Hulasa-i Vakayii ... 140
a. Genel Bilgiler ... 140
b. Nüshaları ... 140
18. İbn-i Kemâl'in Yavuz Hakkındaki Mersiyesi ... 141
a. Genel Bilgiler ... 141
b. Nüshası ... 142
19. İslâm Ansiklopedisi İçin Yazdıklarım ... 142
a. Genel Bilgiler ... 142
b. Muhtevası ... 143
c. Nüshası ... 144
20. İstanbul'un Eski Âdetlerinden ... 144
a. Genel Bilgiler ... 144
b. Nüshası ... 145
21. Kava'id-i Edebiyye Dersleri ... 145
a. Genel Bilgiler ... 145
b. Yazılış Tarihi ... 146
c. Muhtevası ... 146
d. Nüshaları ... 147
22. Kitabet-i Resmiyye ... 148
a. Genel Bilgiler ... 148

b. Muhtevası 148
c. Nüshası 148
23. Kudemâ-yı Mevleviyye 149
a. Genel Bilgiler 149
b. Muhtevası 149
c. Nüshaları 151
24. Kur'ân ve Mağz-ı Kur'ân 151
25. Mantıkî ve Bir Hezeliyyesi 152
a. Genel Bilgiler 152
b. Nüshası 152
26. Mecmu'a-i Eş'âr 153
a. Genel Bilgiler 153
b. Nüshası 153
27. Menâkıbu'l-Arifin'de Münderic Makâlât-ı Şems-i Tebrizî'den On Fasılın Tercümesi 154
a. Genel Bilgiler 154
b. Nüshası 154
28. Mısır'daki Abbasi Halifeleri 155
29. Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ Tercümesi 155
a. Genel Bilgiler 155
b. Nüshası 156
30. Nedim'in Köşk Kasidesi ve Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın Naziresi 156
a. Genel Bilgiler 156
b. Nüshası 157
31. Nisâbu'l-Mevlevî Tercümesi 157
32. Osmanlı Devleti'nde İdam Edilen İki Şeyhü'l-İslâm 158
a. Genel Bilgiler 158
b. Nüshası 159
33. Risâle-i Fütüvvetiyye 159
a. Genel Bilgiler 159
b. Nüshası 160
34. Sabrî'nin Ebu Sa'îd Vasfındaki Kasidesi 160
a. Genel Bilgiler 160
b. Nüshaları 161
35. Sadi-i Şirâzî'ye Dâir 161
a. Genel Bilgiler 161
b. Nüshası 161

36. Es-Siretu'n-Nebeviyye ve'l-Asâru'l-Muhammediyye Tercümesi 162
a. Genel Bilgiler 162
b. Nüshası 163
37. Sünbülzâde Vehbî'nin Tannane Kasidesi 163
a. Genel Bilgiler 163
b. Muhtevası 164
c. Nüshası 164
38. Sünbülzâde Vehbî'nin Tayyare Kasidesi ve Şerhi 165
a. Genel Bilgiler 165
b. Muhtevası 165
c. Nüshaları 165
39. Şâir Ali İffet 166
a. Genel Bilgiler 166
b. Muhtevası 166
c. Nüshaları 167
40. Şâir Anıtları 167
a. Genel Bilgiler 167
b. Yazılış Amacı 168
c. Yazılış Tarihi 168
d. Muhtevası 168
e. Nüshası 169
41. Şâir Refi-î Kalâyî 169
a. Genel Bilgiler 169
b. Nüshası 170
42. Şeyhü'l-İslâm Abdü'l-Aziz Efendi 170
43. Tarih Hülasaları ve Kısas-ı Enbiya 171
a. Genel Bilgiler 171
b. Nüshaları 172
44. Teceddüt Edebiyatına Dâir Muhtıra 173
a. Genel Bilgiler 173
b. İsmi 173
c. Yazılış Tarihi 173
d. Muhtevası 174
e. Nüshaları 174
45. Tefsir-i Hüseynî Tercümesi 176
46. Telfiku'l-Ahbâr ve Telkıhu'l-Asâr 176
a. Genel Bilgiler 176
b. Muhtevası 177

c. Nüshası ... 177
47. Tercümelerim ... 178
48. Türk Edebiyâtı Tarihçesi ... 178
a. Genel Bilgiler ... 178
b. İsmi ... 179
c. Yazılış Tarihi ... 179
d. Muhtevası ... 180
e. Nüshaları ... 180
49. Veliyüddin Oğlu Ahmed Paşa Divân'ının Nesre Çevrilişi ... 182
a. Genel Bilgiler ... 182
b. Nüshası ... 183
B. MATBU ESERLERİ ... 183
1. Afgan Emîrî Abdurrahman Han ... 183
2. Amuzgâr-ı Pârisi ... 184
3. Asr-ı Saadette Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri ... 184
4. Bâki'ye Dâir ... 185
5. Cengiz ve Hulagu Mezâlimi ... 186
6. Dest-Âviz-i Fârisi-Hanan ... 186
7. Divân Edebiyâtı ve Istılahları ... 186
8. Divânçe-i Tâhir ... 187
9. Edebiyât Istılahları ... 187
10. Edebiyât Lugatı ... 188
11. Edebiyât Tarihimize Dâir Manzum Bir Muntıra ... 189
12. El-Futuhâtu'l-İslâmiyye Tercümesi ... 190
13. Fuzûlî'ye Dâir ... 190
14. Germiyanlı Şeyhî ve Hârnâme'si ... 191
15. Hazret-i Peygamber ve Zamanı ... 192
16. Hind İhtilâli ... 193
17. Hind'in Moğol Hükümdarı ve Nâdir Şah ... 193
18. Hind Masalları ... 193
19. İki Mektup Surûrî ile Gubârî ... 194
20. İnsanlığın Büyük Önderi Rasulu Azam Hz. Muhammed'in Hal Tercümesi ... 194
21. İslâm Askerine ... 195
22. Kafkasya Mücâhidi Şeyh Şâmil'in Gazavatı ... 196
23. Kâili Bilinen Fıkralar ... 196
24. Kamerî Aylara Dâir Malumat ... 197
25. Matbuat Âlemindeki Hayatım ... 197

26. Medâris-i İslâmiyye Talebesine Tarih Hülasaları 198
27. Mesnevî Dersleri 198
28. Mesnevî'nin Eski ve Yeni Mu'terizleri 199
29. Mesnevî'nin Mu'terizine İkinci Cevap 200
30. Mir'ât-i Hz. Mevlânâ 200
31. Mir'âtü'l-Akâid 201
32. Müslümanlıkta İbadet Tarihi 201
33. Siyer-i Peygamberi 202
34. Şâîr Nev'î ve Sûriye Kasidesi 202
35. Şeyh Celâleddin Efendi Merhum 202
36. Şeyh Sa'di'nin Bir Sergüzeşti 203
37. Şukûfe-i Baharistan 203
38. Tarih-i İslâm sahâifinden 204
39. Tedrisât-ı Edebiyyeden Nazım ve Eşkâl-i Nazım 204
40. Teşebbüs-i Şahsi 205

C. MAHFİL DERGİSİ ve YAYINLANMIŞ MAKALELERİ 205

IV. BÖLÜM

TAHİRÜ'L-MEVLEVÎ OLGUN'UN DİNÎ EDEBİYATLA İLGİLİ ŞİİRLERİ

DİNÎ EDEBİYATLA İLGİLİ ŞİİRLERİ 234

SONUÇ 265

ABSTRACT 270

BİBLİYOGRAFYA 272

EK: RESİM VE BELGELER 280

GİRİŞ

GİRİŞ

Araştırmamızın konusu; 1294-1370 (1877-1951) yılları arasında yaşamış olan Tahirü'l-Mevlevî (Olgun)'nin hayatı, eserleri ve dinî edebiyatla ilgili şiirlerinin incelenmesidir.

Osmanlı Devleti'nin asırlarca başşehri olmuş olan İstanbul'da hayatını geçirmiş olan müellifin yetiştiği aile çevresi, tasavvufla ve özellikle Mevlevîlikle ilgilenen bir çevre olduğu için, çocukluğundan itibaren tasavvufa ilgi duymuştur. Bu tarikata olan ilgisini hayatı boyunca devam ettirmiş ve dinî-tasavvufî muhtevalı şiirler ve eserler yazmıştır.

Tahirü'l-Mevlevî'nin eserleri; edebî, tasavvufî ve tarihî muhtevaya sahiptir. Edebî eserlerinin bir kısmı ve tasavvufî sahadaki en önemli eseri olan **Şerh-i Mesnevî** adlı eseri şerh mahiyetindedir. Eserlerinin önemli bir bölümünü ise, özellikle edebî ve tarihî sahadaki telifleri ve Arapça-Farsça'dan yapılmış tercümeleri oluşturmaktadır. Ayrıca büyük bir çoğunluğu dinî-tasavvufî muhtevaya sahip şiirlerinden oluşan iki adet Divân'ı mevcuttur.

Onun yazdığı eserler ve şiirlerinde dinî-tasavvufî muhteva önemli bir yer tuttuğu için, çalışmamızın asıl konusuna girmeden dinî-tasavvufî edebiyatın doğuş ve gelişmesi ile dinî-tasavvufî edebiyat türleri hakkında kısaca bir bilgi vermenin iyi olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca T. Mevlevî'nin yaşadığı devrin siyasî ve edebî durumunun da, ana hatlarıyla ortaya konulmasının faydalı olacağı düşüncesini taşımaktayız.

1. Dinî-Tasavvufî Edebiyat'ın Doğuşu ve Gelişmesi

Edebiyat tarihimiz incelenirken, üç ana bölüm halinde ele alınmaktadır. Bu bölümler,

1. İslâmiyet'ten önce Türk Edebiyatı
2. İslâm medeniyeti etkisi altında gelişen Türk Edebiyatı
3. Avrupa (Batı) Medeniyeti etkisi altında gelişen Türk Edebiyatı. (1)

Dinî-Tasavvufî edebiyatımızın gelişmesi, bu devrelerden ikinci devrenin içinde olmuştur. İslâmiyet'ten önce, Türklerin meydana getirdikleri edebiyat; kopuz denilen sazla ve Türkçe'nin tabiî vezni olan hece vezni ile söylenen halk şiirlerinden ibaretti. (2)

1. Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 2. Bsk., Ötüken Yay., Ank. 1980, s. 5, Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 3. Bsk. Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1988, I, 25.
2. Fuat Köprülü, **a.g.e.**, s. 66-78, Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar**, 3. Bsk., Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ank. 1976, s. 11-12.

Şüphesiz İslâm öncesi Türk Edebiyatı'nda da dinî muhteva olmakla beraber, bizim dinî edebiyattan kastımız, İslâm dininin etkisi altında gelişen dinî (İslâmî) edebiyattır.

Türklerin İslâmiyet'i kabul etmesi sonucu, bu dinden büyük ölçüde etkilendiğini ve bu etkinin edebiyata da yansıdığını görmekteyiz. İslâmiyet'i kabulle birlikte, sazla söylenen halk şiirlerinden oluşan şifahî edebiyat, yerine, Arapça'nın ve İslâm'ın tesiri altında yepyeni bir edebiyat meydana gelmeye başlamıştır. Bu edebiyatta konu, tema ve kültür değişikliği olmuş, hece vezninin yanında Arap Edebiyatı'nın etkisiyle aruz vezni edebiyatımızda kullanılmaya başlamıştır (3).

İslâmiyet'i kabul sonrası meydana getirilen ilk müstakil eserler; Hakanî lehçesi ve Uygur diliyle yazılan, Yusuf Has Hâcib (H. V, M. XI, y. y.)'in **Kutadgu Bilig** (4), Araplara Türkçe'yi öğretmek amacıyla Arapça olarak yazılan, Kaşgarlı Mahmud (H. V, M. XI. y.y.)'un **Dîvânu Lugâti't-Türk** (5) ve Türkçe, manzum ahlâkî-dinî bir eser olarak yazılan, Edib Ahmed (H. VI., M. XII. y.y.)'in **Atabetü'l-Hakayık** (6) adlı kitaplarıdır.

Bu kitaplar Türk-İslâm edebiyatının ilk yazılı ürünleri kabul edilir, ancak bunlarda tasavvufî muhteva yoktur. Tasavvuf, bir hâl ve zevk işi olduğu için hemen her mutasavvıf kendisine göre bir tanım yapmıştır. (7) İslâm'ın ilk doğuş yıllarında tasavvuf hareketi müesseseleşmiş bir şekilde mevcut değildi. İlk defa sûfî ismini alan ve Suriye'de ilk zaviyeyi kuran Kûfe'li Ebû Haşim'dir. (8)

Türkler arasında da tasavvuf, cereyanı büyük bir hızla yayılmış ve İslâmiyet'i kabul edişlerinde son derece etkili olmuştur. Daha III. asırda Herat, Nişabur, Merv gibi şehirlerde mutasavvıflar görülmeye ve IV. asırda ise Buhara ve Fergana'da şeyhlere tesadüf edilmeye başlamıştır. (9)

Türk-İslâm Edebiyatı'nda tasavvufun ilk etkisi, Türkler arasında İslâm'ı yaymaya çalışan gezici dervişler vasıtasıyla olmuştur. Basit bir Türkçe ile ve halkın anlayacağı dille ilahiler ve şiirler okuyarak İslâm'ı anlatmaya çalışan bu dervişler, eskiden dinî bir kudsiyet verilen ozanların yerini almış ve halk tarafından çok çabuk benimsenmişlerdir. (10)

---

3. Agah Sırrı Levend, **a.g.e.**, I, 49.
4. Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 165-173, Necla Pekolcay, **İslâmî Türk Edebiyatı**, Dergâh Yay., İst. 1981, s. 62-70, Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı Tarihi** (I-III), 3. Bsk., Türkiye Yay., İst. 1973, II, 67-72.
5. Fuat Köprülü, **a.g.e.**, s. 156-157, Necla Pekolcay, **a.e.g.**, s. 70-74, Ahmet Kabaklı, **a.g.e.**, II, 85-88.
6. Fuat Köprülü, **a.g.e.**, s. 173-178, Necla Pekolcay, **a.g.e.**, s. 74-84, Ahmet Kabaklı, **a.g.e.**, II, 73-74.
7. Tasavvufun değişik tanımları için bkz. Mehmed Ali Aynî, **İslâm Tasavvuf Tarihi**, (Sadeleştiren H.R. Yananlı), Akabe Yay. İst. 1985, s. 41-49.
8. Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, s. 15-16.
9. Fuat Köprülü, **a.g.e.**, s. 18.
10. Fuat Köprülü, **a.g.e.**, s. 19.

Türkler arasında ilk tarikatı kuran ve ilk Türkçe tasavvufî eser veren Ahmed Yesevî (Ö. 562/1166) olmuştur. Bu büyük mutasavvıfın, İslâm'ın tevhid inancını, ahlâkî öğretilerini ve tasavvufu öğretmek için, sanat kaygısından uzak, sade bir dille söylediği ve "hikmet" adı verilen şiirleri, **Divân-ı Hikmet** adı verilen eserde toplanmıştır. (11)

Orta Asya'da Ahmed Yesevî ile başlayan tasavvuf edebiyatı onun müridlerince devam ettirilmiş, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden sonra da Anadolu'da tasavvufun yayılmasında Ahmed Yesevî takipçilerinin etkisi olmuştur. Özellikle Moğol istilası, XIII. asır içinde de Anadolu'ya birçok tanınmış mutasavvıfın gelmesine ve bilhassa büyük şehirlerde tasavvuf cereyanının kuvvetlenmesine sebep olmuştur. Harizm sahasından gelen "Yesevîye" mensupları ve Necmü'd-din Kübra müridleri, Horasan'dan göçen Kutbü'd-din Haydar dervişleri, Anadolu'nun her tarafında tasavvufun güçlenmesine katkıda bulunan propogandalar yapmışlardır. Böylece Anadolu'nun değişik şehirlerinde, mesela Konya'da Muhyi'd-din Arabî, Sadrü'd-din Konevî, Mevlana Celâleddin-i Rumî, Tokat'ta Muinü'd-din Pervâne, Fahrü'd-din Irakî, Kayseri ve Sivas'ta Şeyh Necmü'd-din Dâye, Müeyyidü'd-din Cendî gibi büyük mutasavvıflar görülmeye başlamıştır. (12)

XIII ve XIV. asırlarda Anadolu'da yaşamış olan Yunus Emre'nin de Anadolu'da tasavvufî edebiyatın gelişmesinde büyük etkisi olmuştur. XII. asırda Anadolu'da yayılmaya başlayan tasavvufî edebiyat, 1299 yılında kurulan Osmanlı Devleti bünyesinde etkinliğini devam ettirmiştir. Bu tasavvufî edebiyatın iki ayrı seyir takip ederek devam ettiğini görmekteyiz. Bir taraftan Mevlânâ, Sultan Veled, Ferüdü'd-din-i Attar, Nizâmi, Senâî, Sa'dî gibi İran Edebiyatı'nın etkisi altında kalarak Farsça yazmış ve bu edebiyatın vezin ve şekillerini başarıyla taklit eden mutasavvıf şairlerin geliştirdiği Divân edebiyatı ortaya çıkmış; diğer taraftan da hece veznini ve sade bir Türkçe'yi kullanan ve temsilciliğini Yunus Emre'nin yaptığı Tekke Edebiyatı ortaya çıkmıştır. (13)

XIII. y.y.'da Yunus Emre ile başlayan Tekke şiirinde, Mevlânâ Celâle'd-din Rumî, Ahmet Fakih, Şeyyad Hamza, Sultan Veled gibi büyük mutasavvıf şâirler yetişmiştir. (14)

---

11. Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 193-194. Ayrıca Ahmed Yesevî'nin hayatı ve tesirleri için bkz. Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, s. 27-180, Neclâ Pekolcay, **a.g.e.**, s. 90-101. Ahmed Yesevî'nin **Dîvân-ı Hikmet** adlı eseri ise Prof. Kemal Eraslan tarafından yayına hazırlanmış ve Kültür Bakanlığı yayınları arasında çıkmıştır.
12. Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 245-246.
13. Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, s. 338. Ayrıca din ve tekke şiirinin özellikleri için bkz. Ahmet Kabaklı, **a.g.e.**, II, 151-153.
14. Ahmet Kabaklı, **a.g.e.**, II, 153.

Daha sonraki asırlarda ise, Aşık Paşa, Eflâkî Dede, Gülşehrî, Kaygusuz Abdal, Süleyman Çelebi, Hacı Bayram, Eşrefoğlu Rumî, İbrahim Gülşenî, Sümbül Sinan, Ümmî Sinan, Pir Sultan Abdal, Aziz Mahmud Hüdaî, Niyazi Mısrî, Bursalı İsmail Hakkı, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Seyrânî, Turabî gibi mutasavvıf şâirler yetişmiştir. (15)

Divan Edebiyatı'nın ilk mümessili ve kurucusu Hoca Dehhanî sayılır. (16) İran ve Arab edebiyatının etkisi altında gelişen bu edebiyatın, XIII-XV. y.y.'lar kuruluş dönemi, XV. y.y.'ın ortasında İstanbul'un 1453'te fethi ile başlayan ve 19. y.y. sonlarına kadar devam eden devre yükseliş dönemi, 18. y.y. sonlarından sonra ise taklit dönemi sayılır. 19. y.y.'ın ortalarında Tanzimat Edebiyatı'nın başlaması ile divan şiiri sona ermiş kabul edilmektedir. (17)

Divan Edebiyatımızda da çok büyük şairler yetişmiştir. XIII. y.y.'da Hoca Dehhanî'den sonra, XIV. y.y.'da Nesimî, Ahmedî, Kadı Burhane'd-din daha sonraki asırlarda yetişen Şeyhî, Ahmed Paşa, Necati Bey, Fuzulî, Bâkî, Hayalî Bey, Nev'î, Nef'î, Nâbî, Nedîm, Şeyh Galib, Nahifî, Koca Ragıb Paşa, Enderunlu Fazıl, Enderunlu Vasıf v.s. gibi isimler bu edebiyatımızın meşhur şairlerinden bazılarıdır. (18)

İşte Tahirü'l-Mevlevî de, Divân Edebiyatımızın canlılığını tamamen yitirdiği bir dönemde Divan Edebiyatı geleneğine uygun bir şekilde aruzla şiirler nazmetmiş ve mürettep bir divân meydana getirmiştir. Ayrıca kendisi Mevleviyye tarikatına mensup olduğu için şiirlerinde tasavvufî muhtevaya da yer vermiştir.

2. Dinî-Tasavvufî Edebiyat Ürünleri

Yukarıda doğuş ve gelişme seyrini ana hatlarıyla ortaya koymaya çalıştığımız dinî-tasavvufî edebiyatımızın ana kaynağı Kur'an ve Sünnet ile bunları temel olarak yazılan tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, akaid, peygamber kıssaları, tabakat ve menakıp kitaplarıdır. (19)

Dinî-tasavvufî edebiyatla ilgili manzum ve mensur çok sayıda eserler yazılmıştır. Edebiyat tarihimizde dinî-tasavvufî edebiyat ürünleri incelenirken değişik tasniflere yer verilmiştir. Agah Sırrı Levend bu eserleri dinî-tasavvufî ve dinî-şer'î olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bu çerçeve içinde tasavvufî eserler dört gruba ayrılarak ele alınmıştır:

---

15. Tekke Edebiyatı'nın devreleri ve bu devreler içinde yetişen şairleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ahmet Kabaklı, **a.g.e.**, III, 153-238.
16. Tahir (el-Mevlevî), **Edebiyat Tarihimize Dair Manzum Muhtıra**, İttifak Matb. İst. 1931, s. 19.
17. Ahmet Kabaklı, **a.g.e.**, II, 276-277.
18. Divan Edebiyatında yetişen şairler ve eserleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ahmet Kabaklı, **a.g.e.**, II, 278-435.
19. Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, I, 121, Necla Pekolcay, **İslâmî Türk Edebiyatı**, s. 25.

a. Tasavvuf neşvesi içinde yazılmış, tekke şiirleri, ilâhîler, nefesler, nutuklar, devriyeler;

b. Tasavvufu, tarikatların esaslarını, adap ve erkânını anlatan öğretici eserler;

c. Evliya tezkireleri ile tabakat menakıp kitapları;

d. Tasavvuf terimlerini açıklayan kitaplar. [20]

Bu sahada çok sayıda mutasavvıf edebiyatçımız tarafından bir veya birden çok tasavvuf büyüğünün menkıbelerinden bahseden menâkıbnâmeler [21] yazılmış, ayrıca İranlı meşhur mutasavvıf Şeyh Feridü'd-din-i Attar (Ö. 627/1229)'ın **Tezkiretü'l-Evliya** isimli Farsça eserinin tercümeleri yanında çok sayıda evliya tezkiresi kaleme alınmıştır. [22]

Dinî-şer'î eserler ise başlıca şu gruplara ayrılır. [23]

a. Tevhidler ve münacâtlar

b. Na'tlar ve Mi'raciyeler

c. Esma-i Hüsnâ ve Esmâ-i Nebî Şerhleri ile Muammaları

d. Kırk, Yüz ve Bin Hadis Çevirileri

e. Siyerler ve Şemâiller

f. Mevlidler

g. Hılyeler

h. Muhammediyye, Ahmediyye ve Benzerleri

i. Mersiyeler ve makteller

j. İman, itikad ve ibadetle ilgili eserler

k. Mucizeler

l. Dinî hikâyeler

Edebiyat tarihimizde bu türde eserler yazan çok sayıda müellifimiz vardır. [24] Tahirü'l-Mevlevî de bu türde eserler kaleme almıştır. **Divân**'ında; tevhid, münâcat, na't türü çok sayıda şiirleri mevcuttur. **Şerh-i Mesnevî** [25] adlı eseri hem tasavvufî adab-

---

20. Agah Sırrı Levend, **a.g.e.**, I, 121.
21. Menâkıbnâme yazan şahıslar için bkz. Agah Sırrı Levend, **a.g.e.**, I, 427-439.
22. Evliya tezkireleri yazan şahıslar için bkz. A. Sırrı Levend, **a.g.e.**, I, 439-441.
23. Agah Sırrı Levend, "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", **T.D.A.Y. Belleten 1972**, 2. Bsk., Türk Tarih Kurumu Yay. Ank. 1989, s. 35-36.
24. Edebiyatımızda bu türlerde eserler yazan şahıslar ve eserleri iin bkz. A. Sırrı Levend, a.g.m., s. 37-80.
25. Tahirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî** (I-XIV), Ahmed Said Matb. İst. 1963-1975)

tan bahseden, hem de itikadla ilgili bilgiler veren bir eseridir. **Müslümanlıkta İbadet Tarihi** [26] adlı eseri ise İslâm'ın beş temel esasını açıklayan iman ve ibadetle ilgili bir eseridir.

Eserlerini incelediğimiz kısımda da görüleceği gibi Tahirü'l-Mevlevî, dinî-tasavvufî edebiyatın değişik türlerinde eser vermiş bir şahsiyet olarak, Cumhuriyet Dönemi'nde bu edebiyatımızın temsilciliğini yapan ender kişilerden birisi olarak tebarüz etmektedir.

26. Tahir Olgun, **Müslümanlıkta İbadet Tarihi,** Bilmen Yay. İst. 1963.

3. Tahirü'l-Mevlevî'nin Yaşadığı Dönemin Özellikleri

Tahirü'l-Mevlevî, H. 1294 (1877) ile H. 1370 (1951) yılları arasında yaşamış Osmanlı döneminde yetişmiş ve Cumhuriyet döneminde de eserler vermiş bir mutasavvıf, edebiyatçı ve ilim adamımızdır. Onun yaşadığı, H. XIII. ve M. XIX. y.y.'ın sonu ile H. XIV. ve M. XX. y.y.'ın ilk yarısını kapsayan dönemin özelliklerini, siyasî ve edebî özellikler olarak iki başlık altında ortaya koymanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

a) Dönemin Siyasî Özellikleri

Tahirü'l-Mevlevî, tarihimizin çok önemli bir dömeminde yaşamış ve sonderece önemli olaylara şahit olmuştur. Onun yaşadığı dönem içerisinde, yaklaşık altı asır büyük bir coğrafya üzerinde hakimiyet kurmuş olan Osmanlı Devleti yıkılmış ve onun sahip olduğu toprakların bir kısmında yeni bir devlet, Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş siyasal ve toplumsal alanda köklü değişiklikler yaşanmıştır.

Müellifimizin hayatını geçirdiği dönem, Osmanlı padişahlarından, II. Abdülhamid (1877-1909), Mehmed Reşâd (1909-1918), Mehmed Vahidü'd-din (1918-1922), II. Abdülmecid (1922-1924) [27] ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sonrasında, yeni devletin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk (1923-1938), İsmet İnönü (1938-1950) ve Celâl bayar (1950-1960) devrinin bir kısmını içine almaktadır. [28]

T. Mevlevî'nin yaşadığı bu süre içerisinde çok önemli siyasî olaylar meydana gelmiştir. Bu dönem, Osmanlı İmparatorluğu ile onu yıkmak, parçalamak isteyen büyük devletlerin mücadelesi ile geçmiştir. Prof. Fahir Armaoğlu bu mücadeleleri şöyle sıralamıştır:

A. Boğazlar üzerinde İngiliz-Rus mücadelesi;

B. Balkanlar üzerinde Avusturya-Rus mücadelesi;

C. Mısır üzerinde İngiliz-Rus mücadelesi;

Ç. Osmanlı İmparatorluğu'nun Ortadoğu topraklarında İngiliz Alman mücadelesi. [29]

Bu mücadeleler çerçevesinde Ruslarla 24 Nisan 1877'de Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) [30] patlak vermiş, savaşı kaybeden Osmanlı Devleti, Rusya ile 3 Mart 1878

---

27. Bu şahıs sadece halifelik yapmıştır.
28. Bu şahısların yaşadığı dönemler hakkında daha geniş bilgi için bkz. **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, Çağ Yay. İst. 1989, XII, 19-288, İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Türkiye Yay. İst. 1972, IV, 285-470, Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, 2. Bsk. Türk Tarih Kurum Yay., Ank. 1983, C. VIII.
29. Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi**, 7. Bsk. T. İş Bankası Yay., Ank. 1991, I, 51.
30. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 299.

tarihinde Ayastefanos (Yeşilköy) Anlaşması'nı [31] imzalamak zorunda kalarak Balkanlardaki varlığını yok denecek seviyeye indirmiştir. Bu anlaşma ile, Sırbistan, Karadağ, Romanya, Bosna-Hersek, Bulgaristan bağımsızlıklarını kazanmış, Kars, Batum, Ardahan Rusya'ya verilmiş ve Ermeni meselesi bu anlaşma ile gündeme gelmiştir. [32]

İngiltere, Avusturya ve Almanya'nın, Rusların bu anlaşma ile elde ettiği üstünlüğe itirazı sonucu 13 Temmuz 1878'de Ayastefanos'u ortadan kaldıran Berlin Anlaşması [33] imzalanmış, ancak bu anlaşma da, Osmanlı Devleti'nin Karlofça Anlaşması'ndan (1699) sonra en kötü anlaşması olmuş ve 212.450 km²'lik bir toprak parçası ile 5,5 milyon nüfus kaybedilmiştir.

Osmanlıyı bölmeyi ve yıkmayı hedefleyen Avrupa devletlerinin saldırıları sürekli devam etmiştir. Kıbrıs'ı İngilizler işgal etmiş [34] Tunus Beyliği 12 Mayıs 1881'de Fransa'nın himayesine gimiş [35], 11 Temmuz 1882'de Mısır, İngilizler tarafından işgal edilmiş [36], 18 Nisan 1897'de Osmanlı-Yunan Savaşı [37] başlamış, savaşı Osmanlı Devleti kazanmasına rağmen, anlaşma masasından karlı çıkamamıştır.

Dışta bu saldırılar olurken, içte ise Osmanlı Devleti büyük bir sıkıntı içinde idi. II. Abdülhamid dönemini istibdat olarak niteleyen aydınlar, Jön Türkler adıyla Avrupa'da muhalefet hareketi başlatmışlardır. 1905 yılından sonra ordu içinde de genç subaylar muhalefet hareketlerine katılmaya başlamışlardır. [38]

Bu arada Ermeniler tarafından II. Abdülhamid'i ortadan kaldırmak için 21 Temmuz 1905'te [39] başarısız bir suikast yapılmıştır. Adı geçen padişaha yönelen muhalif hareketlerin baskısı sonucu, 24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet [40] ilan edilmiş, 27 Nisan 1909'da ise II. Abdühlamid hal' edilmiştir. [41]

II. Meşrutiyet'le idareyi ele geçiren İttihat ve Terakki Cemiyeti [42] mensupları, memleketin durumunu daha da kötüye götürmüşler, 6 Ekim 1908'de Yunanistan Giriti, Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak etmiş, Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş, Eylül

---

31. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 311-312, **D.G.Büyük İslâm Tarihi**, XII, 141-146.
32. a.g.e., XII, 144.
33. a.g.e., XII, 146 ve İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 315-316.
34. **D.G. Büyük İslâm Tarihi**, XII, 148.
35. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 318.
36. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.** IV, 323-325.
37. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 336-341, **D.G. Büyük İslâm Tarihi**, XII, 152-157.
38. Bkz. **a.g.e.**, XII, 45-46.
39. Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 348-350.
40. Bkz. İ. Hamdi Danişmend, **a.g.e.**, IV, 356-365 ve **D.G. Büyük İslâm Tarihi**, XII, 47.
41. Bkz. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 376-379.
42. **İttihat ve Terakki Cemiyeti:** 1889'da İbrahim Temo, İshak Sukutî, Mehmet Reşit ve Abdullah Cevdet tarafından kurulmuş ve II. Meşrutiyet (1908) sonrası Osmanlı Hükümetlerinde etkili olmuş bir cemiyettir. (Daha geniş bilgi için bz. **D.G. Büyük İslâm Tarihi**, XII, 65-75)

1911'de İtalya Trablusgarb'ı işgal etmiş ve Ekim 1912'de ise Balkan Savaşı çıkmıştır. (43)

I. ve III. Balkan Savaşları ve arkasından patlak veren I. Dünya Savaşı (1914-1918) (44) gibi büyük olaylar ve Duyûn-ı Umumiye (45) dolayısıyla iyice bozulan ekonomik yapı Osmanlı Devleti'nin sonunu getirmiş ve Osmanlı Devleti savaştığı cephelerde yenilmemesine rağmen, müttefiki olan Almanya ve Avusturya'nın yenilgileri sonucu, 30 Ekim 1918 tarihinde imzalamak zorunda kaldığı Mondros Ateşkes Anlaşması ile toprakları işgal edilmekten kurtulamamıştır. Arkasından 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması ile Osmanlı'nın parçalanması ve yıkılma işlemi tamamlanmıştır.

Mondros Mütarekesi ile Anadolu'nun işgal edilmesine karşı Anadolu'da yer yer ayaklanmalar başlamış ve Millî Mücadele dönemine girilmiştir. 19 Mayıs 1919'da 9. Ordu Müfettişi olarak Samsun'a çıkan Mustafa Kemal, Anadolu'daki Millî Mücadele hareketini organize etmiş ve 23 Nisan 1920'de TBMM açılmıştır. İşgal kuvvetleriyle yapılan I. İnönü (9-10 Ocak 1921), II. İnönü (23-31 Mart 1921), Sakarya (23 Ağustos-13 Eylül 1921) ve Başkomutanlık Meydan Savaşı (26-30 Ağustos 1922) gibi savaşlarla Anadolu toprakları işgalden kurtarılmış, 23 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile yeni bir Türk devleti doğmuştur. (46)

21 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilerek yeni kurulan devletin yönetim şekli belirlendikten sonra, toplum hayatında köklü değişikliklere sebep olan inkılaplar başlamış, bu çerçevede 3 Mart 1924'de Tevhid-i Tedrîsat Kanunu ile Medreseler kapatılmış, Şeriye Vekilliği kaldırılmış, 28 Ekim 1925'te Şapka ve 17 Şubat 1926'da İsviçre Medeni Kanunu esas alınarak hazırlanan Türk Medeni Kanunu kabul edilmiş, 1 Kasım 1928'de ise yeni Türk Alfabesi kabul edilerek harf inkılabı yapılmıştır. 1923'te Cumhurbaşkanı seçilen Atatürk 1930-1938 arasını da çeşitli reform hareketleri ile geçirmiş, Türk Tarih Kurumu'nu 1931'de, Türk Dil Kurumu'nu, 1932'de kurdurmuş, 1934'te Soyadı Kanunu'nu çıkarmıştır.

10 Kasım 1938'de Atatürk'ün ölümü ile İsmet İnönü 2. Cumhurbaşkanı seçilmiş, 1946'da Türkiye'de Tek Parti Devri kapanarak, çok partili döneme geçilmiş ve 1950 Mayıs'ında Demokrat Parti seçimi kazanmış ve Celal Bayar 3. Cumhurbaşkanı seçilmiştir. (47)

---

43. Bu olayların ayrıntıları için bkz. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 367-401, **D.G. Büyük İslâm Tarihi**, XII, 152-168.
44. Bu savaşlar için bkz. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 388-450 ve **D.G. Büyük İslâm Tarihi**, XII, 165-194.
45. **Duyûn-ı Umumiye** "Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletleri ve bankerlerine olan borçları. (Daha geniş bilgi için bkz. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, 3. MEB, İst. 1983, I, 487-492.
46. Bu olayların ayrıntısı için bkz. İ. Hami Danişmend, **a.g.e.**, IV, 450-470 ve **D.G. Büyük İslâm Tarihi**, XII, 195-200, 283-286.
47. **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, XII, 287-288. Ayrıca Cumhuriyet Dönemi olayları iin bkz.

Tahirü'l-Mevlevî'nin yaşadığı dönemin siyasî durumunu özetleyecek olursak, bu dönemi ana hatlarıyla dört devre halinde belirtebiliriz:

1. Mutlakiyet Dönemi (1876-1908)
2. Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)
3. Millî Mücadele Dönemi (1918-1923)
4. Cumhuriyet Dönemi (1923-.....)

b. Dönemin Edebî Özellikleri

Tahirü'l-Mevlevî'nin yaşadığı dönem, edebiyat tarihimizin 3. dönemi olan, Avrupa (Batı) Medeniyeti etkisi altında gelişen Türk Edebiyatı dönemidir. Müellifimizin şiire başladığı 1892-1893 yılları arasındaki dönemin özelliklerini, Fevziye Abdullah Tansel, **Mehmet Akif Ersoy** adlı eserinde şu şekilde belirtmiştir:

"Servet-i Fünun Edebiyatı'nın teşekkül etmek üzere olduğu bu devirdeki edebî temayülleri, esas iki cephede toplamak mümkündür:

Gerek Tanzimatçılar'dan henüz hayatta bulunanlar, gerek yeni yetişen nesil, Türk Edebiyatı'nda yenilik yapabilmek için, Şark kültürü nüfuzundan kurtulmağa, bunun yerine, Garp te'sirinin hâkimiyetine taraftardırlar. Muallim Nâci'yi takip edenler ise, Garp Edebiyatı'nın kıymetini takdirle beraber, Arap ve Acem Edebiyatı eserleri arasında da, kendi nev'inde çok kıymetli olanlar bulunduğunu ileri sürerek, bunlardan da tercemeler yapıyorlardı. Yüzyıllar boyunca, hemen bütün müesseselerimizde tesiri görülen Doğu Medeniyeti'ni hile saymak bu medeniyetten faydalanmamak mâzimizle olan bağı gevşetmek bakımından zararlı olabilirdi. (48)

Tahirü'l-Mevlevî'nin, Muallim Naci'nin tesiri altında şiire başladığını ifade etmesinden (49), Doğu Medeniyeti'nden faydalanmayı düşünen ikinci grupta yer aldığını söyleyebiliriz.

Onun yaşadığı bu dönemde, Recaizade Ekrem'in yol göstermesiyle **Servet-i Fünun Mecmuası** (50) etrafında toplanan genç edebiyatçıların meydana getirdiği yeni bir devir ortaya çıkmıştır. Bu devir, "Avrupaî Türk Edebiyatı'nın XIX. Asrın son

---

48. Fevziye Abdullah Tansel, **Mehmet Akif Ersoy (Hayatı ve Eserleri)**, Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sana Vakfı Yay., 3. Bsk. ist. 1991, s. 9.
49. Bkz. Mehmed Tahir, **Divânçe-i Tâhir**, Asr Matb. İst. 1318, s. 3.
50. **Servet-i Fünun Mecmuası:** 27 Mart 1891'de çıkmağa başlamıştır. İlk zamanlarda resimli olarak yayınlanan mecmua fazla ilgi görmemiş, 1895 sonlarında Recai-zâde Ekrem'in delaletiyle Tevfik Fikret bu dergiye başmuharrir olduktan sonra, değişik dergilerde yazan gençler bu dergide yazmaya başlamıştır. Böylece bu dergi edebî bir mekteb hüviyetini kazanmıştır. 1901'de hükümet tarafından kapatılıncaya kadar yayın hayatını sürdürmüştür. (Bkz. Nihad Sami Banarlı, **Türk Edebiyatı Tarihi**, II., 1015-1016 ve Miustafa Nihat Özön, **Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Maarif Matb. İst. 1941, s. 65).

yıllarında kısa, fakat yeni ve yoğun bir batılılaşma hamlesi yaptığı" (51) Servet-i Fünun devridir.

Edebiyat-ı Cedîde, Tevfik Fikret-Halid Ziya Mektebi (52) adlarıyla da anılan bu edebî devrin en önemli simaları Tevfik Fikret, Halit Ziya, Cenâb Şehabeddin, Hüseyin Siyret, Ahmed Reşid, Süleyman Nazif v.s.'dir. (53)

Agah Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi adlı eserinde bu devir ve ürünleri hakkında şu tesbiti yapmıştır:

"... Edebiyat-ı Cedide Dönemi, şiirleri, hikâye, ve romanları, daha yeni, daha ince zevkleri yansıtır. Kılıklar daha belirli, tavırlar daha kararlıdır. Ama Tanzimat Devri'nin heyecanı artık kalmamıştır. İstibdadın baskısı altında umutlar kararmış bir kötümserlik havası çevreyi sarmıştır. Şiirde sessiz bir yakınma inler. Hikâye ve romanlarda veremli kızlar, özlediğine kavuşamadan ölen gençler yer tutar. Serüvenler hazin sonuçlarla biter. Halit Ziya'nın **Mai ve Siyah**'ındaki Ahmed Cemil, **Aşk-ı Memnu**'undaki Bihter, Hüseyin Cahit'in **Hayal İçinde** adlı romanındaki Nezih, yerini yadırgamış değeri bilinmediği için ziyan olmuş tiplerdir. Biraz yapma, biraz özentili bir hayat içinde yaşarlar. Batı'nın özlemini çekerler. Recai-zade Ekrem'in **Araba Sevdası**'ndaki Bihruz Bey, alafrangalığa özenen züppe tipinin en canlı örneğidir." (54)

Servet-i Fünun Mecmuası'nın 1901'de kapatılmasından sonra edebî faaliyetlerde bir durgunluk dönemi başlamış, 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte ise, edebî faaliyetler yeniden canlanmıştır.

Tahirü'l-Mevlevî'nin, **Edebiyat Tarihine Dair Manzum Bir Muhtıra** adlı eserinde;

"Fecr-i Âtî doğup ondan sonra da

Subhi kâzip gibi söndü ufukta." (55)

diye çok kısa bir süre devam ettiğini ifade için "subhi kâzib-yalancı sabah" olarak nitelemede bulunduğu Fecr-i Âtî dönemi, Servet-i Fünun'un bir devamı niteliğini arzetmiştir. (56)

Fecr-i Âtî devrinden sonra, edebiyat hayatımızda Millî Edebiyat Dönemi başlamıştır. 1911 yılı Kasım Ayında **Türk Yurdu** adıyla kurulan cemiyetin yayın organı olarak çıkarılan aynı isimli dergide bir araya gelen Mehmed Emin, Ahmed Hikmet,

---

51. N. Sami Banarlı, **a.g.e.**, II, 1011.
52. N. Sami Banarlı, **a.g.e.**, II, 1012-1013.
53. Servet-i Fünun devrinin edebiyatçıları ve eserleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. N. Sami Banarlı, **a.g.e.**, II, 1011-1058.
54. Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, I, 54.
55. Tahir (el-Mevlevî), **Edebiyat Tarihimize Dair Manzum Bir Muhtıra**, İttifak Matb., İst. 1931, s. 155.
56. Agah Sırrı Levend, **a.g.e.**, I, 55.

Yusuf Akçura, Ağaoğlu Ahmed, Âkil Muhtar gibi isimler bu edebî akımın müntesipleridir. Daha sonra bu edebî cereyana Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Hamdullah Suphi gibi isimler de katılmıştır. (57)

II. Meşrutiyet sonrası fikir hayatında, Osmanlıcılık fikri eski etkisini kaybetmiş, İslâmcılık ve Türkçülük akımları güç kazanmaya başlamıştır. (58)

Türkçülük cereyanına mensup olan kişiler **Türk Yurdu** dergisi etrafında toplanırken, İslâmcılık düşüncesine mensup olan kişiler, **Sırat-ı Müstakîm, Sebilü'r-Reşâd, Beyanü'l-Hak** gibi dergiler etrafında yer almışlardır. İslâmcılık akımının en önemli siması Mehmet Akif Ersoy'dur. (59)

Tahirü'l-Mevlevî'nin yaşadığı dönemin, belirli bir edebî akıma dahil edilemeyen diğer önemli simaları ise, Ahmed Haşim, Yahya Kemal, Yakup Kadri, Refik Halid, Faruk Nafiz, Reşad Nuri v.s. gibi şahıslardır. (60)

Ayrıca bu dönemin belirgin özelliklerinden birisi de, dil konusunda yapılan çalışmalardır. Bilindiği gibi dil, insanlar arasında iletişim kurulmasını sağlayan n önemli araçlardan biridir. İnsanlar; konuştukları dil sayesinde, düşüncelerini, duygularını, inançlarını v.s. ifade ederek başka insanlarla ilişkiler kurarlar, kültürler meydana getirirler. Kelimelerin yanlış kullanılması, dilde meydana gelecek hızlı değişimler nesiller arasında bir anlaşmazlık meydana gelmesine sebep olabilir.

Dünyadaki birçok dilde olduğu gibi, bizim dilimiz olan Türkçe'nin de tarihî akışında birçok değişimler ve gelişmeler olmuştur. (61) Tahîrü'l-Mevlevî'nin yaşadığı dönem içerisinde de, dille ilgili çalışmalar yapılmış ve bilhassa Cumhuriyet Döneminde Türk Dil Kurumu'nun kurulması ve bu kurumun yaptığı faaliyetler sonrasınd dilimizde hızlı bir değişim yaşanmıştır.(62)

Tanzimatla birlikte her alanda olduğu gibi, dil sahasında da doğudan batıya yöneliş başlamış, kullanılan dilde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalardan uzak durulmaya çalışılmıştır. Tanzimat'ın etkisi altında olan Servet-i Fünûn devri edebiyatçıları da, dilde sadeleşmeyle ilgili tartışmalara girmişler ve yazılar yazmışlardır.(63)

Bu arada bir kısmına Tahirü'l-Mevlevî'nin de katıldığı (64) dille ilgili çalışmalar yapılmıştır. II. Meşrutiyet devrinde, terimler konusunda çalışma yapmak için "Islahât-ı

---

57. N. Sami Banarlı, **a.g.e.**, II, 1100.
58. N. Sami Banarlı, **a.g.e.**, II, 1099-1100.
59. Agah Sırrı Levend, **a.g.e.**, s. 55.
60. Bu şahıslar hakkında daha geniş bilgi için bkz. N. Sami Banarlı, **a.g.e.**, II, 1151-1221.
61. Türk dilinin geçirdiği değişimler ve gelişmeler hakkında daha geniş bilgi için bkz. A. Sırrı Levend, **Türk Dilinde Gelişm ve Sadeleşme Evreleri**, 3. Bsk., Türk Dil Kurumu Yay., Ank. 1972.
62. *Cumhuriyet sonrası dildeki çalışmalar için bkz. A. Sırrı Levend, **a.g.e.**, s. 389-535.*
63. Servet-i Fünûn devri edebî dili ve bu dönem dille ilgili yapılan tartışmalar için bkz. A. Sırrı Levend, **a.g.e.**, 178-271.
64. Tahîrü'l-Mevlevî 1918 yılında, Tetkîkât-ı Lisaniyye Heyeti'nin lugat çalışmalarına ve 1934 yılında Maarif Vekaleti'nce Edebiyat Lugatı yazdırmak için oluşturulmuş komisyonun çalışmalarına katılmış, ancak her iki çalışmayı da yarıda bırakmıştır. (Bkz. Tahirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri** (Yay. Haz. Sadık Albayrak), Nehir Yay. İst. 1990, s. 52-54 ve Tahirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, (Yay. Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu), Enderun Yay. İst. 1973, s. 12-16)

İlmiyye Encümeni" ve "Tedkîkât-ı Lisaniyye Heyeti" kurularak, yeni bir lugat çalışması yapılmıştır [65]. Cumhuriyet Dönemi'nde de dille ilgili çalışmalar devam etmiş, 3 Kasım 1928'de harf devriminin yapılması ile bu konudaki çalışmalar, yeni bir safhaya girmiştir. 12 Temmuz 1932'de kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti bu çalışmaları yürütmüş ve değişik alanlarda sözlükler çıkarılmıştır. [66]

Tahîrü'l-Mevlevî, eli kalem tutan bir insan olması ve özellikle bir edebiyatçı olması dolayısıyla dil konusundaki çalışmalardan uzak durmamıştır. Ancak o, dilde aşırı sadelşmeyi kabul etmeyerek, Dil Kurumu'nun çalışmalarını uydurmacılık olarak nitelemiş ve bu kuruluşun yayınlamış olduğu **Edebiyat ve Söz Sanatları Terimleri Sözlüğü** (Türk Dil Kurumu Yay. Ank. 1948)'ne reddiye olarak **Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Tabirler** [67] adlı eserini hazırlamıştır.

İşte dildeki çalışmalarda da görüldüğü gibi, edebiyatımızda batıya yönelişin yaşandığı dönemlerde yaşamış olan Tahirü'l-Mevlevî, Divan Edebiyatı geleneğine uygun olarak aruz vezniyle şiir yazarak Divân tertip etmiş dönemin ender şahsiyetlerinden biridir. O, yaşadığı dönemin fikrî cereyanlarından İslâmcılığa yakındır ve bu fikir hareketinin yayın organları olan **Sırat-ı Müstakîm, Sebîlü'r-Reşâd** ve **Beyânü'l-Hak** dergilerinde şiir ve makalelerini yayınlamıştır.

Bir matbu Divânçe, biri mürettep olmak üzere iki adet Dîvân'ı, bir Farsça Divânçe'si olmasına, Edebiyat tarihimizi anlatan manzum ve mensur eserler yazmasına ve çok sayıda kaside ve mersiyeyi şerh etmesine, Fuzulî, Bâkî, Şeyhî, Surûrî v.s. gibi meşhur şairlerimizle ilgili araştırmaları olmasına rağmen T. Mevlevî, edebiyat tarihlerimizde adı geçmeyen bir edebiyatçımızdır.

Nihad Sami Banarlı'nın **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ahmed Kabaklı'nın **Türk Edebiyatı Tarihi,** Seyit Kemal Karaalioğlu'nun **Resimli Motifli Türk Edebiyatı** adlı edebiyat tarihlerimizde hakkında hiçbir bilgi bulunmayan T. Mevlevî hakkında, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal'ın **Son Asır Türk Şairleri**, Hüseyin Vassaf'ın **Sefine-i Evliya,** Atilla Özkırımlı'nın **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınlarının **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,** M.A.B.'lığı yayını olan **Türk Ansiklopedisi** ve Ötüken Yayınevi'nin **Yeni Türk Ansiklopedisi**'nde kısa bilgiler verilmiştir.

Tahirü'l-Mevlevî'nin, edebiyat tarihi kaynaklarımızda yeteri kadar yer almamasının sebebi, kanaatimize göre onun hakkında, edebî ve tasavvufî şahsiyetini ve eserlerini ortaya koyacak çalışmaların yapılmamış olmasıdır.

---

65. A. Sırrı Levend, **a.g.e.**, s. 387-388.
66. Daha sonra Türk Dil Kurumu adını alan Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kuruluşu v çalışmaları hakkında daha geniş bilgi için bkz. A. Sırrı Levend, **a.g.e.**, s. 408-535.
67. Tahirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Tabirler,** Ragıb Paşa Ktp. 4112, vr. 1a.

Onun hakkında şimdiye kadar yapılmış en geniş çalışma, Dr. Atilla Şentürk tarafından yapılmış bir lisans tezi çalışması olup, müellifin hayatı ve eserleriyle ilgili kısmı, **Tahirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri** (Nehir Yay. İst. 1991) adıyla yayınlanmıştır.

Biz bu çalışmamızla onun hayatını çeşitli yönleriyle tanıtmayı, edebî ve tasavvufî şahsiyetini ortaya koymayı ve matbu ve yazma bütün eserlerini inceleyerek onun edebiyat tarihimizde hakkettiği yeri almasına katkıda bulunmayı amaçladık. Bulabildiğimiz ve ulaşabildiğimiz bütün bilgileri gücümüzün yettiğince değerlendirerek bu amacımıza ulaştığımız kanaatindeyiz.

1. BÖLÜM
Tahirü'l-Mevlevî Olgun'un Hayatı

I. BÖLÜM

TAHİRÜ'L MEVLEVÎ (OLGUN)

HAYATI

1- İsmi-Ünvanı:

Bu çalışmamızda hayatı, eserleri ve dinî edebiyatla ilgili şiirleri üzerinde inceleme yaptığımız Tahirü'l-Mevlevî'nin kullandığı isim ve ünvanlar, kullanıldığı zaman ve müellifin durumuna göre değişik şekillerde ortaya çıkmıştır.

Müellifin asıl adı Mehmet Tâhir'dir. Bu ismi babasının dedesi olan meşhur hattat Mehmed Tâhir Cemalüddin Efendi'ye nisbetle alan yazar, bunu Hüseyin Vassaf Bey'e yazdığı bir mektupta şöyle ifade etmiştir.

"Pederim Hâcı Safvet Bey'in cedd-i mâderisi ve üstâd-ı hat Mahmud Celâlüddin merhûmun şâkird-i yegânesi olan Mehmed Tâhir Cemalüddin Efendi -ki muşârun ileyhin ism u mahlasına vâris olmuşum mevlevî dervişi imiş"[1]

Divânçe-i Tâhir [2], **Amuzgâr-ı Parisi** [3] **Destâviz-i Fâris-i Hânan** [4] isimli kitapları ile ilk şiirlerinde [5] Mehmed Tahir ismini kullanan müellif, 1312 (1894) tarihinde Mevlevî tarikatına intisab etmesi [6] sebebiyle bu tarikata mensubiyetini ifade eden Mevlevî nisbesini isminin sonuna alarak Tahirü'l-Mevlevî imzası ile yazmaya başlamıştır.

Mir'ât-i Hz. Mevlâna [7], **Cengiz ve Hülagu Mezalimi**, [8] **Şeyh Celâleddin Efendi Merhum** [9] vb. matbu eserlerinde ve yazma kitalarının tamamında, **Sırat-ı Müstakim, Sebilü'r-Reşad, Beyanü'l-Hak, Mahfil** gibi dergilerde yazdığı şiir ve makalelerinde Tahirü'l - Mevlevî imzasını kullanan müellif, Türkiye'de siyasî ve toplumsal alanda yaşanan hızlı değişmeler sonucu tarikatlara nisbet edilen ünvanların kaldırılması [10] ile soyadı kanunu çıkıncaya kadar yazdığı yazılarda ve bu arada basılan **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra** [11] adlı eserinde sadece "Tahir" imzasını kullanmayı tercih etmiştir.

---

1. **Mahfil,** S. 36, Şevval 1341, s. 184.
2. Mehmet Tâhir, **Divançe-i Tâhir**, İst. 1318.
3. Mehmet Tâhir, **Amuzgâr-ı Pârisi**, İst. 1324.
4. Mehmet Tâhir, **Destâviz-i Fârisi Hânan**, İst. 1325.
5. Mehmet Tâhir, "Na't-ı Şerif" Mekteb, C. III, s. 11, 26 Zill-ka'de 1311 19 Mayıs 1310, s. 1
6. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s. 20.
7. Tâhirü'l-Mevlevî, **Mir'ât-i Hz. Mevlânâ**, İst. 1315.
8. Tâhirü'l-Mevlevî, **Cengiz ve Hülagu Mezâlimi**, İst. 1322.
9. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şeyh Celâleddin Efendi Merhûm**, İst. 1326.
10. Tarikatları kaldıran, tekke ve zaviyeleri kapatan ve tarikatlarla ilgili, ünvanların kullanılmasını yasaklayan kanun, 30.11.1341 (30.11.1925) de kabul edilen 677 sayılı kanundur. (Bkz. Mustafa Kara, **Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler**, Dergah Yayınları, III. Baskı, İst. 1990, s. 436-437.
11. Daruşşafaka ve Kuleli Liseleri Edebiyat Muallimlerinden Tâhir, **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra,** İttifak Matbaası, İst. 1931.

Müellif hatıratında, Türkiye'nin sosyal ve siyasî alanlarındaki değişimlere paralel olarak **Mahfil** dergisinden "dinî" ifadesini kaldırıp "Mahfil; ilmî, edebî, ictimâî ve şehrî mecmuadır" şeklini verdiğini belirttikten sonra kullandığı imzayla ilgili yapmak zorunda kaldığı değişikliği şu şekilde ifade eder:

"Yine 64. sayıya kadar acizane imzam Tahirü'l-Mevlevî, diye atılırken Turûk-ı Âliye nisbet ve ünvanlarının lağvı hakkındaki kanun dolayısıyla Rebiü'levvel 1344/Eylül 1341'de çıkan 65. sayıdan itibaren yalnız "Tahir" imzası kulanılmıştı." (12)

Tahirü'l-Mevlevî, 1934 yılında soyadı ile ilgili kanun (13) çıkınca soyadı olarak "Olgun" ismini almış ve bu tarihten sonra yayınladığı **Fuzuli'ye Dâir** (14), **Nevî ve Sûriye Kasidesi,** (15) **Germiyanlı Şeyhi ve Harnâmesi,** (16) **Bâki'ye Dâir,** (17) **Edebiyat Lugatı** (18) gibi matbu kitaplarında; **Bilgi Yurdu, Yücel, Çığır, İslâm Yolu** gibi dergilerde yazdığı makalelerde Tahir Olgun imzasını kullanmıştır. (19)

Kurucuları Mithat Rebî ve Şevket Rıza olan **Nekre-gû** adlı mizah dergisinde de yazı yazan müellif bu yazılarında Tahir Safvet (20) müstear ismini kullanmıştır ki, buradaki "Safvet" ismi babasının adından alınmıştır.

Yazdığı kitap ve makalelerinde yukarıda saydığımız isimleri kullanan Tahirü'l-Mevlevî, şiirlerinde "Tahir" mahlasını kullanmıştır. (21)

"Budur 'aḳîde-i Ṭâhir ḥayât u mevtinde
Rasûl Aḥmed O'na lâ ilâhe illallâh" (22)

---

12. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s. 356.
13. Soyadı kanunu 22 Haziran 1934'de kabul edilmiştir.
14. Tahir Olgun, **Fuzuli'ye Dâir,** İst. 1936.
15. Tahir Olgun, **Nev'î ve Sûriye Kasidesi,** Aydınlık Basımevi İst. 1937.
16. Tahir Olgun, **Germiyanlı Şeyhi ve Harnamesi**, Yeşil Giresun Basımevi, Giresun 1949.
17. Tahir Olgun, **Bâki'ye Dâir**, Aydınlık Basımevi İst. 1938.
18. Tahir Olgun, **Edebiyat Lugatı**, Aydınlık Basımevi, İst. 1355/1936.
19. Bu dönemde yazdığı yazma eserlerde ise müellifin Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun) ismini kullandığını görmekteyiz. Örnek olarak şu yazma eserlerini gösterebiliriz: Tâhirü'l-Mevlevî Olgun; **Hallâc-ı Mansur'a Dâir**, Millet Ktp. Ali Emiri Şeriyye 1397, Tâhirü'l-Mevlevî Olgun; **Şâir Anıtları**, Millet Ktp. Ali Emiri Şeriyye 1398.
20. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Alemindeki Hayatım**, s. 388.
21. Divan edebiyatımızda "Tâhir" mahlasını kullanan bazı şairler şunlardır:
"Tâhir: (Ö. 1088/1677) İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmet olup, Mekkî-zâde sanıyla tanındı. Öğrenim görüp Minkârî-zâde'den mülâzım olduktan sonra müderrislik ve kadılık görevlerinde bulundu. Kudüs kadılığından mazulken öldü. İhlas Suresi'nin tefsiri ve şiirleri vardır.
Tâhir: (Ö. 1088/1677) Bursa'da doğdu. Asıl adı Abdullah'tır.
Tâhir: (Ö. 1188/1774)) Asıl adı Mehmet olup Halife-zâde sanıyla tanındı. Şiir ve musikide üstatdı.
Tâhir: Konya'da doğdu, asıl adı Hüsam'dır. Çelebi Hüsamettin'in soyundandır. Alâaddin Camii'nde vâizlik yaptı

Tâhir: Asıl adı Mehmet'tir. Mehmet Akkirman'dan mülâzım olduktan sonra müderrislik yaptı. Şiir ve inşasıyla tanındı.

(Bkz. **Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1. Bsk. Ank. 1988, s. 496-497)
22. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2)**, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 78, vr. 24a-25a.

Osmanlı dönemi yazısında Mehmed kelimesinin (محمد) şeklinde yazılması dolayısıyla müellifin isminin kaynaklarda Muhammed Tahir Olgun [23] veya Mehmed Tahir Olgun [24] şekillerinde de kullanıldığını görrmekteyiz.

Tahirü'l-Mevlevî hacca gittikten sonra, hac vazifesini ifa eden mü'minlerin kullandığı bir ünvan olan "hacı" [25] ünvanı isminin başında kullanılmış ve "el-Hâc Mehmed Tahirü'l-Mevlevî Bey" [26] şeklinde de kaynaklarda zikredilmiştir.

Müellifle ilgili elde ettiğimiz resmî belgelerde müellifin isminin aşağıdaki şekillerde geçtiğini tesbit ettik.

"Hacı Mehmed Tâhir Efendi" [27]

"Hacı Mehmed Tâhir Bey" [28]

" Tahir Bey" [29]

" Tahir B." [30]

"Tahir Olgun" [31]

Yazdığı makale ve kitaplarla, resmî belgelerden ismiyle ilgili olarak yukarıdaki bilgileri elde ettiğimiz müellif, bu isimlerden ayrıca tasavvufî konumunu ifade eden ünvanlar kullanmış ve aldığı tasavvufî icazetnamelerde isim ve ünvanları ile ilgili değişik kullanımlara yer verilmiştir.

"Tâhir Dede" veya "Dede Efendi" [32] adıyla da anılan ve "Tâhir Dede Kütüphanesi" adıyla bir kitabevi de açmış olan müellifin ismiyle birlikte kullandığı "Dede" kelimesi tasavvufî bir ünvan olup [33], Tahirü'l-Mevlevî'nin tarikatde ileri bir konumda olduğunu ifade etmektedir.

Konya'daki Mevlâna dergahı şeyhi Abdülhalim Çelebi Efendi tarafından müellife verilen Mesnevî-hanlık destarı [34] sarma icazetnâmesinde "..... Mehmet Tahirü'l-

---

23. **İstanbul Kütüphaneleri Tarih Coğrafya Yazmaları Katoloğu,** MEB. İst. 1943. Biyografiye Dâir Diğer Eserler, cüz. 8, s. 715-717.
24. İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şâirleri,** III, 1820.
25. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyim ve Terimleri Sözlüğü,** C.I, 695-698.
26. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 1b.
27. Tâhirü'l-Mevlevî ile İlgili Vesikalar I, F.S.T. 181/2'de kayıtlı Koca Mustafa Paşa Askerlik Şubesi 1330 tarihli seferberlik dâvet kağıdı.
28. Tâhirü'l-Mevlevî ile İlgili Vesikalar II, F.S.T. 180/3 kayıtlı Maarif Vekaleti Memurlarına Mahsus Sicil Cüzdanı, s.6.
29. Tâhirü'l-Mevlevî ile İlgili Vesikalar I, F.S.T. 181/3, Matbuat ve İstihbarat Müdürlüğünce Verilen Matbuata Mensubiyete dâir hüviyet kağıdı.
30. Tâhirü'l-Mevlevî ile İlgili Vesikalar II, F.S.T. 180/4'de kayıtlı Kuleli Askeri Lisesi'nden alınma kimlik belgesi
31. Adı geçen vesikalar F.S.T. 180/5'de kayıtlı olan İstanbul Belediyesi'nden alınma 21.6.1951 tarihli müellifin ölüm kağıdı.
32. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr 7a-7b.
33. "Mevlevîlerde yaygın olarak kullanılan "Dede" tâbiri, şeyh namzeti olanlar için kullanılan bir ünvandır. (Bkz. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü** I, 410)
34. Destar-ı Şerif: Mevlevîlerin başlarına giydikleri sikke adı verilen başlığın üzerine sarılan sarık. (Bkz. M. Zeki Pakalın, a.g.e. I, s. 432.)

Mevlevî Dede Efendi dame Feyzuhu..." [35] şeklinde "Dede Efendi" ünvanının kullanıldığını görmekteyiz.

Tahirü'l-Mevlevî'ye, Mesnevî takriri icazetnâmesi veren hocası Mehmed Es'ad Dede Efendi (Ö. 1329) [36] müellifden "Muhammed Şemsüddin Tahir" [37] diye bahsederek "Şemsüddin-Dinin güneşi" ünvanını vermiştir.

Yukarıda ismiyle ilgili değişik kullanış şekillerini gördüğümüz müellifin asıl ismi Mehmed Tahir'dir. "Mevlevî" nisbesi, müntesibi olduğu tarikatın Mevlevîlik olduğunu ifade etmektedir. Soyadı kanununun çıkması sonucu "Olgun" soyadını alan müellif, müntesibi olduğu tarikatta yaygın bir ünvan olan "Dede" ünvanını kullanmış ve hocası Mehmed Esad Dede tarafından "Şemsüddin-Dinin güneşi" diye vasıflandırılmıştır. Biz araştırmamızda müellifden Tahirü'l-Mevlevî veya T. Mevlevî diye bahsedeceğiz.

2- Doğum Tarihi ve Yeri:

Tahirü'l-Mevlevî, hayatıyla ilgili yazdığı makalede doğum tarihi ve yeriyle ilgili şu bilgileri verir:

"Hicri 1294 senesi Ramażanınıñ beşinci, milâdi 1877 Eylül'ünün 13'ncü Perşembe günü, Aksaray civarında Molla Güranî maḥallesinin Mehter sokağında kâin 3 numaralı evde doğmuşum" [38]

Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî'nin baş tarafında müellifin tercüme-i halini yazan hattat Suudu'l-Mevlevî ise konuyla ilgili şunları kaydetmiştir:

"El-Ḥâc Muḥammed Tahirü'l-Mevlevî Bey İstanbullu'dur. 1294 senesi Ramażanınıñ beşinci, 1293 sene-i Rûmiye Eylül'ünün onüçüncü Perşembe günü doğmuşdur.

Velâdeti: Aksaray civârında Molla Güranî maḥallesinde Mehter sokağında kâin 3 numaralı ḫânede vâki' olmuşdu ki, bu ev Fâtiḥ ḥarîḳ-ı kebirinde yanmış, sonra arsası üzerine saḥib-i tercüme tarafından bir mesken yapılmışdır." [39]

Görüldüğü gibi müellifin doğum tarihi ve yeri ilgili olarak kendi verdiği bilgiler ile Suudu'l-Mevlevî tarafından verilen bilgiler birbirine uymaktadır. Suudu'l-Mevlevî fazla olarak, müellifin doğum tarihinin Rumî olarak karşılığını vermiş ve doğduğu evin durumu ile ilgili olarak ise evin yandığı ve sonradan müellif tarafından aynı arsa üzerinde yeni bir ev yapıldığı bilgisini eklemiştir. [40]

Tahirü'l-Mevlevî'nin doğum yeri hakkında kaynaklardaki bilgiler arasında bir tezat bulunmamakla birlikte, doğum tarihi ile ilgili farklılar mevcuttur.

---

35. M. Zeki Pakalın, a.g.e. aynı yer.
36. İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şâirleri,** I, 328-330.
37. Süleymaniye Ktp. F.S.T. 179'da kayıtlı Mesnevi İcazetnâmesi, vr. 3a
38. Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun), **Dinî Tarihî Edebî Makaleler,** "Hayatım", Süleymaniye Ktp. F.S.T. 170, s.1.
39. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 1b.
40. Bu bilgi müellifin hatıratında verdiği bilgiye de uygundur. (Bkz. Tâhirü'l'Mevlevi, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 164.)

Sefine-i Evliya adlı eserde "14 Eylül 1877" [41] olarak verilen tarih yanlıştır. Çünkü H. 1294 Ramazanının beşinci günü, müellifin kendisi tarafından da belirtildiği gibi, miladi 13 Eylül 1877'ye tekabül etmektedir. [42]

Müellif ile ilgili resmî belgelerde [43] doğum tarihi 1292 olarak geçmektedir. Bu tarih de bize göre yanlıştır, çünkü H. 5 Ramazan 1294'ün rumi karşılığı yukarıda da geçtiği gibi 1 Eylül 1293'dür. [44]

3. AİLESİ

a. Babası:

Tahirü'l-Mevlevî'nin babası Hacı Safvet Bey [45] saraya mensup bir kişi olup hademe-i hassa [46] başçavuşudur. Sultan Abdülmecid'in yazı hocası meşhur hattat Mehmet Tahir Cemalüddin Efendi (Ö. 1262) [47] nin kızının oğlu olması sebebiyle saray hizmetine alınan [48] Safvet Bey, Mevlevî tarikatına gönül vermiş ve biraz Farsça bilen bir kişidir. [49]

Kaynaklarda ne zaman doğduğuna dâir bilgi bulamadığımız Saffet Bey'in saray hizmetine ne zaman girdiğine dâir de bir bilgiye sahip değiliz. Ancak Sultan Abdülmecid'in emriyle saraya alındığını [50] bildiğimize göre en geç 1861 yılında saraya alınmıştır diyebiliriz. [51]

Saray hizmetinde kademe kademe ilerleyerek başçavuşluk rütbesine ulaşan Safvet Bey, Şaban 1308 [52] (1891) tarihinde müellifimiz 14 yaşındayken vefat etmiş ve Merkez Efendi mezarlığına gömülmüştür. [53]

b) Annesi:

Yazarımızın annesi Emine Emsal hanım çerkez olup Sultan Abdülaziz'in cariyelerindendir. [54] Kaynaklarda tam olarak ne zaman doğduğuna dair bir bilgi bulunmamakla beraber; annesinin vefat tarihi ile ilgili bilgi verirken müellifin "Annem takriben yetmiş sene evvel Kafkasya'da doğmuşdu" [55] sözleri bizim bu konuda bir tahmin yürütmemize imkan vermektedir. Yine müellif hatıratında [56] Aralık 1925 tarihinde gözaltına alındığı

---

41. Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya**, (Yay. Haz. Dr. Mehmet Akkuş-Dr. Ali Yılmaz) Seha Neşriyat İst. 1990, I, 332.
42. Bkz. Fâik Reşid Unat, **Hicri Tarihleri Miladî Tarihlere Çevirme Kılavuzu,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ank. 1988, s. 88-89.
43. Süleymaniye Ktp. F.S.T. 181/2'de kayıtlı askerlik seferberlik kağıdı, F.S.T. 180/3'de kayıtlı müellifin sicil cüzdanı, F.S.T. 180/4'de kayıtlı Kuleli Askeri Lisesi Edebiyat öğretmeni olduğuna dâir kimlik
44. Bkz. Fâik Reşid Unat, a.g.e. s. 122-123.
45. Tâhirü'l-Mevlevî, "*Hayatım*", vr. 1a.
46. Hademe-i hassa, şahane: Padişah sarayında vazifeli bulunanlar (Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat,** s. 368)
47. Mehmet Süreyya, **Sicill-i Osmanî**, İstanbul 1317, III, 247.
48. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevi**, vr. 1b.
49. Tâhirü'l-Mevlevî, **"Esad Dede Merhum Hakkında", Mahfil** Şevval 1341, s.36, s. 184.
50. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 1b.
51. Çünkü bu padişah 1839-1861 yılları arasında saltanatta kalmıştır.
52. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 1b.
53. Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım", vr. 1b.
54. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 1b.
55. a.g.e.; vr. 119a
56. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.164.

zaman annesinin yetmiş yaşını geçtiğini ifade etmektedir. Bu bilgiler ışığında ölüm tarihini 1346 olarak bildiğimiz Emine Emsal Hanım'ın ölümünden iki buçuk yıl önce yetmiş yaşını geçtiğini gözönüne alarak yaklaşık 1273 (1857) tarihinde doğduğunu söyleyebiliriz.

Aynı zamanda Sultan Abdülaziz Han'ın kızı Nazime Sultan'ın dadısı [57] olduğunu bildiğimiz Emine Hanım, ilk eşi ve Tahirü'l-Mevlevî'nin babası Mustafa Safvet Bey'in 1308 (1891) tarihinde vefatı sonrası, yeniden evlenmiştir. İkinci eşinden olma kızı Fatma Âliye Hanım'ın mezar taşındaki kitabeden Nazime Sultan'ın kahvecibaşısı [58] olduğunu öğrendiğimiz Mustafa Efendi ile, Safvet Bey'in ölümünden bir yıl sonra 1309 tarihinde evlendiğini tahmin edebiliriz. [59]

İkinci evliliğinin ne kadar devam ettiği hakkında kaynaklarda bir bilgiye rastlayamadığımız Emine Emsal Hanım, ömrünün son yıllarını müellifimizin yanında geçirmiş ve yakalandığı kalp hastalığından kurtulamayarak vefat etmiştir.

Tahirü'l-Mevlevî, annesinin vefatı ile ilgili şunları söylemiştir:

"1346 zi'lḳadesi içinde meraż-ı uẓuvve-i kalbden müteeşşiren bir hafta on gün yatdı. Maraẓın ḥâd devresi geçmiş de âdetâ neḳahet devri başlamışken Ḳurbân Bayramının üçüncü günü sabahleyin (fâlic-i 'in)'e uğradı. Bir hafta sağ tarafı oynamaz, lisânı söylemez ve idrâk etmez bir ḥalde geçirdi. Edilen tedâvi gösterilen iḥtimâm gayr-ı müeşşir kaldı. Nihayet 346 Zilhiccesinin ondokuzuncu cum'a günü (8 Haziran 928) ṣabaḥleyin 9.45'de ikmâl-i enfâs eyledi." [60]

Cenazesi; 9 Haziran günü Merkez Efendi Camisi'nde namazı kılındıktan sonra Yenikapı Mevlevîhanesi hamûşân [61] mezarlığındaki kızı Fatma Âliye Hanım'ın yanına defnolunmuş ve mezarının başında Mevlevî tarikatı usulüne göre ism-i celâl okunmuş, gülbank [62] çekilmiştir. [63]

Mezar taşında "Hû Ṭâhirü'l-Mevlevî'nin vâlidesi Emine Hanım'ın rûḥiycün Fâtiḥa 19 Zü'l-hicce 1346 Cuma" [64] yazmaktadır.

Tahirü'l-Mevlevî annesinin vefatı dolayısıyla şu tarihi düşürmüştür:

"Terk idüp gitdin nihâyet kimsesiz evlâdıñı

Âyrılıkmış mihr-i pâyânıñ da âḫir sonu

---

57. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 7a.
58. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,** II, 139.
59. Çünkü 1326 tarihinde ve 16 yaşında öldüğünü bildiğimiz (Divan-ı Tâhirü'l-Mevlevî, vr 131a) Fatma Aliye hanımın 1310 tarihinde doğduğunu anlıyoruz. Buna göre evlilik tarihi 1309 olmalıdır.
60. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 119a.
61. Hamuşan: Mevlevî tâbirlerindendir. "Uykuda olanlar" anlamına gelir. (M.Zeki Pakalın, a.g.e. I, 720)
62. Gülbank: Bektaşî ve Mevlevî tarikatlarında çeşitli vesilelerle uygulanan bir merasimdir. Aşura, hatim, seyahat, zifaf ve cenaze gülbankı gibi kısımları vardır (Bkz. M. Zeki Pakalın, a.g.e. I, 684-685)
63. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 1b-2a.
64. Bkz. Resim 1. Emine Emsal Hanım'ın Mezarı

Nüh-felekden yâdıma târîh-i menkütüñ da gelir

Ellisinden sonra öksüz koyduñ anne oğlunu

(الليسندن صوكره اوكسوز قويدك آننه اوغلكى)" [65]

1346

c) Kardeşleri:

Kaynaklardan öğrendiğimize göre müellifimizin iki kız kardeşi vardır. [66] Bunlardan Afife Gülistan Hanım hakkında, Divân'ında şu bilgileri verir:

"305 tarihinde tevellüd etmiş olan hemşirem "Afife Gülistan Hanım 324 tarih-i hicrisinde, mekteb-i tıbdan neş'et eden hammâli doktor yüzbaşı Sa'deddin beyle izdivâc eylemişdi" [67]

Afife Gülistan Hanım'ın bu izdivacdan, müellif tarafından Fatma Vediatu'llâh ismi verilen bir kızları dünyaya gelmiştir. Kocasının görevi dolayısıyla bir müddet Selânik'te yaşayan Afife Hanım, daha sonra İstanbul'a dönmüş ve eşini kaybetmiştir [68]

T. Mevlevî'nin cenazesi ile ilgili İstanbul Belediyesi'nden alınan ölüm kağıdında [69] cenaze sahibi olarak Gülistan Olgun geçmektedir. Buna göre soyadı kanunu öncesi eşini kaybeden Afife Gülistan Hanım'ın, muhtemelen yeniden evlenmeyerek, abisiyle aynı soyadını aldığını ve müelliften sonra vefat ettiğini söyleyebiliriz.

T. Mevlevî'nin ikinci kız kardeşi; yukarıda da bahsettiğimiz gibi annesinin ikinci evliliği sonrası dünyaya gelmiş olan üvey kız kardeşi Fatma Âliye Hanım'dır.

Fatma Âliye Hanım'ın; T. Mevlevî'nin Divân'ındaki "Meşrutiyetin ilânından biraz evvel ve 326 (H) tarihiñde lî-ümmin hemşirem Fatma Âliye Hanım'ın irtihâli dolayısıyla..." [70] şeklindeki ifadelerinden 1326/1908 tarihinde vefat ettiğini öğreniyoruz. Bu kardeşinin vefatı üzerine müellif, "Rıhlet-i Âliye" [71] adlı bir mersiye yazmıştır.

Ayrıca Beyânü'l-Hak dergisinin 4 Safer 1328/1 Şubat 1325 tarihli 47 sayısında, [72] kardeşinin vefatına şu tarihi düşmüştür:

"Bir âh ile şu mısrâ' târiḫ-i fevtiñ oldu

Cennât-ı ʿAliyâta uçduñ mı ḳardeşim sen

---

65. **Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 119a.
66. a.g.e., vr. 1b, 131a
67. a.g.e. vr. 131a.
68. a.g.e. vr. 131a-131b.
69. Tâhirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar II, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 180/5.
70. **Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 131a.
71. "Rıḥlet-i ʿÂliye, hemşirem Fatma 'Âliye merḥûm için yazılmış bir mersiyedir. Beyanü'l-Ḥaḳ'da 25 Safer 328 tarihli nüsḫasıyla neşr edilmişdir" (a.g.e. 119 b); **Beyânü'l-Hak** S.50, 25 Safer 1328/22 Şubat 1325, s. 1064-1065.
72. Atilla Şentürk, bu tarih düşürmenin, Beyanü'l-Hak, nr. 49 Safer 1328/15 Şubat 1325 tarihli nüshada yayınlandığını belirtmiş (Bkz. Dr. Atillâ Şentürk, Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri, s. 4, 11 nolu dipnot). Bu bilgi yanlıştır. Yaptığımız araştırma da bu tarih düşürmenin Şentürk'ün verdiği sayıda yayınlanmadığını yukarıda bizim tarih ve sayısını verdiğimiz nüshada yayınlandığını tesbit ettik.

(جنات عالیاته اوچدکمی قارده شم سنی)

1326

Bu beytin ikinci mısrasındaki noktalı harflerin toplanması ile 1326 tarihi elde edilmektedir. Bu, Fatma Âliye Hanım'ın ölüm tarihini göstermektedir. Bu tarih; T. Mevlevî'nin yukarda verdiğimiz ifadeleri içinde geçen tarihle de uyuşmaktadır. Ancak, Yenikapı Mevlevî-hanesi Hamuşan Mezarlığı'nda annesinin yanındaki Fatma Âliye Hanım'ın mezar taşında "1327" yazılıdır. Bunun, tarih beytinin birinci mısrasındaki "bir ah ile" ifadesinden 1 rakamının ilâve edileceği sonucuna varılarak, sonradan dikilen mezar taşına yazıldığını zannediyoruz. **Beyanü'l-Hak**'da söz konusu beytin altında yer alan 1328 tarihi ise tamamen yanlıştır.

Doğum tarihi ile ilgili olarak kaynaklarda tam bir tarih bulunmayan Fatma Âliye Hanım'ın, mezartaşında yer alan;

Etdi on altı yaşında rıḥlet-i dâr-ı beḳâ

Genç iken zehr-âbe-i mevt ile oldu telḫ-kâm

şeklindeki ifadeden 16 yaşında vefat ettiğini anlıyoruz. Rıhlet-i Âliye [73] adlı şiirde yer alan müellifin şu ifadeleri de Fatma Âliye Hanım'ın 16 yaşında öldüğünü göstermektedir.

Hemşire-i mehveşim eşimmiş

On altı yaşında ḳardeşimmiş

Vefat tarihini H. 1326 olarak tesbit ettiğimiz Fatma Âliye Hanım öldüğü zaman 16 yaşında olduğuna göre, doğum tarihinin yaklaşık olarak 1310-1311 olması gerekir.

d) Diğer Akraba ve Yakınları:

Müellifimiz hayatını anlattığı makalesinde diğer yakınlarından şöyle bahseder.

"Pederim Ḥâcı Ṣafvet Bey; onun pederi Aḥmed Efendi; onun pederi Muṣṭafa Reşid Ağa'dır. Ez cümle Merkez Efendi mezarlığında medfûn idiler. Bunlardan en son defnedilen babam idi ki 60 sene evvel ölmüş ve oraya gömülmüşdü" [74]

Aynı yerde verilen bilgilerden daha sonra mezarlarının kaybolduğunu öğrendiğimiz dedesi Ahmed Efendi ihtisab [75] katibi olarak çalışmıştır. [76]

Tahirü'l-Mevlevî'nin babaannesi Afife Şefika Hanım, meşhur hattatlardan Mehmet

73. **Beyânü'l-Hak**, S.50, 25 Safer 1328/22 Şubat 1325, s.1064
74. Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım", vr. 1a.
75. İhtisab: Eskiden, Lonca pazar esnafını kontrol eden kuruluş, belediye. İhtisab ağası (emini-nâzırı): Belediye reisi (İstanbul'da) (Bkz. D. Mehmet Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, Üçüncü Baskı, Milsan a.ş. ist. 1986, s. 455).
76. **Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 1b.

Tahir Cemalüddin Efendi'nin kızı ve Yenikapı Mevlevî-hanesi şeyhlerinden Osman Salahüddin Dede Efendi'nin süt kardeşidir. (77) İleride belirteceğimiz gibi babaannesinin müellifimizin yetişmesinde katkıları olmuştur. (78)

Kızkardeşi Afife Gülistan'ın 1325 tarihinde doğmuş olan kızı Fatma Vediatullah'ı yanına evlatlık alan yazarın, hayatta en sevdiği yakınlarından birisi bu yeğenidir. "Benim çoluğum çocuğum olmadığı için Vedia'yı kendi kızım gibi severdim. Onun da bana babası derecesinde belki de ondan fazla muhabbeti vardı" (79)

Yukarıdaki sözlerinden evlenmediğini anladığımız müellif, bu yeğenini büyütmüş, evlendirmiştir. Ancak genç yaşında verem hastalığına yakalanan Vedia 23 Şaban 1347 (3 Şubat 1929)'da vefat ederek; anneannesi Emine Emsal Hanım'ın yanına gömülmüştür. (80)

Tahirü'l-Mevlevî'nin Hatırat (81) ında ve Divân (82) ında adı geçen Kâfiye hanım; Tırnova müftüsünün kızı ve Hacı Muhammed Bey diye bir zatın hanımıdır. Babası ve kocasını kaybettikten sonra, evi de yanan bu kadın, erkek kardeşi ve gelini ile geçinemediği için müellifin annesinin yanına gelmiş ve beraberce oturmuşlardır. Emine Emsal Hanım'ın vefatı sonrası, iyice yaşlı olan bu kadın da hastalanmış 6 Teşrin-i Sanî 1928 Salı günü vefat etmiştir. (83)

Yakınları ile ilgili elde ettiğimiz bilgilere göre; saraya mensup bir aile bünyesinde ve Mevlevî tarikatına mensup yakınların olduğu bir ortamda yaşayan müellifin, yetişmesinde ve tasavvufi şahsiyetini anlatacağımız bölümde de göreceğimiz gibi Mevlevî tarikatına intisap etmesinde bu aile ortamının büyük etkisi olmuştur.

4- Çocukluğu ve Yetişmesi:

Müellifin çocukluk dönemi hakkında verdiği bilgilerden eğitimi ile ilgili olarak aile çevresinden yakın ilgi gördüğünü anlıyoruz. Hüseyin Vassaf Bey'e yazdığı bir mektubunda babasının bu konudaki ilgisini şöyle açıklar:

"Babamı sikkeli olarak görmedim. Şu kadar ki Cenâb-ı Pîr'e fevḳalade ḥürmetkâr idi ve lisân-ı Meṣnevî'yi bir parça anlardı. Ḥatta pek çocukken bana **Pend-i Attâr** muḳaddimesinden bir kaç beyit ezberletmişdi. Ne demek olduğunu bilemediğim, lâkin âhenkdâr bulunduğunu pek'ala idrâk etdiğim o sözleri ben tekrar ederken o da ḥazin ḥazin ağlardı." (84)

Büyük annesinin de müellife Kur'an öğretiminde ve **Ahmediye, Muhammediye, Envarü'l-Aşıkın, Battal Gazi** gibi harekeli kitapları usulüne göre okumakta yardım ettiğini görmekteyiz. (85)

---

77. Tâhirü'l-Mevlevî, "Esad Dede Efendi Merhûm Hakkında", **Mahfil,** S.4. Şevval 1341, s. 184.
78. **Medrese,** S.4. 4 Receb 1331-27 Mayıs 1329.
79. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 131a.
80. a.g.e. 131a-138a.
81. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 175,177,179.
82. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 131b-132a.
83. a.g.e.; vr. 131b-132a.
84. Tâhirü'l-Mevlevî, "Esad Dede Efendi Merhum Hakkında", **Mahfil,** S.36. Şevval 1341, s. 184.
85. **Medrese,** S.4. 4 Receb 1331-27 Mayıs 1329.

Aile fertlerinden gördüğü bu yakın ilgi sayesinde, başladığı Hekimbaşı Ömer Efendi'nin yaptırdığı Sıbyan mektebinde 8-9 yaşlarında Kur'an'ı hatmetmiş [86] ve Emsile'den başlıyarak Arapça okumağa başlamıştır. [87] Devam ettiği bu ilk mektepde yazı yazmayı da öğrenen Tahirü'l-Mevlevî bu konuyla ilgili şu bilgileri verir:

"Hocamız (Hafız Hasan Efendi namında bir zat idi. Fatih'in topçularından Sarı Musa'nın mescidinde İmam, Kanuni'nin meşhur hasekisi Hürrem Sultan'ın camiinde hatib idi. Bize arasıra imla yazdırırdı. Fakat yazdırdıkları tabut, teneşir, kefen, pamuk, lif gibi imamlık mesleğine ait kelimelerdi" [88]

14 Yaşında iken babasını kaybeden müellif, kısa yoldan hayata atılmayı tercih ederek dönemin lise seviyesindeki tahsilini tamamladıktan sonra, yüksk tahsile devam etmeyerek memuriyet hayatına atılmış; ancak ilmî inkişafını özel gayretleriyle sürdürmeye devam etmiştir.

5- Tahsili:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tahsil hayatını incelerken, biri örgün eğitim kurumları olan mektep dönemi, diğeri yaygın eğitim kurumları olan camî, tekke v.b. yerlerdeki ilim öğrenme devresi olarak ele almanın doğru olacağı kanaatindeyiz.

Okuduğu ve mezun olduğu okulları, Molla Gürani mahallesi hekimbaşı Ömer Efendi Sibyan Mektebi, Gülhane Askeri Rüşdiyesi [89] Menşe-i Küttab-ı Askerî [90]olarak belirten [91] müellifin örgün eğitime dayalı tahsil hayatı bundan ibarettir.

Yaşadığı döneme göre oldukça iyi eğitim veren ve oldukça disiplinli olan askerî okullarda [92] okuyan müellif, buralarda aldığı eğitimle iktifa etmemiştir. 1308(1892) Haziran ayında Menşe-i Küttab-ı Askerî'yeden mezun olduktan sonra başladığı memuriyetinin [93] yanında ilim tahsiline devam eden müellif bu konuda şu bilgileri vermiştir:

"Bir taraftan kaleme gidiyor, bir taraftan da Fâtiḥ Câmii Şerifinde - şimdiki İmâm-ı evvel-Filibeli Meḥmed Râsim Efendi ḥażretlerinin dersine müdâvemetle 'Avâmil Şerhi

---

86. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde müellifin Kur'an'ı hıfzettiği (ezberlediği) yazmaktadır. Bkz. **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,** Dergah Yayınları ist. 1990, VII, 118. Ancak biz müellifin hafız olduğuna dâir hiçbir yerde bir bilgi bulamadık.
87. **Medrese,** S.4. 4 Receb 1331-27 Mayıs 1329.
88. Tâhir Olgun, "Pencere Önünde Tarihi Bir Gezinti II",; **Yücel** S.18, Ağustos 1936, s.235.
89. Askerî rüşdiyeler 1292 (1875) tarihinde açılmış öğrencilerinin üniforma giydiği, askeri disiplin uygulanan okullardır. Önceleri üç yıl olup, sonra dört yıla çıkarılan bu okullarda, sarf, nahiv, Farsça, imlâ, hüsn-i hat, resim, Fransızca, Hesap gibi dersler okutulurdu.
Bkz. Osman Ergin, **Türk Maarif Tarihi,** II, 501-507, III, 915-916, IV, 1418)
90. "Menşe-i Küttab-ı Askeriyye: Bâyazıd'da kütübḫâne-i ʿumûmi ittiṣâlindeki cesîm bina dâḫilinde idi ki Maḳam-ı Ser'asker-i=Ḥarbiye Neẓâreti aḳlâmına kâtib yetişdirmek için te'sîs olunmuş bir mekteb idi. Müddet-i taḥṣiliyyesi iki seneden ʿibâret olmakla berâber tedrîsât muḳtedir ûstadlar tarafından edildiği cihetle istifâde baḫş idi. Oradaki muḥterem simâlar arasında Reisü'l-Haṭṭâtîn Muḥsin Zâde ʿAbdüllâh ve 'Âlay Beyi zâde Nâci Beylerle, ʿarâbî ve fârîsî muʿallimleri Yektâ ve Şâkir Efendi merḥumları dâima teḫattur ederim" (Tahirü'l-Mevlevî" Es'ad Dede Merhum Hakkında", **Mahfil** S.36, Şevval 1341, s.184'de dipnot)
91. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m. aynı sayfa
92. Osman Ergin, a.g.e. C.II, 506.
93. Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr. 1a.

Adalı okuyor, me'a mâfih kendi kendime Fârisî'ye çalışıyordum" [94]

Küçüklüğünde babasının ve ailesinin etkisi ile Mevlevîliğe ve Farsça öğrenmeye merak salan müellif, devam ettiği okullarda bu konuya özel bir itina göstermiş, Ramazan aylarında vakit buldukça Mevlevî Şeyhi Es'ad Dede Efendi'nin Mesnevî derslerine devamla bu dilini geliştirmeye çalışmıştır [95]. Hafız Divânı'ndan yaptığı tercümeleri Esad Dede Efendi'ye göstererek, eksiklerini öğrenen Tahirü'l-Mevlevî, bu zatla olan ilişkisini devam ettirerek Mesnevî ve Hafız Divân'ını okumuştur. Evde, camide ve medresede olmak üzere üç dört sene devam eden [96] bu derslerin sonunda Kari-i Mesnevî [97] tayin edilen [98] müellif, Esad Dede Efendi'den 1310 (1893) tarihinde icazetnâme [99] almıştır [100].

Tahirü'l-Mevlevî, Esad Dede'den icazetnâme alışı ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

"1310 sene-i hicriyesi idi ki Ḫoca Merḥûm fariża-ı ḥaccın ifâsına niyet etmiş, Maḥmûdiye ve Davud Pâşâ mekteplerindeki derslerini Ḥâfız Ḫayri Efendi'ye-ki o da vefat etti-terk eylemiş, talebesinden bazılarına birer icâzetnâme vermiş, lâyık olmadığım ḥalde 'abd-i 'âcize de bir icâzetnâme i'ṭâsı lüṭfunda bulunmuştu.

Parlak bir teveccüh eseri olmak üzere fakiri (Şemsüddin) telkıb etmiş ve o ünvanı hâvi bir mühür ḥakketdirmiş, ḥatta icâzetnâmeye (Muḥammed Şemsüddin Ṭâhir ṭahharallâhu ḳalbehu 'ammâ sivâhu) cümle-i du'âiyesini "ilâve eylemişti" [101]

Fatih Cami baş imamı Filibeli Muhammed Rasim [102] den ve Mevlevî Es'ad Dede merhumdan icâzetnâme alan [103] müellif, Yenikapı Mevlevî-Hanesi'nde muhaddis ve Şazeli Şeyhi olan, Şeyh Mustafa Tunusî'nin Şeyh odasında okutduğu Fütuhât-ı Mekki'ye derslerine devamla [104] tasavvufi ilmini artırmıştır.

Hayatını ilim öğrenme ve öğretme faaliyetlerine vakfeden müellifin tercüme-i halini yazan yakın dostu Suudu'l-Mevlevî, "Denilebilir ki bizdeki ekşer-i erbâb-ı ḳalem gibi Ḫudâ-yi nâbit olarak yetişmiş ve ma'lumâtını sa'y-ı ẕâtıyla elde etmişdir". [105] sözleriyle onun ilmî gayretlerine işaret etmiştir.

---

94. Tâhirü'l-Mevlevî "Esad Dede Merhum Hakkında", **Mahfil** S. 36, Şevval 1341 s. 184.
95. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m. aynı yer.
96. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m., **Mahfil** S.39, Muharrem 1342, s. 49-50.
97. **Kâri-i Mesnevî:** Mevlevî tarikatında bir vazifedir. Mesnevi okutan mesnevî-hanlar ezberden bu eseri okuturken, yanıldığı zaman hatırlatmak için elinde kitapla dersi takip eden kişiye denir. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevi, a.g.m. **Mahfil** S.41. Rebiülevvel 1342, s.89)
98. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m. aynı yer.
99. Bu icazetnamenin aslı yanmıştır. Müellif tarafından aslından istinsah edilen bir nüshası İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. 179 numarada mevcuttur.
100. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m., **Mahfil** S.45, Recep 1342, s.164.
101. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m. aynı yer.
102. Filibeli Muhammed Rasim Efendi, özellikle kirâat ilminde şöhret bulmuş huzur dersleri muhatabı olmuş, ölünceye kadar Fatih Camii baş imamlığı yapmış bir âlimdir (Bkz. Ord. Prof. Ebu'l-ula Mardin, **Huzur Dersleri**, İst. 1966, II,III, s. 260-61, 930)
103. Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya**, I, 332-333
104. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m., **Mahfil** S.41. Rebiülevvel 1342, s.90 ve Hüseyin Vassaf, a.g.e. C.I, 333.
105. ***Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî***, vr, 8b.

İlim tahsilindeki şahsî gayretleri cümlesinden olarak, Mehmet Âkif Ersoy'dan **Muallekât-ı Seb'a** ve şerhi **Zevzeni** adlı eserleri okuyan [106] müellif, ayrıca Tevrat ve İncil gibi mukaddes kitapları da okumuş ve incelemiştir. [107]

Görüldüğü gibi mektep tahsilinin yanısıra Filibeli Muhammed Rasim, Mevlevî Esad Dede, Şeyh Tunuslu Mustafa ve Mehmet Âkif gibi âlim ve edib zatlardan ilim talimi yaparak ilmî inkişaf sağlayan Tahirü'l-Mevlevî, Farsça başta olmak üzere, Arapça ve Fransızca öğrenmeye de gayret sarfetmiş ve bu üç dilden başarılı tercümeler yapmıştır [108]

6- Yaptığı Vazifeler:

Tahirü'l-Mevlevî 74 yıllık ömrüne çok şey sığdırabilmiş; değişik nezaretlerde memurluk, mekteplerde muallimlik, medreselerde müderrislik yapmanın yanısıra; basın yayın işiyle de uğraşmış gazete ve dergi çıkarmış, çok sayıda makale ve kitap yazmış velûd şahsiyetlerden biridir.

Onun yaptığı vazifeleri üç ana başlıkta anlatmaya çalışacağız: a) Memuriyet Hayatı b) Muallimlik ve Müderrislik Hayatı c) Basın Hayatı. Bu şekilde bir tasnif, müelifin hayatını daha iyi bir şekilde anlatmamıza yardımcı olacaktır kanaatindeyiz.

a) Memuriyet Hayatı:

Tahirü'l-Mevlevî'nin memuriyet hayatını Süleymaniye Kütüphanesine intikal eden evrakları arasında bulunan Sicil cüzdanı [109] ve Maarif Vekaleti Zat İşleri'nce tanzim edilmiş olan, 23.7.1941 tarihli hizmet cetveline [110] göre anlatacağız.

1308/1892 tarihinde Menşe-i Küttab-ı Askeri'den mezun olan müellif, günümüze göre çocuk denilebilecek bir yaşta (15 yaş), 1.6.1308 (13.6.1892) tarihinde o günün savunma bakanlığı sayılan Bab-ı Seraskerî [111] Piyade dairesi 3. Şube jurnal kısmı mülâzımı olarak 80 kuruş maaşla memuriyete başlar. 1.7.1310 (13.7.1894) tarihinde maaşı 140 kuruşa çıkarılan [112] yazarımız daha önce de belirttiğimiz gibi [113] bu memuriyetine devamla birlikte Fatih Camii Baş İmamı Filibeli Mevlevî Rasim'den ve Mevlana Esad Dede'den ders okur [114]. 1312 Cemaziye'l-âhir (1894 Kasım)'de Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Mehmed Celâleddin Dede Efendiye intisab ederek, aynı yıl hocası Esad Dede Efendi ile hacca gider [115]. Bu tarikatda ilerlemek için çile çıkarma arzusuyla [116] 1.1.1311 (13.1.1896) tarihinde memuriyetten istifa etmiştir [117].

---

106. Tahir Olgun, "Akifi Nasıl Tanıdım, Nasıl Görüştüm ve Nasıl Gördüm", **Bilgi Yurdu,** Yıl 2, S.6, İkinci Kanun 1938, s.568.
107. Tahir Olgun, **Şâir Nevî ve Sûriye Kasidesi**, s.46.
108. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 8b.
109. Tâhirü'l-Mevlevî'ye Ait Vesikalar II, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 180/2
110. Aynı vesikalar F.S.T. 180/3
111. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,** I, 142.
112. Adı geçen vesikalar ve Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr. 1a.
113. Araştırmamızın "5. Tahsili" bölümü
114. Tâhirü'l-Mevlevî, "*Hayatım*" vr. 1a.
115. Tâhirü'l-Mevlevî, "Esad Dede Merhum Hakkında" **Mahfil**, S.46, Şaban 1342, s. 184.
116. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.20.
117. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s. 20 ve adı geçen vesikalar.

Bahsettiğimiz memuriyet sicilinde 2.1.1311 (14.1.1896) - 18.11.1319 (1.12.1903) tarihleri arasında boşluk bulunan müellif, bu sekiz yıllık devrede üç yılı çile ile geçirmiş, ayrıca kitapçılık yapmış ve sarayda vekilharçlık görevinde bulunmuştur.

Araştırmamızın ileriki bölümlerinde tafsilatlı olarak duracağımız çile dönemi ve Tâhir Dede Kütüphanesi faaliyetleri sonrası Tahirü'l-Mevlevî, Sultan Abdülaziz'in kızı Nazime Sultan'ın [118] daveti üzerine, 1315/1899 tarihinde [119] vekilharç [120] olarak onun yanında çalışmaya başlamıştır.

Daha önce de geçtiği gibi müellifin annesinin Nazime Sultan'ın dadısı olması dolayısıyla çocukluğundan beri Sultanın lutuf-didesi olarak himaye edilen müellife, burada çalışmak zor gelmemiştir. Bir müddet başında Mevlevî külahı olduğu halde çalıştıktan sonra, fes ve sivil elbise giymiş; fakat "Dede Efendi" diye anılmaya devam etmiştir [121].

Buradaki vazifesi sırasında Sultan dahil, aşçı çırağından seyis yamağına kadar herkes tarafından sevilen ve hatırı sayılan [122] müellif; okuyup yazma işlerine devam ederek H. 1318 (1900) tarihinde **Divânçe-i Tâhir** [123] isimli şiir kitabını yayınlamıştır.

Orman ve Meadin ve Ziraat Nezâreti'nin muhasebe kaleminde açılan imtihanı kazanarak 19.11.1319 (2.12.1903) [124] tarihinde 370 kuruş aylıkla [125] yeniden memuriyet hayatına atıldığından vekilharçlık görevinden ayrılan [126] müellif; aynı yıl (1903) muallimliğe de başlıyarak Burhan-ı Terakkî ve Rehnüma-yı Füyüzat adlı okullarda [127] çalışmıştır.

1.2.1322 (14.2.1907) tarihinde muamelat-ı nakdiye muavinliğine terfi ederek maaşı 430 kuruşa yükselmiş; daha sonra 16.8.1324 (29.8.1908) tarihinde maaşı 600 kuruşa çıkarılarak Hicaz ve Taşra Masası katipliğine terfi etmiştir [128].

---

118. **Padişahların Kadınları ve Kızları** adlı bir çalışma yapan M. Çağatay Uluçay, bu eserinde Nazime Sultan'ın vefat tarihini 8 C. Ahir 1313 (26 Kasım 1895) olarak vermiş. (Bkz. M. Çağatay Uluçay; **Padişahların Kadınları ve Kızları,** Türk Tarih Kurumu, Ank. 1980, s. 165) Bize göre bu tarihin yanlış olması gerekir; çünkü Tâhirü'l-Mevlevî, 1315-1319 (1899-1903) tarihleri arasında adı geçen Sultan'ın vekilharçlığını yapmıştır.
119. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr, 7a.
120. **Vekilharç:** Büyük daire ve konaklarda harcama işlerinden sorumlu kişi. (Bkz. M. Zeki Pakalın, a.g.e. III, 586)
121. Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, vr, 7a.
122. a.g.e. vr. 7b.
123. Mehmet Tahir, **Divançer-i Tâhir,** İst. 1318.
124. Atilla Şentürk, müellifin memuriyeti ile ilgili rumi tarihlerin miladi karşılıklarını verirken bazı hatalara düşmüştür. Örneğin yukarıdaki tarihin miladi karşılığını 19 Kasım 1319 (1 Şubat 1904) vermiş; ayrıca şu tarihlerde de benzer hataya düşmüştür:
1 Ocak 1322 (14 Nisan 1906); doğrusu 1 Ocak 1322 (14 Ocak 1907)
16 Ağustos 1324 (29 Ekim 1907); doğrusu 16 Ağustos 1324 (29 Ağustos 1908)
11 Ağustos 1331 (24 Ekim 1915); doğrusu 11 Ağustos 1331 (24 Ağustos 1915)
(Bkz. Dr. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s. 20-26)
Bu örnekleri çoğaltmak mümkünse de, asıl konumuz bu olmadığı için bu kadrla yetiniyoruz. Kanaatimizce bu hata, Hicri **Tarihleri Miladi Tarihlere Çevirme Kılavuzu**'nda hicri ayları gösteren romen rakamı sayıların, miladi ayları gösterdiği zannedilerek yapılmıştır. Ayrıca bu tarihlerin tarafımızdan verilenlerini karşılaştırmak için bkz. Faik Reşit Unat, **Hicri Tarihleri Milâdî Tarihlere Çevirme Kılavuzu,** s.134-139.
125. Bkz. Adı geçen vesikalar
126. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 7b.
127. Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr. 6a.
128. Bkz. Adı geçen vesikalar

Bu nezaretteki görevinde sürekli ilerleyen müellif; sicil cüzdanı ve hizmet cetveline göre; 25.8.1325 (7.9.1909)'de cetvel kitabeti muavinliğine; 24.2.1325 (9.3.1910)'de Hesabât-ı Umumiye Müdüriyeti tahrirat masası kitabeti muavinliğine; 15.7.1325 (28.7.1910)'de levazım kalemi katipliğine nakledilmiş ve 1.6.1327 (14.6.1911)'de maaşına zam yapılarak 800 kuruşa yükseltilmiş ve tatbik kalemi katipliğine getirilmiştir.

Daha sonra 27.7.1327 (9.8.1911)'de Maden Müdüriyet-i Umumiyesi 2. Sınıf katipliğine naklen geçmiş, 12.8.1331 (25.8.1915)'de maaşı 1000 kuruşa çıkarak aynı yerde 1. Sınıf katipliğe; 9.10.1334 (1918)'de[129] Meadin Müdüriyeti ruhsatnameli meadin masası baş katipliğine terfi ederek maaşı önce 1500 kuruşa, 7.4.1335 (1919)'dan itibaren de 1600 kuruşa yükselmiştir.

Maliye nezareti bünyesinde 4 Haziran 1335 (1919) tarihli bir kararname ile oluşturulan Tevhid-i Mübayeat Komisyonu'na tahrirat mümeyiz-i evveli [130] olarak 22.9.1335 (1919)'de atanan Tahirü'l-Mevlevî'nin maaşı da 2250 kuruşa yükselmiş ve 26.4.1336 (1920)'da bu komisyonun lağvedilmesiyle açıkta kalmış; Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne başvurusu sonucu 8.6.1336 (1920)'da 2000 kuruş maaşla iktisat heyeti başkatibi olarak 40 gün sonra [131] yeniden memuriyete başlamıştır.

28.6.1336 (1920) tarihinde 2000 kuruş maaşla iktisat heyeti ve kalem-i mahsusa baş katipliğine tayin edilen müellif, 30 Ağustos 1336 (1920)'da azledilmiş; birgün sonra cevaz-ı istihdam kararı almasına [132] rağmen 31.8.1336 (1920) - 26.9.1336 (1920) tarihleri arasında açıkta kalmıştır.

Tahirü'l-Mevlevî'nin yayınlanmış olan Hatırat'ından bu görevden azledilme sebebinin; üyesi bulunduğu Teali-i İslâm Cemiyeti [133] tarafından Anadolu'daki Kuva-yi Milliye harekatı aleyhinde hazırlanan bir beyannamenin imzalanmasına karşı çıkması ve bu beyannamenin tasdik edilmemesi olduğunu anlıyoruz [134]. Müellifin resmî azil sebebi ise aşağıdaki tezkire ile kendisine tebliğ edilmiştir.

"İktisat Heyeti muamelâtı daimi surette bir katip istihdamını icap eylemediğinden mezkur heyetin katipliğini ifa etmek üzere özel kalemde başkatipliğe tayin kılınmış olan Tahirü'l-Mevlevî Bey'in vazifesine son verilmiştir.

Tahirü'l-Mevlevî Bey'e

30 Ağustos 1336 tarihli emirhane-i nezâret penahî sureti balaya naklen tebliğ olunur. 30 Ağustos 1336" [135]

---

129. Malî 1334'den itibaren ay ve gün Miladî tarihle eşitlenmiş ve malî yılbaşı Mart ayından Ocak ayına alınmıştır. (Bkz. Faik Reşit Unat; a.g.e., s. 140.) Bunun için bundan sonra vereceğimiz malî tarihlerin miladî karşılıklarını sadece yıl olarak vereceğiz.
130. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s. 61.
131. Tâhirü'l-Mevlevî, komisyonun lağvedilmesi sonucu 27.4.1336-7.6.1336 (1920) tarihleri arasında açıkta kalmıştır.
132. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e.; s.62.
133. **Teâli-i İslâm Cemiyeti:** İskilipli Atıf Efendi tarafından 1919'da Cemiyet-i Müderrisin adı ile kurulmuş ve sonradan her müslümanın girebileceği ilmî ve dinî bir cemiyet haline getirilmiştir. Zamanın önde gelen ilim erbabı ve Tahirü'l-Mevlevî de bu cemiyetin üyesidir. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s. 63-64)
134. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.62,67-71.
135. Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.e., s.71.

Bu belgeden de anlaşıldığı gibi resmî azil sebebi, daimi bir katibe ihtiyaç olmaması şeklinde açıklanmıştır.

27.9.1336 (1920) tarihinde Maliye nezaretine bağlı olarak, savaş dolayısıyla değişik yerlerden getirilen eşyaları satmak vazifesi ile teşkil edilen [136] Âli Satış Komisyonu'na 3000 kuruş maaşla baş katip olarak atanmış; maaşı 24.10.1336 (1920) tarihinde 7000 kuruş [137] aylık ücrete yükseltilmiş; 27.9.1337 (1921)'de komisyonun lağvedilmesi dolayısıyla 5000 kuruş aylık ücretle tahakkuk ve teslim memurluğuna naklen tayin edilmiş ve 15.1.1338 (1922)'de buradan ayrılarak 16.1.1338 (1922)'de Ticaret ve Ziraat Nezareti Sicil Müdürlüğü kalemi mümeyyizi olarak 2000 kuruş maaşla bu kısımda çalışmaya başlamıştır [138].

Tahirü'l-Mevlevî, 5.2.1338 (1922) tarihinde Maden Umum Müdürlüğü mümeyyizi olarak naklen atanmış ve 1 Mart 1339 (1923) tarihinde emekliye sevkedilerek 750 kuruş emekli maaşı verilmiş; 1340 (1924) tarihinde kendisine Keçiborlu Kükürt Fabrikası müdürlüğü ile Isparta Maden Memurluğu 2000 kuruş maaşla teklif edilmiştir. Bu teklifi kabul etmemesi üzerine 1340 (1924)'e kadar aldığı emekli maaşı kesilmiştir [139].

Memuriyet hayatının bundan sonraki bölümü muallimlikle devam eden müellifin sicil cüzdanında ve hizmet cetvelinde sadece İstanbul İmam Hatip Mektebindeki hizmet süresi gösterilmiştir. Buradaki ve diğer mekteplerdeki muallimliklerini ileride açıklıyacağız.

Tahirü'l-Mevlevî, İstiklal mahkemelerinde yargılanıp, beraat etmesi, sonrası İstanbul'da tapu dairesi kuyud-i umumi idaresinde 22 Şubat 1926 - 29 Ağustos 1929 arasında, 150 kuruş yevmiye [140] ile memur olarak çalışmış ve 29 Ağustos 1929'da istifasının arkasından Maltepe Askeri Lisesi'ne Edebiyat Muallimi olarak tayin edilmiştir [141].

b. Muallimlik ve Müderrislik Hayatı:

Hayatının önemli bir bölümünü eğitim ve öğretim işi teşkil eden müellif; örgün eğitim kurumları olan mektep ve medreselerde muallimlik ve müderrislik; yaygın eğitim kurumları olan Tekke ve Camilerde vaizlik yaparak ilim ve irfan hayatına katkılarda bulunmuştur.

Dostu ve yakın arkadaşı Suudu'l Mevlevî'nin "... Takrîr u tedrîsi de mütebeddil ve neşât-âverdir. Ṭalebeyi uyutmaz. Bil'akis muvâfıḳ beyitler ve münâsib fıḳralar irâdıyla onları ḥaheşle dinletir ve söylediği baḥsi hemen orada belletirdi." [142] sözlerinden iyi bir

136. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e.; s.72.
137. Müellifin sicil cüzdanında 7500 kuruş olarak geçmektedir.
138. Bkz. adı geçen vesikalar ve Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.e. s.77-79.
139. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e.; s.80.
140. Yevmiyesi 26 Mart 1929'dan itibaren 175 kuruşa çıkarılmıştır. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.e; s. 354'de dipnot)
141. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e.; s. 351-355.
142. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 8a-8b.

muallim olduğunu öğrendiğimiz müellif; 1319 (1903) tarihinde Burhan-ı Terakki [143] ve Rehnümâ-yı Füyuzât mekteplerinde öğretmenliğe başlamış ve bu okullarda Farsça; Rehnümâ-yı Füyuzatta aynı zamanda İslâm Tarihi [144] okutmuştur.

Bu okullarda muallimliği sırasında **Amuzgâr-ı Parisî** [145] ve **Dest-Âviz-i Fâris-i Hânan** [146] adlı kitaplarını hazırlayan müellifin, Burhan-ı Terakki mektebindeki dersleri bu okulun 1908'de [147] kapanması ile son bulmuş; Rehmüma-yı Füyuzat adlı mektepteki derslerinin tam olarak ne zaman bittiğini bilmemekle birlikte, bu okul neşriyatı olarak 1325 (1909)'de **Dest-Âviz-i Faris-i Hanan** adlı kitabının yayınlanmış olması sebebiyle 1909'da halen bu okuldaki muallimliğinin devam ettiğini söyleyebiliyoruz.

Aynı yıl (1325-1909), Daruşşafaka [148] adlı özel okulda edebiyat ve Usul-i tahrir muallimliğine tayin edilen [149] Tâhirü'l-Mevlevî, kısa süreli zorunlu bir iki ayrılık dışında burada 1943 yılına kadar ders okutmuş ve yüzlerce talebe yetiştirmiştir.

Orman ve Meadin ve Ziraat Nezareti'ndeki memuriyeti sırasında Mehmet Âkif'le tanışan ve **Sırat-ı Müstakim** dergisinde manzum ve mensur yazılar yazan [150] müellif; 18 Eylül 1330 (1 Ekim 1914) tarihinde çıkarılan bir nizamname [151] ile kurulan Darü'l-Hilâfeti'l-Aliyye medreselerine M. Akif'in tavsiyesi ile müderris olarak atanmıştır [152]. İttihatçı olan Şeyhülislâm Ürgüplü Hayri Beyin (1867-1922) [153] döneminde meydana gelen bu atama olayı ittihatçı çevrelerde hayret uyandırmış ve tepki çekmiştir. Çünkü Tâhirü'l-Mevlevî, İttihat Terakki Cemiyeti'ne girmiş olduğu halde 1325 (1909) tarihinde bu cemiyetten ayrılmıştır, bununla da kalmayarak, cemiyet aleyhinde yazılar yayınlayan ve/veya ittihatçılarla arası iyi olmayan **Beyanü'l-Hak** dergisine yazı vermesi sebebiyle İttihatçı çevrelerde muhalif olarak görülmeye başlanmıştır [154]. Şeyhülislâm Hayri Bey, İttihatçı olmayan bir kişinin nasıl atandığını soranlara, "Ben hoca arıyorum, İttihatçı aramıyorum"[155] cevabını vererek bu tepkinin anlamsızlığını belirtmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin çalıştığı yerlerden biri de İst. İ.H. Mektebi'dir. İstanbul Müftülüğüne hitaben, medreselerde yaptığı hizmetinin bildirilmesini istediği 5 Temmuz 1340 (1924) tarihli dilekçeye; müftülükçe 20 Temmuz 1340 (1924) tarihinde ve İstanbul Evkaf

---

143. Burhan-ı Terakki; 1304 (1888)'de açılmış 1908'e kadar eğitim ve öğretime devam etmiş özel bir okuldur. (Bkz. Osman Ergin, **Türkiye Maarif Tarihi,** III, 1020-1021)
144. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**; s.9; **Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî**; vr. 8b.
145. Mehmet Tâhir, **Amuzgar-ı Parisi** , İst. 1324.
146. Mehmet Tâhir, **Dest-Âviz-i Fâris-i Hânan,** İst. 1325.
147. Osman Ergin; a.g.e., III, 1020-1021.
148. Daruşşafaka: Cemiyet-i Tedrisiye-i İslâmiye adlı bir cemiyet tarafından 1289 (1873)'da açılan özel bir okuldur. Daha çok yetim ve kimsesiz çocukların alındığı başarılı bir eğitim yuvasıdır. (Bkz. Osman Ergin, a.g.e., II, 487-497, III, 946-948) Darüşşafaka Lisesi aynı şartlarda, eğitimini halen sürdürmektedir.
149. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 8b.
150. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 36-37.
151. Osman Ergin, a.g.e. C.I, s. 127.
152. Tâhirü'l-Mevlevî, **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri,** Bahar Yayınları, İst. 1974, I. s.5.
153. **Türk Ansiklopedisi**, M.E. Basımevi, Ank. 1971, XIX, 126-127.
154. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 48.
155. Tâhirü'l-Mevlevî, **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri,** I, 5.

müdürlüğünce 21 Ağustos 1340 (1924)'da verilen cevaplarda hizmet süresi ile aldığı ücretler gösterilmiştir.

Bu belgeye [156] göre müellifin okuttuğu dersler ve aldığı ücret aşağıda gösterildiği gibidir:

Tarih	Medrese ve Sınıf	Ders	Ücret
1 Teşrin-i Sâni 1330	Medâris-i Tâli 1. Sınıf	Tarih-i Enbiya ve İslâm	320 kuruş
1 Teşrin-i Sâni 1330	Medâris-i Tâli 2. Sınıf	Tarih	320 kuruş
1 Teşrin-i Evvel 1331	Medâris-i Tâli 3. Sınıf	Tarih-i Enbiya ve İslâm	640 kuruş
1 Teşrin-i Sâni 1332	Kısm-ı Sâni 3. Sınıf	Tarih-i Enbiya ve Medeniyeti İs.	800 kuruş
1 Eylül 1333 ber mucebi teşkilât dersine nihâyet verilmiştir.			
1 Eylül 1335	İbtida-i Dahil Medresesi	Tarih-i Osmânî	1000 kuruş
1 Eylül 1337	İbtida-i Dahil Medresesi	Edebiyat-ı Türkiye	600 kuruş
15 Şubat 1339	İbtida-i Dahil Medresesi	Edebiyat-ı Türkiye	1000 kuruş
3 Mart 1340 tarihli kanun mucebince Me'ârif Vekaletine devr u rabt edilmiştir.			
20 Eylül 1335	Medresetü'l Kuzat	Kitâbet-i Resmiye	600 kuruş
15 Şubat 1339 tarihinden itibaren Me'ârif Vekaletine devr u rabt edilmiştir.			

Aynı belgeye göre Medresetü'l-İrşad'da [157] yaptığı görev süreleri ise şöyledir:

Tarih	Ders	Ücret
2 Teşrin-i Sâni 1334 - 7 Şubat 1337	Tarih-i İslâm	600 Kuruş
7 Şubat 1337 - Teşrin-i Sâni 1339	Tarih-i İslâm	600 Kuruş
1 Teşrin-i Sâni 1339 - Mayıs 1340	Tarih-i İslâm	900 Kuruş

Bu belgedeki bilgiler ile, müellifin Medeniyet-i İslâm müderrisi iken okutmak için hazırladığı **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri** adlı kitabının mukaddimesinde verdiği bilgiler tenâkuz teşkil ediyor. Bu mukaddimede; ilk yıl Üsküdar Atik Valide, İkinci yıl Ayasofya ve Sokullu, üçüncü sene ibtidâi hâriç kısmının bütün medreseleri ve dördüncü yıl ibtidâ-i dâhil kısmının Karadeniz yönündeki tetimme medresesinde İslâm Tarihi ve islâm Medeniyeti Tarihi müderrisliği yaptıktan sonra, öğrencilerin başarısı sonucu takdirnâme aldığı ve Şeyhülislâmlığa Musa Kazım Efendi'nin [158] gelmesi sonucu ittihatçı olmadığı için azledildiği yazılmıştır [159].

---

156. Tâhirü'l-Mevlevîye Aid Vesikalar I, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 181/4
157. Medresetü'l-İrşad: Medresetü'l-Vaizin ve Medresetü'l-Eimme ve'l-Hutaba'nın birleştirilmesiyle oluşmuş bir medresedir. Vaizler ve imam-hatipler diye iki kısmı olan bu medrese Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na kadar devam etmiş ve bundansonra İmam Hatip Mektebi'ne kalbolunmuştur. (Bkz. Osman Ergin; **Türk Maarif Tarihi**, I, 164.)
158. Musa Kâzım Efendi: 1275 (1859) Tortum doğumlu. Medreselerde müderrislik ve iki defa Şeyhülislâmlık yapmıştır. **Sırat-ı Müstakim** ve **Sebilürreşad** gibi dergilerde yazı yazmıştır. İttihat Terakki Cemiyeti 'nin ilmi heyetinde bulunmuştur. (Bkz. Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması,** İst. 1981, Milli Gazte yayını, IV, 157-158)
159. Tâhirü'l-Mevlevî, **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri**, s. 5-6.

Mukaddimedeki bu bilgilere göre 1330 (1914) yılında müderris olan müellifin dört öğretim yılı sonunda 1334 (1918)'de azledilmiş olması gerekir. Yukarıda verdiğimiz belgeye göre ise müellif 1 Eylül 1333 (1 Eylül 1917)'de azledilmiştir.

Yine verdiğimiz belgedeki azil tarihine göre müellifin, Musa Kazım Efendi'nin Şeyhülislâmlığa gelmesiyle hemen azledilmediğini anlıyoruz. Çünkü Musa Kazım Efendi, 25 Nisan 1332 (8 Mayıs 1916) tarihli hatt-ı hümayun ile [160] Hayri Efendi'nin yerine Şeyhülislâm olmuştur. Buna göre Tâhirü'l Mevlevî, Musa Kâzım Efendi'nin meşihat makamına geldiği tarihten yaklaşık 16 ay sonra azledilmiş olmaktadır. Sözkonusu ettiğimiz Mukaddime'nin 20 Haziran 1943'de [161] yazıldığını gözönüne alırsak, bu bilgi farklılığını; zamanın geçmesi ile bilgilerin hafızada ilk zamanki canlılıklarını muhafaza edememeleri gerçeği ile izah etmemiz mümkündür.

Müderrislikten azledilmekle birlikte Orman ve Maden Vekaleti'ndeki görevine devam eden müellif; 30 Mart 1334 (1918) tarihinde Ahmed Rasim Bey'in Tetkikat-ı Lisaniye Komisyonu [162] lugat encümeni raportörlüğünden istifa etmesi ile bu göreve atanmıştır. Namık Kemalzade Ali Ekrem (Bolayır) Bey başkanlığındaki bu komisyon, Türkçe bir lugat hazırlamak için çalışmalar yapmış, lugatın "elif" maddesi hazırlanmış; ancak bu komisyonun insicamsız olması dolayısıyla Tâhirü'l-Mevlevî bir kaç oturum sonunda istifa ederek bu komisyondan ayrılmıştır [163].

2 Teşrin-i Sânî 1334 (2 Kasım 1918) tarihinde Medresetü'l-İrşadda yeniden Müderrislik görevine başlayan müellif; 1 Eylül 1335 (1919)'dan itibaren Darü'l-Hilafeti'l Aliyye medreseleri'nde; 20 Eylül 1335 (1919)'den itibaren de Medresetü'l-Kuzat'da [164] ders okutmaya başlamış ve müderrislik görevi; Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile 3 Mart 1340 (1924) tarihinde medreselerin kapanmasına kadar devam etmiştir.

Adı geçen kanunla medreselerin kapatılması üzerine, tahsil müddeti dört yıl olmak üzere açılan 29 adet [165] İmam Hatip mektebi'nden biri olan İstanbul İmam Hatip Mektebine 27.4.1340 (1924) tarihinde 1500 kuruş maaşla, edebiyat, hitabet ve inşâd muallimi olarak atanan Tâhirü'l-Mevlevî 8.11.1341 (1925) tarihinde azledilmiştir. [166] Bu azle sebep gösterilen olay şöyle gelişmiştir:

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile İmam Hatip Mekteplerinin yanında yüksek din öğretimi yapmak için de İlahiyat Fakültesi kurulmuştur [167]. Ancak açılan İmam Hatip mektepleri ortaokul seviyesinde eğitim verdiği için bu okulların mezunları İlahiyat Fakültesine gide-

160. Ceride-i İlmiye, S.22, Rebiü'l-Ahir 1334, C.III, s.433.
161. Tâhirü'l-Mevlevî; **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri,** I, 7.
162. Ağah Sırrı Levend; **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri,** Türk Dil Kurumu, Üçüncü Baskı, Ank. 1973, s. 387.
163. Tâhirü'l-Mevlevî; **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 52-53
164. Medresetü'l-Kuzat: 1270 (1854)'de Muallimhane-i Nüvvâb adıyla açılmış, 1302 (1884)'den sonra Mekteb-i Nüvvab; 1329 (1910)'dan sonra da Mekteb-i Kuzat olarak isimlendirilmiştir. (Bkz. Osman Ergin; a.g.e. I, 157.)
165. Osman Ergin; a.g.e., V, 2125.
166. Tâhirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar II; F.S.T. 180/3
167. Osman Ergin, a.g.e. V., 2125-2126.

miyordu. İşte İmam Hatip mektepleri ile İlahiyat Fakültesi arasındaki bu boşluğu farkeden Tâhirü'l Mevlevî ve İstanbul İmam Hatip Mektebi Müdürü Hilmi Bey bu konuda bir girişimde bulunmayı düşünmüşler ve Hilmi Bey; bu mekteplere iki-üç sınıf ilavesiyle bunların lise seviyesine çıkarılması teklifini öğretmenler kurulu toplantısında ifade etmiştir. Kabul edilen bu teklif üzerine bir yazı hazırlanıp müdür ve 15 öğretmen tarafından imzalanarak Maarif Vekaleti'ne gönderilmiş; bakanlıkça da bu teklifin beğenilmesi üzerine; İlahiyat Fakültesi dekanı Şemseddin Bey ile ilave sınıflarda okutulacak dersler konusunda görüşmeler yapılarak, yeni tahsisat alınıncaya kadar ilave dersleri fahri olarak okutma konusunda mevcut muallimler taahhütde bulunmuştur (168).

Bu girişimle İmam Hatip Mektebi'nin geliştirilerek İlahiyat Fakültesine öğrenci vereceği beklenirken, teklif mazbatasının verilişinden bir yıl sonra yazıda imzası bulunan okul müdürü ve Tâhirü'l Mevlevî'nin de içinde bulunduğu 15 öğretmen Teşrin-i Evvel 1341 (Kasım 1925) tarihide azledilmiştir. İstanbul Maarif Müdürü Nail Rüştü Bey azil sebebini de ihtiva eden şu yazıyı göndererek tebliğ etmiştir.

"Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu medreselerin ilgasına matuf bir darbe-i zalimane telakki eylemiş ve buna dair takdim ettiğiniz mazbatayı müzeyyifane bir lisanla yazmış olduğunuzdan siz muallimlerden filan ... filanlar ki ceman 16 kişi vazifenizden azl edildiğiniz cihetle hemen mektebi terk etmeniz Vekalet-i Celile'den telakki edilen emir iktizasıdır" (169)

Bu azil olayı ile ilgili olarak müellifin Sicil Cüzdanı'na ise şu not konulmuştur:

"Mumaileyh tevhid-i tedrisat aleyhinde irâde-i kelâm ettiğinden, selahiyettan heyetin 1/11/1341 tarihli kararıyla azledilmiştir. Muahharen Vekalet İnzibat Komisyonu'nun 6/12/1927 tarih ve 274 numaralı kararı ile cevazu'l-istihdamına karar verilmiştir" (170).

İmam Hatip Mektebinden azledilmekle beraber Daruşşafaka'da derslerine devam eden Tâhirü'l-Mevlevî, bu azil olayındaki yanlış anlaşılmanın giderilmesi için girişimlerde bulunmuş (171), ancak bu girişimlerinden bir sonuç alamadığı gibi, bu sırada tutuklanarak İstiklal Mahkemesinde yargılanmak üzere Ankara'ya sevkolunmuştur.

2 Eylül 1341 (1925) tarih ve 2415 sayılı yasayla bütün memurların şapka giymesi emredilmiş ve bu arada çıkarılan bir kararname ile de İmam, vaiz, müftü gibi memurların resmî kıyafetleri de siyah lata ve beyaz sarık (172) olarak tesbit edilmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî şapka mecburiyetinin bütün halka getirilmediği o dönemde fesî çıkarmak konusunda ağır davranıyor ve vaizler için getirilen sarık sarma izninden faydalanmak istiyor. Bu sırada Laleli Camii'nde bir vakfiye'ye bağlı olarak vaaz verdiği için İstanbul Müftülüğü'ne baş vurarak sarık sarma iznini içeren bir belge istiyor (173) ve aşağıdaki belgeyi alıyor:

---

168. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s. 156-159.
169. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. 159-160.
170. Tâhirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180/3
171. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s. 161.
172. Osman Ergin; a.g.e. V., 1872-1873.
173. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s. 154-155.

"Türkiye Cumhuriyeti

İstanbul Vilâyeti Müftülüğü

Aded 9/29

Bâlâda fotoğrafisi mulsak Tâhirü'l-Mevlevî Efendi'nin Lâleli Câmi'-i Şerifi'nde vâ'iz olduğunu mübeyyin vesikadır.

1 Eylül 1341

İstânbul Vilâyeti Müftüsü

Muhammed Fehmi" (174)

Bu belgeyi aldıktan sonra 30 Teşrini Evvel 1341 (30 Ekim 1925) tarihinde sarık saran (175) müellif; Kanun-ı Evvel 1341 (Aralık 1925) başlarında tutuklanmıştır (176). Bu tutukluluk ve sonrası dönemi Hatıratında uzun uzun anlatılmıştır.

Kanun-ı Evvel 1341 (Aralık 1925) başlarında evi aranarak şüpheli görülen üç evrak (177) ile birlikte tevkif edilerek, At Meydanı'ndaki Ahmediye Polis Karakolu'na getirilen müellife tevkif sebebi bildirilmemiştir. Fakat o arada çıkan gazetelerde (178) Ömer Rıza Bey, Atıf Hoca'nın **Frenk Mukallitliği ve Şapka** risalesini basan kitapçı Mihran Efendi, Sabık Evkaf Nezareti müsteşarı Şevki Bey gibi şahısların tutuklandığını okuyan Tâhirü'l-Mevlevî, tevkif sebebinin şapka meselesiyle ilgili olduğu kanaatine varıyor (179).

Bu kanaat sonucu, bir şapka aldırıp giyme kararı vererek; alınan fötr şapkayı giymiş ve sarığı çıkarmıştır. Şapkalı haliyle aynaya bakınca yüzü kendine çok çirkin gelerek, ağzından gayri ihtiyarı şu beyit çıkar:

"Ayineye baktım orada aksimi gördüm

Allah biliyor kalbimi kendimden ürktüm" (180)

7-13 Kanun-ı Evvel 1341 (1925)'de Ahmediye Polis karakolunda tutulduktan sonra 14 ve 19 Kanunu Evvel'de Aksaray Polis merkezine götürülerek sorguya çekilen müellifin, sorgusunda ana konu şapka konusu ve Atıf Efendi'nin Şapka risalesi olmuştur.

Tutukluluğu sırasında sarığı çıkarıp şapka giymesine ve şapka konusundaki soruya, sorguculaların hoşuna giden ve şapka giymenin caiz görülmesi anlamına gelebilecek

---

174. Tahirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar I, F.S.T. 181/1
175. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s. 156.
176. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s. 163.
177. Bu belgeler şunlardır: 1 Medresetü'l-vaizin sabık müdürü Mirliva Davut Paşa tarafından yazılan, bir yakınının mezar taşına yazmak için bir tarih tanzimini isteyen bir yazı. 2. Nazime Sultan'ın Vekilharçlığı görevinden ayrılışını gösteren bir belge. 3. Teâli-i İslâm Cemiyeti'nden istifa ederken yazdığı istifa yazısının sureti (bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s.165-166)
178. (Bkz. Cumhuriyet Gazetesi, S.569, 8 Kanun-ı Evvel 1341, s.1.
179. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s. 176.
180. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s. 178.

nitelikte cevap vermesine [181] rağmen diğer tutuklularla birlikte 24 Kanun-ı Evvel 1341'de İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmak üzere Ankara'ya sevkedilmiştir.

Türkiye'nin dört bir tarafından getirilen ve şapka muhalefeti dolayısıyla tutuklanan şahıslarla birlikte Ankara hapishanesine yerleştirildikten sonra, tutukluların sayısının çokluğu dolayısıyla dört defa mahkemeye çıkmasına rağmen kendisine yargılanma sırası gelmeyen Tâhirü'l Mevlevî, ancak bir ay sonra 26 Kanun-ı Sani 1342 (26 Ocak 1926)'de ilk defa yargılanabilmiştir. Yargılanma sırasında da sorulan sorular, Teali-i İslâm Cemiyeti tarafından Kuva-yi Milliye harekatı aleyhinde hazırlanan beyanname [182] ile, Atıf Efendi'nin Şapka risalesinden kaç adet satıldığıdır.

Tâhirü'l-Mevlevî, karar duruşması öncesi hazırladığı ve yumuşak bir dil kullandığı müdafanâmesini, 3 Şubat 1926 günkü karar duruşmasında okumuş ve beraat etmiştir. [183]. Beraatinden sonra Ankara'da azledilmiş olduğu İmam Hatip Mektebi öğretmenliği için cevaz-ı istihdam kararı aldırmak için uğraşmış, ancak bir sonuç elde edemiyerek , 15 Şubat 1926 tarihinde İstanbul'a dönmüştür [184].

Tâhirü'l Mevlevî İstanbul'a dönüşünden sonraki günleri, hayatını anlattığı makalesinde şöyle ifade etmiştir:

"Daruş-şafaka'daki 800 kuruş ders maaşımdan başka bir yerden bir gelirim yoktu. Binâenaleyh 150 kuruş yevmiye ile Deftarhanedeki Kuyud Kalemi'ne girdim. Çalışmam takdire şayan görüldüğü için Müdir-i Umumi Hacı Selâhaddin Bey merhum, beni mümeyyiz yapmak istemiş, fakat vekâletçe diğer arkadaşlara verilen cevaz-ı istihdam kararı

---

181. Tâhirü'l-Mevlevî, Aksaray Polis Müdüriyetindeki sorguda şapka için şunları söylemiştir:
"Şapka hakkında ne dersiniz?
Bir tür baş kisvesidir, derim
Fikrinizi açık söyleyiniz
Anlaşıldı efendim. Şapka için, bir tür baş kisvesidir, dedim. Hakikat de budur. Müslümanlık ise kisveden ibaret değildir. Asr-ı Saadetde müslim ile müşrik kisvesi bir idi. Kıyafet itibariyle müslim ile müşrik ayırt edilemezdi. Hem de o kadar ayırt edilemezdi ki, muharebelerde dost-düşman belli olsun diye, Aleyhisselatü vesselâm efendimiz, ashabına parola talim ederdi. Uhud muharebesinde telaşla parola unutulduğu için müslüman kılıcı ile vurulmuş müslüman şehitler vardı. Bu, tarihen sabittir. O vakit kisve farkı olmadığı da bunu müeyyeddir. Eğer bir fark olsaydı, arz ettiğim yanlışlık vukua gelmezdi.
Hulefa-i Raşidin devrinde böyle idi. Suriye futühatında bulunan ashab-ı kirâm, i'tinam ettikleri Rum libaslarını sırtlarına giymişlerdi.
Mezhep müctehidlerinden şapkaya dair rivayet yok. Sonradan gelen ulemâ, teşbih-i mahzurine bina-i mütalaa etmiş. Fakat şimdi bu mahzur kalmamış. Çünkü, şapka Türkiye'nin umumî serpuşu oldu. Binâen aleyh ben giydiğim vakit size benziyorum. Siz de giyince bana benziyorsunuz. O halde men teşebbehe bi müslimin fehûve müslim" (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s. 196.)

182. Çalışmamızda daha öncede geçtiği gibi İskilipli Atıf Efendi ve Tâhirü'l-Mevlevî bu beyannâmenin yayınlanmasını engellemişler ve müellif bunun üzerine memuriyetten azledilmiştir.
(Bkz. Çalışmamız 1 bölüm, dipnot 134.)

183. İstiklâl Mahkemesinden alınan beraat vesikası şöyledir:
"Hiyanet-i Vataniye'den mahkememize sevk edilen Tâhirü'l-Mevlevî Efendi'nin icrâ edilen muhakeme neticesinde beraatine karar verildiğini mübeyyin vesikadır. 4/2/1926" Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s. 326.

184. İstiklal Mahkemesinde yargılanması ve öncesi tutukluluk dönemi geniş bir şekilde, yayınlanmış olan hatıratta anlatılmıştır. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s. 163-326)

nasılsa benden esirgenmiş olduğu için yapamamış. Sonra Mebus ve şâir Halil Nihad Bey'in tavassuduyla bir cevaz-ı istihdam kararı alabildim. Bundan dolayı muhterem üstadı minnetle anarım" (185)

Sefine-i Evliya adlı kitabında Hüseyin Vassaf Bey'in "el-yevm hiç bir neşriyat ile meşgul olmayıp guşe-nişin-i uzlet olmuştur" (186) dediği müellif, İstiklâl Mahkemesi dönüşü 6 yıldır çıkardığı Mahfil dergisinin 68. sayısını çıkardıktan sonra bu dergiyi kapatmış (187) ve iyice içine kapanmıştır. O dönemlerde yazdığı şu şiirde içinde bulunduğu durum mısralara aksetmiştir.

"....
"İmânımı, nifâk ile mestûr tutmadım
Dinsizliğin takınmadım iğrenç nikâbını
Sarsılmadı metâneti rûh-ı akîdemin
Cismim geçirdi gerçi cihân inkılâbını
Mağdûr olup da, azl ile, tevkîf u habs ile
Duydum samîm-i rûhda dehrin ikâbını
....
23 Ramazan 1345 / 27 Mart 1927" (188)

Şiirde de ifade ettiği gibi çektiği bütün sıkıntılara rağmen inancında bir sarsıntı olmamış ve Daruş-şafaka'daki derslerine devam ederken, 6 Aralık 1927'de Maarif Vekaleti'nden cevaz-ı istihdam kararı almıştır (189). Daha önce de ifade ettiğimiz gibi 19 Zilhicce 1346 (9 Haziran 1928)'da (190) annesinin ve 23 Şaban 1347 (3 Şubat 1929)'da (191) evladı gibi sevdiği yeğeni fatma Vediatullah'ın ölümleri ile kendini iyice yalnız hissetmeye başlamış ve annesinin ölümü üzerine yazdığı şiirde de bunu hissettirmiştir (192).

---

185. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı,** s.8.
186. Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya**, I, 337.
187. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 355-358.
188. Hüseyin Vassaf; a.g.e. I, 338.
189. Tâhirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180/3
Bu cevaz-ı istihdam kararı şu tezkere ile müellife bildirilmiştir:
"T.C. İstanbul Vilayeti
İmam ve Hatip Mektebi Müdüriyeti
Adet (Suret)
İmam ve Hatip mekteplerinin ıslahı için medreselerin ihyası hakkında rapor veren muallimler arasında bulunduğundan dolayı fâil-i müşterek telakki olarak azl edilmiş mektebiniz edebiyat, hitabet ve inşad muallimi Tâhirü'l-Mevlevî Efendi'nin açıkta kaldığı müddet kendisinde kâfi bir intibah bıraktığından 274 numaralı ve 6/12/1927 tarihli inzibat komisyonu kararı ile istihdamına karar verildiği sicil ve memurin müdüriyeti ifadesiyle şeref-vârid olan emr-i vekâlet penâhide iş'ar buyurulmuştur. Keyfiyetin kendisine tebliğini rica ederim, efendim" (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 370-371)
190. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 119a.
191. a.g.e., vr. 137b.
192. Annesinin vefatı üzerine yazdığı "*Garibseme*" adlı şiirde, annesinin ayrılığı ile vatanında kendini yabancı hissettiğini şöyle dile getirmiştir:
"....
Vaslın imiş meğerse beni ömre aldatan
Hoş gösteren cihanı, dile neşveler katan
Şimdi ise yabancı durur sevdiğim vatan
Sensiz vatanda ruh-ı revânım garibsedim"
....
Şiirin tamamı için bkz. Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya** C.I, 342.

Maarif Vekaletinden aldığı cevaz-ı istihdam kararıyla Askeri Liseler Müfettişliği'ne başvurmuş, başvurusunun kabulü sonucu Defterhanedeki memuriyetinden istifa ederek 15 Ağustos 1929 tarihinde Maltepe Askeri Lisesi Edebiyat öğretmenliğine 80 lira ücretle atanmış bir yıl sonra ücreti 98 liraya çıkarılmıştır [193]. 1 Ağustos 1931 tarihinde Maarif Vekaleti tarafından Kuleli Askeri Lisesi Edebiyat öğretmenliğine [194] ataması yapılınca; Askerî Liseler Müfettişliğinin 13 Ağustos 931 Gün ve S. II. 4698 sayılı buyruklarıyla burada göreve başlayarak bu lisenin 30 Nisan 1941'de Konya'ya nakline kadar çalışmış, asli vazifesinin Daruş-şafaka'da olması dolayısıyla Konya'ya gitmeyerek İstanbul'da kalmıştır [195].

Bu liselerde ki öğretmenlikleri oldukça verimli geçen müellif; sanki yeniden doğmuş, İstiklal Mahkemesi sonrası çekildiği uzlet köşesinden [196] çıkarak hayatın içine girmiştir. Maltepe Askeri Lisesi'nden bir öğrencisinin mektubuna verdiği manzum cevapta bu okullarda geçirdiği günleri şöyle yâdetmiştir:

" .....
Hâtırlattın evlâdım hocana (Maltepe)yi
Orada tatlı geçen bin türlü menkıbeyi
(Maltepe)yle (Kuleli) bu iki irfan yurdu
Bana candan sevdiğim bir ilim evi olmuştu
Oralarda aczimle on iki yıl çalıştım
Her taraftan gördüğüm muhabbete alıştım
Ben onları sevmiştim, onlar da beni sevdi
Oraları bana çok cidden samimi evdi
İdare bu âcizi iyi bir hoca bildi
Talebeye gelince şefkatli baba bildi
....." [197]

Bu huzurlu ortam, müellifin ilmî sahadaki çalışmalarını hızlandırmasına sebep olmuş; bilhassa edebiyat tarihimizle ilgili önemli eserlerini bu dönemde yayınlamıştır. **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra** (İst. 1931), **Edebiyat Lugatı** (İst. 1936), **Fuzuliye Dâir** (İst. 1936), **Şâir Nev'î ve Suriye Kasidesi** (İst. 1937), **Bâki'ye Dâir** (İst. 1938) gibi kitaplar müellifin bu dönemde kitap olarak yayınlanmış olan çalışmalarıdır. Bu kitaplardan başka **Yücel, Bilgi Yurdu, Çığır** gibi dergilerde yayınlanmış olan, edebiyat tarihimizle ilgili makaleleri [198] de bu dönemin verimliliğine şahitlik etmektedir.

Kuleli Askerî Lisesi'nde Edebiyat öğretmeni iken, Maarif Vekaletince Ali Ekrem (Bolayır) başkanlığında oluşturulan Edebiyat Lugatı Komisyonu'na 8.1.1934 tarih ve 179

193. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 9a.
194. Tâhirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180/9
195. Aynı vesikalar, F.S.T. 180/7
196. Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya,** I, 337.
197. Tâhir Olgun, "Manzum Mektup", **İslâm Yolu**, S.50, 22 Zilhicce 1368/15 Eylül 1949, s.3.
198. Bu dergilerde yayınlanan makaleleri, çalışmamızın üçüncü bölümünde verilmiştir.

sayılı yazı ile atanmış olan Tâhirü'l-Mevlevî; 7 Mayıs 1934 tarihinde Maarif Vekilliğine gönderdiği dilekçe ile istifa etmiştir. Bu komisyondan Edebiyat Lugatı'nın yazılış metodu ile ilgili Ali Ekrem Bey'le aralarında çıkan anlaşmazlık sonucu istifa etmiş ve bu süre içinde yaptığı çalışmaları düzenleyerek **Edebiyat Istılahları** [199] adıyla kitap haline getirmiştir [200].

Öğretmenlik hayatına Eylül 1941'de atandığı Beşiktaş'taki Musikiyât mektebi [201] ve 25 Kasım 1941'den itibaren Kadıköy Sen Jozef Lisesi Türkçe öğretmeni olarak devam etmiş; Sen Jozef Lisesi öğrencilerinin dersteki davranış bozuklukları dolayısıyla 22.12.1941 tarihli dilekçe ile bu okuldaki derslerinden ayrılmıştır [202].

26 Mart 1942'de İstanbul Kütüphaneleri Tasnif Komisyonu'na 60 lira ücretle katip olarak atanmış, 26 Nisan 1943'den itibaren 120 lira ücretle aynı komisyona aza olmuştur. azalığı dolayısıyla 25 Mayıs 1943'de Beşiktaş Musikiyâtı mektebinden istifa etmiştir [203] Bu arada hazırladığı İstanbul kütüphanelerinde yazma divanı bulunan 12-16 asır şairleri ve divanları hakkındaki katalog 1947 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca basılmıştır [204].

Yaşının ilerlemiş bulunması, kulaklarının ağırlaşması, istirahate ihtiyacının olması gibi sebeblerle [205] 1325 (1909) tarihinden beri görev yaptığı Daruşşafaka Lisesi'ndeki derslerine 11.9.1943 tarihinde son verilmiş ve bu okulun yönetimi elinde olan Türk Okutma Kurumu'nca kendisine 400 lira ikramiye ödenmesi kararlaştırılmıştır [206]. Fakat Tâhirü'l-Mevlevî ikramiye olarak verilen bu parayı kabul etmemiştir [207].

Daruşşafaka'daki derslerine son verilmesiyle 1319 (1903) tarihinde Burhan-ı Terakki'de başlıyan ve medreselerde, İstanbul İmam Hatip Mektebi, Maltepe ve Kuleli Askeri Liseleri vb. okullarda devam eden muallimlik ve müderrislik hayatı 40 yıl sonra bitmiştir. Ancak onun öğreticilik vasfı yazdığı makaleler ve sohbetleriyle ölümüne kadar devam etmiştir.

C. Basın Hayatı:

Basın ve yayın hayatında yazarlıktan, yayınevi ve gazete-dergi sahipliğine kadar değişik kademelerde hizmet vermiş olan Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu sahaya adım atması, Mektep [208] dergisinde H.1311/1894'de ilk şiirinin yayınlanması ile başlar.

---

199. Yazma nüshası İstanbul Süleymaniye Ktp. F.S.T. 111 numarada bulunan bu eser, müellifin vefatı sonrası Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından yayına hazırlanarak Enderun Yayınevi tarafından **Edebiyat Lugatı** adıyla 1973'de yayınlanmıştır.
200. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı,** s. 12-16.
201. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 9a.
202. Tâhirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180/8.
203. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr, 9a.
204. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî**, İst. 1971, I,15
205. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s. 9.
206. Tâhirü'l-Mevleviye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180.
207. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s.9.
208. Mektep dergisi, önce haftalık sonra 15 günlük olmak üzere, 26 Temmuz 1307-30 Kanun-ı Sani 1313 tarihleri arasında toplam 211 sayı yayınlanmış edebî bir dergidir İmtiyaz sahibi Karabet'tir. (Bk. Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi (Giriş),** Türk Tarih Kurumu, Üçüncü Baskı, Ank 1988, I, 210)

Matbuat Âlemindeki Hayatım adıyla yayınlanmış olan hatıratında "Bin türlü tereddüt ve heyecan içinde gönderdiğim iki eser bu mergûb mecmuada neşredildi ki biri Na't-ı Şerif, diğeri de gazel idi. Ve her ikisi de nazire olmak üzere yazılmıştı. Hangisinin çıkışının öncelik kazanmış olduğunu unutmuşum" [209] şeklinde basın hayatına girişini anlatan müellifin; ilk defa yayınlanan şiiri Na't-ı Şerif [210], daha sonra yayınlanan ise gazel [211] olmuştur.

Araştırmamızın ikinci bölümünde genişçe üzerinde duracağımız H. 1313-1316 (1896-1899) tarihleri arasında çıkardığı çile döneminde de okuma ve yazma işiyle ilgilenmeye devam eden [212] müellif; çile'yi tamamladıktan sonra Konya'ya giderek Mevlana'yı ziyaretten sonra bir müddet tekkede hücre-nişin olarak kalmış; ancak vakıf lokmasını yemektense kendi el emeği ile ekmeğini kazanmak düşüncesiyle, önceden temin ettiği ve hicazdan getirdiği kitaplarla Bayazıt'da tramvay yolunda "Tâhir, Dede Kütüphanesi" adıyla bir dükkan açarak yayıncılığa başlamıştır [213].

Yayıncılıktaki hedefi ,"şurada burada zamânın taḥribine ve imḥasına ma'ruż ḳalmış Mevlevî âṣârını basdırmak" [214] şeklinde özetlenen Tâhir Dede Kütüphanesi'nin ilk neşriyatı olarak **Mir'ât-ı Hz. Mevlana** [215] adlı manzum risâle yayınlanmıştır [216]. Aynı yıl içinde (1899), ikinci olarak Galata Mevlevî hanesi meşâyihinden Nayi Osman Dede Zade Sırrı Abdülbaki Dede'nin **Manzume-i Mirac** [217] adlı eserini bir mukaddime ilavesi ile yayınlıyan Tâhirü'l-Mevlevî, kitap satışlarının iyi olmaması ve masrafın çokluğu dolayısıyla Bâb-ı Âli yokuşundaki Medresetü'l-Hattatîn'in karşısındaki bir dükkanı kiralıyarak "Tâhir Dede Kütüphanesi'ni buraya nakletmiştir [218].

Üçüncü olarak Cevrî İbrahim Çelebi (Ö. 1065/1655) [219] nin **Hilye-i Çâr Yâr-i Güzîn** adlı manzum eserini bir mukaddime ilavesiyle neşrettikten sonra, Rüsumât Muhasebe kâtiplerinden Vâsıf Efendi'nin tertip etmiş olduğu **Mecmuâ-i Medâyih-i Hazret-i Mevlâna** adlı eseri formalar halinde yayınlamıştır [220].

Kitap yayın işi devam ederken, gazete çıkarma düşüncesi ile ruhsat almak için müracaat eden müellif, müracaatına olumsuz cevap alınca, kitapçı Karabet Efendi'nin **Resimli Gazete**'sini haftalığı 200 kuruşa kiralıyarak, 21 Cemaziyü'l-ahir 1317/14 Teş-

---

209. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 20.
210. Bkz. Mehmed Tâhir, "Na't-ı Şerif", **Mekteb**, C.III, S. 11, 26 Zi'lkade 1311/19 Mayıs 1310,
211. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî "Nef'iye Nazire", **Mekteb**, C.IV, S.17, 30 Receb 1313/4 Kanun-ı Sani 1311, s. 257-258.
212. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 21.
213. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s. 21 ve Tâhirü'l-Mevlevî, *"Hayatım"* vr. 1a-2a.
214. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 6a.
215. Tâhirü'l-Mevlevî, **Mir'ât-i Hz. Mevlânâ**, Cemal Efendi, Matbaası, İst. 1315/1899
216. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.21.
217. Dr. Metin Akar, bu eserin Sırrı Abdülbâkî Dede'ye değil Abdülbâkî Arif'e ait olduğunu ve Tahirü'l-Mevlevi'nin de sonradan bu hatasını anladığını söylüyor.
(Bkz. Dr. Metin Akar, **Türk Edebiyatında Manzum Mirâcnâmeler,** Kültür Bk.lığı Ankara 1987, s.185.)
218. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.22.
219. Bursalı Mehmet Tâhir, **Osmanlı Müellifleri**, II,70.
220. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s. 22-23, **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 6b.

rin-i Sâni 1315 (1899) Perşembe günü 1-19 sayısını yayınlamıştır [221]. Kapağında **Mecmua-i Medâyih-i Mevlânâ** adlı kitabın ilanı ile bir Mevlevî külahı bulunan [222] ve bir çok mürettip hatası ile çıkan gazetenin ilk nüshası, bir şikâyet sonucu toplatılmış ve gazetenin çıkışı tatil edilmiştir [223].

Tâhirü'l-Mevlevî, **Resimli Gazete**'nin kapanış sebebini şöyle açıklamıştır:

"İşitdiğime göre Ma'lumatçı Baba Tâhir ile Sururi Paşa-zâde Nazif Surûrî hakkımda bir jurnal vermişler 'Bu adâm Yeni Kâpı Tekkesi'ne mensubdur. Veliahd Reşâd Efendi de orânıñ dervişidir. Onun için propagânda yapmak maksadıyla Resimli Gazete'yi çıkarıyor" demişler. Gazete bi-irâde ta'til edildi. Ben de Zabtiye Nâzırı Şefik Pâşâ tarafından celb ve isticvâb olundum." [224]

Gazetenin kapatılması, **Mecmua-i Medâyih-i Mevlânâ** adlı kitabın ruhsatının iptal edilmesi ve Tahir Dede Kütüphanesi'nin Komser Mektepli Ahmed Efendi tarafından gözetim altına tutulması gibi baskılar sonucunda [225] altı ay devam eden yayıncılık hayatına veda ederek kitabevini kapatan Tâhirü'l-Mevlevî bir müddet basın hayatından uzaklaşarak vekilharçlık ve memuriyetle hayatını devam ettirmiştir.

II. Meşrutiyetin ilanı ile basın hayatında bir canlanma olmuş ve basın hayatının bu hareketliliği üzirene birkaç arkadaşıyla birlikte bir gazete çıkarma hevesine kapılan müellif, yeniden basın hayatına dönmüştür. 8-10 kişilik bir arkadaş grubu ile ve hissesi beş liraya kurulan bir gazetecilik şirketi ile **Rehber-i Vatan** adlı bir gazete çıkarma teşebbüsünde bulunmuştur. Bu gazetenin ilk nüshası mürettip hataları yüzünden okunmayacak şekilde çıkmış; ikinci nüshanın baskısının da aynı şekilde bozuk olduğu görülünce, baskı yarıda bırakılarak bu teşebbüsten vazgeçilmiştir. Tâhirü'l-Mevlevî başarısızlıkla sonuçlanan bu gazetecilik serüveninin mizahî bir tarzda **Teşebbüs-i Şahsi** [226] adlı romanın-

---

221. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.23.
İkdâm gazetesinde **Resimli Gazete**'nin çıkışı şu ilanla duyurulmuştur:
"Resimli Gazete: Birkaç haftadan beri iḫtiyâr-ı ta'til eden Resimli Gazete'niñ umur-ı idâre ve taḥririyyesi 'aḫirân Ṭâhir Dede Efendi'ye intikâl etmiş olmağla bu günden 'itibaren birinci nüsḫası neşr olunmuşdur.
F: 1 guruşdur.
İdâre-ḫânesi ve merkez-i tevzi'i Ṭâhir Dede Kütüpḫanesi'dir."
(**İkdâm** nr. 908 12 Cumâdi'l-ahire 1317, 14 Teşrin-i Evvel-i Rûmi 1315, 26 Teşrin-i Evvel-i Efrenci 1899, s.4.)
222. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 6b.
223. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.24-28.
Resimli Gazete'nin tatil edildiği **İkdâm**'da Tebligat-ı Resmiyye başlığı ile şu şekilde duyurulmuştur:
" Ta'til-nâme Suretidir.
Resimli Ġazete muġayir-i 'usul-u kâ'ide ḥarekete cür'et eylemesine mebni külliyen ta'til ḳılınmıştır.
fi 22 cumâdi'l-aḫire sene 317
vefî 15 Teşrin-i Evvel sene 315"
(**İkdâm,** nr. 1801, 3 Rebi'ul-evvel Sene 1317, 29 Haziran Rumi 1315, 11 Temmuz Efrenci 1899, s.1)
224. Tâhirü'l-Mevlevî, "*Hayatım*" vr. 2a. Ayrıca bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.28 ve Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, vr. 7a.
225. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.28-29.
Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, vr. 7a.
226. Tâhirü'l-Mevlevî, **Teşebbüs-i Şahsi,** İst. 1330.

da işlemiştir [227].

Tâhirü'l-Mevlevî, **Rehberi Vatan** gazetesinin çıkamaması sonucu basın hayatından kopmamış ve Rehnüma-yı Fûyuzat adlı mektebte beraber çalıştığı öğretmenlerden Mithat Rebii Bey'in imtiyaz sahipliğini yaptığı **Nekre-gû** dergisinin baş yazarlığını yaparak Ağustos 1324 (1908)'den itibaren bu dergiyi çıkarmaya başlamıştır. Bu dergi 5 sayı yayınlandıktan sonra şirket sahipleri arasında çıkan anlaşmazlık sonucu kapanmıştır [228].

Müellifimiz yaklaşık bir yıl sonra 14 Mayıs 1325 (27 Mayıs 1909) de Mithat Rebii Bey ile beraber yeniden aynı dergiyi **Nekregu ile Pişekar** adıyla çıkarmaya başlamış; bu sefer de 9 sayı yayınladıktan [229] sonra bu da kapanmıştır. Haftalık olarak yayınlanan bu mizah dergilerinde Tâhir Safvet imzasıyla yazdığı yazılarda II. Abdülhamit dönemini "İstibdad dönemi" olarak nitelemiş, İttihat Terakki Cemiyeti'ni övmüştür [230].

Gazete ve dergi çıkarma girişimlerinin başarısız olması ve uzun süre devam etmemesi dolayısıyla; basın dünyasıyla ilişkisini yazar olarak devam ettirmeye başlamış; Orman ve Meadin Nezareti'nde çalışırken tanıştığı Mehmet Âkif vasıtasıyla **Sırat-ı Müstakim**'de telif veya türcüme, manzum ve mensur yazılar yazmaya başlamıştır [231].

Sırat-ı Müstakim dışında; Trabzon'da yayınlanan **İkbal** gazetesinde de Farsça ve Arapça'dan tercüme ettiği Seyyid Ahmed Zeyni Dahlanin, **el-Futuhatü'l-İslâmiye, Hind İhtilâli, Hindin Moğol Hükümdarları ve Nadir Şah** adlı kitaplar tefrika halinde neşredilmiştir. **Sırat-ı Müstakim**'in kapanması üzerine Tâhirü'l-Mevlevî, önceden almış olduğu **Sebilürreşad** mecmuası imtiyazını Eşref Edib Bey'e devretmiş ve böylece yayın hayatına atılan **Sebilürreşad** adlı mecmuaya da manzum ve mensur yazılar yazmaya başlamıştır [232].

Beyânü'l-Hak, Peyâm-ı Sabah, İ'tisam, Ceride-i Sufiye, Geveze adlı dergi ve gazeteler de yazılarının yayınlandığı diğer yayın organlarıdır [233].

Muallim Naci'nin **Lugat-i Naci** ve Ahmed Cevdet Paşa'nın **Kısas-ı Enbiya** kitaplarının musahhihliğinde de bulunan Tâhirü'l-Mevlevî yeniden bir dergi çıkarma düşüncesine kapılmış ve 1335 yılı sonlarında **Mahfil** adıyla yayınlıyacağı bir mecmuanın ruhsatını çıkartmıştır. Ancak mâlî imkansızlıklar yüzünden bu mecmuanın yayın tarihini bir müddet geciktirerek ilk sayısını 1 Zilkade 1338 (17 Temmuz 1920) tarihinde çıkarmıştır [234].

Mahfil mecmuası 1338 - 1344 (1920-1926) tarihleri arasında 68 sayı yayınlanmıştır [235]. Altı yıl süreyle yayınladığı bu dergide dinî, edebî, tarihî birçok makale ve şiirlerini

---

227. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.33-35.
228. Tâhirü'l-Mevlevî,, a.g.e., s.35-36.
229. Haftalık olarak yayınlanan bu mizah dergisinin 9 sayısı 25 Receb 1327 - 29 Temmuz 1325 (12 Ağustos 1909 tarihinde yayınlanmıştır.
230. Bkz. Nekregu ile Pişekar, nr.1, 13 Cemaziye'l-evvel 1327-14 Mayıs 1325 (27 Mayıs 1909), s.2-3.
231. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.36-38.
232. Tâhirü'l-Mevlevî,; a.g.e., s.38-39.
233. Tâhirü'l-Mevlevî,; a.g.e., s.46-55.
234. Tâhirü'l-Mevlevî,; a.g.e., s.54-65.
235. Araştırmamızın üçüncü bölümünde bu mecmuanın daha geniş bir tanıtımı ve müellifin burada yayınladığı makalelerin listesi yer almıştır.

yayınlayan müellif, İstiklal Mahkemesi dönüşünde 68. sayısını yayınladığı bu mecmuayı kapatmıştır [236].

1926 yılında **Mahfil** mecmuasını kapattıktan sonra uzunca bir müddet basın hayatından uzak kalan [238] Tâhirü'l-Mevlevî; Kuleli Askeri Lisesi'nde Edebiyat öğretmeni olarak görev yaparken, Temmuz 1935'den itibaren **Yücel** [238], Birinci Teşrin 1936'dan itibaren **Bilgi Yurdu** [239] ve İkinci Teşrin 1937'den itibaren de **Çığır** [240] adlı dergilerde edebiyat tarihimizle ilgili araştırmaları, ilmî, tarihî makaleleri ve şiirleriyle yeniden yazar olarak basın hayatına dönüş yapmıştır.

Yaşının ilerlemiş olmasına ve rahatsızlıklarına rağmen araştırma yapmaktan ve bunları yayınlamaktan geri durmamış; ilk sayısı 4 Zilhicce 1367/7 Ekim 1948'de yayınlanan **İslâm Yolu** [241] mecmuasının başmuharrirliğini yapmış ve vefatına kadar bu dergide yazmaya devam etmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazılarının yayınlandığı diğer bir dergi de **İslâm'ın Nuru** [242] adlı dergidir. Bu dergide de büyük bir çoğunluğu vefatı sonrası olmak üzere çok sayıda makalesi yayınlanmıştır.

Basın camiasına uzun yıllar verdiği hizmet ve kalemindeki ustalık dolayısıyla erbab-ı kalem tarafından "Şeyhu'l-Muharririn" [243] olarak vasıflandırılmış; Hakkı Tarık Us tarafından Üniversite konferans salonunda 1948 Ekim'inin 2.ci Cumartesi günü düzenlenen bir jübile töreniyle, basın hayatına elli yıl hizmet veren muharrirlerden birisi olarak ödüllendirilmiştir [244].

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu jübile töreninde söylemiş olduğu aşağıdaki dörtlük, onun basın hayatında çektiği sıkıntıları ve nasıl ademe (yokluğa) mahkum edildiklerini, o ve onun gibilerinin matbuat hayatını kısaca özetlemektedir:

---

236. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.355-358.
237. Tâhirü'l-Mevlevî, **Mahfil** dergisini kapatıp, idarehanede bulunan kitap ve dergileri oldukça ucuz fiatlarla satmış ve "Elveda âlem-i Matbuat" diyerek Bâb-ı Âli'den ayrılmıştır. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî,; a.g.e., s.357-358)
238. Aylık olarak yayınlanan **Yücel** dergisinin sahibi Muhtar Fehmi olup ilk sayısı Mart 1935'de yayınlanmıştır. Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu dergide yayınlanan makalelerinin listesi çalışmamızın üçüncü bölümünde verilecektir.
239. **Bilgi Yurdu** mecmuasının ilk sayısı Birinci Teşrin 1936'da yayınlanmıştır. Aylık olarak dört yıl süreyle yayınlanan makaleleri de çalışmamızın üçüncü bölümünde verilecektir.
240. İmtiyaz sahibliğini Hıfzı Oğuz'un yaptığı AYLIK Gençlik Fikir ve Sanat Mecmuası olarak yayınlanan **Çığır**'ın ilk sayısı ikinci Kanun 1933'de çıkmıştır. Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu dergide yayınlanan makalelerini de çalışmamızın üçüncü bölümünde belirteceğiz.
241. **İslâm Yolu** mecmuası; 7 Ekim 1948-14 Eylül 1951 tarihleri arasında 73+7 sayı yayınlanmış ve sahibliğini Esad Ekicigil yapmıştır. Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu mecmuada çok sayıda makalesi yayınlanmıştır. Bunların listesi çalışmamızın üçüncü bölümünde yeralacaktır.
242. **İslâmın Nuru**; ilk sayısı 20 Nisan 1951'de yayınlanmış aylık bir dergidir. Burada yayınlanan makaleleri de çalışmamızın üçüncü bölümünde liste halinde verilecektir.
243. Bkz. **İslâm Yolu**, S.3, 24 Receb 1370/1 Mayıs 1951, s.13.
244. "Elli Yıllık Muhabirler Jübilesi "**İslâm Yolu**, S.2, 11 Zilhicce 1367/14 Ekim 1948, s.4.

"Elli yıldır yazı yazan kalemler
Türlü zulüm gördü, duydu elemler
Şimdi bazı nazarlarda hepsi de
Beyhude yer işgal eden ademler" (245)

7. Ölümü:

Tâhirü'l-Mevlevî; oldukça yoğun ve verimli bir ömür sürmüş; kendini ilme ve talebelerine adamış; hayatı, öğrenmek ve öğretmekle geçmiş nadir şahsiyetlerden biridir.

74 yıllık ömrüne çok şey sığdırmış, yüze yakın eser yazmış, yüzlerce talebe yetiştirmiş; ancak bu tempolu hayat dolayısıyla ömrünün son yıllarına doğru bedeni zayıf düşmüş ve bir takım rahatsızlıklar belirmeye başlamıştır.

1940 yılı Şubat ayında prostat rahatsızlığı dolayısıyla, ameliyat edilerek mesanesinden 3 tane taş çıkarılmış, 15 gün hastanede yattıktan sonra sonda takılı olduğu halde hastaneden çıkmıştır (246). Oldukça sıkıntılı günler geçirdiği bu ameliyat dönemi sonrası sonda takılınca söylemiş olduğu şu sözler; onun hayatının çileyle yoğrulduğunu ifade etmektedir:

"Doğduğumdan beri çekdim durdum
Yine de gelmedi pâyân-ı çileye
Bu sefer karnıma marpûç geçirip
Beni döndürdü felek nargileye" (247)

Geçirdiği birinci ameliyattan üç ay sonra prostattan ikinci bir ameliyat olmuş; 15 gün hayat-memat arasında çırpındıktan sonra sağlığına kavuşarak iki ay hastanede yattıktan sonra taburcu olmuştur. Hastanede geçirdiği 15 günlük ümitsizlik hali, öldüğü şeklinde etrafa haber olarak yayılmıştır (248).

İslâm Yolu mecmuasında yer alan bir teşekkür ilanından (249) ömrünün son yılları-

---

245. Aynı yer.
246. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şâir Alif İffet**; Millet Ktp. Tarih 1246, s.46.
247. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s. 46.
248. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.46-49.
249. İlan şöyledir:
"Teşekkür
Müzmin bir ülsere inzimâm eden grip tesiriyle onbeşgün kadar yattım. Bu müddet zarfında lütfen evime kadar gelip nezaket ve hazakatiyle beni tedavi eden muhterem Doktor Bayan Müfide Küley'e minnet ve şükranlarımı takdim ederim. Tâhir Olgun"
(Bkz. **İslâm Yolu**, S.20, 18.R. Ahir 1368/ 17 Şubat 1949, s.4)

na doğru mide ülseri dolayısıyla rahatsız olduğunu öğrendiğimiz Tâhirü'l-Mevlevî; bütün bu rahatsızlıklara rağmen yoğun ilmî çalışmalarından vazgeçmemiştir.

Hayatının son günlerinde en önemli eserlerinden olan **Mesnevî Şerhi**'ni tamamlamak için yoğun bir şekilde çalışırken, aynı zamanda Eylül 1951 tarihinde yapılacak olan XXII. Beynelmilel Müşteşrikler Kongresi'nde sergilenecek 3500 kadar el yazması kitabın seçimi için oluşturulan komitede üye olarak [250] çalışmalara katkıda bulunmuştur.

Hakkında yazılan bir yazıdan [251] hayatının son yıllarında gözlerinden de tedavi gördüğünü öğrendiğimiz Tâhirü'l Mevlevî'nin bütün sıkıntıları, 1294 Ramazan'ında başlayan güzide ve örnek hayatının yine mübarek Ramazan ayında noktalanmasıyla sona ermiştir.

15 Ramazan 1370/20 Haziran 1951 Çarşamba günü ruhunu Rabbine teslim eden Tâhirü'l Mevlevî, ertesi gün yani 21 Haziran 1951'de toprağa verilmiştir [252]. Cenazesi, talebeleri ve dostları tarafından evinden alınarak, Sünbül Efendi Camii'ne getirilmiş öğle namazını müteakip kılınan cenaze namazı sonrası, Şeyhi Celâlettin Efendi'nin mezarı önüne götürülmüştür. Toprak üzerinde bir müddet durdurulduktan sonra, Yenikapı Mevlevihanesi Hamuşan mezarlığında medfun bulunan annesi Emine Emsal Hanım'ın yanında toprağa verilmiştir [253].

"İstemem nakl-i cenazemde çeleng ü âhenk
Debdebeyle girilen saha değildir makber
Orası dergehidir bârgeh-i Mevlâ'nın
Kapısından içeri acz ile girmek ister" [254]

---

250. Tâhirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180/12.
251. Ercümend E. Talu, "Merhum Tâhir Olgun", Son Posta, nr. 5637-1876, 22 Haziran 1951 s.2.
252. Tâhirü'l-Mevlevîye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180/5, İstanbul Belediyesi'nden alınan Cenaze Kağıdı. Dr. Atilla Şentürk, müellifin vefat tarihini 21 Haziran 1951/16 Ramazan 1370 Cuma akşamı olarak vermiştir. (Bkz. Dr. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî, Hayatı ve Eserleri**, s.58). Bu bilgi yanlıştır. Çünkü Şentürk'ün de kaynak olarak gösterdiği bütün yazılardan müellifin 20 Haziran 1951'de öldüğü anlaşılmaktadır. Mesela 22 Haziran 1951 tarihli **Yeni Sabah** gazetesinde yer alan Ulunay imzalı yazıda "Tâhirü'l-Mevlevî, hoca evvelki gün vefat etti ve dün defnedildi" denilmektedir ki, bundan açıkça 20 Haziran 1951'de vefat edip 21 Haziran 1951'de toprağa verildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Atilla Şentürk'ün görmediğini zannettiğimiz şu yazılarda da; vefat tarihi 20 Haziran 1951/15 Ramazan 1370 çarşamba olarak belirtilmektedir:
Esat Ekicigil, "Büyük Ziyâl: Başmuharririmiz Tâhir Olgun Rahmet-i Rahmana Kavuştu" , **İslâm Yolu**, S.5, 1 Temmuz 1951/29 Ramazan 1370, s.1.
Ahmet Sa'di; "Vefatının Yıl Dönümü Münasebetiyle Mesnevî Şârihi Tâhirü'l-Mevlevî'nin Hayatı ve Eserleri", **İslâmın Nuru**, C.II, S.15, 1 Temmuz 1952, 37-42.
253. Bkz. Ulunay, "Takvimden Bir Yaprak, Tâhirü'l-Mevlevî,", **Yeni Sabah**, nr. 5085, 22 Haziran 1951, s.1.
Hakkı Süba Gezgin, "Tâhirü'l-Mevlevî,", **Vakit**, nr 12114-1362, 23 Haziran 1951, s.1.
Ercümend E. Talu, "Merhum Tahir Olgun", **Son Posta** nr. 5637-1876, 22 Haziran 1951, s.2.
254. Ercümend E. Talu, a.g.m., aynı yer.

Cenaze töreni yukarıda yazılı kıtasına uygun, son derece mütevâzi bir şekilde icra edilmiş olan müellifin kabir taşına kazılmasını istediği [255] şu kıta çok meşhurdur:

"Eli boş gidilmez gidilen yere
Rabbim boş gelmedim ben, suç getirdim
Dağlar çekemezken o ağır yükü
İki kat sırtımla pek güç getirdim" [256]

Vefatı üzerine sevdikleri ve dostları tarafından hakkında makaleler yazılmış, vefatına tarihler düşürülmüş, şiirler kaleme alınmıştır. Elli aşkın süreyle hizmet ettiği matbuat alemi de onun vefatına bigane kalmamış; dostları ve talebeleri tarafından rahmetle anıldığı, ilim ve edebiyat dünyasının büyük bir kaybı olarak nitelendiği yazılar yazılmıştır.

Hakkında yazılan bütün yazılarda; büyük bir âlim, iyi bir şâir, hoş sohbet, nüktedan, alçak gönüllü ve kendini ilme adamış v.b. özelliklerle tavsif edilmiştir [257].

Vefatına düşürülen tarihlerden bazıları şunlardır:

Hafız Yusuf Cemil Ararat tarafından düşürülen tarih:

"Mevlevî Mesnevî-hân şair-i hassâs idi
Ehl-i dildi pâk idi âlây işinden zâhirin
Geldi "ya Hû" müjde-i gufranıdır tarihine
Sadr-ı illiyyinedir pervazı rûh-ı Tâhirin
(صدر علیینه در پروازی روح طاهرك)" [258]
1370

Eyyub-ı Rüşdî tarafından düşürülen tarih:

"Esdi irfan bezmine şiddetli bir bâd-ı hazân
Oldu vuslâtyâb-ı rahmet yine bir merd-i kavi

Yâni irfan yurdunun bir dürr-i nâyâbı iken
Maksad-ı sıdka azimet etdi Tâhir Mevlevî...

---

255. Ercümend E. Talu; a.g.m., aynı yer.
256. Maalesef bugün müellifin mezarı tam olarak belli değildir. Yenikapı Mevlevihanesi Hamuşan mezarlığına gittiğimizde annesinin mezarının resmini çekebildik, ancak kendi mezarının taşı olmadığı için mezarın tamamen kaybolduğunu üzülerek müşahede ettik. Bu mezarlığın bir çöplüğe dönmüşcesine harap hali; kültürümüze ve medeniyetimize yeterince sahip çıkamadığımızın bariz örneklerinden biridir.
257. Bkz. Dipnot 252 ve 253 de verilen makaleler.
258. Mahir İz, **Yılların İzi,** s. 234.

Güş edenler nâgahânî rıhlet-i dil sûzunu
Dediler uçdu bakâya andelib-i Mesnevî

Bi tevakkuf sa'y ile te'lif edib hayli eser
Nesl-i âtiye teberru etdi oldu münzevî

Matem etse bu nebile kâinat şâyestedir
Revnak-ı bezm-i edebdi söndü gitdi pertevi

Söyledi Eyyub-ı Rüşdü âh ile bu târihi
Kul idi Mevlâya göçdü Tâhir Mevlevî
(قول ایدی مولایه کوچدی طاهر مولوی) " (259)
1370

Yıllarca baş yazarlığını yaptığı ve çok sayıda makale ve araştırmasını yayınladığı İslâm Yolu dergisinde yayınlanan şu şiir onu değişik yönleriyle tavsif eden ve onun vefatına son derece üzülen dost ve talebelerin hislerine tercüman olma özelliği taşımaktadır.

"Üstadın Ufûliyle Hüzünlü Gönülden Bir Kekeleme

Mevlânâ'nın goncası
İlm ü irfan şem'ası
Gönüllerin ziyası
Göçtü Tâhirü'l-Mevlevî

Sonbaharın tek gülü
Mesnevî'nin bülbülü
Misk ü anber sünbülü
Göçtü Tâhirü'l-Mevlevî

259. **İslâm'ın Nuru,** S.15, 1 Temmuz 1952, C.II, s.42.

Hakk'a bağlıdır özü
Nezih idi hem sözü
Ehl-i beyt can u gözü
Göçtü Tâhirü'l-Mevlevî

Tevazudu hep hâli
Rahlesi kaldı hali
Yoktu hiç kıyl ü kâli
Göçtü Tâhirü'l-Mevlevî

Kim gelir ki yerine
Rahmet olsun kabrine
Ne mutlu benzerine
Göçtü Tâhirü'l-Mevlevî

El yazmaz kalemle
İlahi bir haberle
Ağlamalı elemle
Göçtü Tâhirü'l-Mevlevî

Zâyiatsın zâyiat
Duru'ya acı memat
Tâhir Olgun nurda yat
Göçtü Tâhirü'l-Mevlevî

Mustafa Duruöz
Selimiye (260)

260. **İslâm Yolu**, S.7, 14 Eylül 1951, s.16.

2. BÖLÜM
Tahirü'l-Mevlevî Olgun'un Şahsiyeti

II. BÖLÜM

ŞAHSİYETİ

A-TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ

Tâhirü'l-Mevlevî'nin hayatında tasavvufun ve özellikle müntesibi olduğu Mevlevî tarikatının büyük bir yeri vardır. Çocukluğundan itibaren tasavvufî bir muhitte özellikle bir Mevlevî muhitinde bulunması, kendisinde Mevlana'ya karşı hayranlık uyanmasına sebep olmuştur.

Bu tasavvufî yöneliş sonucu, Mevlevî tarikatına intisabla yetinmeyerek; 1001 gün çile çıkarmış, Dede ünvanını kazanmıştır. Çalışmamızın birinci bölümünde de belirttiğimiz gibi; çile sonrası açtığı Tahir Dede Kütüphanesi'nin yayın prensibini"... şurada burada zamânın tahribine ve imhasına maruz kalmış Mevlevî âsârını basdırmak..." [1] şeklinde tesbit etmiş olması, Mevlevîliğe verdiği önemi göstermektedir.

Eserleri içinde tasavvufî muhtevalı olanların önemli bir yer tutması, Mevlevîliğin en önemli eseri olan, Mevlana'nın **Mesnevî-i Şerifi**'ni yıllarca okutarak, şerhetmiş olması gibi yönleri de düşünülecek olursa; Tâhirü'l-Mevlevî'nin tasavvufî şahsiyetinin ortaya konulmasının önemi anlaşılacaktır.

1. Mensup Olduğu Tarikat:

Tâhirü'l-Mevlevî; Mevlâna Celâleddin-i Rumî'ye (604-672)[2] nisbet edilen Mevlevîyye tarikatına mensuptur. Bu; isminin sonuna aldığı "Mevlevî", ism-i nisbesinden de açıkca anlaşılmaktadır. Ayrıca "...Mevlevî olduğum vakit yirmi yaşlarında idim"[3] ve "Ben elli sene evvel Mevlevî tarikatına intisab etmiştim..." [4] şeklindeki sözlerinde de Mevlevî olduğunu kendisi ifade etmiştir.

---

1. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.6a.
2. Mevlâna Celâleddin-i Rûmi, H. 604 Rebiü'l-Evvel'inde, Horasan'ın Belh şehrinde dünyaya gelmiş ve 68 aşında iken H.672'de Konya'da vefat etmiştir. Kendisine Rûmî denilmesi, o zamanlar Diyar-ı Rûm tabir edilen Anadolu'da yerleşmiş olmasındandır. Babası Sultanu'l-Ulemâ diye anılan Muhammed Bahâüddin Veled'dir. Hz. Ebubekir (r.a.) soyundan gelen Mevlana, ilk tahsilini babasından almış, babasının halifesi Seyyid Burhaneddin-i Muhakkık-ı Tirmizî'den sülûk görmüş ve hilâfet almıştır. Daha sonra hayatında büyük etkisi olan Şems-i Tebrizî ile görüşmüştür. En önemli eseri; 6 cilt olan **Mesnevî**'dir Yirmi beşbinden fazla beyti ihtiva eden bu eser, Hüsamüddin Çelebi'nin talebiyle yazıldığı için **Hüsâminâme** adıyla da anılmıştır. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî**, I, 19-20). Mevlana'nın **Mesnevî**'nin dışında **Divan-ı Kebir, Fihî Mâ'Fih** ve **Meclis-i Seb'a** gibi eserleri de vardır.
   Mevlana'nın fikirlerinin yaşamasında oğlu Sultan Veled'in büyük emeği geçmiştir. Mevlevîliği kuran, teşkilatlandıran ve Mevlevî ayinlerini tesbit eden Sultan Veled olmuştur. Yani Mevlevîlik tarikat olarak Mevlana'dan sonra teşekkül etmiştir. (Bkz. İbrahim Agah Çubukcu, **İslâm Düşünürleri,** Ank.Üniv. İlahiyat Fak. Yayını, İkinci Baskı, Ank.1983, s.102)
3. Tahir Olgun, **Mesnevî'nin Yeni Muterizine İkinci Cevap,** İst. 1947, s.14
4. Tahir Olgun, **Mesnevî'nin Eski ve Yeni Mu'terizleri,** İst. 1946, s.22

Mevlevîyye tarikatına müntesib olmakla iftihar etmiş ve aşağıdaki beyitte görüldüğü gibi, bunun için Allah'a hamdetmiştir:

"Bi hamdillah ki Tâhir Mevlevîyim
Ebu bekr oğlunun bir peyrevîyim.[5]

Mesnevîlik ve Mevlana'yı eleştiren bir kişiye verdiği cevapta, "...Mevlevî şeyhi değilim, hatta tarikatların ilgasından sonra Mevlevî dervişi bile. Yalnız Hazreti Mevlana'nın âciz bi muhibbi ve müntesibiyim. Halef ben isem, selefim de Mevlana ise iftihar ederim..." [6] diyerek müntesibi olmakla övündüğü Mevlânâ'yı, tarikatını ve **Mesnevî**'yi daima savunmuştur.

Tâhirü'l-Mevlevî'ye göre, **Mesnevî**'nin eseri olan [7] Mevlevîlik aynı zamanda, "sünnet yolu" demektir. Bu görüşünü Mesnevî şerhinde şu şekilde açıklamıştır:

"Hazret-i Pir'in mesleği, Peygamber Efendimiz'in sünnetine kemâliyle uymakdır. Şu halde Mevlevîlik **sünnet yolu** demektir. Nitekim kendisi:

Men bende-i Kur'ânem, eğer cân dârem
Men hâk-i reh-i Muhammed muhtârem
Ger nakl küned cüz in kes ez güftârem
Bîzârem ez o vü zin sühân bîzârem

Yâni: "Ben; kul, köle isem; Kur'an'ın bendesi ve Muhammedü'l-Muhtâr'ın yolunun toprağı, yânî, ayağının tozuyum. Eğer biri, benim sözlerimden bundan başka bir şey naklederse; ondanda, nakletdiği sözden de rahatsız olurum" buyurmuştur. Hâl böyle iken bazı Bektâşî meşreb mevlevîler "Mevlevîlik, Veledîlik ve Şemsîlik nâmiyle iki koldur. Veledîler zühdü; Şemsîler aşkı ihtiyar etmişlerdir" derlerdi.

Bu söz hezeyânın ta kendisidir. Söyleyenlerin maksadı; kötü işlerini ve Mevlâna mesleğiyle te'lifi kabil olmayan hareketlerini örtmek içindir. Bilinmelidir ki Mevlevîliğin kolu, şu'besi yokdur. Kuruluş tarihinden, zamanımıza kadar yetişen Mevlevî ârifleri Şems-i Mevlânâ'nın câzibesine tutulmuşlar ve:

Peykiz, döneriz bir güneş etrafında
Manzume-i şemsiyye-i Mevlânâ'yız!

---

5. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî,** İst. 1971, I, 111
6. Tahir Olgun, **Mesnevî'nin Yeni Mutazırızına İkinci Cevap,** s.7
7. Tahir Olgun, **Mesnevî'nin Eski ve Yeni Mu'terizleri,** s.11

demişlerdir. Bilfarz o vahdet yolunda bir ikilik bulunmuş olsaydı, ikisinin de Sultan Veled'de birleşmesi lazım gelirdi. Çünkü arzettiğim gibi Sultan Veled, Hazret-i Şems'in halîfesi idi" [8]

Yine Mesnevî Şerhinde[9] Bektaşîlik ve Şiîlikle hiçbir ilgisi olmadığını ifade ettiği Mevlevî tarikatının esası; ona göre, edepten ibarettir. Bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamıştır:

(آیت آیت همچو معنیٔ قرآن ادبست) Yani Kur'an'ın bütün ayetlerindeki mânâ edebten ibarettir. Mevlana, tarikatı için edebî esas tutmuştur. Bu itibarla Mevlevîk'te gaye hem sûrî, hem manevî edeptir. Onun için bir Mevlevî dervişi sûrî edebi de muhafazaya çalışır, kâl ve hâlinde edepten ayrılmamaya gayret eder. Bunun tesiriyledir ki Mevlevîlerde yetişen edibler ve şâirler hiçbir tarikatta, hattâ hiçbir meslekte yetişmemiştir. Mevlâna, "Derviş günah eder mi?" sualine karşı; "acıkmadan yerse günah olur", cevabını verdi. Bu; bir edebtir. Sultan Veled'in ayna karşısında sarık sardığını görünce menetti. Bu da bir edeptir. "Ölüyü mezara tabutla mı kefenle mi koymalı" diye sormuşlar; "Çelebi Hüsameddin cevap versin" demiş. Çelebi de, "İnsan ile ağaç topraktan mahluk olduğu için kardeş sayılır. Şu halde meyyiti (ölüyü) tabutsuz mezara koymak, evladı anasının kucağına vermek kabilinden olur" deyince Mevlana, "Bu cevap hiçbir kitapta yazılı değildir" diyerek Çelebi'nin zekasını ve zerafetini takdir etti. Bu liyakatin takdirini talim eden bir edeptir. Sonra Çelebi Hüsameddin, kendisinden feyz aldığı halde Mesnevî'nin müteaddit yerinde ona karşı fevkalade tazim ve ihtiram gösterir. Bu da büyük bir zâtın mâdûnuna karşı yapması lazım gelen hareketi öğretir bir edeptir. Hülasa Mevlevîliğin esası her manasiyle edeptir" [10]

Tâhirül'Mevlevî, Mevlevî tarikatına mensup olmakla birlikte, aynı zamanda Rifâî [11] ve Kadirî[12] tarikatlarından icazetnâme sahibiydi. Bu konuda **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**'de şu bilgiler verilmiştir:

"1 Şa'bân 1313'de Yenikapı Mevlevîḫânesi'nde çilekeşlik ibtida etdi ki o sırada elinde Rifâ'î ve Ḳâdirî ṭarikatlarından iki tane icâzetnâme vardı. Yani bu iki tarikatdan teberrüken müstaḥlef idi" (vr.3a)

Bu icazet nâmeler; 1312 yılında hocası Muhammed Es'ad Dede ile hacca gittiği zaman, Mekke Şeyhü'l-Meşahiyi Seyyid Ahmed Rufâ'i tarafından yazılmış; daha sonra Şeyh Celâleddin Efendi ve bazı meşâyihi tarafından da imzalanmıştır. Ancak büyük Fatih yangınında bu icâzetnameler yanmıştır. [13]

---

8. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî,** I, 143-144
9. Tâhirü'l-Mevlevî; **a.g.e.,** I,111
10. Mehmet Zeki Pakalın; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,** II, 512
11. **Rifâî:** Ahmed b. Ali el-Mekkî b. Yahyâ er-Rifâî (512-578/1118-1182)'nin kurucusu sayıldığı tarikat. Bkz. Selçuk Eraydın, **Tasavvuf ve Tarikatlar,** Marifet Yay. İst. 1990, s.529
12. **Kâdirî:** Abdülkadir Gîlânî (471-472-561-562/1077-1078-1166-1167)'nin kurucusu sayıldığı tarikat. Bkz. Selçuk Eraydın, **a.g.e.,** s.517-520
13. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 3a'da 1 nolu dipnot

2. Tasavvufla Alakasının Başlaması:

Tâhirü'l-Mevlevî, aile muhitî olarak Mevlevîlikle içiçe olan bir ortamda büyümüştür. Babaannesi Afife Şefika Hanım; Yenikapı Mevlevî-hanesi Şeyhi Osman Salahuddin Dede Efendi'nin [14] süt kardeşi, babasının dedesi meşhur hattat Mehmed Tahir Cemâlüddin Efendi, Mevlevî dervişidir. Ayrıca, babasının amcası Mehmet Efendi, sikke-i Mevlana'yı daima başında taşıyan bir kişidir. Babası Safvet Bey ise Mevlana'ya son derece hürmetkar ve **Mesnevî**'yi az da olsa anlıyan bir şahsiyettir [16].

Böyle bir aile muhitinde yetişmesi ve babasının daha çocukluğunda kendisine **Pend-i Attâr**'dan beyitler ezberletmesi; onu Mevlevîliğe ve Farsça öğrenmeye meylettirmiştir. Bu konuda o şunları söyler:

"Rıżaen ve ṭıbâ'an olan Mevlevîliğin ḥüsn-i te'şiri ve Peder merḥûmuñ çocukluğumdaki feyż-i tedrîsi neticesi olmalı ki bulunduğum mekteplerde Fârisî öğrenmeye fazla ġayret eder ve Ramażânlarda vaḳit buldukça Fâtiḥ Câmi'indeki Es'ad Dede merḥûmuñ dersine gider sâde faḳaṭ müeşşir olan o taḳrîri anlamaya çalışırdım" [16].

Bu ifadelerden de açıkça anlaşıldığı gibi; aile muhiti dolayısıyla çocukluk çağında Mevlevîliğe olan meyli, Es'ad Dede'nin **Mesnevî** derslerini takiple pekişmiştir. M. 1308/ 1892'de memuriyet hayatına atıldığı zaman Farsça'ya olan ilgisini kesmeyip, kendi kendine Hafız Divânı'ndan tercümeler yaptığını gördüğümüz Tâhirü'l-Mevlevî; bu tercümelerini Es'ad Dede Efendi'ye göstererek düzeltmesini istemiştir. Es'ad Dede'nin kendisini teşviki ile **Mesnevî** derslerine daha düzenli devam etmeye ve ayrıca özel dersler almaya başlamıştır. Evde, camide ve medresede okunan bu dersler, yaklaşık üç dört sene devam etmiştir [17].

Esad Dede tarafından kâri-i Mesnevî [18] olarak atanmış [19]; H.1310 (1893) tarihinde ise mesnevî-hanlık [20] icazetnâmesi almıştır. Bu icazetnâme olayını Tâhirü'l-Mevlevî şöyle anlatmıştır:

---

14. Osman Salahuddin Dede Efendi, Tâhirü'l-Mevlevî'nin Şeyhi Mehmet Celâlüddin Efendi'nin babasıdır, H.1886'da vefat etmiştir. (Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,** II, 490
15. Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında", **Mahfil,** S.36, Şevvâl 1341, s.184.
16. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m.; aynı yer.
17. Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.m., **Mahfil,** S.39, Muharrem 1342, s.49-50.
18. Tâhirü'l-Mevlevî, kâri-i Mesnevîliği şöyle tarif etmiştir:
"Ḳâri-i Meşnevî'lik ṭarîḳ-ı Mevlevîyye'de bir vaẓifedir. Eskiden Meşnevî-ḫân olanlar - Şeyh İsmâil Ankaravî Ḥażretleriniñ Şerḥ-i Meşnevî'de beyânı vechiyle - ḥâfıẓ-ı Meşnevî olduklarından taḳrîr eşnâsında ellerinde kitab bulundurmazlar imiş. Yañılmaları ihtimâline binâen yanlarında bir ḳâri' bulunur, şâyed meşnevî-ḫân bir beyitde tereddüd ederse ḳârî' elindeki kitab vâsıtasıyla o tereddüdü izâle edermiş. Ḥatta ba'żı Mevlevî-ḫânelerde yanyana iki kürsü olmasının sebebi bu imiş" (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.m.; **Mahfil,** S.41, Rebiü'l-evvel 1342, s.89
19. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m.; **Mahfil,** S.41, Rebiü'l-Evvel 1342, s.89
20. Mesnevî-han: Mevlana'nın "Mesnevî" adlı kitabını okuyup halka anlatan tasavvufî vâiz yerinde kullanılır bir tâbirdir. Sultan Veled'in oğlu Ulu Arif Çelebi'nin zamanında Mevlevî tarikatında ihdas edilmiş bir vazifedir. (Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, **a.g.e.**, II, 490)

"1310 sene-i hicriyyesi idi ki Hoca merḥûm farîża-ı ḥaccıñ ifâsına niyyet etmiş, Maḥmûdiyye ve Davud Paşa mekteblerindeki derslerini Ḥâfız Hayri Efendi'ye-ki o da vefat etdi-terk eylemiş. Talebesinden ba'zılarına birer icazetnâme vermiş, layık olmadığım halde 'abd-i 'âcize de bir icâzetnâme i'tâsı luṭfunda bulunmuştu.

Parlak bir teveccüh eşeri olmak üzere faḳiri Şemsü'ddin telḳîb etmiş ve o ünvânı hâvi bir mühür hakketdirmiş hatta icazetnâmeye Mehmed Şemsüddin Ṭâhir ṭahhara'llâhu ḳalbehu 'ammâ sivahu' cümle-i du'âiyesini ilâve eylemişdi"(21)

Daha tarikata girmemiş olmasına rağmen kendisine Mesnevî-hanlık icâzetnamesi veren hocası Es'ad Dede Efendi; zikir telkin ve taliminde bulunmuş fakat tarikaten biat vermemiştir (22).

Böylece hocası vasıtasıyla çocukluktan beri alaka duyduğu Mevlevîliğe karşı meyli kuvvetlenmiş ve tarikata intisap edecek duruma gelmiştir.

3. Tarikata Girişi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tarikata girişi hocası Esad Dede'nin delâletiyle olmuştur. Hocasının hac dönüşü anlattığı hicaz anıları, hacca gitmek konusunda kendisinde şiddetli bir arzu meydana getirince; bu isteğini hocasına açarak refakat etmesi dileğinde bulunmuştur.

Tellifin-i kabul eden hocası tarafından, Yenikapı Mevlevî-hânesi'ne götürülmüş ve Şeyh Celâleddin Efendi'ye biatla sikke-pûş-ı Mevlevî olmuştur.(23) Tâhirü'l-Mevlevî tarikata girişini şu şekilde anlatmıştır:

"Hocâ merhum kendisinden me'zûnen zikr u sema' etdiğim halde, baña bi'at vermemiş, benim kendisinden değil, Şeyh Celâlü'ddin Efendi merhûmdan feyz alacağımı söylemişti ki buna kavlen, ve fi'len delâlette bulunması, merḥumuñ me'âli-i aḥlakiyyesinden bir numûne-i kemâl olmak üzere gösterilebilir" (24).

Cumadi'l-'âḫire 1312 (Aralık 1894)'de 18 yaşında iken tarikata intisap eden müellif; bu olaya şu şekilde tarih düşürmüştür:

"Biñ üç yüz on iki sâli cumâdi'l-'âḫire içre
Cebinsây-ı deḫâlet oldu Tâhir bâb-ı mollâya
İlâhî luṭf u iḥsanıñla ol cûyende-i feyżin
Külâh-i biy'ati hem-pâye olsun 'arş-ı a'lâya" (25)

21. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m.; **Mahfil,** S.45, Receb 1342, s.164
22. Tâhirü'l-Mevlevî, "Esad Dede Merhum Hakkında", **Mahfil,** S.45, Receb 1342, s.165
23. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m., aynı yer
24. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m., **Mahfil,** S.46, Şaban 1342, s.183
25. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m., aynı yer ve **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.2b

4. Tarikata Girişinden Sonraki Durumu:

Daha tarikata girmeden kâri-i Mesnevîlik yapan ve Mesnevî-han'lık icazetnâmesi alan Tâhirü'l-Mevlevî'nin, yaşı çok genç olmasına rağmen bir heves sonucu değil, isteyerek ve araştırarak Mevlevîliğe intisab ettiğini söyleyebiliriz.

Nitekim **Mesnevî**'yi tenkit eden bir kişinin, kendisinin çok genç yaşta tarikata intisabı dolayısıyla "göreneğe tebaiyyetle Mevlevî olduğunu" (26) söylemei üzerine, verdiği şu cevap da bunu doğrulamaktadır.

"Evet, Mevlevî olduğum vakit yirmi yaşlarında idim. Fakat öyle göreneğe uyup da başıma sikke giymedim.

Evvela Fatih Camii'ne devam ederek **Mesnevî**'nin bir kaç cildini okuduktan ve Mevlana'nın meşreb ve mezhebini haddimce anladıktan sonra tarikine sülûk ettim" (27)

Araştırma sonucu ve taklidî değil, tahkikî olarak girdiği Mevlevîlik yolunda, intisap sonrası geçirdiği tasavvufî hayatı iki başlık altında incelemenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

a) Tarikatların İlgası ve Tekkelerin Kapanmasına Kadar Olan Dönem:

Tâhirü'l-Mevlevî; tarikata intisabının ertesi günü Mısır'a ait Tevfik Rabbanî adlı vapura binerek, Es'ad Dede Efendi'nin refakatiyle hacca gitmek için İskenderiye'ye doğru yola çıkmıştır. Bu hac yolculuğu ile ilgili **Divân**'ının baş tarafındaki hal tercümesi varaklarında şu bilgiye yer verilmiştir:

"1312 sene-i hicriyye ve 1310 sene-i mâliyesi içinde İskenderiyye, Kahire, Süveyş, Yenbu' ṭarikiyle ve Es'ad Dede Efendi refâkatiyle Medine-i Münevvere, Ravża-ı Muṭahhara ve ḥucre-i muattara ziyaretiyle müşerref olmuş ve yine Yenbu', Cidde yoluyla Mekke-i Mükkerreme'ye giderek ramażân-ı şerifi orada çıkarmış, ba'dél-ḥac Süveyş, İskenderiye ṭarıkiyle avdet eylemiştir" (28)

Hüseyin Vassaf Bey'e Es'ad Dede Efendi ile ilgili yazdığı mektupta verilen bilgilerden; tasavvufî açıdan çok verimli geçtiğini anladığımız bu yolculukta, Kaside-i Bür'e(29) nâzımı İmam Busirî, Seyyid Ahmed el-Bedevî, Seyyid 'Abdu'l-Âl gibi tasavvuf büyüklerinin ve Mevlevî tekkelerinin ziyaretlerinde bulunulmuştur (30).

---

26. Tahir Olgun, **Mesnevî'nin Yeni Mu'tarızına İkinci Cevap,** s.14
27. Tahir Olgun, **a.g.e.**; aynı yer
28. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî:** vr.3a
29. **Kaside-i Bür'e:** Arpa şairlerinden el-Busîrî Şerefü'ddin Muhammed b. Saîd (Ö.696/1296) tarafından Peygamberimize medhiye olarak yazılan meşhur bir kasidedir. el-Busîrî, bu kasideyi bir yanı felçli iken yazmış ve rüyasında Peygamber Efendimizin sırtındaki hırkayı çıkarıp kendi omuzuna attığını görmüş ve uyandığında hastalığının geçtiğini görmüştür. Bunun üzerine, Arapça'da hastalıktan iyiliğe yüz tutma anlamına, bu kasideye, kaside-i bür'e denilmiştir. (Bkz. Agah Sırrı Levend, "Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1972,** Türk Dil Kurumu Yayını, Ank. 1989, s.64)
30. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m., **Mahfil,** S.46 Şaban, 1342, s.184

Daha öncede belirttiğimiz gibi, hac yolculuğu sırasında Rifaî ve Kadirî tarikatlarından da icazet almıştır [31]. Tasavvuf, bir kâl ilmî değil hâl ilmi olduğundan; hocası Es'ad Dede'yle hep beraber olduğu hac ziyaretinde, hocasının halinden etkilenerek tasavvufî olgunluğa eriştiğini düşünebiliriz. Nitekim bu yolculuk dönüşü, kalbindeki ateşin tesiriyle, Mevlevî muhipliğiyle yetinmeyerek çile çıkarma arzusunu göstermiş olması [32] bizim bu düşüncemizin haklılığını gösterir.

Sefine-i Evliyâ'da yer alan "... haremeyn-i muhteremeyni ziyaret şerefine mazhar oldu. Avdetinde Sema-zen başı Karamanlı Halid Dede Efendi'den meşk-i Semâ ile sema-zenler arasında kesb-i iştihar eyledi"[33] ifadesinden çileye girmeden önce, Mevlevî tarikatı usulünce sema çıkarttığını [34] ve meşhur sema-zenler [35] arasına girdiğini anlıyoruz [36].

1.1.1311 (13 Ocak 1896-27 Receb 1313) [37] tarihinde memuriyet hayatında çileye girmek için istifa etmiş; Divân'ında verilen bilgiye göre 1 Şa'ban 1313 (17 Ocak 1896)'de [38] de Yenikapı Mevlevî-hanesi'nde çileye başlamıştır [39].

Çileye başlangıcına şu tarihi düşmüştür:

"Düşdu dâl ikrârıma târih-i cevher Ṭâhir

Maṭbaḫ-ı Munlâda oldum çillekeş derviş ben

مطبخ منلاده اولدم چله کشی درویشی بن

1313 " (40)

Kaynaklarda verilen bilgilerden çile, sırasında boş durmadığını; bir yandan Pazartesi günleri Şeyhi'nin odasında, Tunuslu Şeyh Mustafa Efendi'nin takrir ettiği **Fütuhat-ı**

---

31. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.3a
32. **a.g.e.**, aynı yer
33. Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya,** I, 335
34. "**Sema çıkartmak:** Mevlevî tabirlerindendir. Sema' denilen dönmeyi öğrenme yerinde kullanılan bir tabirdir. Sema çıkartacak cân ile ya bizzat 'Semazen başı meşgul olur, yahut semazen dedelerden birinin nezaretine tevdi ederdi. Sema'a meşk tahtası denilen ve ortasında bir çivi bulunan dört köşe bir tahta üzerinde başlanırdı." Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,** III, s.166
35. "**Semazen:** Mevlevî tabirlerindendir. Sema eden derviş yerinde kullanılırdı..." Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, a.g.e., III, s.171
36. Sadettin Nüzhet Ergun, son devrin en meşhur semâzenlerinin adını sayarken, Tâhirü'l-Mevlevî'yi de bunlar arasında göstermiştir. (Bkz. Sadeddin Nüzhet Ergun: **Türk Musikisi Antolojisi,** Rıza Koşkun Matbaası, İst. 1943, II, 672)
37. Tâhirü'l-Mevlevî'ye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180/3
38. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.3a
39. **Sefine-i Evliyâ**'da çileye başlangıç tarihi 12 Şaban 1313 olarak verilmiştir. (Bkz. Hüseyin Vassaf; **Sefine-i Evliyâ,** I, 333)
40. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî;** vr.130a

Mekki'ye derslerine devam ederken; aynı zamanda **Kur'an ve Mağz-ı Kur'an** [41] adlı eseri Farsça'dan tercüme ve **Hilye-i Hazret-i Mevlana** [42] adıyla bir manzumeyle birlikte, bir çok gazel ve tevarih tanzim ettiğini öğrenmekteyiz [43].

Çile sırasında söylediği aşağıdaki kıta, levha haline getirilerek dergahın meydanına asılmıştır:

"Âlem-i bâlâ-yı 'aşḳa per-küşâ olmak için
Dâhîl-i meydân olub tennûre aç pervâza gel
Hest-i mevhûmunu yakmak dilerisen 'aşḳ ile
Maṭbaḫ-ı Molla'ya gir, kânûn-ı âteş bâza gel" [44]

1001 gün devam eden çilesini [45] muvaffakiyetle tamamlıyarak; aşağıdaki tarihi, çilesinin tamamlanışı münasebetiyle söylemiştir:

"Yazdı târîḫîñ mücevher beyt ile kilk-i sürûr
Olmasıyla vaż'-ı erḳâma resîde çillemiz
Luṭf-ı Molla oldukda müncilâ serde Ṭâhir
Feyż-i Ḥakla oldu encâmı resîde çillemiz
لطف ملا اولدقده منجلا سرده طاهر
فيض حقله اولدى انجامه رسيده چله مز
(1316)
" [46]

Çilesini tamamlaması üzerine Mevlevî usulüne göre [47] "dede" ünvanını almış ve tekkede, hücre (oda) sahibi olmuştur.

---

41. Bu kitab Hind Meşayihinden Şah Abdurrahman'ın eseridir. (Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.3b)
42. Tâhirü'l-Mevlevî'nin basılmış ilk kitabıdır. **Mir'ât-ı Hazret-i Mevlâna** adıyla basılmıştır. (Bkz. çalışmamızın üçüncü bölümü)
43. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 2b-4a ve Hüseyin Vassaf; **Sefine-i Evliya,** I, 335.
44. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.4a
45. Mevlevî Şeyhi Remzi Dede Efendi'nin **Ta'birat-ı Mevleviyye** adlı yazma eserinden alıntıyla M. Zeki Pakalın Mevlevî çilesiyle ilgili şu bilgiyi aktarmıştır: "Çile; tarikatın usul ve âdabına göre mürşit tarafından tayin olunurdu. Mevlevî tarikatında çile mutfakta geçirilirdi. Müddeti 1001 gündü. Diğer tarikatlarda sâlikin istidadına göre isim telkin edildiği gibi, Mevlevîlikte cânın tahammülüne göre hizmet verilir, onun hizmeti kendisinin virdi sayılırdı. Çünkü çileden maksat ancak rıza tahsiliydi" (Bkz. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,** I, 372)
46. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 130b
47. Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik,** İst. 1953, s.394.

Matbahında çillekeş bir cân iken

Kıldı sâhib-i hücre Mevlâna beni" (48)

Çileyi bitirdikten sonra şeyhinden izin alarak "Tavâf-ı Kûy-ı Hüdâvendigar" niyetiyle; Eskişehir, Karahisar üzerinden Konya'ya giderek, Mevlana'nın türbesini ziyaret ederek, Uşak, Manisa, İzmir tarikiyle İstanbul'a dönmüştür (49).

Mevlana'nın türbesini ziyarette söylediği şiirlerden biri şöyledir:

"Yüzüm mâlide-i hâk-i derindir

Gözüm müştâḳ-ı vech-i enveriñdir

'Atâyâ-yı füyûżâtıñla şâd et

Der-i lüṭfuñda Ṭâhir çâkerindir" (50)

İstanbul'a döndükten sonra bir müddet Yenikapı Mevlevî-hanesi'nde hücresine çekilmiş; ancak tekkede oturup vakıf lokmasına göz dikmektense, ekmeğini kendi emeğiyle kazanmak düşüncesiyle bir kitabevi açmak için şeyhinden izin istemiştir. Şeyhinin "Oğlum! Ben, seni Mevlevî şeyḫi görmek isterdim madem ki böyle arzu ediyorsun öyle olsun"(51) diyerek izin vermesi üzerine, Tahir Dede Kütüphanesi'ni açarak kitapçılığa başlamıştır.

Yenikapı Mevlevî-hanesi neyzen başısı Cemal Efendi'nin vefatı sonrasında, Şeyh Celâleddin Efendi'nin Kâri-i Mesnevî'liği ve arasıra katipliğini (52) yapmış olan müellifin, bu görevlerinin ne kadar süre devam ettiği ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamadık. Bununla birlikte dergahla ilişkisinin devam ettiği de açıktır.

Çalışmamızın birinci bölümünde de belirttiğimiz gibi; T.Mevlevî'nin kitapçılık yaparken çıkardığı, **Resimli Gazete**'nin idare tarafından kapatılması ve yayınevinin gözetim altında tutulduğu sıralarda, Şeyhi tarafından idarenin baskılarına karşı müdafa edilmesi (53); Nazime Sultan'ın yanında Vekilharçlık yaparken Mevlevî sikkesi giymesi ve "Dede Efendi" diye anılmasından (54) tekkeyle ve Mevlevîlikle olan bağının devam ettiğini söyleyebiliriz.

Şeyhi'nin H. 1326(1908)'da vefatından 72 gün sonra yerine geçen oğlu Abdülbaki Dede Efendi için, "Şeyḫ-i Cedîdimiziñ maḳâm-ı meşiḫata ḳu'ûdünden sonra..." (55) ifa-

---

48. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.130a
49. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevi,** vr.4b ve Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliyâ;** I,335
50. Mehmet Tahir; **Divânçe-i Tahir,** s.101 ve Hüseyin Vassaf, a.g.e., I, 335
51. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 6b
52. **a.g.e.,** vr.4a
53. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî,**Şeyh Celaleddin Efendi Merhum,** s.6
54. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.7b
55. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şeyh Celaleddin Efendi Merhum,** s.29

delerini kullanmış olması da bu tarihten sonra da Tâhirü'l-Mevlevî'nin tarikatla bağının devam ettiğini göstermektedir.

Ceride-i İlmiyye'de yayınlanan bir listeden; 1 Teşrin-i Sâni 1330 (14 Kasım 1914)'da müderrisliğe başlayan müellifin, tasavvufî mahiyetli vaazlar vermekle görevlendirildiğini görmekteyiz. Bu listenin baş tarafında şu bilgiler yer almıştır:

"Mesâlik-i Celile-i Ṣûfiyeniñ esâsâtıyla ġâyât u meḳaṣıdı ḥaḳḳında haftada birer sa'at va'ż etmeleri Meclis-i Meşayiḫce tensîb ve maḳâm-ı 'âlî-i ḥażret-i fetvâ penâhîce tasvîb buyurulan ẕevât-ı kirâm ile va'ż eyleyecekleri tekâyâ-yı şerife ve eyyâm ve leyâli-i maḥsusaları:

18.ci merkez Ḳasımpaşa Mevlevî-ḫanesi'nde Ṭâhirü'l-Mevlevî, Pazar vaḳt-i ẓuhr" (56)

Bu bilgilerden de anlaşıldığı gibi; tasavvufî çevrelerde itibar görecek ve Meclis-i Meşayih (57) tarafından, tasavvufun esaslarını anlatma hususunda ehil görülecek derecede bu sahada müktesebata sahip olan T. Mevlevî'nin, bu vaazlarının ne kadar müddetle devam ettiğine dair kaynaklarda bir bilgiye rastlayamadık.

O, Kasımpaşa Mevlevî-hanesi'nde verdiği vaazlarda daha çok, mesnevî-han olarak **Mesnevî**'yi açıklayıcı mahiyette Laleli ve Fatih camilerindeki dersleriyle şöhrete ulaşmıştır. Kasımpaşa Mevlevî-hanesindeki vaazlarının başladığı tarihten yaklaşık beş yıl sonra; Konya Mevlana dergahı postnişini Abdülhalim Çelebi tarafından mesnevî-han destarı (58) sarma icazetnamesi verilen Tâhirü'l-Mevlevî, bu icazetnameyi aldıktan 7 ay sonra **Mesnevî** takririne başlamıştır.

Abdülhalim Çelebi tarafından verilen icazetname şöyledir:

"Dâhil-i tarikü'z-zevk ve'l-vicdân, sâlik-i meslekü'ş-şevk ve'l-irfân rûh-ı pür-fütûhum arefetlu Muhammed Tâhirü'l-Mevlevî Dede Efendi dâme feyzuhû tahiyyât-ı vâfiye ve teslîmât-ı sâfiye iblağiyle inhâ olunur ki fıtrat-ı zatiyyenize mevhibe-i Rabbanî ve tevfikât-ı samedânî olan fazl u irfân-ı hakîkîniz icabınca ceddi emcedim kutb-ı arşü'l-hilâfe ve şems-i semâür-re'fe kıbletü'l-ârifin ve Ka'betü't-tâifin sultanu'l-kâmilin vâris-i ekmelü'l-mürselîn Cenâb-ı Mevlâna Celâleddin azzema'llâhu zikruhu ve radıyallahu anhu efendimiz hazretlerine ezelî ve ebedî intisâbla tarîkat-ı âliyemize der-kâr olan rabıta ve teslimiyet ve kıdeminize binâen nisbeten ve tarikaten dâi-i fakire mevrûs ve mevhûb icâze üzerine mesnevî-hanlara mahsus olan destâr-ı şerif misillû kenarı açık destâr-ı şerif sarınmağa bu kerre tarafımızdan destûr ve icâzet verilmiş olmağla eyyâm ve leyâli-i mübareke ve resmiyyede hame-i fezâil-allâmenizi tâc-ı imâme-dâr-ı evliyâullâh ile tezyîn ve tenvîr eyliyesiz. Bâki veffakinallâhu ve iyyâküm ve'l-hamdulillah ve selâmün alâ

---

56. **Ceride-i İlmiye,** S. 38, Zilhicce 1336, s.1145-1146
57. **Meclis-i Meşâyih:** Tekkelerin tarikat usullerine göre idarelerini temin ve tekke şeyhliklerine faziletli ve münevver kişileri seçip, tayin etmekle yükümlü oarak, Meşihat dairesinde kurulmuş olan teşekkül. (Bkz. M.Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,** II, 429
58. **Destar-ı Şerif:** Mevlevîlerin başlarına giydikleri sikke adı verilen başlığın üzerine sarılan sarık (Bkz. M Zeki Pakalın, **a.g.e.**; I, 432.)

ibadihi'llezine istafa fi cümadilulâ sene ihda ve erbâin ve selâse mie ve elf

Câ-nişin-i Hazret-i Mevlânâ
Mesnevî-hân eş-Şeyhü'l-Fakir
Abdülhalim bin Hazret-i Mevlana " (59)

Tâhirü'l-Mevlevî, Fatih Camii'nde **Mesnevî** takrir eden Karahisarlı Ahmet Efendi'nin 5 Ramazan 1341 (21 Nisan 1923)'de vefat etmesi ile boşalan, Fatih Camii'ndeki Mesnevî derslerini, dostlarının ısrarlı istekleri sonucu kabul ederek; 7 Muharrem 1342 (20 Ağustos 1923)'de **Mesnevî** takririne başlamış ve **Hatırat**'ında ilk dersi ile ilgili aşağıdaki bilgileri vermiştir:

"İlk derste epeyce dinleyici vardı. Sonraları müdavim ve mütezayid bir cemaat peyda oldu. Ankaravî'nin şerhini esas ittihaz ediyor; beyitleri o esas dairesinde ve anlayabildiğim kadar tercüme ve şerh ediyordum. Mesnevî'ye hiç taalluku olmayan ictimâî ve siyasî tenkitlere kalkışmıyordum. Bundan dolayı idi ki dersimde sivil ve resmî zâbıta memurları bulunup, dinledikleri halde muâhezeyi mucip bir şey görmüyorlardı." (60)

Fatih Camii'ndeki bu **Mesnevî** dersleri; önceleri Pazartesi günleri ikindi namazından sonra okutulurken, sonra Salı gününe alınmış ve müellifin İstiklal Mahkemelerine sevkedildiği tarih olan 7 Kanun-ı Evvel 1341 (7 Aralık 1925)'e kadar devam etmiştir (61). Hatırat'taki bilgilerden bu derslerin, Ümmü Gülsüm adındaki bir kadının yıllık 1200 kuruş vakfiyesi gereğince okutulduğunu ve müellifin de iki defa bu vakfiyeden ücret aldığını öğrenmekteyiz (62). Daha önce de geçtiği gibi, vakıf lokması yememek için Yenikapı Mevlevî-hanesi'nden iki defa ücret almış olması bir zorunluluk neticesi olmalıdır.

Zaten müellif; bu derslerin resmen uhdesine verilmesi için, derslerin başlangıcından iki yıl sonra, 1341 (1925) tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na dilekçe yazarak müracaat etmiş ve müracaatı olumlu karşılanarak resmen bu dersler uhdesine tevcih edilmiştir. Hatırat'ında yer alan ifadelerden, derslerin başlangıcından iki yıl sonra kendisine resmen verilmesini istemesi nedeninin; imam ve vaizlere verilen sarık sarma izninden faydalanmak olduğunu anlıyoruz (63).

Ayrıca Fatih Camii'ndeki **Mesnevî** dersleriyle ilgili, Ümmü Gülsüm Hanım vakfı mesnevî-hanlığının resmen müellife tevcihi için Galata Mevlevîhanesi Şeyhi Ahmed Celaleddin Efendi de, İstanbul Müftülüğü'ne aşağıdaki dilekçeyi yazmıştır:

59. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.136-137 ve M. Zeki Pakalın; **a.g.e.**; I, 432
60. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**; s.138-139
61. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**; s. 140
62. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**; s.155
63. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**; s.154-155

"İstanbul Vilâyeti Müftülüğü Cânib-i Fâżılânesine

'Uhde-i dervişânemde bulunan Mesnevî-ḫanlık dolayısıyla İstânbul ve civârında vâḳi' selâṭin-i mâziye ve vüzerâ cevâmi'-i şerifesindeki Mesnevî-ḫanlık cihetlerinin inhilâlinde mevleviyyeden ehil ve erbâbını inhâ biñ iki yüz dokuz Saferinin onuncu günü sâdır olan fermân muḳteżasından bulunmağla Fâtiḥ Câmi'i şerifinde merḥûm Ümmü Gülsüm Hanım vaḳfından Mesnevî-hanlık ciheti elyevm maḥlûl bulunduğundan iki seneyi mütecâviz câmi'i- şerif-i mezkûrda Mesnevî-i Şerif tedrîsiyle kifâyeti müberhen ve ehliyet u liyâkâtı nezd-i fâżılânelerinde daḫi müsellem olan efâżıl-ı 'urefâdan Meḥmed Ṭâhirü'l-Mevlevî Efendi dâ'ilerine tevcîh buyurulmasını ḥasbe'l-vaẓife inhâ ve niyâz eylerim efendim.

Galata Mevlevîḫânesi Post nişînî ve Mesnevi-ḫânı
es-Seyyid Ahmed Celâleddin
26 Ağustos 341 "(64)

b) Tekkelerin Kapatılması Sonrası Ölümüne Kadar Olan Dönem:

İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmak için gözaltına alınmasıyla kesilen Fatih Camii'ndeki Mesnevî dersleri, beraati sonrası yeniden başlamamıştır. Zaten 30.11.1341 (1925) tarih ve 677 sayılı kanunla tekkeler de kapatıldığı için (65) tarikat faaliyetleri de sona ermiştir. Müellifin bundan sonraki tasavvufî faaliyetleri hakkında kaynaklarda bir bilginin olmaması, o günün şartlarında tasavvufî faaliyet yapacak ortam bulunmamasındandır diyebiliriz.

Çalışmamızın birinci bölümünde ifade ettiğimiz gibi, annesinin 8 Haziran 1928 tarihinde vefatı üzerine; mezarının başında, Mevlevî usulüne uygun olarak gülbank çekilmiş olması, (66) tarikatların kapanmasından sonra da müellifin, Mevlevî tarikatıyla ve Mevlevî çevrelerle gönülbağı ve ilişkisinin devam ettiği anlamına gelebilir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, Fatih'teki **Mesnevî** derslerinin 7 Aralık 1925 tarihinde kesilmesinden yaklaşık 23 yıl sonra, Süleymaniye Camii'nde 29 Mayıs 1948'den itibaren yeniden Mesnevî dersleri başlamıştır. Bütün rahatsızlıklarına ve yaşının ilerlemiş olmasına rağmen, haftada bir gün (Cumartesi) bu derslerini vefatına kadar devam ettirmiş ve en meşhur eseri olan **Şerhi Mesnevî** böylece meydana gelmiştir (67).

Süleymaniye Camisi'ndeki Mesnevî-hanlık görevinin müellife verilişi şöyle olmuştur:

Süleymaniye Camii'nde Kubad Çavuş vakfından olan Mesnevî-hanlık cihetinin ehline verilmesi için, müellifin de mümeyyiz olarak görev yaptığı bir imtihan yapılmış; ancak

64. Tâhirü'l-Mevlevî'ye Ait Vesikalar I, F.S.T. 181/5
65. Bkz. Mustafa Kara: **Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler,** Dergah Yayınları, III. Baskı, İst. 1990, s.436-437
66. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.2a
67. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerhi Mesnevî ,** I, 15

hiç kimse bu imtihanda başarı gösterememiştir. Bunun üzerine bazı kimselerin teşviki ile bu göreve Tâhirü'l-Mevlevî'nin talip olması üzerine, imtihanda başarısız olanlardan, İlahiyat Fakültesi mezunu olan ve vaizlik yapan Cemaleddin adında bir kişi; bu görevin, İlahiyat Fakültesi mezunu ve vaiz olması dolayısıyla kendisinin hakkı olduğunu söyleyerek, Vakıflar Baş Müdürlüğü'ne müracaat etmiştir. Bununla da yetinmeyen vaiz Cemaleddin, müellife de birkaç tane mektup yazarak bu görevi kabul etmemesini istemiş ve müellifi müracaatından vazgeçirmeye çalışmıştır [68].

Bu gelişmeler üzerine İstanbul Vakıflar Baş Müdürlüğü'ne 10.12.1947 tarihli bir dilekçe yazan müellif, bu görevi fahrî olarak, hiç para almadan ifa etmek istediğini bildirmiş [69] ve bunun üzerine görev kendisine tevcih edilmiştir.

Söz konusu dilekçede Mesnevî-hanlık ile vaizliğin farklı şeyler olduğunu, **Mesnevî**'nin bazı hususiyetleri ve icazet silsilesi bulunduğunu vurguluyarak, konuyla ilgili kendi durumunu şöyle açıklamıştır:

"Abdi âciz:

1. Mesnevî-han meşhur Selanik'li Mehmed Es'ad Dede Efendi'den Mesnevî takririne mucazım.

2. Konya'daki Mevlana dergahı Şeyhi Merhum Abdülhalim Çelebi Ef. tarafından, Mesnevî-hanlık Destarı sarmaya mezunum

3. Yenikapı Mevlevî-hanesi Şeyhi Mehmed Celâleddin Dede Ef.nin dersinde senelerce (Kari-i Mesnevîlik) hizmetinde bulundum.

4. Üçüncü Sultan Selim devrinde (A'lem Bil-Mesnevî) ünvanıyla bir cihet ihdas ve bu cihet, Şeyh Galib Ef. merhuma tevcih olunup, mesnevî-hanların onun inhasiyle tayini usul ittihaz edilmiş ve cihat kalemine kaydı icra olunmuş. Yakın zamanlarda (A'lem Bil-Mesnevî)lik ciheti Galata Mevlevî-hanesi Şeyhi Merhum Ahmed Celâleddin Ef.ye tevcih olunmuştu. Bendeniz de, fazileti resmî bir cihetle teeyyüd eden merhum tarafından Kasımpaşa Mevlevî-hanesi Mesnevî-hanlığı için inha edilmiştim.

5. İstanbul müftüsü merhum Fehmi Ef.nin vermiş olduğu vesika ile iki sene Fatih Camii'nde Mesnevî okutmuştum.

6. Hâlâ da camilerde fahriyyen tefsir, hadis ve Mesnevî'den va'zetmeye Diyanet İşleri Riyaseti'nin müsadesiyle izinliyim.

7. Mesnevî'ye bir şerh yazmaya başlayıp, ikinci cildin yarısına kadar geldim"[70]

Bu bilgilerden de açıkça anlaşıldığı gibi; T. Mevlevî'nin H.1312 (1894) tarihinde tarikata intisabı sonrası yaptığı vazifeler; Kâri-i Mesnevîlik ve Mesnevî-hanlık olmuş ve bu görevleri de büyük bir liyakatla yerine getirmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, **Mesnevî** takririnin nasıl yapılacağı ile ilgili olarak; "Mesnevî, ders olarak okutulur. Ve tedris esnasında konuya ait avamızın hal ve izahına çalışılır. Saded

68. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî'ye Ait Vesikalar II, F.S.T. 180/19
69. Adıgeçen vesikalar, F.S.T. 180/18
70. Adı geçen vesikalar, F.S.T. 180/11

dışına çıkılmaz. Meselâ; 'Ez nefirem, merd ü zen nalide end' mısrası vesile ittihaz edilerek, bu kadınların hali de nedir?' gibi, Mesnevî'nin taallûk eylemediği konulara girişilmez"[71] demesine rağmen hayatının son yıllarında yapmış olduğu, 29 Mayıs 1948'de Süleymaniye'de başlayıp daha sonra Laleli Camii'nde devam eden Mesnevî dersleri, önceki derslerinden farklı olmuştur. Çünkü bu derslerde; Fatih'deki derslerde değinmediğini ifade ettiği [72] siyasî ve içtimâî konulara da yer vermiştir.

Selâm Yayınları tarafından 14 cilt halinde basılan ve müellifin Mesnevî derslerindeki takrirlerinde tuttuğu notlardan oluşan **Şerhi Mesnevî** adlı eserde yaptığımız incelemede, müellifin bu derslerde değindiği bazı siyasî ve içtimaî konuları şu şekilde tesbit ettik:

b. 1. Dinde Reform:

Tâhirü'l-Mevlevî, İslâm dininde reforma ihtiyaç gösterecek hiçbir husus olmadığı inancındadır. Çünkü din, bir vaz'-ı ilahî olduğu için onun hükümlerinde tenzilat veya tebdilât yapmak kimsenin haddi değildir. Din ya olduğu gibi kabul edilir, ya da reddedilir [73].

O, dinde reform taraftarı olan ve dinin ahkamını değiştirmeğe kalkanları "ukala" olarak niteliyerek şöyle eleştirmiştir:

"Beş numara elektrik lambası kadar aydınlığı olduğu halde, münevver geçinen bazı ukalâ da Luter'in hıristiyanlıkta yaptığı gibi, dinde reform yapmak istiyorlar. Vaz'-ı ilâhî olan bazı ahkâmın değiştirilmesi lazım geldiğini iddia ediyorlar; ezanın Türkçe okunması, namaz kılarken Kur'an'ın aslı değil, tercemesinin okutturulmak istenilmesi, o reformun mukaddemâtı cümlesindendi. 'Batıl saldırır, sonra muzmahil olur' kelâmı mücebince o bâtıl hareket de bir müddet sürdükten sonra def olup gitti. O gidişin hâlâ matemini tutanlar var. Düşünmüyorlar ki Luter; hıristiyanlığın esaslarına hattâ teslis akidesine dokunmamış, papazların halk üzerindeki tasallutuna, para mukabilinde cennetten arazî satmalarına ve saireye itiraz etmişti. Elhamdülillah dinî esaslarımızda değiştirilmesine luzum görülecek birşey yoktur."[74]

"Bu ukala taslâkları bilmelidir ki, din bir Vaz'-ı İlâhî'dir, yeni tabirle Allah'ın bir müessesesidir. Onun esas hükümlerinde hiçbir vakit değişiklik olamaz. Tenzilât ve tebdilat ile meydana getirilecek bir meslek, belki ahmakları celbedecek bir mezheb olur. Fakat müslümanlıkla bir alakası bulunmaz. Medeniyetten bahsolundu mu, inkılab prensiplerinden söz geçti mi "ya hep, ya hiç" diyorlar. Ezân-ı Muhammedî'nin aslına ircâı dolayısıyla:

– Atatürk'ün prensipleri bozuluyor! diye az mı yaygara edildi?

Doğru yapılmamış bir hareketin düzeltilmesine tahammül edemiyen bu gayretkeş-

71. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.60
72. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, s.139
73. Tâhirü'l-Mevlevî; **Şerh-i Mesnevî,** XIII,985
74. Tâhirü'l-Mevlevî; **a.g.e.**, VI,157

ler, Allah'ın emir ve Peygamberin tebliğ eylemiş olduğu hükümlerin değiştirilmesinde beis görmüyorlar.

Madem ki Avrupa medeniyyeti "Ya hep, ya hiç" imiş. Müslümanlık da böyledir. Ya ahkâmının hepsini tasdik ve tatbik etmeli, yahud hiç biriyle alâkadar olmamalı, İslâm camiasından çıkılmalıdır..." (75)

Bu şekilde, dinde reform yanlılarını eleştiren müellif, dinde reforma kesinlikle karşı olduğunu açıklamıştır.

b.2. Noel Kutlamaları ve Avrupa'yı Taklit:

Tâhirü'l-mevlevî, Mesnevî Şerhi'nde toplumsal yapımızdaki bozulmanın en bariz örneklerinden olan Noel kutlamalarını da eleştirmiş; Müslümanların yılbaşının, Peygamberimiz'in hicret olayının meydana geldiği 1 Muharrem olduğunu belirterek, Avrupa'nın körü körüne taklidine şöyle karşı çıkmıştır.

"... mahza Avrupalıları maymuncasına taklid etmek fikriyle o gece çam ağacı dikmek, dallarına çocuklar için hediyyeler asmak ve mumlar yakmak, sonra bu hediyyeleri Noel Baba getirdi diye ma'sum çocukları aldatmak, yine o gece "adetâ çıplak kadınlara sarılıp zıp zıp sıçramak tam gece yarısında mum söndürmek ve karanlıkta türlü kepazelik etmek, yutmak hırsıyla kumar oynayıp yutulmak, sonra da böyle sefahet yerleri sahiblerine kaz gibi yolunmaktan her biri, bir habise, hepsi de habisâtdır."(76)

b.3 Dilin ve Dil Öğrenmenin Önemi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, **Mesnevî Şerhî**'nde değindiği ictimaî ve siyasî konulardan biri de dil konusudur. Dili, insanların anlaşması için bir araç olarak görmüş; dildeki yabancılaşma ve Dil Kurumu'nun uydurduğu kelimeler dolayısıyla nesiller arasında kopukluk meydana geldiğini ifade ederek şunları söylemiştir:

"Lisan bilmenin faydası vardır. Zararı ve günahı yoktur. Bir adam kaç lisan bilirse o kadar insan sayılır.

Muhterem okuyucu; çocuklarınızın lisan öğrenmelerine himmet ediniz, hatta eski yazımızı onlara öğretiniz. Çünki şimdi eski yazıyı okuyabilmek ayrıca bir dil bilmek gibi oldu"(77).

Görüldüğü gibi müellif, dil öğrenmenin yanısıra Osmanlıca öğrenmeyi de tavsiye ve teşvik etmiştir ki; bugün Osmanlıca bilmek Milli kültürümüzün hazineleri olan eserlerin günümüz nesline aktarılmasında en önemli anahtardır.

5. Şeyhi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Şeyhi, Yenikapı Mevlevî-hanesi postnişini olan Mehmed Celâleddin Dede Efendi'dir.

---

75. Tâhirü'l-Mevlevî; **a.g.e.**, V, 1405
76. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, VI, 34-35
77. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, III, 651-652

Kaynaklarda verilen bilgilere göre Yenikapı Mevlevî-hanesi Şeyhi Osman Salahaddin Dede Efendi'nin oğlu olan bu zat, 8 Rebiülevvel 1265 (1 Şubat 1849)'de adı geçen Mevlevî-hane de dünyaya gelmiştir [78].

Annesi; attar Hacı Tahir Efendi'nin kızı Hacı Münire hanımdır. Kaldırımî Zade İstanbullu Ahmed Efendi'den Kur'an ve tecvid okuduktan sonra; on iki yaşında Davut Paşa Rüşdiyesi'ne başlayarak Molla Cami'ye kadar okuyarak ilmini ilerletmiştir. Daha sonra Mustafa Naili Efendi'nin kızı Nazife hanım ile 1283 (1866) tarihinde evlenmiştir.

Babasından **Mesnevî** ve **Fususu'l-Hikem** okumuş, Fatih Camii'nde Kovacılar şeyhinin eniştesi, Küçük Efendi Tekkesi Şeyhi Hafız Galip Efendi, Filibeli Mahmud Efendi gibi âlimlerden tasavvurat, tasdikat, şerh-i akaid, meani gibi ilimleri tahsil etmiştir [79]. Ayrıca Tunuslu Mustafa Efendi'den **Buharî** ve **Fütuhat-ı Mekki**'ye tahsil etmiş ve Şazelî şeyhi olan bu zattan Şazelî tarikatı hilâfeti almıştır [80].

Babasının ihtiyarlığı dolayısıyla inzivaya çekilmesiyle 1286 (1869) tarihinden itibaren, Konya Mevlana dergâhı postnişini Safvet Çelebi'nin izniyle babasına ve kaleten icra-yı mukabele [81] ve İsm-i Celâl okumaya başlamış ve 18 Cemaziyü'l-evvel 1304 (13 Şubat 1887) tarihinde babasının vefatı ile yerine Yenikapı Mevlevî-hanesi postnişini olmuştur.

Eskişehir Mevlevî dergahı postnişini Hasan Hüsnü Dede Efendi'den (R.Evvel 1305 (21 Kasım 1887)'de Mesnevî icazetnâmesi; Zilkade 1312 (Mayıs 1895) tarihinde İmdâdullâh Fârûkî hazretlerinden Çeştiyye tarikatı hilâfeti, Trablusgarb'lı Mustafa Efendi'den Kadiriyye tarikatı hilâfeti almıştır [82].

Şeyhiyle ilgili bir kitap yazan T.Mevlevî; onun, Mevlevîliğin zerafet ve fazilet timsali, mekârim-i ahlak numunesi, şeriata ve tarikat adabına son derece riayetkar sebat ve metanet örneği olduğunu belirttikten sonra, kendisi üzerindeki tesirini şöyle ifade etmiştir:

"O ẕât-ı muḥterem, o vücûd-ı mükerrem bnim rehber-i ḥaḳiḳatım, şeyh-i peygâmber-i sîretim idi. Henüz nev-niyâz bir çile-güzîn olduğum sırada ilk lem'a-i ḥürriyeti o mişkât-ı nûrânîden almış, o sîrâc-ı vehhâcıñ eş'a-i dil-fürûzıyla ẓulûmât-ı ġafletden uyanmışdım. O 'ârif-i ekber o derece tevazuperver idi ki, ekṡer–i evḳât bu 'abd-i 'âcizle uzun uzun mükâlemeler eder ve nikât-ı ḥikmet-'âmiziyle beni îḳâza gayret eylerdi"[83].

Şeyh Celaleddin Efendi postnişîn olduktan sonra, babasının okutmaya başladığı haşiyeli ve kayıtlı Mesnevî-i Şerifi takrire devam etmiş, vefatından birbuçuk yıl önce

---

78. Mehmet Ziya, **Yenikapı Mevlevî-hanesi,** Daru'lhilafeti'l-Aliyye, İst. 1329, s.201 ve İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri,** III, 1833
79. Mehmet Ziya; **a.g.e.**, s.201-202
80. Tâhirü'l-Mevlevî, "Merhum Esad Dede Hakkında", **Mahfil,** S.41, Rebiü'l-evvel 1342, s.90
81. Karşılaşmak anlamına gelen mukabele kelimesi, bütün tarikatlarda ve bilhassa Mevlevîlerde, tarikat âyinini icra etmek yerinde kullanılan bir tabirdir. Mübarek gün ve gecelerde yapılan mukabele, Yenikapı Mevlevî-hanesi'nde Pazartesi ve Perşembe günleri icra edilirdi. (Bkz. Abdülbakî Gölpınarlı, **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik,** s.370-371)
82. Bkz. Mehmet Ziya, **a.g.e.;** s.204-206
83. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şeyh Celâleddin Efendi;** s.4-5

başlayan hastalığının ilerlemesi üzerine son zamanlarında **Mesnevî** takririne son vermiştir [84].

Kaynaklardaki bilgilerden [85], mûsikîde de üstad olduğunu ve çok güzel tanbur çaldığını öğrendiğimiz Şeyh Celâleddin Efendi; musikî ilminin nazariyatındaki üstünlüğünü tamamen kendi gayreti ve okuması sonucu elde etmiştir.

Şiirle de meşgûl olarak, az sayıda şiir yazmış ve şiirde "Şeyhî" mahlasını kullanmıştır [86]. Tâhirü'l-Mevlevî, şeyhiyle ilgili kitabında Celâleddin Efendi'nin şiirlerinden bazı örnekler vermiştir. Bu örneklerden bir gazeli şöyledir:

"ʿÂşıḳ hemîşe nâle vü âh eylemek gerek
Yâriñ yolunda cismi tebâh eylemek gerek

Cân vermeyince şâhid-i ʿaşḳ eylemez ẓuhûr
Başın fidâ-yı ʿarbede-gâh eylemek gerek

Düşdü hevâ-yı dâne-i ruḫsâra murġ-ı dil
Pâbest-i ḳaydı zülf-i siyâh eylemek gerek

Gönlüm asıldı kaldı ser-i târ-ı perçeme
Girdi ḫaṭâya verâse-i günâh eylemek gerek

Derk eylemez ḥaḳâiḳi her vaṣla pûş olan
Ser pûşi Mevlevîyi külâh eylemek gerek

Ser-menzil-i ḥaḳîḳata ermek diler iseñ
Dergâh-ı pîri-pûş-t u penâh eylemek gerek

Şeyḫî cenâb-ı Aḥḳar-ı ʿışḳ âşina gibi
Bir Mevlevî'yi hem-dem-i râh eylemek gerek" [87]

Şeyh Celâleddin Efendi yukarıda da ifade ettiğimiz gibi ömrünün son birbuçuk yılında hastalanmış ve 20 yıl [88] asaleten Şeyhlik yaptıktan sonra 61 yaşında iken, 30

84. Bkz. Mehmet Ziya; **a.g.e.** s.207
85. Bkz. Mehmet Ziya; **a.g.e.**, s.235 ve İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **a.g.e.**, III,1833
86. Tâhirü'l-Mevlevî; **a.g.e.**, s.32, Mehmet Ziya, **a.g.e.**; s.232
87. Tâhirü'l-Mevlevî; **a.g.e.**, 33-34 ve Mehmet Ziya **a.g.e** s. 233-234
88. Tâhirü'l-Mevlevî, 22 yıl şeyhlik yaptığını belirtmektedir (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, s.17) Kanaatimizce bu iki rakam da doğrudur. Çünkü Mehmet Ziya yıl hesabını milâdi takvime; Tâhirü'l-Mevlevî ise hicrî takvime göre vermiştir.

R.Ahir 1326-17 Mayıs 1324 (30 Mayıs 1908) tarihinde Cumartesiyi Pazara bağlayan gece saat 1 sıralarında vefat etmiştir [89].

Cenaze namazı Koca Mustafa Paşa dergahında kılındıktan sonra, Yenikapı Mevlevî-hanesi'nde babası Şeyh Osman Salahuddin Dede Efendi'nin yanında toprağa verilmiştir [90].

Tâhirü'l-Mevlevî, şeyhinin vefatına son derece üzülmüş ve herkes dağıldıktan sonra, mezarın başında şu şiirle üzüntüsünü dile getirmiştir:

Beni de nezdiñe celbet Şeyḫim
Yaşamak gayrı bana verdi melâl
Ne içün böyle yetîmiñ kalayım
Eylemezdin beni asla ihmâl
Pâyiñi öpmüş iken ḳabriñe 'âh
Olayım böyle revâ mı rû-mâl" [91]

Şeyh Celâleddin Efendi'nin vefatı üzerine birçok tarihler düşürülmüştür. Tâhirü'l-Mevlevî de aynı şekilde tarihler düşürmüş ve bunları şeyhi ile ilgili kitabında kaydetmiştir. Bu tarihlerden birisi şudur:

"Gûş edib neyden nevâ-yı (irci'î)
Etdi Şeyḫ-i Mevlevî 'azm-i Cemâl
Bendesi Ṭâhir dedi târîḫini
Verdi cânın mürşid-i aʿẓam Celâl

ویردی جانت مرشد اعظم جلال

1326

"[92]

89. Mehmet Ziya, **a.g.e.**, s.248
Tâhirü'l-Mevlevî, şeyhinin vefat tarihini 18 Mayıs 1323 olarak vermiştir (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.e., s.11) Kanaatimizce 1323 tarihi matbuat hatası sonucu çıkmıştır. Çünkü Şeyhinin vefatına düşürdüğü tarihlerde, H.1326 tarihini zikretmiştir (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, s.29) Halbuki 18 Mayıs 1323, hicri tarihle 1326 değil, 1325'e tekabül etmektedir. Gün olarak belirtilen 1 günlük farklılık ise Mehmet Ziya'nın Cumartesi gününün tarihini; Tâhirü'l-Mevlevî'nin ise vefat gece yarısından sonra olduğu için Pazar gününün tarihini vermesi sebebiyledir.
90. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.16-17 ve Mehmet Ziya, **a.g.e.** s.253-254
91. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, s.18
92. Tâhirü'l-Mevlevî; **a.g.e.**, s.26

Şeyh Celâleddin Efendi'nin vefatından sonra yerine postnişin olarak, oğlu Abdülbakî Dede Efendi geçmiştir [93].

6. Bazı Tasavvufî Konulardaki Görüşleri:

Tâhirü'l-Mevlevî, daha önce de ifade ettiğimiz gibi çok genç yaşta tarikata intisap etmiştir. Ancak o, tarikata intisabı öncesinde girdiği tarikat hakkında sağlam bilgiler edinerek; araştırması sonucu ve taklidî değil, tahkikî olarak bu yola sülûk etmiştir [94].

Tasavvufî yola girdikten sonra da, bu konudaki bilgisini sürekli ilerleten müellif, tasavvufla ilgili konularda görüşlerini, en önemli eseri sayılan **Şerh-i Mesnevî, Mesnevî'nin Eski ve Yeni Mu'terizleri** gibi eserlerinde ortaya koymuştur. Biz çalışmamızın bu bölümünde, müellifin konuyla ilgili görüşlerinden bazılarını aktarmak istiyoruz. Böylece onun tasavvufî şahsiyetinin daha iyi tebarüz edeceği kanaatindeyiz.

a) Tasavvufun Önemi ve Mürşidin Gerekliliği:

Tâhirü'l-Mevlevî'ye göre tasavvuf; kaynağı nakil, yani Kur'an ve sünnet olan [95], dervişlik irfan ve zevkinden bahseden bir ilimdir [96]. O, İslâm tasavvufunun, Yunan felsefesinden mülhem olduğu iddiasını, "Felsefe başka, hikmet-i İslâmiyye demek olan tasavvuf başkadır. Birinin, yani felsefenin menbâ'ı akıldır. Öbürünün yani tasavvufun me'hazı Kuran ve Hadistir" [97] diyerek reddetmiştir.

Ona göre İslâm tasavvufu; "Bir kimseye hikmet verilmişse ona birçok hayır verilmiştir" [98] ayetindeki Kur'an ve hadisten istinbat olunan hikmet üzerine bina kılınmıştır [99].

Tasavvuf ehlinin, mutasavvıf, sofî ve sâfî olmak üzere, üç derecesi olduğunu belirten [100] T. Mevlevî'ye göre; tasavvufu ilim olarak bilenler Mutasavvıf, zevk olarak anlayanlar ise safî'dir [101]. Sofî, vakit neyi gerektiriyorsa onu yapan, bugün yapılacak işi yarına, şimdi yapılacak işi, biraz sonraya bırakmayan yani İbnü'l vakt olan kimsedir. Sofî'den yüksek olan sâfî ise, halden ve vakitten feragat eden; vakte değil, vaktin kendisine tâbî olduğu kimsedir [102].

Şeriat ve tarikatın birbirinden farklı şeyler olmadığını kabul eden Tâhirü'l-Mevlevî, şeriatla tarikat arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

"Dinin usul ve esası şeriatdır. Çünkü ona dayanır. Şeriatın esası da tarikatdir. Çünkü nasihatden ve bilmekten garaz; tatbikdir. İlimden maksat amel olduğu gibi, şeri-

---

93. Tâhirü'l-Mevlevî; **a.g.e.**, s.29
94. Bkz. Tahir Olgun, **Mesnevînin Yeni Muterizine İkinci Cevap,** s.14
95. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî,** I, 79
96. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, III, 785
97. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.,** II,591
98. Bakara II/269
99. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, VIII,951
100. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, VI,75
101. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, III,785
102. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, IX,369

atden matlub olan da tarikatdır. Zira şeriat, öğrenmek; tarikat ise, yapmakdır. Meselâ namaz kılarken başına bir şey giymenin sünnet olduğunu bilmek, şeriatdır; başı kapalı namaz kılmak ise tarikatdır. Rasulullah Efendimiz, ihramda bulundukları zamandan başka vakitlerde başı açık namaz kılmamıştır.

Tarikatın esas maksadı ise; hakikatdir. Zira tarikatdan gaye; hakikata ermektir." (103)

Tarikat ve tasavvuftan maksadın hakikate ermek olduğunu belirten T.Mevlevî, bunun için bir mürşid-i kamile bağlanmanın mutlaka gerektiğini **Şerh-i Mesnevî** adlı eserinde defaatle zikretmiştir. Tasavvuf; kâl ilmi değil hâl ilmi olduğu için, onun okumakla bilinemeyeceğini, yaşanması gerektiğini ve bunun için de bir mürşid-i kâmile bağlanmanın elzem olduğunu şöyle ifade eder:

"Sofiyyenin irfânı; bilmekten ziyade, tatmak olduğundan, yalnız tasavvuf kitaplarını okumakla iktifa edip seyr ü sülûkta bulunmayanların öğrendikleri kîl ü kâlden ibâret kaldı. Ömründe şeker yermemiş bir kimsenin şekerin tatlı olduğunu bilmesine döndü. Binâenaleyh sofiyye eserlerini okuyup da yanlış- doğru bazı şeyler öğrenmek doğru değildir. Kamil bir mürşidin terbiyesiyle seyr ü sülükta bulunup ilmi zevke tebdil eylemek elzemdir" (104)

O, müridi hastaya, mürşidi ise hekime benzeterek, hastanın hekimin tavsiyelerine uyması sonucu şifa bulması gibi; müridin riyazat ve mücahede tavsiyelerine uyarak manevî hastalıklardan kurtulabileceğini belirtir (105).

"Bıçak sapını yontamaz; diye bir darb-ı mesel vardır. Evet kılıç bıçak gibi kesici âletler başka şeyleri kestikleri halde saplarını yontamazlar. Bunun gibi hasta ve yaralı adam da kendini iyi edemez. Öyle bir adamın doktora, bir operatöre müraceatı lâzım gelir. Ahlak hastası ve ma'nen yaralı olanların da tasfiye-i ahlâk hekimi bulunan bir mürşide ilticâsı gerektir" (106).

Yola çıkan bir kişinin nasıl iyi bir kılavuz bulması gerekirse; müridin de bağlanacağı kişinin mürşid-i kâmil olduğunu araştırması gerektiğini ve sahte şeyhlerden kaçınılmasının lüzumunu şöyle ifade etmiştir:

"Demek ki;

Her tac giyen çulsuzu Edhem mi sanırsın? mısrasında gösterilen her şeyh taslağı mürşid olamıyor. Halis bir tâlib birine intisâb edecek olursa bilmediği bir yolda kör bir kılavuza uymuş ve nihayet bir uçuruma yuvarlanmış olur. Bu mezlekaya düşmemek için intisâb edilecek zâtın ahvali tedkik edilmeli, acaba hakiki mürşid mi, yoksa şartlatan mı? araştırılmalıdır." (107)

---

103. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, I, 24
104. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.ge.**, IV, 1294
105. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, XIV, 254
106. Tâhirü'l-Mevlevî,**a.g.e.**, V, 1490
107. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, IV,1196

b) Nefisle Mücadele ve Nefis Çeşitleri:

Tasavvufta, nefisle mücadele etmek cihad-ı ekber (en büyük cihad) olarak nitelendirilmiştir. Çünkü nefis görünmeyen bir düşman olduğu için onunla mücadele etmek zordur. Tâhirü'l-Mevlevî bu durumu şöyle açıklamıştır:

"Hadis-i Şerifte, **"Düşmanların en adâvetlisi derûnundaki nefistir"** buyurulmuştur. Evet, insana kendi nefsi, yine kendi için en büyük ve en müdhiş bir düşmandır. Nefsin ihtirası olmasaydı bir hırsız habse girmez, bir katil siyânet ipine çekilmezdi. Nefis öyle bir düşmandır ki pusuya girmiş haydutlar gibi insanın içinde saklanmıştır. Dâima yeni yeni heveslerle sahibini helâke kadar sevkeder"(108).

"Evet, Nefs, düşmanların en adâvetlisidir. Çünkü insana en yakındır. Tıpkı bir ev dahilindeki hırsıza benzer. Evin kapısı kilitlenir, pencerelerine demir parmaklık takılır. Hâricden yapılacak bir taarruza karşı ihtiyatlı bulunulur. Fakat hırsız ya dâhilden olursa, ma'azallah ya âile efradından bulunursa? Onunla uğraşmak, onu o kötü huyundan vazgeçirmek ne kadar müşkildir. Bu böyle olduğu gibi nefsi islah için çalışmak ve yola getirmek de pek zordur..." (109).

"Cihâd: Uğraşmak demektir. Bundan dolayı düşmanla harb etmeye cihâd denilmiştir. Cihâd, asgar ve ekber, yâni küçük ve büyük diye ikiye ayrılmıştır. Cihad-ı asgar; düşmanla, cihad-ı ekber, nefisle uğraşmaktır. Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem Efendimiz; bir gazâdan avdet ederken; "Cihâd-ı asgardan, cihâd-ı ekbere dönüyoruz" buyururdu. Çünkü nefisle uğraşmak, en çetin bir düşmanla çarpışmaktan zordur. Çünkü düşmanla çarpışmak hayatın birkaç gününe münhasırdır. Nefisle mücahede ise bütün bir ömür müddetince devam eder." (110)

T. Mevlevî, nefisle mücadelenin zorluğunu bu şekilde tesbit ettikten sonra, bu mücadelenin yolunu, başarı için gerekenin ne olduğunu şöyle açıklamıştır:

"Düşmanla uğraşacak bir askerin vazifesi, kumandanı tarafından; derdle uğraşacak bir hastanın hareketi, hekimi tarafından tâyîn edildiği gibi; Hak yolunda ilerleyecek bir sâlikin mücahedesi de, mürşid-i kâmil tarafından tayin olunur. Kendi kendine ve kitabdan okumak suretiyle mücâhedeye kalkışan bir kimse, aklına estiği gibi hareket eden bir askere, kendi kendine tedâviye çalışan bir hastaya benzer ki, tehlikeli bir işe girişmek, belki de tehlikenin tam ortasına düşmek olur" (111)

Nefisle mücahedenin kazanılması ve nefsin öldürülmesi için onun arzularına muhalefet etmek, isteklerini yerine getirmemek gerektiğini ifade eden (112) Tâhirü'l-Mevlevî, bunun için az yemeyi ve oruç tutmayı (113) tavsiye eder.

Nefisle mücadelenin zorluğunu, bunun için mutlaka mürşid-i kâmile ihtiyaç olduğunu belirten Tâhirü'l-Mevlevî; nefis mertebeleri ile ilgili olarak ise şu tasnifi yapmıştır:

---

108. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, II,516
109. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, III,720
110. Tâhirü'l-Mevlevî; **a.g.e.**,VII,716
111. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, I, 225-226
112. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**; VI,262
113. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**; XI,893

"Erbabının malumudur ki, nefs-i insanînin emmâre, levvâme, mutmeinne, râziye ve merziyye isimli bir takım dereceleri vardır.

Emmare: Bizim gibilerdeki nefsin sıfatıdır ki sahibine mübalağa ile emreder ve dâima yasaklar tarafına sürükler.

Levvame: Emmareliği tamamen zâil olmamakla beraber, ara sıra nedâmet eden ve sahibini yasaklara yönelmekten ayıplayan nefistir.

Şeyh Sadi **Gülîstân**'ında yazar ki:

Dervişin biri bir gün, yalnız başına oturup, Şeyhin: "Ey elli yaşına girdiği hâlde henüz gaflet uykusundan uyanmayan; şu anda dört beş günlük ömrün kaldı; bâri o günlerin kıymetini bil de Allah yoluna sarfet." beytinin meâlini düşünüyormuş. Nefs-i levvâme lisan-ı hâl ile kendini levme başlamış: Elli yaşına girdin, hâlâ adam olmaya kabiliyet göstermedin şimdiden sonra mı insanlık derecesini bulacaksın? Heyhat! demiş. Adamcağız tabii ki mahzun olmuş, acı acı nedâmet yaşları dökmüş. O esnâda kalbine bir ilham gelmiş: Allah'ın birliğini, peygamberin doğruluğunu tasdik ediyorsun, kimseye fenâlık etmemeye çalışıyorsun. Hırsız, kanlı, kâtil, muhtekir ve mürtekip değilsin. Yapamayacağın bir iş başına geçip de insanların hukukunu zarara uğratmıyorsun. O halde Allah'ın rahmetinden niçin ümid kesiyorsun demiş. İşte bu da **nefs-i mülhime** dir ki, sahibine bazı hayırlı âmeller ilham eder.

Mutmainne: Allah'ın tevfikiyle sekînet ve yakine mazhar olup ıztırabdan kurtulan nefisdir.

Râziye: Gerek başkaları gerek kendi hakkında zuhur edecek kazâ hükümlerine tamamen rızâ gösteren, keşki şu şöyle olsaydı, bu da öyle olsaydı diye itiraza kalkışmayandır.

Merziyye: Allah'ın rızasına nâil olan nefs-i nefisdir.

Ayet-i Celideki hitab-ı ilâhî, o mutmeinne olan nefsedir ki "Ey nefs-i mutmeinne; razı ve merzı olduğun halde yâni sen Allah'tan râzi olduğun gibi Allah da senden râzî olarak Rabb-i zişanına rûcu eyle [114] mealindedir" [115].

Nefsin yedinci derecesi olan nefs-i kâmileden bahsetmeyen T.Mevlevî; bir yerde, nefs-i mutmainne'yi, raziye ve merziyye mertebelerinden sonra beşinci mertebede zikretmiş,nefs-i mülhimeden bahsetmemiştir [116].

c) Halvet ve Çile:

Tasavvufta seyr ü sülûk esnasında halvet veya çileye girmek elzemdir. Hemen hemen her tarikatta var olan bu uygulamanın kaynağı, Peygamberimizin sünnetinde var olan itikaftır. Tâhirü'l-Mevlevî bu konuyu şöyle belirtmiştir:

---

114. Fecr LXXXIX/27-30
115. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî,** II, 359-360
116. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, VII, 387

"Aleyhisselât Efendimiz, Ramazanın aşr-ı ahirinde yani yirmisinden otuzuna kadar olan müddet zarfında Mescid-i Şerifin içerisine bir çadır kurdurur ve onun dahilinde itikâf buyururdu.

Şeriatın bu itikâfı, tarikatta halvet adını almış ve halveti nâmıyla bir takım tarikat şubeleri tesis olunmuştur. Halveti tarikatı şu'belerinde yapılan bu halvete erbain, yani kırk günlük halvet denilir. Halvete girenin oruçlu bulunması ve iftar esnasında az yiyip az içmekle riyazat yapması şarttır. Bir de, halvet der encümen vardır ki, mecliste halvet demektir ve sâlikin bir mecliste halk ile konuşurken kalbinin Allah ile meşgul olmasıdır. Tabii bu, öbüründen yüksektir. Fakat halvet, bir mürşid-i kâmilin tavsiyesiyle ve onun nezareti altında yapılır"(117)

Kırk gün süreyle yapılan halvete, erbain veya çile denildiğini belirten T. Mevlevî, Mevlevî tarikatında yapılan çile ile ilgili şu bilgileri verir:

"Malumdur ki çile kırk gün demektir.O kadar müddet halvet ve inziva eylemek manasına ıstılahî bir tabirdir. Mevlevîlik çilesi ise tam 1001 gündür ki, 25 erbain sürer. Çileye giren bir Mevlevî dervişi bu müddet zarfında tekkede bulunmaya, izinsiz hariçde kalmamaya mecburdur. Ruhsatsız bir gece dışarıda kalırsa çilesi kırılır. Yeniden çileye girip ikmal etmesi lâzımdır. Bir çile kırgını semahaneye giremez....

Diğer tarikatlarda dervişin istidâdına göre kendisine isim telkin edilir. Meselâ kelime-i tevhid, ism-i Celâl, ism-i Hû, ism-i Hay tâlim olunur. Mevlevî tarikatında nev-niyaz bir câna, tahammülüne göre hizmet verilir. Ayakçılıktan, yani süprüntü dökmek, abdesthane gibi nefse ağır gelen hizmetlerden başlanır, derece derece terakki ettirilir. Bu müddet zarfında onun vazifesi, (Eyvallah) demeye alışmak ve rıza tahsiline çalışmaktır. Maamafih sabah ve yatsı namazlarından sonra topluca okunan İsm-i Celâl'de ve haftada bir yapılan mukabelede ve beş vakit namazda cemaatde bulunur. Hizmetini bitirdikten, yâni 1001 günü tamamladıktan sonra kendisine zikr telkin olunur." (118)

Çile ve halvetten maksadın," Derunun tahliye ve tasfiyesi" (119) olduğunu belirterek, halvetin insanlardan tamamen uzaklaşmak olmadığını, asıl önemli olanın insanlarla birlikte iken Allah'tan uzak olmamak gerektiğini ise şu şekilde ifade etmiştir:

"Maamafih bu husus yanlış anlaşılmamalıdır. Her şeyi, işini gücünü yüzüstü bırakır, çoluğunu ve çocuğunu aç ve muhtaç terkeder de bir odaya kapanır, bir köşeye çekilir demek değildir. Çalışmanın insanlara faydalı olmanın millet ve memlekete hizmet etmenin Allah'ın emirleri cümlesinden olduğunu bilir, binâenaleyh onları hırs-ı nefsânî ile değil, hazz-ı ruhâni ile yapar anlamındadır. Zaten böyle yapabilmek bir kimsenin kemâline delâlet eder. Hazret-i Peygamber mihrabda imamlık, gazalarda kumandanlık ederdi. Asıl marifet kesrette vahdeti bulabilmektir. Gözü görmeyen, eli ermeyen bir adam ile, gören ve muktedir olan bir kimsenin menhî olan şeylerden sakınması bir değildir." (120)

---

117. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.** VI,14
118. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.** II,373-374
119. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.** II, 685
120. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.** IV, 1044-1045

Görüldüğü gibi T.Mevlevî, halvetin seyr-i sülûktan lüzumlu olduğuna inanmış ve bir mürşid-i kamil vasıtasıyla yapılması gerektiğini; bunun amacının da kalbi tasfiye ve tezkiye olduğunu ifade etmiştir.

d) Zikir, Önemi ve Çeşitleri:

Zikir; Arapça bir kelime olup (ذكر) fiilinden mastardır. Lugatta; anma, anılma [121], düşünme, hatırlama, söz konusu etme; beyan ve ifade etme, Allah'ı dil veya kalple anma, belli duaları belli zamanlarda, belli sayı ve şekilde okuma [122] gibi anlamlara gelir.

Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde bir çok yerde geçen zikir; tasavvufta, Allah ile kulu arasında bağlantı ve ilişki kurulmasını sağlayacak tek vasıta olarak kabul edilmiştir [123].

Tâhirü'l-Mevlevî, gönül aynasının, nefis pasından temizlenmesinin ancak Allah'ı zikirle mümkün olacağını şöyle ifade etmiştir:

"Madeni levhaların rutubet ve sâireden paslandığı, böyle olunca da sathına akseden şeyleri göstermediği gibi, gönül aynası da nefis pasiyle cilâsını kaybederse, feyz-i İlahîye ma'kes olmak nimetinden mahrum kalır. Binâenaleyh, ilk önce gönül aynasındaki pası temizlemek ve cilalamak lâzımdır.

Müncelî âyine-i dilde nukûş-i kâinat
İş o mir'ât-ı musaffâya cilâ vermektedir!

"Her şeyin bir cilâsı vardır. Kalblerin cilâsı da zikrullahdır. hadis-i şerifi mucebince, o pasın giderilmesi, ancak Allah'ı zikretmek ve yâd eylemekle olur.

Dil hâhesi pür nur olur, Envâr-ı zikrullâh ile

Nefsin bulanıklığı gitmez, kalb aynasının pası açılmazsa ruh da Allah'ın tecellisine mazhar olamaz" [124]

Zikrin kaplerin cilâsı olduğunu ifadeden sonra zikri; lisanî, kalbî ve hakikî olmak üzere üçe ayırarak onları da şu şekilde açıklamıştır:

"Zikr-î lisânî: Esmaullahdan birini, kâmil bir şeyhden mezun olarak okumaktadır. Erbab-ı tarikin ekseri (La ilâhe illallâh) kelime-i tevhidi ile başlarlar. Sonra sâlikin terakkisine göre virdini değiştirirler.

Zikrî kalbî'ye gelince; zikrin yalnız lisanda kalmaması ve zikredilen isim sahibinin kalbde hazır olduğunun zevken bilinmesidir...

Zikr-i hakiki ise: Zikredenin nazarında (zikreden) (zikredilen) ve (zikr)in birlenmesidir ki bu hâl, târif ile değil, ancak zevk ile ve o mertebeyi bulmakla anlaşılabilir." [125]

---

121. Bkz. Ferit Develioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat,** s.1428
122. Bkz. D. Mehmet Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük,** İlim ve Sanat Dergisi Yayını, Üçüncü baskı Milsan A.Ş. İst. 1986, s.1071
123. M.Ali Aynî, **İslâm Tasavvuf Tarihi,** Akabe Yay. İst. 1985, s.64
124. Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.e., I, 88-89
125. Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.e., XIII, 644-645

e) Ru'yetu'llâh-Allah'ın Görülmesi:

Ru'yetu'llâh meselesi, kelâm ilminin belli başlı problemlerinden birini teşkil etmiş ve uzun tartışmalara sebep olmuş önemli bir konudur. Ehl-i sünnet kelâmcıları ve mutasavvıflar ahirette Allah'ın görüleceği fikrine kâil olarak bu konuda Kur'an'dan ve hadisten deliller getirmişlerdir [126].

Tâhirü'l-Mevlevî de, bir mutasavvıf olarak ru'yetu'llâhın hak olduğu görüşüne meyletmiş ve bu görüşünü açıklarken ru'yetu'llâhı reddedenlerin görüşlerini de zikrederek onlara cevaplar vermiştir:

"İtikad mezhepleri arasında, Allah görülür mü, görülmez mi? diye bir münakaşa vardır. İtizal mezhebinde bulunanlar: Ru'yet ihata etmek demektir. Bütün mahlukatı muhît olan ihata edilmez diye bir nazariye koymuşlar, Hazreti Musa'ya hitab olan (Len terâni) [127] yani "Sen beni şimdi de istikbalde de göremezsin" ayetini de sened ittihaz etmişlerdir. Onlara karşı ehl-i sünnet ise, ru'yetin ihata demek olmadığını söylemişler. "Ayın ondördüncü gecesinde Kameri gördüğünüz gibi Rabbınızı göreceksiniz" hadisiyle istidlal etmişlerdir.

Filvâki Kameri gerek hilâl, gerek bedir halinde iken hepimiz görürüz, fakat hiçbirimiz kürre-i kameri ihata etmiş olmayız. Yangın kulesine çıkıp da altmış metre yüksekten bütün İstanbul'u görmek, elbette onu ihata etmek değildir. Böylece Mu'tezilenin iddiasının mânâsız olduğu anlaşılır. Evet, İnşallah cennette Rabbımızı göreceğiz. Fakat oradaki hayatın icabından olan bir gözle. Çünkü uzvî ve fânî olan bir göz, bâki bir cemâle nazar edemez. Onun için Cenâb-ı Hak kullarına Cemalini müşâhede edebilecek gözler ihsan edecektir" [128].

f) Vahdet-i Vücûd:

Tasavvuf tarihinde çok tartışılan önemli bir konu da vahdet-i vücûd meselesidir. Vahdet-i vücud anlayışı; tasavvuf tarihimize İbn-i Arabî (1165-1240) [129] ile girmiş lehte ve aleyhte fikirler beyan edilmiş ve özellikle de İmam-ı Rabbanî (1564-1624) [130] tarafından eleştirilmiştir [131].

Tâhirü'l-Mevlevî, bu konuyla ilgili görüşlerini **Şerh-i Mesnevî** ve **Mesnevî'nin Yeni Muterizine İkinci Cevap** adlı eserlerinde açıklamıştır.

---

126. Ru'yetu'llâh konusundaki tartışmalar için bkz. Talat Koçyiğit, **Kelâmcılarla Hadisciler Arasındaki Münakaşalar,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ank. 1984, s.172-184
127. Araf VII/143
128. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., XIV, 123
129. **Muhyiddin İbn-i Arabî**; 1165 yılında Endülüs'ün Mürsiye şehrinde doğmuş, 1240 yılında ise Şam'da vefat etmiştir. Beşyüzden fazla eser yazdığı rivâyet edilen İbn-i Arabî, tasavvuf erbabı arasında Şeyh-i Ekber olarak anılmıştır. (Bkz. İbrahim Agah Çubukcu, **İslâm Düşünürleri**, Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Yayını İkinci Bask. Ank. 1983, s.84-94)
130. **İmam-ı Rabbani:** Asıl adı Ahmet Faruk es-Serhendî'dir. 1564 yılında Serhend'de dünyaya gelmiş 1624'de vefat etmiştir. En önemli eseri **Mektûbat**'tır. Hindistan'da İslâm'ın yayılmasında büyük etkisi olmuştur. (Bkz. Muhammed Abdülhak Ensâri, **Şeriat ve Tasavvuf** (Çev. Yusuf Yazar), Rehber Yayıncılık 1. Bsk. Ank. 1991, s.19-46)
131. İmam-ı Rabbanî'nin bu eleştirileri için bkz. Muhammed Abdülhak Ensâri, **a.g.e.**, s.151-162

Müellifimiz; vahdet-i vücûd'un, Panteizm'den [132] farklı olduğunu belirterek, Panteizm'in vahdet-i mevcut demek olduğunu ve bunun da kesinlikle hiç bir müslümanın kabul edeceği birşey olamayacağını belirtir [133]. Ona göre, vahdet-i vücud inancında âlemle Allah farklı şeylerdir. Alem; Allahu Teala'nın sıfatlarının üzerinde tecelli ettiği bir eserdir. Yapılan bir câmide nasıl mimarının, yazılan bir levha da nasıl hattatının izleri varsa; bütün bir âlem üzerinde Allah'ın varlığının izleri vardır. Yoksa Panteizm'in savunduğu gibi; âlem, Allah değildir [134].

T.Mevlevî, sufilerin inancının esasının vahdet-i vücûd olduğunu belirterek, bu inancı şu şekilde ortaya koymuş ve savunmuştur:

"Malumdur ki, sofiyyenin inancının esası vahdet-i vücûd'dur. Yani ezelen ve ebeden vücûd-i hakkanî ile muttasıf olan ancak Zât-i Ecell ü a'ladır. Sâir mevcudâtın varlığı onun eser-i icâdıdır. Mûcid ile mevcûd arasında pekçok fark bulunmak, Hak ve halk beyninde ayniyyet bulunmamak pek tabiidir. Şu câmi-i şerif, onu yapan mi'marın eseridir. Fakat hiçbir vakit mimarın kendisi değildir. Ondaki kemal-i sanatın zuhûr mahallidir. Bu böyle olduğu gibi bütün mükevvenât da, Hakk'ın mezâhiridir. Yani Allah Teâlâ'nın kemâl-i kudreti; güneşten zerreye, denizden katreye varıncaya kadar herşeyde tecelli etmiştir. Hakk'ın esması mütekabildir. Meselâ (Muhyî) ismine mukâbil (Mümît) vardır. Yaşayan mahlukât Muhyî isminin, ölenler de Mümît isminin mazharıdır. Birinde Muhyî ismi tecelli eder, onu yaşatır. Diğerinde Mümît ismi tecelli eder, onu öldürür.

Bir adam; hem âlim, hem şâir hem ressam olabilir. İlmiyle bir kitab yazar, tabiat-ı şâiranesiyle bir neşide tanzim eder, ressamlığıyla da bir levhâ tersim eyler. O eserlerin hepsinde, onun ilmi, şiiri ve ressamlığı görünür. Böyle olmakla beraber kitabına, şi'irine ve levhasına o adamın kendisidir denilmez. Lâteşbih Cenâb-ı Hak da böyledir. Her şey O'nun eser-i sun'u ve kemalidir, fakat herşey O değildir. "Herşey O'dur" itikâdında bulunmak vahdet-İ mevcuda kâil olmak demek olur. Zuhûr itibariyle gayriyyet bulunmasaydı, sofiyye eserlerinde pek çok tesadüf edilen (mâsivâllah) ta'birinin manasız olması lâzım gelirdi. Mâsivâ'yı şühûd üzerine inkâr edenler, deryâ-yı vahdete müstağrak olanlardır. Lâteşbih, bir adamın denize dalınca her tarafını deniz görmesi, denizden başka bir şey müşahede etmemesi gibi..."[135]

g) Sema ve Raks:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bazı tasavvufî konulardaki görüşlerine; ulema tarafından hakkında ihtilâf edimiş olan ve Mevlevîliğin esaslarından sayılan sema ve raks hakkındaki

---

132. "**Panteizm:** Kelime ilk defa 18. asırda İrlandalı J. Toland tarafında kullanılmış olup, Allah ile âlemi bir ve aynı, O'nu âlemin yegâne cevheri sayan felsefî mesleklere verilen isim. Panteizm'e göre madde ve ruh müstakil varlığa sahip olmayıp bütün varlıkların tek sebebi olan üstün bir cevherin sıfatları ve görünüşleridir. Bu yüksek prensip şuur ve hürriyete sahip değildir. O zaruri varlıktır, onun zaruri olduğunu bilmesi hürriyetidir. Bu sebeble, o yüce prensip ve cevher gayri şahsidir.Buna göre Allah'ın âlemden ayrı ve müstakil bir şahsiyeti yoktur. O bir kanundur, bir kuvvettir... Süleyman Hayri Bolay, **Felsefi Terimler Sözlüğü,** Akçağ Yay. 5. Bsk., Ank.1990, s.201.
133. Bkz. Tahir Olgun, **Mesnevî'nin Yeni Mu'terizine İkinci Cevap,** s.9
134. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî,** II,378
135. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, III, 863-864

görüşleri ile son vermek istiyoruz.

O, **Şerh-i Mesnevî** adlı eserinde Sema ile ilgili şu bilgileri verir:

"Sema': Lugatta dinleme ma'nasınadır. Sonra mûsiki dinlemek mefhumunda kulanılmış, daha sonra ve mutasavvıfa indinde kaside ve ilahî gibi sözlerin terennüm edilişini dinlemeye ve ondan neşelenerek kalkıp bir takım hareketlerde bulunmaya sema denilmiştir. Nitekim Mevlevîlerin ney, kudüm âhengi ile devr ve hareket etmelerine sema'; sema' edenlere, sema'zen, sema' esnasında dönenleri idare edene; sema'zen başı, derlerdi. Hâlâ Konya'da çalgılı, mûsikîli toplantılara sema'dan bozma olarak samah diyorlar" (136).

Sema' hakkında bu bilgileri verdikten sonra; İmam-ı Kuşeyri (986-1072) (137) ve İmam-ı Gazali (1058-1111) (138) gibi İslâm büyüklerinin; sema ve çalgı dinlemeyle ilgili olarak; "Eğer dinleyende nefsâni bir takım meyl uyandırıyorsa şüphesiz haramdır, hiçbir te'sir uyandırmıyorsa mubahtır, ruhânî ve ilahî bir neş'e husûle getiriyorsa helaldir." şeklinde fetva verdiklerini söyleyerek sema'ın meşruyetine delil getirmiştir (139).

T.Mevlevî, her canlının tabiatında raks ve tarab (140) hassası bulunduğunu, bu hassayla sevinçli oldukları zaman hayvanların bunu hoplayıp, zıplayarak belli ettiğini; aynı şekilde insanın da, bu hassa dolayısıyla raks ve harekât-ı mevzûna meyli olduğunu ifade ederek; maddi bir zevkle harkete geçen insanın, manevî bir heyecanla daha fazla harekete sevkolunacağını belirtmiştir. Ona göre; ehlullahın zikir esnasında ayakta veya dönerek mevzûn bir takım hareketlerde bulunmasının sebebi de, bunların kalbinde meydana gelen manevî heyecanlardır. Zikir esnasındaki bu durumun; bir gösteriş ve riya sonucu mu, yoksa gerçek bir manevî zevkle mi meydana geldiği sorusuna verdiği cevapla, raks ve sema aleyhinde olanlara karşı şunları söylemiştir:

"Sofiyye ıstılahları arasında bir vecd bir de tevâcüd vardır. Vecd; matlub olan ma'nevi zevki bulmak, Tevâcüd; o zevki bulmaya çalışmaktır. Bizim gibilerin zikir esnasındaki hareketleri şüphesiz tevâcüddür. Ehlullah hazerâtının neşvelerini bulmak için aramak, taramak, didinmek ve çırpınmak lazımdır. Allah; ekremü'l ekremindir, kendi yolunda ihlas ile çırpınanları me'yus etmez. Binâenaleyh o tevâcüdler, bir gün olur vecd hâlini alır. Elverir ki dervişte, o harekatın menşei riya ve nümayiş değil, ihlas olsun ve Allah rızası için sallansın dursun. İmam-ı Şâfii rahimehullah'a isnad edilen bir beyitte;

"Allah rızası için oynayan felâh bulur. Çünkü lillah fillah olan raks helaldir"

---

136. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, VI, 181
137. **İmam-ı Kuşeyrî:** Zeynü'l-İslâm ünvaniyle meşhur olup, 986'da Nişabur yakınında Üstüvan kasabasında dünyaya gelmiş ve 1072'de vefat etmiştir. **Risale-i Kuşeyri** isimli eseri çok meşhurdur (Bkz. Abdülkerim Kuşeyrî, **Kuşeyri Risalesi,** Haz. Süleyman Uludağ, Dergah Yayınları, ikinci Bsk. İst. 1981, s.11-16)
138. **İmam-ı Gazali:** 1058 yılında Tus'da doğdu. Fıkıh, Kelam, Tasavvuf konusunda eserler verdi **İhya-i Ulumuddin** adlı eseri çok meşhurdur. 1111 yılında vefat etmiştir. (Bkz. İ.Agah Çubukcu, **İslâm Düşünürleri,** s.54-55)
139. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, VI, 181
140. Tarab: Sevinçlilik, şenlik, sevinçten gelen çoşkunluk ve tepinme (Bkz. Ferit Develioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük,** s.1234)

buyurulmuştur.

Acaib raks helâl olur mu? Evet; olur, amma raksına göre. Balolara gidip yarıçıplak kadınların üryan vücudlarına sarılıp zıpzıp sıçramak, müslümanlık şöyle dursun, belki mecûsilikte bile haramdır. Kezâ bir kadının yabancı bir erkekle sarmaş dolaş fırıl fırıl dönmesi hiçbir vakit helâl olamaz. Hatta helâl mi haram mı? Sualine hâcet kalmaz. ancak, bir bayram günü Mescid-i Nebevî sahasında Habeşistan'dan gelmiş olan Habeş Müslümanlarının oyun oynadıklarını ve bu oyunu Resûl-i Ekrem Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimizle birlikte hücre-i seadetten seyrettiklerini Hazreti Ayşe (r.a.) rivayet ediyor. Demek ki haram olan raks değil, onun neticesi imiş. O halde; "Tekkelerde raks ediyorlar, haram işliyorlar, sema'haneler kırk arşın kazılıp toprağı atılmayınca orada namaz kılınmaz" diyenlerin sözleri cahilâne bir taassubdan başka birşey değildir..."[141]

Buraya kadar tasavvufî bazı konularda görüşlerini zikrettiğimiz Tâhirü'l-Mevlevî, alıntılarımızdan da açıkca anlaşıldığı gibi, tasavvufu hâl olarak yaşamanın yanısıra, tasavvuf ilminde de derin bilgiye sahiptir. O; şeriatla ilgili hadis, tefsir gibi ilimleri de bildiği için, görüşlerinde, Kur'an ve Sünnet ışığı açıkca belli olmaktadır. O; hem zahirî ilimleri, hem de batınî ilimleri bilen bir kişi olarak, zü'lcenâheyn (iki kanatlı) diye vasıflandırılacak bir özelliğe sahiptir.

Şerh-i Mesnevî adlı eserinde, buraya aldığımız konuların dışında; kerâmet, ilhâm, hal ve makam, evliya, keşf, murakabe, rabıta v.s. gibi daha birçok tasavvufî konularda görüşlerini açıklamıştır.

Çalışmamızın bu bölümünü, onu yakından tanıyan bazı dostlarının onun tasavvufî şahsiyetini ifade eden sözleri ve onun için yazılmış olan bir şiirle bitirmenin, onun bu yönünün daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

"Bir noktayı anlayamamışımdır: O, deryâdil, derviş meşreb, âlim ve hakikâten olgun bir zât idi; başkalarının kendisine söyleyeceği bu kemâl vasfını kendine soyadı olarak aldı." [142]

"Ömrünü mensub olduğu tarikatın pirine bağlamış, rûhen Mesnevî'ye çok nüfuz etmiş, selahiyetli bir zatın bir ömür mahsulü olan büyük eserini..." [143]

"Tâhir Hoca, yalnız ilmen değil, ahlâken de yüksekdi. Merhûm dâima fakirlerin, kimsesizlerin yardımına koşmuş ve hiçbir vakit maddiyat için çalışmamıştır. Çünkü ehl-i dünya değildi, hakikî bir müslüman, asil ruhlu, uluvvi cenâb sahibi ve tam mânâsıyle kâmil bir insandı" [144]

---

141. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, III, 7903
142. Mahir İz, **Yılların İzi,** s.234
143. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, "Tebrik ve Teşekkür" başlıklı Ali Nihad Tarlan'ın yazısı, I,4
144. Ahmed Sa'di, "Mesnevî Şarihi Tâhirü'l-Mevlevî'nin Hayatı ve Eserleri" **İslâm'ın Nuru,** C.II, S.15, 1 Temmuz, 1952, s.41

Bir İltifat

Rûhu gibi olgun kendinin adı
Mesnevî ışığı vurmuş yüzüne
İlk görüşte kalbim bunu anladı
Candan kulak verdim tatlı sözüne

Evine gittim de onu gördüm ki
Sıralanmış bir çok kitap yanına
Onların hepsi de hıfzında belki
Öğrenir gidenler âşiyânına

Benliğinde gizli tevazu' zekâ
İmî değerinden haddimce doldum
İslâmı anladım bir kerre daha
Müslüman evladı müslüman oldum

Tahayyül eyledim o konuşurken
Önümde Mevlana sitâresini
Adeta seyrettim karşımda rûşen
Kubbe-i Hadra'nın minâresini

Sözleriyle daldım derinliklere
Ruhumda hatifî sesler duyuldu
Hayretle bakınca olduğu yere
Gözüme Mevlâna görünmüş oldu

Engin DİLMAÇ " [145]

145. **İslâm Yolu,** S.2, 22 C.Ahir 1370-1 Nisan 1951, s.14

B. EDEBÎ ŞAHSİYETİ:

Çalışmamızın, müellifin hayatını ele aldığımız birinci bölümü ve tasavvufî şahsiyetini ele aldığımız ikinci bölümün ilk kısmında da görüldüğü gibi, Tâhirü'l-Mevlevî'nin şahsiyetinin önemli bir yönü de, onun edebî kişiliğidir. Çünkü o; çok sayıda eser vermiş, yüzlerce makale yazmış, dergi ve gazete çıkarmış; manzum ve mensur olarak düşüncelerini, duygularını, inançlarını, sevinç ve üzüntülerini ifade etmiştir.

Onun edebiyatla ilgisi ilk defa şiirle başladığı için, edebî şahsiyetini ele alırken şairliğini öncelikle incelemenin uygun olacağı kanaatindeyiz. Daha sonra da nesirciliğini inceleyerek onun bu yönünü ortaya koymaya çalışacağız.

1- Şâirliği:

Hayatını incelerken de gördüğümüz gibi Tâhirü'l-Mevlevî; aile muhiti olarak edebiyata aşina olan bir çevrede yetişmiştir. Babasının Farsça'ya meraklı olması sebebiyle çocukluğundan itibaren bu dile karşı bir alaka duymuş, XV. y.y.'ın meşhur şairlerinden İranlı Hafız-ı Şirâzî (Ö. 791/1389) [146]'nin Divân'ından manzum tercümeler yapmaya çalışmıştır [147].

"Bahâr eyyâmı gül elde tutar peymâne-i sâfî
Olur biñ dil ile bülbül anıñ guya-yı evsâfı
Alub divan-ı eş'ârı ele çık sen de ṣahrâya
Bırak endişe-i dersi düşünme keşf-i Keşşâfı
Fakîh-i medrese dün mest idi verdi bu fetvâyı
Şarâba ḥürmet et yutma sakın emvâl-i evḳâfı" [148]

Yukarıda bir örneğini verdiğimiz Hafız Divân'ından yaptığı tercümeleri hocası Esad Dede Efendi'ye göstererek eksiklerini anlayan T.Mevlevî, bu zâtın Fatih Camii'ndeki Mesnevî derslerine devam etmiş ve özel dersler alarak Farsça'sını ilerletmiştir [149].

Farsça yazdığı Divânçe'sine yazdığı "Bir İki Söz" başlıklı önsözde yer alan "On beş on altı yaşımdan yani yarım asırdan fazlaca bir müddetden beri manzûm söz söylemeye çalışmakla ömrümü heder ettim" [150] ifadelerinden, yaklaşık 1892-1893 yıllarında şiir yazmaya başladığını anlıyoruz.

---

146. Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi** (Giriş), s.222
147. Tâhirü'l-Mevlevî, "Es'ad Dede Merhum Hakkında" **Mahfil,** S.36 Şevval 1341, s.184
148. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m.; **Mahfil,** S.37, Zilkade 1341 s.13
149. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m.; **Mahfil,** S.39, Muharrem 1342, s.49-50
150. Tahir Olgun, **Divânçe-i Fârisi-i Tahir,** F.S.T. 82, vr.1a

Çalışmamızın "Giriş" bölümünde de, belirttiğimiz gibi T.Mevlevî'nin şiire başladığı bu dönemde, edebî çevrelerde iki temel fikir mevcuttu.

1. Sinasî, Ziya Paşa, Namık Kemal'le başlayan Tanzimat edebiyatının etkisinde bulunanlar; Türk Edebiyatı'nda yenilik yapılabilmesi için şark kültür atmosferinden, garb batı kültür atmosferine geçilmesi ve garb tesirinin hakimiyetini istiyorlardı.

2. Muallim Nâci'nin öncülük yaptığı grup ise; Garb Edebiyatı'nın kıymetini takdirle beraber, yüz yıllar boyunca kültürümüzün temelini oluşturan, şark (doğu) medeniyetinden tamamen kopmamak ve bu medeniyetten faydalanmak gerektiğini ifade ediyorlardı (151).

Tâhirü'l-Mevlevî, şiire ilk başladığı zaman, eski edebiyatımızı korumak, ondan faydalanmak görüşünü savunan Muallim Nâci'nin etkisi altında kalmış ve divân edebiyatının önde gelen şairlerini taklit ederek şiir yazmaya başlamıştır.

Müellifin, **Divânçe-i Tâhir** adlı eserinde yer alan şu ifadeleri, onun şiirde takip ettiği yolu açıklamaktadır:

"Ben, Fuzûlî, Nef'i, Sezâyî, Nedim, Nâcî vesâ'ire gibi esâtiz-i edebî taklide çalışdım. Bu hareketimle zevk-i millîden behre-dâr olduğumu isbât etdim. Bundan hazzı olmayanlar varsınlar udebâ-yı efrenciñ peyrevî olsunlar" (152).

Görüldüğü gibi o, divân edebiyatının meşhur şâirlerini taklidle şiir yazmasını millî zevkten nasibdar olmasına bağlarken, bu tarz şiirden zevk almayan kişilerin ise millî bir zevke sahip olmadığını ima etmektedir.

15-16 yaşlarında şiir yazmaya başlayan Tâhirü'l-Mevlevî'nin şiirleri ilk önce **Mekteb** dergisinde yayınlanmıştır. Hatırat'ında ilk defa şiirinin yayınlandığı o günleri şöyle anlatmaktadır:

"Hicretin 1310 (1892-1893) - 1311 (1893-1894) tarihlerinde idi ki bende genç idim ve şâir olduğumu tevehhüm ediyordum. Çünkü manzum lakırdılarla sahifeleri kabarmış sayısız defterim vardı. Bunların muhteviyâtını toptan yahut parakende olarak bastırmak emelini besliyor, gazetelerde benim için yazılacak 'genç ve muktedir şâirlerimizden...' genel tavsifine kendimi müstahak görüyordum. Fakat edebî bir mecmuaya göndereceğim bir yazının derc olunmaması şâirane izzet-i nefsimi kıracağı için eser takdimine pek de cür'et gösteremiyordum.

O vakit ki mevcut mecmu'alar arasında **Mekteb** ünvanlı bir risale vardı. Bidayeten çocuklara mahsus olmak üzere çıkmışken sonradan ilmî ve edebî bir mecmua şekline inkılap etmişti. Münderecatı meyanında kıymetli yazılar görülüyor ve ağır başlı kimseler tarafından okunuyordu.

Bin türlü tereddüt ve heyecan içinde gönderdiğim iki eser, bu mergub mecmuada neşr edildi ki, biri Na't-ı Şerif, diğeri de gazel idi. Ve her ikisi de nazire olmak üzere ya-

151. Fevziye Abdullah Tansel; **Mehmet Akif Ersoy**, s.9
152. Mehmet Tahir, **Divânçe-i Tahir,** s.3

zılmıştı. Hangisinin çıkışının öncelik kazanmış olduğunu unutmuşum. İlk imzâmı-ki Bâb-ı Seraskeriye mensub Tâhir diye atılmıştı-mecmuada gördüğüm gün duyduğum sevinci tarif edecek tabir bulamıyorum. Hakikaten şâir olduğuma inanıyor, inanmamı da eserlerimin **Mekteb**'e derc edilmesiyle itmi'nan derecesine çıkarıyordum" (153)

Biz araştırmamız sırasında, **Mekteb** de yayınlanan ilk şiirinin 26 Zilkade 1311/19 Mayıs 1310 (31 Mayıs 1894) tarihinde yayınladığını tebbit ettik. Bu şiir; Edebiyât-ı Şarkiyye" üst başlığı ile yayınlanan ve nazire olarak yazıldığı ifade edilen şu Na't-ı Şerif'dir:

Na't-ı Şerif

Mest etdi beni nûr-ı tecellâ-yı Muḥammed
Oldum ezeli 'âşıḳ-ı Şeydâ-yı Muḥammed
Çeşmânıma etdirmede taḳtîr le'âli
Şevḳ-i ezel lü'lü-i lâlâ-yı Muḥammed
Yakdı dili 'âteşlere de kalmadı ṣabrım
Envâr-ı rûh câẕibe-efzâ-yı Muḥammed
Etdi beni ḫam-geşte-i hicrân ḫırâmi
Fikr rûş ḳâmet ṭûbâ-yı Muḥammed
Kaldım şeb-i târıñ firâḳında meded ḫâh
Ey hâdi-i râh şeb-i yeldâ-yı Muḥammed
Meş'al-keş-i râhım olan Allâh için olsun
Ey râhle-i bâdiye-i peymây-ı Muḥammed
Siz söyleyiñ ey şibr u sevdâsı olanlar
Âyâ nerede Yeṣrib u Baṭ hâ-yı Muḥammed
Ey nûr-ı sevdâ ey şeb-i târ olmada rengiñ
Âyine-i gisû-yı safazâ-ı Muḥammed
Ey bâd-ı seher ḫîz-i Ḥarem başla vezâne
Dehri bürüsün bûy-ı dilârâ-yı Muḥammed
Ey ḫâme-i çâlâk sükût et! Edemezseñ
Eşgim gibi sen arż-ı tevellâ-yı Muḥammed
Dünyada vü 'uḳbâda beni etme yâ Rab
Mahrûm-ı naẓar-ı şefḳat-i 'ulyâ-yı Muḥammed

Mehmed Tâhir " (154)

153. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.19-20
154. **Mekteb,** 26 Zilkade 1311/19 Mayıs 1310, nr.11

Hatırat'ında ilk yayınlanan şiirindeki imzasının "Bab-ı Seraskeriye Mensub Tâhir" şeklinde atıldığını belirtmesine rağmen,biz **Mekteb** dergisi külliyatında yaptığımız incelemede, yayınlanan ilk şiirindeki imzasının, yukarıda da geçtiği gibi Mehmet Tâhir olduğunu tesbit ettik.

Müellifin **Mekteb** dergisinde yayınlanan ikinci şiiri, Nef'i'ye nazire oarak yazılmış ve Mevlana'yı metheden bir kasidedir. Bu kasideyi gönderirken yazdığı notta yer alan ifadelerden, Mekteb dergisinin, hem edebiyatımızda yenilik taraftarı olanların, hem de eski usul şiir yazanların şiirlerine yer verdiğini öğrenmekteyiz (155).

Bu şekilde ilk şiirleri **Mekteb** dergisinde yayınlana Tâhirü'l-Mevlevî'nin çileye girdikten sonra da şiir yazmaya devam ettiğini bilmemize rağmen herhangi bir dergide şiirlerinin yayınlandığına dâir elimizde bir bilgi mevcut değildir. H. 1313-1316 yılları arasında çile çıkarırken Mevlana'nın hilyesini manzum olarak kaleme almış ve çileyi ikmalî sonrası açtığı Tahir Dede Kütüphanesi'nin ilk kitabı olarak **Mir'ât-ı Hazreti Mevlana** adıyla R. 1315/1899 tarihinde yayınlamıştır.

Divân edebiyatı geleneğine uygun olarak; doğum, ölüm, tarikata giriş, çiliye ikmal gibi önemli olaylara manzum tarihler de düşüren Tâhirü'l-Mevlevî; R. 1318/1902-1903 tarihinde **Divânçe-i Tahir** adını verdiği şiir kitabını Mehmet Tahir imzasıyla yayınlatmıştır. (156).

Beyanü'l-Hak, Sırat-ı Müstakim,Sebilü'r-Reşad ve kendi çıkardığı **Mahfil** dergilerinde de Divân edebiyatı geleneğine uygun tarzda çok sayıda manzumesi yayınlanmış olan Tâhirü'l-Mevlevî, 1352/1933 tarihinde tertip etmiş olduğu **Divân**'ında, o tarihe kadar yazmış olduğu bütün şiirlerini toplamıştır (157).

Bilgi Yurdu, İslâm Yolu ve **İslâm'ın Nuru** dergileri müellifin şiirlerinin yayınlandığı diğer yayın organlarıdır. Buralarda hem aruz, hem de hece vezniyle şiirler yazmış ve ikinci bir divan tanzim ederek 20 Rebiülahir 1364 (3 Nisan 1945)'den sonra nazmettiği şiirlerini burada toplamıştır (158).

Tâhirü'l-Mevlevî Muallim Naci'nin yanısıra Mehmet Âkif'ten de etkilenmiştir. Mehmet Âkif'le ilgili yazdığı bir yazıdan; Âkif'i 1892-1893'den itibaren ismen tanıdığını ve "Kadar" redifli bir şiirine nazire yazdığını öğrenmekteyiz. Ticaret ve Ziraat Nezaretinde memurken, aynı bakanlıkta çalışan Âkif'le aralarında büyük bir samimiyet doğmuş ve onun isteği ile **Sırat-ı Müstakim** de yazmaya başlamıştır. Âkif'ten, **Muallakat-ı Seb'a Şerhi Zevzeni**'yi de okumuştur (159).

Âkif'le olan bu yakınlığı sebebiyle bu dönemlerde yazdığı ve **Sırat-ı Müstakim**'de yayınladığı, "Eli Baltalı Çocuk", "Sadi ile Şeyhi" gibi manzum hikâyelerde Âkif tesiri

---

155. **Mekteb,** 30 Receb 1313/4 Kanun-ı Sâni 1311, nr. 17, s.207
156. **Divân-ı Tahîrü'l-Mevlevî (1),** vr. 6b-7b
157. a.g.e., vr.12a
158. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2),** vr.1a
159. Tahir Olgun, "Âkif'i Nasıl Tanıdım, Nasıl Görüştüm Nasıl Gördüm?, "**Bilgi Yurdu** Yıl 2, S.6, İkinci Kanun 1938, s.567

görlmektedir [160].

Onun, Âkif'in şiiri ve şâirliği için yaptığı tesbitlerden bazıları kendisi için de geçerlidir. Ona göre Âkif; şiiri gaye değil, duygu ve düşüncelerinin tebliği için bir vasıta görmüş, sanatını sanatkâr görünmek için değil, memlekete ve millete faydalı olmak için kullanmıştır. Âkif'in ilham kaynağı ise, her büyük şâir gibi her şeydir [161].

Tâhirü'l-Mevlevî de aynı Âkif gibi şiiri ve sanatını duygu ve düşüncelerinin tebliğinde bir vasıta olarak görmüş ve "sanat müfîd olmalı" [162] kaidesine göre memleket ve millete faydalı olacak tarzda şiirler yazmıştır. Onun şiirlerinde "samimilik", "ince hislilik", "ideale vefâkârlık" sıfatları açıkca görülmekte ve şiirlerinin konularında idealistliği bilhassa göze çarpmaktadır [163].

Ona göre şiir; aşırı hassasiyetin ürünüdür ve şairler de son derece hassas kişilerdir. **Divân**'ına yazdığı mukaddimede bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

"Şiir için farṭ-ı ḥassâsiyet maḥṣûlü denilir. Taḥassüsdeki ifrâtın hastalık olduğu o nev' mütehassisiñ hasta bulunduğu söylenilir.

Şu ḳavle göre en hisli şâ'irler en marîz insânlardır. Ma'al-esef ben de o zavallılardan biriyim. Çünkü ḥassâsiyet-i devâ nâ-pezîr 'illetin şifâ nâ-ümîd mübtelâsıyım." [164]

Yine ona göre bir şâir, bir şeyden mütehassıs olup da başka şeylerden teessür duymazsa onun şâirliğinde noksanlık vardır [165].

Tâhirü'l-Mevlevî'nin şiirlerinde işlediği temalara baktığımızda, onun hemen hemen her şeyden etkilenerek şiirler yazdığını görmekteyiz. O; şiirlerinde, Allah'ın varlığı birliği, yüceliği, Peygamber'in özellikleri, ona itaat, mevlid-i nebî, leyle-i mirac, Allah'ın görülmesi, vahdet-i vücud, hac, oruç, ramazan v.b.dinî konuların yanında, vatanın savunması, vatan için savaşmak, birlik ve beraberlik gibi millî muhtevalı konulara da yer vermiştir.

Şiirlerinde ayet ve hadislerden alıntılar yapmış,telmihlerde bulunmuştur. Bazı ayet ve hadislerden mülhem olarak şiirler de tanzim etmiştir. Çalışmamızın dördüncü bölümünde bu konuyla ilgili örneklere yer vereceğim için burada sadece iki örneğin yeterli olacağı kanaatindeyiz.

"Dünya müminin zindanı ve kâfirin cennetidir"[166] hadisinin mealini şu şekilde nazmetmiştir:

"Olanlar cevher-i iman ile gencûr-i rûhânî

Ya illetten, ya kılletten, ya zilletten değil hâlî

---

160. Fevziye Abdullah Tansel, **Mehmet Âkif Ersoy,** s.189 dipnot 17a
161. Tahir Olgun, a.g.m., s.569
162. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (1),** vr.8b
163. Reşit Süreyya Gürsey, "Tahir Olgun"un Hayatı ve Eserleri", **Bilgi Yurdu,** Yıl 3, S.30, İkinci Kanun 1940, s.914
164. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (1),** vr.12a
165. Tahir Olgun, a.g.m., s.569
166. (الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر)" Dünya mü'minin zindanı, kâfirin ise cehennemidir", Müslim, **Sahih,** Zühd, 1, Tirmizî, **Sünen,** Zühd, 16.

Bu hâle bir de dervişlik ederse inzimâm, ol dem

Üçü birlikte mahveyler o merd,i fakr-i hoş hâli" (167)

"Cennet, anaların ayakları altındadır" (168) hadisini açıklayıcı olarak ise şu şiiri nazmetmiştir:

"

. . . . . .

Evladım diyerek candan kucaklar

Bulsa imkânını ruhunda saklar

Bu kadar şefkat, bu kadar sevgi

Bulunmaz sanırım babada belki

Onun için demiş Nebiyy-i zîşân:

Ananın ayağı altında cinân

Ey evlâd, ananın bastığı yere

Sür yüzünü, ruhun cennete gire

....." (169)

Birinci dünyâ savaşı sırasında yazdığı bir şiirde, Osmanlı ordusunu, Bedir savaşında ki orduya benzeterek, bu ordunun mağlubiyetinin İslâm'ın yok olması demek olduğunu duygulu bir şekilde şöyle dile getirmiştir:

"Dinin ilk ḥarbe saldığı ordu

Düşmâna karşı saf olup durdu

Ok atıldı mübâreze oldu

Şevḳ-i cennet yüreklere doldu

Çekilüb seyf-i saṭvet-i İslâm

Koşdu birden mücâhid-i kirâm

O kılıçlar ṣavâ'ik oldu bütün

Ẓulmet-i ẓulm u küfrü yakmak içün

---

167. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî,** V,1723
168. (الجنة تحت اقدام الأمهات) "Cennet anaların ayakları altındadır" Aclûnî, **Keşfü'l-Hafa,** I, 335
169 **İslâm Yolu,** S.37, 19 Şaban 1368/16 Haziran 1949, s.1

O süyûf öyle lem'alar atdı
Bedr şirki ḫusûfe uğratdı
Doğruyorken ʿadüvvü ehl-i hüdâ
Kapânub secdeye Rasûl-ı Ḫüdâ
Sûz-ı dille diyordu: Ey Rabbim!
Luṭf-ı incâz vaʿdeder ṭalebim
Öldürürsen mücâhidîni eğer
Dini müşrik gürûhu maḥv eyler
Sana yerde ibâdet eyleyecek
Kimse kalmaz, meğer ki gökte melek
Vaʿde-i intiṣâr-ı incâz et
Küfrü ḳahr eyle, dini iʿzâz et
Bu münâcât, Ḥâḳ edince kabûl
Oldu diniñ ʿadüvleri maḫẕûl
Biz de ey Ḫâliḳ-i mükerremimiz
Saña öyle deḫâlet etmedeyiz
Saldı düşmân taraf taraf ordu
Sakla yâ Rab! Bu din ile yurdu
İʿtilâf-ı müşelleş-i teşlîş
Etmesin arż-ı vaḥdeti telvîş
(Cündunâ ġâlibûn) vaʿdesi var (170)
Eyle yâ Rabbim! O vaʿdeyi iẓhâr
İşte cündüñ cünûd-ı ʿOşmânî
İmtişâlen li-emrî Rabbânî
Koşuyor ḥarb edüb de kan döküyor
Din yolundan dikenleri söküyor
Basdığım kum mu, kar mıdır? demiyor
Yiyecek lokma var mıdır? demiyor
Gerdi bâd-ı rimâle göz yumuyor
Sipengine karşı gayreti komuyor

---

170. (وان جندنا لهم الغالبون) "Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir" Saffat, XXXVII/173

Nûr-ı imân 'uyûnunu bürüyor
Bu müzâḥımda cenneti görüyor
Gülleler, bombalar, torpiller
Patlıyorken o cünd-i dîn-i perver
Atılıp türlü türlü mühlikeye
Veriyor şân vücûdu ma'rekeye
Bu cünûd-ı ḥamiyyeti yâ Râb
Eğer eyler iseñ esir-i ta'b
Müslümanlık heder olur Rabbim
Günü günden beter olur Rabbim
Haremeyn-i güzîne çân asılır
Muṣḥafıñ üstüne ayak basılır
Hitk-i 'ismet olur, hicâb açılır
'İffete fuḥş u mel'anet saçılır
Müslümanlar dilinde ism-i Allâh
Kalır ancak yürekde sanki bir âh
Ṣumta mecbur olur da bank-ı ezân
Gümletir kâinatı çân, çân, çân
Unutub din-i ḥaḳḳı belki Sen'i
Olur insanların çoğu veşenî
Yok yok... Ey Rabb-i Kâdir u Âdil
'Adliñ olmaz bu işlere kâ'il
Ḥıfẓ-ı dini te'ahhüd etmişsiñ
Olamaz ki o din-i ḥaḳ bitsin
Ḥıfẓ-ı dinin vedi'a yurdumuza
Kıl 'inâyet o ḥalde ordumuza
"Bana yardım edin ki ben de size
Edeyim" va'd-i kibriyânı bize (171)

171. (..ان تنصروا الله ينصركم..) "... Eğer siz Allah (ın dinin)'e yardım ederseniz, Allah da size yardım eder", Muhammed XLVII/7, ayetine telmih var.

Artık ifâ buyur ki biz etdik
Ḥaḳḳa nuṣretde ġâyete gitdik
Gencimiz iḫtiyârımız çoşdu
Ḥaḳ yolunda gazâ deyüb koşdu
"Câhidû" emr-i pâki sâmi'ine (172)
Diniñle Ka'be'niñ müdâfi'ine
Ẓafer u ġâlibiyet iḥsân et
Mecma'-ı düşmânı perişân et
Geriye cünd-ı ḥaḳḳı döndürme
Batar İslâm, o nûru söndürme
Yürüsün de mücâhidîn ileri
Yürüsün fer u tâb-ı dîn ileri
Münkesif olmasın o nûr-ı mübîn
Binnebiyyi ve âlihi 'âmin (173)

Şiirlerinde dinî ve millî konuların yanısıra, aşk, tabiat, ayrılık, ölüm v.b. temaları da işlemiş olan Tâhirü'l-Mevlevî'nin kullandığı dil; ilk şiirlerinde Farsça'ya olan aşırı ilgisi dolayısıyla ağır ve ağdalı bir Osmanlıca iken, daha sonraları, sade bir Türkçe kullanmayı tercih etmiştir (174). Özellikle hece veznini kullanarak yazdığı, **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra** adlı eseri ile, **Bilgi Yurdu**, **İslâm Yolu** gibi dergilerdeki hece vezniyle yazılmış şiirlerde kullandığı Türkçe çok sadedir.

Onu yakından tanıyan dostlarının ifadelerine göre; en önemli özelliklerinden birisi de nüktedan ve keskin dilli bir heccav olmasıdır (175). Divân edebiyatımızın meşhur hicivcilerinden Nef'î'nin, kendisine kelb (köpek) diyen, zamanının meşhur simalarından Tâhir Efendi hakkında söylediği;

"Tahir Efendi bana kelb demiş
İltifâtı bu sözde zâhirdir
Malikî mezhebim benim zira
İtikadımca kelb Tâhirdir"

---

172. (وجاهدوا بأموالكم وانفسكم فى سبيل الله..) "... Mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda cihâd edin" Tevbe IX/41
173. Bu şiir, **Sebilü'r-Reşâd**, C.XIII, S.37, s.116'da yayınlanmıştır.
174. Reşit Süreyya Gürsey; a.g.m.; s.914
175. Ercümend E. Talu, "Merhum Tahir Olgun", **Son Posta,** nr-5637-1876, 22 Haziran 1951, s.2

kıtasına karşı asırlar sonra Tâhirü'l-Mevlevî, bütün Tahirler adına Nef'î'ye şu kıtayla cevap vermiştir:

Zehr-i hicvî cihâna neşredenin
Dili bî-şek zebân-ı ef'îdir
Tâhir olmaz köpek, fakat beşere
Nef'î vardır, o halde Nef'î'dir (176).

Nef'î'ye verdiği bu cevapta da görüldüğü gibi hicivde keskin ifadeye sahip bir heccav olan müellifin bu yönü "Mizahî" mahlasıyla yazdığı lâtifelerde de açıkca görülmektedir. Bu latifelerinde, hayat pahalılığı, yolsuzluk, rüşvet, ulaşım problemi, ücret azlığı gibi bir çok sosyal konuyu hicvetmiştir. Bu hicivlerinden bazıları şunlardır:

"O kadar bolluğu varken odunun
Çıktı yirmi liraya bir çekisi
İhtikârın yed-i mel'uniyle
Soyulur halkımızın pöstekisi

Yirmiyi geçti bugün bir kilosu
Siyah elmas gibi kıymetli kömür
Hele kar yağsın o esnada onun
Tozunu sürme gibi çeşmine sür" (177)

"Otobüs namı olan vasıtaya
Garbın insanı biner, hoşça gezer
Bize geldikte o menhus araba
Yolda çarpar, düşürür insar ezer" (178)

Gelir vergisinden ümide düşen
Memurlar boğuldu yine kedere
Alıp vermeyişte hükümet haklı
Bakılır gelire, sonra gidere" (179)

176. Mahir İz, **Yılların İzi,** s.233
177. **İslâm Yolu,** S.5, 2 Muharrem 1368/4 Kasım 1948, s.3
178. **a.g.d.,** S.6, 9 Muharrem 1368/11 Kasım 1948, s.2
179. a.g.d., S.67, 22 Rebiü'l-evvel 1369/12 Ocak 1950, s.3

"Düzgünle gerilmez buruşuk bir yüz
Boyayla incelmez kalın bir dudak
İnsaf aynasına bir kerre bak da
Kendini maskara etmeyi bırak"(180)

"Takılıp çocuklar tramvaylara
Bedava eğlence diye geziyor
Atlarken düşüyor bazıları da
Vagonlar onları kesip eziyor

Bu haylaz güruhun men edilmesi
Selâmet namına icap etmez mi?
Kazalara karşı memurlarının
Aldırmayışları daha yetmez mi?" (181)

"Tatsız oldu şekerin fırlaması
Halkı uğrattı şeker kılletine
Bir cihetten yine nef'î vardır
Uğramaz kimse şeker illetine" (182)

"Demokrat Partisi dâim şikâyet
Etmekte görülen resmî baskıdan
Benim şikayetim matbaadaki
Aşınmış harflerle olan baskıdan" (183)

Şiirlerinde işlediği konulardan birisi de, dil, kurumu ile başlayan dildeki sadeleşme çalışmalarıdır. O bu çalışmaları uydurmacılık ve yozlaşma olarak nitelemiştir. Dildeki bu hızlı değişme karşısında öz vatanında kendini gurbette gibi hissetmeye başlamış, bu duygularını aşağıdaki şiirde şöyle dile getirmiştir:

180. **a.g.d.**, S.2, 22 Cemaziyyü'l-ahir 1369/1 Nisan 1951, s.14
181. **a.g.d.**, S.32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s.3
182. **a.g.d.**, S.2, 11 Zilhicce 1367/14 Ekim 1948, s.4
183. **a.g.d.**, S.51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s.3

Vatanda Gariblik

Gurub edince ufuktan şeh-i sitâre sipâh
Cihânı kapladı rengi kasâvetin nigâh
Benim de geldi huruşe gözümde mevc-i miyâh
Vatanda kendi evimde bu gamlı şâm-ı siyâh
Garibler akşamı hüznü duyurdu rûhuma âh

Nasıl olur da dil etmez elemle âh ü bükâ
Melâl-i gurbet ile muztarib tek ü tenhâ
Şu sin'nü sâlde akran yetimiyim hâyâ
Tevellüd eylediğim bir muhit içinde bana
Ne hem-zebân olacak yâr, ne âşinâ-yı nigâh

Bu şehr-i hoşdu vücûd-ı hakirime dâye
Onun letâifi olmuştu bende sermâye
Onun için de bugün ben garib bî-vâye
Mahalle eski mahalle, yabancı hemsâye
O eski sevgili yurdum gözümde gurbetgâh

Zerâfet-i edebiyye gönülde hâkimdi
Güzel konuşma ve yazma yegane zevkimdi
Onun husülüne bir hayli emek de verdimdi
Dilinden anlamaz oldum zamenin şimdi
Lisanı etmiş idim gerçi hayli istiknâh

Ne hattımı okuyan var ne nutkumu fâhim
Kalem yorulmadı lâkin okur da anlar kim?
Muhatab olsa revâdır lisânıma kalbim
Zebân-ı hâl ile bâri seninle söyleşelim
Benim serire şinâsım olan dil-i evvâh

Garib der vatan olmak vatandan ayrılmak
Dilin değişmesi elhak lisandan ayrılmak
Ölüm değil mi, düşün cism ü cândan ayrılmak
Ne derd-i müşkil imiş hem-zebândan ayrılmak
O derdi çekmede Tâhir muin ola Allah" (184)

Edebî çevreler ve tanıdığı şâirlerle de mektuplaşan Tâhirü'l-Mevlevî, yakın dostu Şâir Ali İffet Bey'e yazdığı manzum bir mektupda, edebî çevrelerde hecenin, aruza göre daha çok tercih edildiğini, şiirde anlamın önemini yitirdiğinden şikayet etmiştir. (185) Ahmet Talat Onay'ın, **Türk Edebiyatı'nda Mazmunlar** kitabına yazdığı manzum takrizde de dilin bozulması dolayısıyla nesillerin birbirini anlayamaz hale geldiğini ve bu çalışmanın dilin yozlaşmasını önlemek bakımından önemli olduğunu ifade etmiştir (186).

Tâhirü'l-Mevlevî'nin dil üzerinde hassasiyetle durduğunu ve birçok şiirle dilin önemini vurguladığını görmekteyiz. O, Farsça divançesine yazdığı bir önsözde, dildeki bozulma dolayısıyla, daha yaşarken anlaşılmaz duruma düşmekten büyük üzüntü duyduğunu ve yıllarca şiirle uğraşmasının bu yüzden boşa verilmiş bir emek olduğunu şu şiirle dile getirmiştir:

Hiç Nazma Çalışmamak Gerekmiş

Sinnim bu yıl oldu altmış altı
Mâżi nazarımda bir karaltı
Altmış bu kadar sinin bî-sûd
Olmuş yalñız hayât fersûd
Beyhûde bu müddetin mesiri
Maḥṣûlü nedir? Ża'f-i pîrî
Ġafletle dem-i şebâb geçmiş
Lâkin ne kadar ḫarâb geçmiş
Şâirliğe yeltenüb de ḫâme
Biçmiş bana bir siyâh câme
Bak bende olan ḫaṭâya cürmle
Uğraşmışım elli yıl şi'irle

184. **İslâm Yolu,** S.59, 25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949, s.3
185. Bkz. Tahir Olgun "Manzum Mektub", **İslâm Yolu,** S.40, 10 Ramazan 1368/7 Temmuz 1949, s.3
186. Bkz. Ahmet Talat Onay, **Türk Edebiyatında Mazmunlar,** s.LXIII-LXIV

Sermâye-i ömrümüñ yegâne
Meksûbu olan beş on terâne
Gûyâ ki nişâne-i kemâlât
Divân-ı muḥaccem-i ḥayâlât
Bunlar ile şâ'ir oldu ḳaydım
Keşke çalışup da yazmasaydım
Hem-râz ederek zebân-ı 'aşḳı
Naẓm etmiş idim beyân-ı 'aşḳı
Olmuşdu o âteşîn beyânım
'Âlâm-ı derûna tercemânım
Bir âh idi sineden kabarmış
Yazmış da feżâ-yı çerḫa varmış
Onlarda olan mev'âl-i derdi
Gûyâ ki göñül heŏâya verdi
Añlardı göreydi ṣınf-i eslâf
Fehm etmeyecek gürûh-ı aḫlâf
Aḫlâfı bırak da ḥâle bak ki
Kaç ẕihnin olur ḳarîn-i derki
Bilmem ki buña nasıl şaşılmaz
Oldum daha sağken anlaşılmaz
Naẓm etmesi pek de boş emekmiş
Tedvîne çalışmamak gerekmiş
Onlardan ümîd edib de yardım
Raḥmetle yâdımı umardım
Dili bağlamışım çürük hayâle
Kar yağdı güvendiğim cibâle
His eyleyerek nedâmet-kâr
Yaz ey ḳalemim şu beyti tekrâr
Altmış bu kadar sinin bi-sûd
Olmuş yalñız ḥayât fersûd

H. 1360/1941 " [187]

187. **Divânçe-i Fârisi-i Tâhir,** F.S.T. 82, vr.1a-3a

Vefâtından on yıl önce yazmış olduğu bu şiirde, şiir yazmasının boşa geçirilmiş bir emek olduğunu söylemesine rağmen; o, şiiri, düşünce ve duygularının tebliğ vasıtası kabul ettiği için ölünceye kadar şiir yazmaktan geri kalmamış, İslâm'a yöneltilen saldırılara karşı, yazdığı şiirlerle İslâm'ın yüceliğini dile getirmiş ve İslâm'ı savunmuştur. İslâm'ı savunduğu şiirlerinden biri şudur:

Dini de Dinsizliği de Bilmeyen Bir Densize

Ey zübbelik olusun diye ilhâda hevesle
Söndürmeye kalkan güneşi sıska nefesle
Bir sıska solukla güneşin şu'lesi sönmez
Azminde senin akl u şuurun da görünmez

Bak, bir dene, kandil-i ilâhi'yi git üfle
İtfâya muvaffak olamazsın onu püfle

Sıçrar sana Hakk'ın oradan kahrı şirârı
Boylarsın o dem ka'r-ı cehennemdeki nârı

Bigâne kalır ruhuna da rahmet-i Hakk'ın
Takibe koşar hâtıranı la'neti Hakk'ın

Şeytan bile senden olacaktır müteberri
Yapmaz o senin ettiğin ilhâd ile şerri

Sen bâtılı hak, hakkı da bâtıl sanıyorsun
Cehle dayanıp gaflet ile çalkanıyorsun

Bir kerre düşün vâr ise ger zerre şuûrun
Baykuştur olan düşmen-i bî-rü'yeti nûrun

Bir hayvan o, yok nûra nigâhında tahammül
Sen insan isen aç gözünü eyle teemmül

Tetkikte çalış dini, onu etmeden inkâr
İnsâf ile, ihlâs ile kıl cehdini ikrâr

Evvel çalışıp öğrenerek sonra hüküm ver
Zirâ olamaz câhil olan hâkim-i dâver

Çekmekte senin bilmeyerek halt-ı kebirin
Hep hande-i tezyifini bâlâ ile zîrin

Hakkında dua etmede kalbim, sana kinsiz
Ey cehline aldanmış olan sâdece dinsiz

Âkif gibi ben de diyorum Rabbi Kerim'e
Envâr-ı huda gösteri ver halk-ı esîme

"Müminlere imdâda yetiş merhâmetinle
Mülhidlere lâkin daha çok merhamet eyle" (188).

Şiirlerinde, yaşamı süresince karşılaştığı sıkıntıları ve hanetleri de dile getiren şâirin, **Beyanü'l-Hak** dergisinde yayınlanan şu şiiri sanki onun çileli hayatının bir aynasıdır:

Gazel

Gâh insân nâ'il-i iḳbâl olur 'âlem bu yâ
'Âric-i eflâk âli'l-'âl olur 'âlem bu yâ
Gâh darb-ı müşte-i taḳdire uğrar ensesi
Ṣadme-i edbâr ile pâ-mâl olur 'âlem bu yâ
Gâh bir hiçden 'ibâretken çıkar herşey olur
Fikrini infâẕ, için fa''âl olur 'âlem bu yâ
Gâh herşeyken düşer piste-i hiçâ hiçede
Mevḳi'i duçâr-ı istibdâl olur 'âlem bu yâ

188. **İslâm Yolu,** S.18, 4 Rebiü'l-ahir 1368/3 Şubat 1949, s.4

Gâh olur ki cümle 'indinde görürken iḥtirâm
Gâh bir şekvâ-yı ḳîl-ü ḳâl olur 'âlem bu yâ
Gâh olur ki fetḥine ḥasret çekenler meclisiñ
Seddine yâ feshine meyyâl olur 'alem bu yâ
Ser-nüvişt-i millet-i merḥûmeden baḥs eyleyen
Gah olur beyhûde bir ḳavvâl olur 'âlem bu yâ
Bir tarafda böyle ḥırgür bir tarafda gîr ü dâr
Ḫûn-ı nâ-ḥaḳ çullara seyyâl olur 'âlem bu yâ
Kör ebe oynar gibi ba'żen siyâsiyyât-ı mülk
Böylece bâzice-i eṭfâl olur 'âlem bu yâ
Dûd-ı ġafletden kararmış ufḳumuz inṣâf edin
Belki bir nûr-ı hüdâ cevvâl olur 'âlem bu yâ" (189)

Tâhirü'l-Mevlevî'nin şiirini incelediğimiz bu bölümü, onun hece vezniyle yazdığı birkaç şiiri ile bitirmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Hece Vezniyle Gazel

İnsanda gözlenen sanma yüzüdür
Ondan beklenilen ancak özüdür

Bir kişi tutmalı verdiği sözü
Mert olan kimsenin özü sözüdür

Âdem oğlu sâdık olmalı, yoksa
İki yüzlü, halkın en yüzsüzüdür

Ey Hakk'ı görmeyen vâsıta ara
Gözlük, seçmiyenin görür gözüdür

Muhabbet ateşi gerek gönülde
Dâne yetiştiren yaz gündüzüdür

189. **Beyanü'l-Hak,** C.VI, S.142, 18 Muharrem 1330/26 K.evvel 1327, s.2551

Kestirme ararsan Hakk'a tarîk
Aşka sâlik ol ki, yolun düzüdür

Böyle mi yazardı şi'ri ne yapsın
Zavallı kalemim dil öksüzüdür.

Ey Tâhir hayâtın baharı geçti
Şu mevsim ömrümün artık güzüdür

31 Mart 1947 " [190]

Hece Vezniyle Gazel

O güzel ne kadar dikenli bir gül
Yırtma acısına dayanmaz gönül

O acı yüzünden inlesen dursan
Kulak bile vermez, eder tegafül

Dağıtır görenin hemen aklını
Her kımıldanışta o hırçın kâkül

Yüzüne doyunca bakma ne mümkin
Çehresine çeker hicrandan bir tül

Sevenin sararıp solsa da rengi
Onun yanakları olmada gül gül

Gonca gibi ağzı bir gülümsemez
Bağrı yanık âşık kesilse de kül

190. **İslâm Yolu,** S.35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s.4

Böylesine sevmek akıl mı Tâhir
Bir kerre düşün de o bağdan sökül

18 Nisan 1946 "[191]

KUMRU

Yerler olunca karlı
Bir kuş için zararlı

Zavallı yem bulamaz
Kursağı tok olamaz

Belki bir şey verilir
Diye evlere gelir

Bir böyle karlı günde
Pencerenin önünde

Kuşlara olsun yemek
Diye doğradım ekmek

En evvel geldi kumru
Melekden doğma yavru

Sadelikle güzellik
Olmuş da onda birlik

Bir melek tavrı almış
Bîçare eşsiz kalmış

---

191. **İslâm Yolu,** S.73, 11 Cemaziyyü'l-ahir 1369/30 Mart 1950, s.16

Yalnız geldi, eşi yok
Kalbinde güneşi yok

Ne öttü ne seslendi
Ekmek ile beslendi

Birkaç kırıntı aldı
Herhalde memnun kaldı

Bana yan gözle baktı
Halinden şükran aktı

Oturup pencereye
Bilmem baktı nereye

O hüzünlü biçimi
Yaktı benim içimi

Tutup onu okşamak
Öpüp de kucaklamak

İstedim derhal uçtu
Yakın bir dala kaçtı

Kanadlarının sesi
Kesti benden hevesi

Niçin kaçtın a yavrum
Ruhum, güzelim, kumrum

Diye ben sordum ona
Halile dedi bana:

Sana müteşekkirim
Yarın sabah gelirim

Yedim doydu kursağım
Şükretmezsem alçağım

Bilirim ki seversin
Hâlime rahmedersin

Lâkin durup kaçmasam
Aramızı açmasam

Kapılırsın hevese
Tutup korsun kafese

Hürriyet gider elden
Esarete girmem ben

Sorma benim işimi
Arıyorum eşimi

Yuvamızda bir gece
Tünekte beraberce

Sabahlamış İdik o
Erkenden şehre doğru

Uçmuştu hemen ben de
Kanatlandım izin de

Lâkin yetişemedim
Nereye gitti dedim

Bilmem yolu mu saptı
Bilmem kedi mi kaptı

Durmadan arıyorum
Her yeri tarıyorum

Bir türlü bulamadım
Bir haber alamadım

Ölüyorum hicrandan
Usandım ben bu candan

Uçarım hayaliyle
Ayrılık melâliyle

Bunu söyledi, gitti
Beni de mahzun etti

Serçeler hopladılar
Ekmeği topladılar

Başladı yağmaya kar
Epeyce de soğuk var" (192)

Hülya Günleri

Zikir, Kur'an sesi susmuş mâbetde,
Tanrıya ibâdet pek gizli kalmış...
Hâlâ zevk ararız bu mezelletde
Haklı düşünenler artık azalmış

Hakk'ın Rahmânına secde eden yok
Tarîk-i islâha dönüp giden yok
Her taraf çöl gibi yeşil çimen yok
Karanlık yollarda ruhlar bunalmış

192. **İslâm Yolu,** S.72, 20 Cemaziyyü'l-Evvel 1369/9 Mart 1990, s.11

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ne kadar söyleyüb ağlasam da az,
Dik, derin kuyuya meşale varmaz,
Haksızı, hakikat pek kolay sormaz,
Gönüller hülyânın zevkine dalmış... (193)

2. Nesirciliği:

Tâhirü'l-Mevlevî, şâirliğinin yanısıra aynı zamanda bir araştırmacı ve yazardır. Onun yazdığı kitaplarda ve makalelerde araştırmacılık yönü açıkca ortaya çıkmaktadır. Yazdığı konuları bilerek yazmış, bilmediği konulara girmemiş, delilsiz hüküm vermemiştir.

Onun yazdığı eserleri ve makaleleri işlediği konular itibariyle şu başlıklarda toplamamız mümkündür.

a) Tasavvufla ilgili olanlar

b) İslâm tarihi ile ilgili olanlar

c) Edebiyat ve edebiyat tarihi ile ilgili olanlar.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin en önemli eseri, **Şerh-i Mesnevî** adlı yarım kalmış olan 14 ciltlik dev eseridir. Onun tasavvufî görüşlerini incelerken de ortaya koyduğumuz gibi, o bu eserinde tasavvufla ilgili en ince meseleleri bile, derin bir vukûfla ve sade bir dille açıklamıştır. Bu konuyla ilgili, yeterince örneği tasavvufî şahsiyetini anlattığımız bölümde verdiğimiz için bu bölümde fazla üzerinde durmayacağız.

Kendisiyle ilgili bir yazıda, "Bir mevzuyu ele alışta, incelemeye girişte ayıklamada, gruplaştırmada ve nihayet terkib de usul sahibi bir erdi" (194) sözleriyle ifade edilen, değişik kaynaklardan toplanmış bilgileri terkipdeki ustalığı, onun akıcı ve başarılı eserler kaleme almasında en önemli özelliğini oluşturmaktadır kanaatindeyiz.

Onun bu özelliği özellikle İslâm tarihi ile ilgili eserlerinde belli olmaktadır. Bugün bile önemli bir boşluğu dolduran **Asr-ı Saadetde Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri** (195) adlı eser ile **Mahfil** dergisinde "Büyüklerimiz" ser levhası ile yayınladığı sahabe biyografileri, değişik kaynaklardan derlenen bilgilerin başarılı terkipleridir.

Tâhirü'l-Mevlevî, Arapça ve Farsça'yı çok iyi bildiği için araştırmalarında birinci elden kaynaklardan faydalanmış ve faydalandığı kaynakları belirtmiş, konularla ilgili ayet ve hadislere işaret etmiştir.

---

193. **İslâm'ın Nuru,** C.I, S.11, 1 Mart 1952, s.47
194. Hakkı Süha Gezgin, "Tâhirü'l-Mevlevî", **Vakit,** nr.12114-1362, 23 Haziran 1951, s.1
195. Tâhirü'l-Mevlevî, **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri,** Bahar Yayınları, İst. 1974

O, edebiyatla ilgili, **Türk Edebiyâtı Tarihçesi** [196], **Teceddüt Edebiyatına Dâir Muhtıra** [197], **Kavâid-i Edebiyye Dersleri** [198], **Nazım ve Eşkâl-i Nazım** [199] ve **Edebiyat Lugatı** [200] gibi önemli eserler kaleme almış; bu eserlerde hem edebiyat tarihine, hem de edebî sanatlar ve nazım şekillerine olan hakimiyetini ortaya koymuştur. Özellikle **Edebiyat Lugatı** adlı eseri bugün bile önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Onun **Edebiyat Lugatı** adlı eserini yayınlayan Kemal Edib Kürkçüoğlu, yazdığı önsözde bu eserin kendisinden önce bu sahada yazılmış olan Muallim Naci'nin, **Istılahat-ı Edebiyye**, Manastırlı Rıf'atın, **Mecamiu'l-Edeb,** Ali Ekrem Bolayır'ın, **Nazariyyât-ı Edebiyye Dersleri** gibi kitapların da eksiğini tamamlayan mükemmel bir eser olduğunu belirterek, müellifi hakkında şunları söylemiştir:

"Rahmetli Tâhirü'l-Mevlevî Üstadımız, çok uzun sürdüğü anlaşılan çalışmalarıyla ve derin bir vukûfla bu ıstılahları sıralamış, yukarıda adlarını verdiğimiz kaynakların eksikliklerini de mümkün olduğu nisbette tamamlamıştır. Istılahların belki bir kısmı Arap edebiyatlarıyla, Fars edebiyâtına âit olup bizde az duyulan mahdûd mütehassırlarca bilinen şeylerdir. Bunlara da temas edilmiş olması eserin ehemmiyetini artırmaktadır. Bunu ondan daha iyi yapabilecek kimseler hemen hemen yok gibiydi. Çünkü Hazret, Mevlevîlikten, İstanbul'un sanat ve edebiyat muhiti olan Yenikapı Mevlevî-hanesi'nden de feyz almış, ilim ve irfan havası içinde ömür sürmüş, kendini ilme vermiş, sayılı zatlarla hemhâl olmuş bir insandı. Âlimdi, ârifti, edibdi, şâirdi. Farsça ve Arapça'ya hakkıyla vâkıftı, Fransızca'ya da âşina idi" [201]

Tâhirü'l-Mevlevî'nin telif eserlerinin yanında, edebî şahsiyetinin anlaşılmasında önemli bir yönü de şarihliğidir. O edebiyat tarihimizde yetişmiş önemli şâirlerin eserlerini, mükemmel bir şekilde şerhetmiştir. Arapça ve Farsça'ya iyi bilmesi, edebî sanatlar ve nazım şekillerine dair geniş bilgisi ve İslâmî ilimlere olan hakimiyeti tarihçilik yönü bu şerhlerde görülmektedir.

Onun edebî metinlere olan hakimiyeti ve bu konudaki derin bilgisi, zamanının meşhur ediblerince de takdir edilmiş ve konuyla ilgili kendisinden mektupla veya şifahî bilgiler istenilmiştir. Buna örnek olarak, Ahmet Talat Onay'ın **Türk Edebiyatında Mazmunlar** kitabını hazırlarken bazı müşkil beyitler hakkında müelliften mektupla bilgi istemesini gösterebiliriz. Nitekim onun yazdığı bu cevabî mektuplar, **Edebî Mektublar** [202] adlı eserinde toplanmıştır. Bu mektuplarda o, bazı kelime ve ıstılahları açıklamış, ayet ve hadislere yapılan telmihlere işaret etmiştir [203].

---

196. Tâhirü'l-Mevlevî, **Türk Edebiyatı Tarihçesi,** Süleymaniye Ktp. F.S.T. 157
197. Tâhirü'l-Mevlevî, **Teceddüt Edebiyatına Dâir Muhtıra**, F.S.T. 153
198. Tâhirü'l-Mevlevî, **Kavaid-i Edebiyye Dersleri**, F.S.T. 71
199. Tâhirü'l-Mevlevî, **Nazım ve Eşkal-i Nazım,** İst. 1911
200. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı,** İst. 1973
201. Tâhirü'l-Mevlevî, **a.g.e.**, s.5
202. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebî Mektuplar,** Süleymaniye Ktp. F.S.T. 168
203. Ahmet Talat Onay'ın, müellifin mektuplarından faydalandığı kısımlar için bkz. A. Talat Onay, **Türk Edebiyatında Mazmunlar ,** s.32-61,64,72,90,335,340,349 v.s.

Ayrıca, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi hocalarından Ali Nihad Tarlan'la, Şeyhî'nin bir na'tındaki,

Döndün cü heft ü penç ile şeş gûşe menzile

Didin yakîn çâr emînine mâcera

beytindeki 'heft-yedi" sayısının neye işaret olduğu ile ilgili karşılıklı mektupları, onun edebiyat çevrelerinde fikirlerine itibar edilir ve konumda bulunduğuna örnek teşkil etmektedir [204].

Tâhirü'l-Mevlevî'nin şerhini yaptığı edebî metinlerden bazıları şunlardır:

Bâkî'nin, Sünbül Kasidesi ve Kanuni Mer'siyesi,

Fuzulî'nin, Şikâyetnâmesi, Beng ü Bâde'si, Bağdat Kasidesi,

Nef'î'nin, Hotin Kasidesi,

Taşlıcalı Yahya'nın, Şehzade Mustafa Mersiyesi,

Germiyanlı Şeyhi'nin, Hârnâmesi,

Nevî'nin, Sûriye Kasidesi,

Nedim'in, Köşk Kasidesi v.s.

Bu şerhler hakkında çalışmamızın, müellifin eserlerini ele alacağımız bölümünde bilgi vereceğimiz için, burada fazla üzerinde durmayacağız.

O, eserlerinin bir kısmını reddiye olarak kaleme almıştır. İnandığına tam inanmış ve sonuna kadar müdafaa etmiştir. Onun **Hallâc Mansur'a Dâir** [205]. **Mesnevî'nin Eski ve Yeni Muterizleri** [206], **Mesnevî'nin Yeni Muterizine İkinci Cevap** [207] adlı eserleri bu şekilde yazılmış eserlerdir.

Yazdığı makalelerde de ilmî tartışmalara girmiş ve keşkin bir dille İslâm'ı muarızlarına karşı savunmuştur.

Sebilü'r-Reşâd dergisinde "Galib Dede İçin Yapılacak İhtifâl Hakkında" adıyla yayınladığı makalesinde, **Hüsnü Aşk**'ı yazan Mevlevî Şeyhi Galib Dede Efendi'nin mezarı başında onu anmak için yapılacak toplantının İslâmî usullere göre yapılmayıp, batı tarzında yapılmasını eleştirmiştir. Kendisinin daha önce konuyla ilgili yazdığı bir yazıya [208], **Hak** gazetesinde Şehabeddin Süleyman imzasıyla verilen cevapta Baykuş'a benzetilmesi üzerine şu cevabı vermiştir:

"Soñ maḳâle yazıldı 'bu şadâ-yı meş'ûm biraz sussa' temennisi iẓhâr edildi. Çünkü bu müretteb iḥtifâli yapamayacaklarını dediğim gibi - müslümân maḥallesinde ṣalyângoz

---

204. Sonuçsuz kalan bu karşılıklı yazılmış mektuplar için bkz. Tahir Olgun, **Germiyanlı Şeyhî ve Harnâmesi,** Giresun 1949, s.57-65
205. Tâhirü'l-Mevlevî, **Hallâc-ı Mansûr'a Dâir,** Millet Ktp. Şeriye 1397
206. Tahir Olgun, **Mesnevî'nin Eski ve Yeni Muterizleri,** İst. 1946
207. Tahir Olgun, **Mesnevînin Yeni Muterizine İkinci Cevap,** İst 1947.
208. Tâhirü'l-Mevlevî,, "İhtifâl-i Edebî Hakkında Bazı Mütalaat", **Sebilü'r-Reşâd,** C.I-VIII, S.17-199, 6. 1328, s.320-322

satamayacaklarını anladılar. Kâşâne-i ḫülyaları yıkıldı. Sâḥa-i emelleri ḫarâb u türâb oldu. Tabi'i benim nidâ-yı îḳâẓımı bayḳûş ṣadâsı telaḳḳi etdiler. Ne ziyânı var? Hazret-i Bilâl'iñ Ka'be üstünde okuduğu eẕânı duymamak için kulak tıkayanlar da olmamış mı idi" (209)

Mahfil dergisinde yayınladığı bir makalede ise; Dr. Cevdet Nasuhî Bey, isminde birinin Daru'l-Muallimîn'de (210) verdiği bir konferansta ileri sürdüğü, ruh, melek, ahiret, galibten haber vb. inançların bir ruhî hastalık sonucu oluşmuş inançlar olduğu şeklindeki görüşlere şiddetle cevap vermiştir (211).

İslâm Yolu dergisinde yayınladığı bazı makaleler de, o dönemde dine ve din büyüklerine karşı yapılan saldıralara karşı cevap olarak yazılmıştır. Bu makalelerden bazıları şunlardır:

Müslümanlık Kılıç Dini midir? (212)

Müslümanlıkla Masonluk Uyuşabilir mi?(213)

Dinde İkrah Yokdur Din Aleyhdarlığında Vardır (214)

Kur'an Tercümesi Olur, Lakin Türkçe Kur'an Olmaz (215)

Masonlukla Tekkeciliğin Hiçbir Münasebeti Yoktur (216)

"Müslümanlıkta Reform Olur mu?" (217)

"Müslümanlık Zehir mi Panzehir mi?" (218)

"İslâmiyet Zevce Sayısını Artırdı mı Eksiltdi mi?" (219)

"Mevlana'yı Zındıklıkla İtham Edene Bir Cevap" (220)

"Koministliğe Karşı Koyacak Ancak Din-i İslâm'dır" (221)

Tâhirü'l-Mevlevî, bu makalelerin isimlerinden de anlaşıldığı gibi; bir çoğu bugün bile İslâm"a yapılan saldırıların esasını teşkil eden konularda kalemini İslâm'ın müdafası için

---

209. Tâhirü'l-Mevlevî, "Galib Dede İçin Yapılacak İhtifal Hakkında", **a.g.d.**, C.I-VIII, S.19-201, 6.1328, s.367
210. **Daru'l-Muallimin:** Rüşdiye mekteplerine hoca yetiştirmek amacıyla 1264 (1847) tarihinde kurulmuş bir okuldur. Daha geniş bilgi için bkz. Osman Ergin, **Türk Maarif Tarihi,** I, 571-587
211. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, "Mahud Hezeyan Konferansı Hakkında", **Mahfil,** C.II, S.15, Muharrem 1340, s.42-43
212. **İslâm Yolu,** S.4, 25 Zilhicce 1367/28 Ekim 1928, s.1-4
213. **a.g.d.**, S.22, 3 Cemaziyyü'l-Evvel 1368/3 Mart 1949, s.1-2
214. **a.g.d.**, S.23, 10 Cemaziyyü'l-Evvel 1368/10 Mart 1949, s.1-2
215. **a.g.d.**, S.24, 17 Cemaziyyü'l-Evvel 1368/17 Mart 1949, s.1-2
216. **a.g.d.**, S.27, 8 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/7 Nisan 1949, s.1-2
217. **a.g.d.**, S.44, 9 Şevvâl 1368/4 Ağustos 1949, s.1-2
218. **a.g.d.**, S.54, 20 Zilhicce 1368/13 Ekim 1949, s.1-2
219. **a.g.d.**, S.55, 27 Zilhicce 1368/20 Ekim 1949, s.1-2
220. **a.g.d.**, S.69, 8 Rebiu'l-Ahir 1369/26 Ocak 1950
221. **a.g.d.**, S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.6-8

kullanmıştır. Bu makalelerde kullandığı dil sade ve uslub olarak keskin bir ifadeye sahiptir.

Büyük Millet Meclisi'nde Kominizm'e ancak dinî hissiyatı takviye ile engel olunacağını söyleyen bir milletvekiline, bir başka milletvekilinin din ile, kominizme engel olunamayacağını söylemesi üzerine kaleme aldığı makalede şunları yazmıştır:

"Senelerden beri mekteplerde din tedrisatı men edilmeseydi ve bazılarınca din, umacı vehmedilip" din gibi bir zehirden şifa mı umuyorsunuz!" denilmeseydi, bugün zabıtayı ve mahkemeleri meşgul eden, kominizm propagandacıları meydana çıkmazdı.

Hekimlikte kullanılan zehirli ilaçlar da vardır. Fakat onlar yolunda ve miktarında isti'mal edildikleri için şifa olurlar. Farzı mahal olarak din, zehir olsa bile hekim bir müdavi elinde şifa te'siri gösterir."(222)

Makalelerinde dinî konuların yanısıra, edebî tartışmalara da giren Tâhirü'l-Mevlevî'nin özellikle Sadeddin Nüzhet Ergun'la olan tartışmaları ilginçtir. Bu tartışmalar; müellifin 1938 yılında basılan **Bâki'ye Dâir** adlı eserinde, Bâki'nin doğum yerinin Fatih civarındaki mahallelerden birisi olduğunu yazması üzerine; kitap daha basılmadan, Sadeddin Nüzhet Ergun'un **Türk Şâirleri** adlı eserinde bu kitabı eleştirmesi ile başlamıştır. Bunun üzerine Tâhirü'l-Mevlevî, **Bâki'ye Dâir** adlı eserinin sonuna eklediği Mecburî Bir Kaç Söz (223) başlıklı bölümle cevap vermiştir.

Bu cevaba, **Kurun** gazetesinde karşılık veren (224) S. Nüzhet Ergun'a, müellif aynı gazetede yeniden karşılık vermiştir (225). Bu şekilde karşılıklı devam eden münakaşa, Şeyh Galib'in divanı ile ilgili **Çığır** (226) dergisinde müellifin yazdığı bir makaleye, adı geçen şahıs tarafından **Varlık** (227) dergisinde cevabî makale yayınlanması üzerine iyice alevlenerek **Bilgi Yurdu** (228) adlı dergide karşılıklı cevaplarla sürüp gitmiştir.

Bu tartışmalarda da Tâhirü'l-Mevlevî, muhatabının kullandığı usluba uygun cevaplar verirken, yer yer hicveden ve alay eden ifadelere yer vermiştir. Ancak hata ettiği yerler varsa hatalarını itirafla, muhatabına teşekkür etmeyi de ihmal etmemiştir (229).

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazılarında üzerinde hassasiyetle durduğu konulardan birisi de dil meselesidir. Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte sosyal siyasal ve içtimaî devrimler yapılmaya başlanmış, bu çerçevede dil konusu üzerinde de çalışmalar yapılması ve dil

---

222. **a.g.d.**, a.g.m., s.7-8
223. Tahir Olgun, **Bakiye Dâir**, s.90-96
224. Bkz. **Kurun**, S.7348-1438-26 Haziran 1938'den itibaren 4 gün süreyle çıkan nüshalar.
225. Bkz. **Kurun,** S.7356-1446, 4 Temmuz 1938'den itibaren 3 gün süreyle çıkan nüshalar
226. Tahir Olgun, "Şeyh Galib'in 27 Yaşında Tertiplettiği Hangi Divandı?", **Çığır**, S.70, 1 Teşrin 1938, s.154-155
227. **Varlık**, S.129, 15 Son teşrin 1938
228. Tahir Olgun, "Şeyh Galibe Dair Sadeddin Ergun'a Cevabım", **Bilgi Yurdu,** Yıl 2, S.2 Eylül 1938'den itibaren, 3,5 ve 6. sayılar. Sadeddin Nüzhet Ergun, "Şeyh Galib Dâir", **Bilgi Yurdu,** Yıl, 2 s. ve 8
229. Bkz. Yukarıdaki dipnotlarda geçen müellifin cevaplarıyla ilgili makaleler

devriminin gerçekleştirilebilmesi için 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkiki Cemiyeti kurularak, Türkçe'ye yabancı dillerden geçen kelimelere Türkçe karşılıklar bulunmaya ve dilde sadeleştirme çalışmalarına başlanmıştır. Bu Cemiyet, 24 Ağustos 1936 tarihinde toplanan III. Türk Dil Kurultayı'nda kabul edilen tüzük gereğince Türk Dil Kurumu adını almıştır [230].

Müellifimiz, Türk Dil Kurumu'nun dil konusundaki çalışmalarına, dili bozduğu ve nesiller arasında uçurum meydana getirdiği, dildeki edebî zevki yok ettiği gibi gerekçelerle karşı çıkmıştır. Bir okuyucusunun mektubuna verdiği şu cevap, onun anlayışını ortaya koyması bakımından önemlidir:

"Bir de, Mesnevî tercemesi güzel olmakla beraber, Osmanlıca yazıldığından maalesef gençler istifade edememektedirler' diyorsunuz. Ben, üç batın İstanbullu'yum. Söylediğim ve yazdığım da halis İstanbul Türkçe'sidir. Babamdan, dedemden işittiğim ve altmış senedir söylediğim Türkçe'yi bırakayım da (Kurumca) mı söyleyeyim. **Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü**'nde olduğu gibi (umumî mâlumat) yerine (genbilik); (tekrar)'a mukabil (geneleme); ne demek olduğunu anlamadığım "bir dizenin veya bir dönümün sonundan yarım adım kaldırmak" mânâsına olduğu iddia edilen (güdükleme)'yi mi kullanayım? ..... Altmış senedir okudum yazdım ve okuduklarımdan edebî zevk aldım. Şimdi ruhumu telzîz eden o sözleri bırakıp da yenilerini öğrenip kullanmaya tahammülüm kalmadı. Takatim olsa da o gibi deyişleri kafama doldurmakta bir fayda göremiyorum.Binâenaleyh, ben ölünceye kadar bilip söylediğim gibi yazacağım. Zevk-i selime yabancı gelen uydurma kelimeleri kullanmayacağım" [231]

O, Türk Dil Kurumu tarafından 1948 yılında yayınlanan **Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü**'nü eleştirdiği bir makalesinde, Türk Dil Kurumu'nu, Türk dili için bir âfet olarak niteleyerek şunları yazmıştır:

"Türkçe için bir afet olan Dil Kurumu ilmî ve fennî ıstılahları kırıp döktüğü halde nasılsa edebiyata dokunmamıştı. Onu da öbürlerine benzetmek gayretiyle (**Edebiyat Terimleri Sözlüğü**) adlı bir kitap çıkarmış. Zevk-i edebîye fersah fersah uzak bulunan, öyle olmakla beraber tarifleri de doğru olmayan bu kitabı son derece bir gayret ve tahammül ile okudum. Okudum amma adeta bulantılar hissettim.

Türkün edebî zevkine uymaz bu terimler
Onlarla nezih şiirimiz elbette geriler" [232]

Tâhirü'l-Mevlevî, dilimiz için oldukça zararlı gördüğü ve "Garibeler Mecmuası" olarak nitelendirdiği bu sözlüğü, sadece bir makaleyle eleştirmekle yetinmemiş, bu kitaptaki

230. Agah Sırrı Levend, **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri,** Türk Dil Kurumu Yayını, 3. Bsk. Ank. 1972, s.408-440
231. Tahir Olgun, "Bir Mektubun Cevabı", **İslâm Yolu,** s.47, 1 Zilkade 1368/25 AĞustos 1949, s.2
232. Tahir Olgun, "Garibeler Mecmuası", **a.g.d.**, S.2, 22 Cemaziyyü'l-Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.12

terimlerin yanlışlığını ortaya koymak ve doğrularını göstermek için bir eser de kaleme almıştır.

Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Tabirler [233] adını verdiği ve maalesef bastıramadığı bu eserinde, söz konusu sözlükte geçen terimlerden 150 tanesini ele alarak yanlışlıklarını göstererek, doğrularının neler olması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu kitap, **İslâm'ın Nuru** dergisinde tefrika edilmeye başlanmışsa da, Tâhirü'l-Mevlevî'nin vefatı dolayısıyla iki sayı yayınlandıktan sonra yarım kalmıştır [234].

Dilimiz için oldukça önemli gördüğümüz bu eseri, yaşının ilerlediği bir dönemde, vefatından yaklaşık 1 yıl önce kaleme almış olması, müellifimizin idealistliğini ömrünün sonuna kada yitirmediğine ve dil konusuna ne kadar çok önem verdiğine bir delil teşkil edeceği kanaatindeyiz. Aynı zamanda, yazma olarak bulunan bu eserin yayınlanmasının, eserin yazılış amacının tahakkukuna ve dilimize yapılmış bir hizmet olacağı düşüncesini taşımaktayız.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin adı geçen eserin önsüzünde; Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı sözlükle ilgili söylediği şu sözler, adı geçen kurumun dil konusundaki sadeleştirme çalışmalarının muhtevasını güzel bir şekilde açıklamaktadır:

"Vaktiyle edebiyât ile biraz meşgûl olduğum için o eski merak sevkiyle **Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü**'nü gözden geçirdim. İçindeki ta'birlerin garib ve ta'riflerin çok eksik olduğunu esefle gördüm. Çince, Japonca, Sanskrıtçe ba'zı kelimeler alındığı halde, Arapça ve Acemce ta'birleriñ değiştirilmesine lüzum görülmüş, garbî ba'zı ıstılahlar aynen kabul edilmiş." [235]

Dil konusundaki görüşlerini böylece aktarmaya çalıştığımız, Tâhirü'l-Mevlevî ile ilgili çalışmamızın bu bölümüne son verirken, onu yakından tanıyan dostlarından bazılarının, onun edebî yönünü değerlendiren bazı ifadelerini nakletmemizin faydalı olacağı kanaatindeyiz. İşte bu değerlendirmelerden bazıları:

"Tahir Olgun üstadımız, son zamanlarda gençleri imrendirecek bir kalem çevikliğiyle eserler veriyor. Bir yandan **Mesnevî** okutuyor, bir yandan Mesnevî'nin muarızlarını susturuyor, bir yandan da **Germiyanlı Şeyhi ve Harnamesi** gibi tetkik kitapları çıkarıyor.

Harnâme ve Şeyhî risalesi ise edebiyat âlemimize sunulmuş gerçekten yüksek bir irfan zekâtıdır. Onun yaprakları arasında yalnız meraklı gençlere değil, derin tetkik sahiplerine de bol gıda var. Hele üstadla, üniversitemizin değerli profesörü, Ali Nihat Tarlan'ın karşılıklı mektupları üstünde ne kadar durulsa azdır." [236]

"Tâhirü'l-Mevlevî'nin evi mecma-i üdeba idi. Eski talebesi de sohbetine devam ederdi. Aruz'a hakimdi. Dilerse sâde Türkçe ile ve milî vezin dedikleri parmak hesabıyla

---

233. Tahir Olgun, **Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Tabirler,** İst. Ragıb Paşa Ktp. 4112 ve Süleymaniye Ktp. F.S.T. 111
234. Tâhirü'l-Mevlevî "Sözlüğe Dâir" **İslâm'ın Nuru,** C.I, S.1, Receb 1370, 20 Nisan 1951, s.37 ve C.II, S.16, Zilkâde 1371/1 Ağustos 1952, s.38-39
235. Tahir Olgun, **a.g.e.,** vr.1a
236. Hakkı Süha Gezgin, "Tahir Olgunun Yeni Himmetleri", **İslâm Yolu,** S.42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.2

güzel şiirler yazardı. ..... Nükte gû, mükrim ve mültefit idi." (237)

" Tanıdığım ilim ve irfan erleri, edebiyat ululari arasında Üstad Tâhirü'l-Mevlevî Bey merhumun gönlümde müstesna bir yeri vardır" (238)

237. Mahir İz, **Yılların İzi,** s.233
238. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı,** s.11, Kemal Edib Kürkçüoğlu'nun yazdığı Önsöz'den.

3. BÖLÜM
Tahirü'l-Mevlevî Olgun'un Eserleri

III. BÖLÜM

ESERLERİ

A- YAZMA ESERLERİ

1. Asi Abaza Hasan Paşa

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Osmanlı tarihi ile ilgili olarak yaptığı biyografik çalışmalardan birisi olan bu eserde, 17. y.y devlet adamlarımızdan, Diyarbakır valiliği de yapmış olan Abaza Hasan Paşa (Ö. 1658)'nın [1] hayatı anlatılmaktadır.

Müellifin kendi eserleriyle ilgili verdiği listelerden birinde [2] **Abaza Mehmed ve Hasan Paşalar** diye bir kitap ismi geçmektedir. Verilen bu isim, müellifin ikisi de Abaza [3] soyundan olan ve hayatları bakımından benzerlik gösteren iki devlet adamının hayatını birlikte yazdığını göstermektedir.

Ancak biz yaptığımız araştırmada müellifin bu isimle kayıtlı bir kitabını bulamadık. Fakat Süleymaniye Kütüphanesi F.S.T. 149 numarada yazma olarak **Asi Abaza Hasan Paşa** [4] ve F.S.T. 126 numarada **İslâm Yolu** mecmuasında tefrika edilen yazı küpürlerinden oluşturulmuş **Abaza Mehmed Paşa** [5] adıyla iki ayrı nüsha ve **İslâm-Türk Ansiklopedisi** için müellif tarafından yazılan "Abaza Mehmed Paşa" maddesini gördük [6].

Tâhirü'l-Mevlevî bu iki devlet adamımızın oldukça ilginç ve sonu idamla neticelenen hayat hikayelerini Naima tarihini kaynak alarak yazdığını belirtiyor [7].

b) Nüshası

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T.Bl. No: 149

Cilt: Ciltsiz, dağınık defter

Yazı: Sarı çizgisiz kağıtlar üzerine siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 28

Ölçüleri: 305x110

Satır sayısı: 33

İstinsah tarihi: Belli değil

---

1. Cl. Huart "Abaza Hasan Paşa" **İslâm Ansiklopedisi**, I, 5-6
2. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapak içi.
3. **Abaza:** Garbi Kafkasya'da Karadeniz sahillerinde oturan bir kabilenin adıdır. (Daha geniş bilgi için bkz. W.Barthold, "Abazalar", **İslâm Ansk.** C.I. 6-8)
4. Bu eser tam değildir. Araştırmalarımızda tam bir nüshasını bulamadık.
5. "Tarihi Bahisler" üst başlığı ile Abaza Mehmed Paşa **İslâm Yolu** mecmuasında 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949-25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949 tarihleri arasında çıkan 50-59 sayılarda tefrika edilmiştir.
6. Bkz. Tahirü'l-Mevlevî, **İslâm Ansiklopedisi İçin Yazdıklarım,** Süleymaniye Ktp. F.S.T. 169, vr. 36a-64a.
7. "Asi Abaza Mehmed Paşa", **İslâm Yolu,** S.50, 22 Zilhicce 1365/15 Eylül 1949 s.3.

Başı:

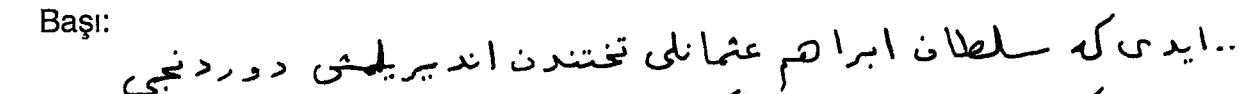

Sonu:

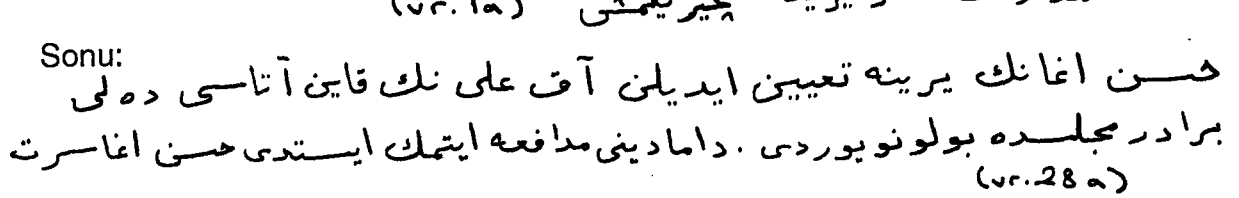

2. Âşık Çelebi Tezkiresi ve Şâir Zâtî

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebiyat tarihimizle ilgili araştırma eserlerinden biri olan bu eser; 16. y.y divan edebiyatı şairlerimizin en büyüklerinden biri sayılan Aşık Çelebi (Ö. 1571-72) [8] ve onun **"Meşâ'irü'ş-Şu'ara"** adlı şuara tezkiresi hakkında bir incelemedir.

Eserin adı, ne yazarın kendi verdiği listelerde, [9] ne de Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun listesinde [10] geçmektedir. Dr. Atilla Şentürk incelemesinde bu eseri kısaca tanıtmıştır. [11].

Bu kitap şuara tezkireleri ve Aşık Çelebi'nin **Meşâirü'ş Şuara**'sı hakkında bilgi veren bir mukaddime ile başlamaktadır. (vr. 1a- 3a). Daha sonra müellif, Aşık Çelebi'nin hayatı, eserleri ve tezkiresinin özellikleri ile benzerleri arasındaki yerini açıklamaktadır (vr. 3a 5a). Millet Kütüphanesi Pertev Paşa bölümü 440 numarada kayıtlı nüshasını esas alarak, tezkirede şairlerin nasıl anlatıldığına bir örnek teşkil etmesi için Şâir Zâtî (Ö. 1546) [12] ile ilgili bölümü sadeleştirerek vermektedir (vr. 5a - 28a)

Eserin nasıl meydana getirildiğini müellif şöyle açıklamıştır:

"Âşık Çelebî'nin tezkiresine geçirdiği şâirleri nasıl görmüş ve ne türlü göstermiş olduğuna bir örnek vermek maksadıyla Şâ'ir Zâtî için yazdıklarını yapabildiğim kadar sadeleştirip şuraya nakl ediyorum" (vr. 5a).

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu eserinin tek yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi F.S.T. 150 numarada kayıtlıdır. Bu nüshanın sonunda yer alan kayda göre 29 Mart 1945'de [13] tamamlanmıştır (vr 18a [sayfa 20]). Bu eser 30 Mart 1950 tarihinden itibaren **İslâm Yolu** mecmuasında hemen hemen tamamen tefrika edilmiştir [14].

b) Nüshası

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 150

Cilt: Ciltsiz, kırmızı karton kapak

Yazı: Bir yüzü daktilo ile yazılı onbir adet dosya kağıdının katlanmasıyla, boş kalan yüzüne, mavi mürekkeple, rika, müellif hattı.

---

8. **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,** s.47.
9. Bkz. **Divan-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapak içi ve Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" s. 7-8.
10. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı,** s.9-11.
11. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.63.
12. **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,** s.546-547.
13. Dr. Atilla Şentürk'ün araştırmasında bu tarih 29 Mart 1920 olarak verilmiştir. (Bkz. a.g.e. s.63) Bu yanlıştır ve her hangi bir delile dayanmamaktadır.
14. **İslâm Yolu** Mecmuasında 30 Mart 1950 - 15 Mayıs 1950 tarihleri arasında 73-74-75 ve 76. sayılarda yayınlanmıştır.

vr. sayısı: 18
Ölçüleri: 215x135
Satır sayısı: 18
İstinsah tarihi: 29 Mart 1945
Başı:

بزم لهجه اد بیاتی ۱۳ نجی عصرده باشلا دیغی حالده اون بشنجی عصره قادار
یازلمامشدی. او عصرده مشهور (علی شیر نوایی) جاغاتای شاعرلرینه (vr. 1a)

Sonu:

جمله سنده بر بیل او گوردی دیمشی مگر
آنوك ایچون دیدیلر تاریخ کتدی زانظم (vr. 15a)

3. Bursalı Gazali

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebiyat tarihimizle ilgili araştırmalarından biyografik türde bir eseridir. Müellif bu eserinde 16. y.y. divan şairlerimizden Deli Bir âder lakabıyla tanınan Bursalı Gazali (Ö. 1533) [15] 'nin hayatı ve şahsiyeti üzerinde durmaktadır.

Eserin adı müellifin kendi eserleriyle ilgili verdiği listelerde **Bursalı Gazali** [16] ve **Bursalı Gazali Yani Deli Birâder** [17] şeklinde geçmektedir. Eserin hazırlanmasında şuara tezkirelerinden istifade edilmiş, ayrıca Gazali'nin Mekke'den İstanbul'a gönderdiği mektup [18] ve Zâtî, Rûmî ve Câfer Çelebi'nin "cevabnâme"leri Nuru Osmaniye Kütüphânesi 4968 numaralı mecmuadan aynen aktarılmıştır. (vr. 15a).

Eserin telif tarihi ile ilgili olarak şu kayda rastladık: "8 Mayıs 944 Tâhir Olgun" (vr. 15a).

Eserin tesbit edilebildiğimiz tek nüshası Süleymaniye Ktp. F.S.T Bl. 146 numarada **Bursalı Gazali** adıyla kayıtlı 32 varaklık müellif nüshasıdır.

b) Muhteavası

Eserin belirttiğimiz tek nüshası üzerinde yaptığımız incelemede muhtevasının aşağıdaki şekilde olduğunu tesbit ettik:

Bursalı Gazali ile ilgili bilgiler (vr. 1a - 15a)
Gazalinin Mekke'den İstanbul'a Gönderdiği Mektup Sureti (15b-20b)
Cevabnâme-i Zâtî (21a-24a)
Cevabnâme-i Rûmî bi-Mektub-ı Birader Efendi (25a-28a)
Cevabnâme-i Birader Kâtib Ca'fer Çelebi (29a-32b)

c) Nüshası

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 146

---

15. Bursalı Gazali ile ilgili bkz. **Tezkirelere Göre İsimler Sözlüğü,** s.159-160; Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,** C.I. s.574-575; Orhan Şaik Gökyay, "Gazali (Deli Birader)" **Türk Dili,** nr. 223, Mart 1970 ve nr. 224 Nisan 1970.
16. Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım", **Dinî Tarihî Edebî Makaleler,** s.8.
17. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** Ön kapak içi.
18. Günay Kut (Alpay); "Gazali'nin Mekke'den İstanbul'a Yolladığı Mektup ve Ona Yazılan Cevaplar" **T.D.A.Y. Belleten,** Ankara 1974, s.223-252.

Cilt: Ciltsiz, kırmızı karton kapaklı, ortadan dikişli.

Yazı: Birinci hamur kağıda, siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı. İki taraftan çerçeve çizilmiş.

Vr. Sayısı: 32 (64 sayfa)

Ölçüleri: 190x130 (160x107)

Satır sayısı: 18

İstinsah tarihi: 8 Mayıs 1944 (15a)

Başı:

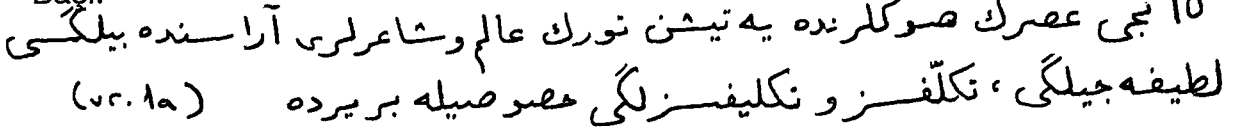

Sonu:

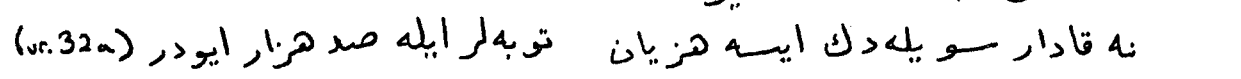

4. Büyüklerimizden Bazı Zevât

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin İslâm tarihi alanında yaptığı çalışmalardan olan bu eser, biyografi türündedir. Yazarın yayınlanmamış eserleri listesinde bu eserin adı **Büyüklerimizden Bazı Zevat** şeklinde geçmektedir. (19)

Bu eserle ilgili olarak müellifin divânında verilen bilgi şöyledir:

"Büyüklerimizden **Bazı Zevât, Mahfil**'de intişâr eylemiş bazı makalâtın *mecmu'udur*" (20).

Müellifin kendi çıkardığı **Mahfil** adlı mecmuanın 1 Zilkade 1338 tarihli ilk sayısından itibaren "Büyüklerimiz" ser-levhasıyla ashab-ı kiram'ın önde gelenlerini tanıttığını görmekteyiz. (21) İşte bu tefrika edilmiş yazıları bir araya toplayarak yazar bu eseri meydana getirmiştir.

Araştırmalarımızda bu eserle ilgili olarak biri Süleymaniye Ktp. F.S.T. 159; diğerleri aynı bölüm 129 ve 130 numaralarda İslâm Büyükleri adıyla kayıtlı iki nüsha bulduk (129 ve 130 birbirinin devamı). F.S.T. 159 numarada kayıtlı olan nüsha yazma, diğerleri ise yazarın "İslam Büyükleri" başlığı altında İslâm Yolu mecmuasında yayınladığı yazıların küpürlerinden oluşmaktadır.

Kitabın F.S.T. 159 numarada kayıtlı yazma nüshasında ismi **İslâm Büyükleri** şeklinde geçmekte ve ismin altında parantez içinde (Ashâb-ı Kîrâm'ın Bazılarından Bahs ider) yazmaktadır (vr. 1a). Varak 37'den itibaren başlıyan kısmın başlığı ise "Büyüklerimizden Bazı Zevât" şeklindedir. Biz kitabı tanıtımda isim olarak yazarın kendi listesinde de geçen "Büyüklerimizden Bazı Zevat" başlığını tercih ettik

19. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi ve Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr. 7a-8a
20. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr.10b
21. **Mahfil,** 1 Zilkade 1338, tarihli 1. sayısında ilk olarak ashab-ı kirâmdan "Habbab b. Eret" tanıtılmış ve seri devam etmiştir.

b) Yazılış Gayesi

Müellif bu kitabı insanların en büyük örneği olan Peygamberimizin terbiyesi altında yetişen ashabı tanıtmak ve onların hayatının öğrenilmesinin onları örnek almak için zaruri olduğu gerçeğinden hareketle hazırladığını ifade etmektedir.

"Kendilerini tanıyabilmekdeki fayda dolayısıyla o muḳaddes ẕevâtın ḥayatlarına dâir bâẕı ma'lûmât vermeyi ve içlerinden fazla iştihâr itmemiş olanları evvel emirde tanıtmayı düşündüm; düşüncemin taṭbiḳi için de şu ṣatırlarımı karalıyorum" (vr. 1a)

Müellifin bu ifadeleri açıkca kitabın yazılış gayesinin İslâm tarihindeki örnek şahsiyetlerin hayatlarının yeni nesle öğretilmek düşüncesi olduğunu ortaya koymaktadır.

c) Muhtevası

F.S.T. 159 numarada **İslâm Büyükleri** adıyla kayıtlı nüsha iki bölümden oluşmaktadır. 37 varaklık birinci bölümden sonra başlıyan 50 varaklık ikinci bölümde bazı sayfalara Mahfil dergisinde yayınlanan yazılar kesilerek yapıştırılmıştır.

Kitabın içinde, ashab-ı kirâmdan hayatı anlatılanlar şu kişilerdir:

Hz. Hamza (vr. 2a-6a)
Süheyb b. Sinani'r-Rûmî (vr. 6b)
Ebu'l-Yakzan Ammâr b. Yâsir (vr. 7a-12a)
Ebû 'Abdullah Selmân el-Fârisî (vr. 12a-15a)
İslâm'ın İlk Asılan Şehidi Hubeyb b. Adiyyi'l-Ensârî (vr. 16a-20a)
Bilâl-i Habeşî (vr. 21a-26a)
Ebû Ducane (vr. 27a-29a)
Sa'd b. er-Rebi' (30a-32a)

Büyüklerimizden Bazı Zevât başlıklı ikinci bölümde ise hayatları anlatılan ashab-ı kiramdan şu kişilerdir:

Habbab b. el-Eret (vr. 1a-6a) [22]
Mus'ab b. 'Umeyr (vr. 7a-10a) [23]
Ebû Zer-i Gıfârî (vr. 11a-20a) [24]
'Abdullah b. Cahş b. Ri'âbi'l-Esedî (vr. 21a-25a) [25]
Ümmü Umâre (vr. 26a-32a) [26]
Sa'îd b. Zeyd b. Ömer b. Tufeyl el- 'Adevî (vr. 32a-37a) [27]
Ca'fer b. Ebî Tâlib (vr. 38a-50a) [28]

Aynı bölüm 129 ve 130 numaralarda kayıtlı olan "İslâm Büyükleri" başlıklı, yazarın **İslâm Yolu** dergisinde tefrika edilmiş yazılarının yapıştırılmasıyla oluşan nüshalarda hayatları anlatılan ashab-ı kiram ise şunlardır:

---

22. a.g.d. **Mahfil,** S.1, Zilkade 1338, s.7-10 ve S.2. Zilhicce 1338, s.25-26.
23. a.g.d. S.12, Şevval 1339, s.7-9.
24. a.g.d. S.14, Zilhicce 1339, s.30-34; S.15, Muharrem 1340, s.49-51; S.16, Safer 1340, s.88-89.
25. a.g.d. S.21, Receb 1340, s.149-152 ve S.24, Şevval 1340 s.224-226.
26. a.g.d. S.27, Muharrem 1341, s.60-61; S.28, Safer 1341, s.85-86; S.29, R.Evvel 1341, s.108-110.
27. a.g.d. S.32-33, C.Ahir-Receb 1341, s.142-146; S.34, Şaban 1341, s.152.
28. a.g.d. S.35, Ramazan 1341, s.167-169; Şevval 1341, S.36, s.181-183; Zilhicce 1341 S.38, s.32-34; S.40, Safer 1342 s.63-64; S.42, R.Ahir 1342 s.107-108

Hz. Hamza, Bilâl-i Habeşi, Ammar b. Yâsir, Ebu Zer-i Gıfârî, Süheyb b. Sinanî'r-Rûmî, Habbab b. Eret, Musab b. Umeyr, Sa'd b. er-Rebi, Peygamberimizin dadısı Ümmü Eymen, İslâm'ın İlk Sancağı ve Sancakdarı Büreyde Bini'l-Husayb (Manzum), Süraka b. Mâliki'l-Müdleci, Yermük Muharebesinin Üç Şehidi, İbn-i Ümmi Mektum, Abdullah b. Selâm, Ümmü'l-Mü'minin Hatice Binti Huveylid.

d) Nüshaları

1. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 159

Cilt: Ciltsiz, dikişsiz defter, kabı yok.

Yazı: 37 varaklık birinci bölüm çizgisiz beyaz kağıtlar, 50 varaklık ikinci bölüm kareli kağıtlar üzerine mavi ve siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 87 (37x50)

Ölçüleri: 270x205 (230x175)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah tarihi: Belli değil

Başı:

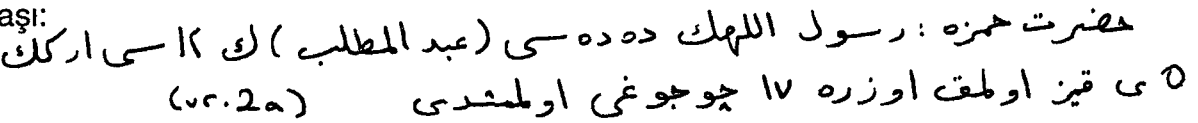

Sonu:

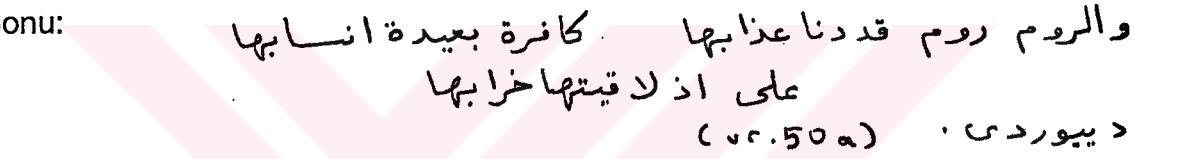

2. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 129-130

Bu nüshalar 300x220 ebadındaki sarı ambalaj kağıtları üzerine İslâm Yolu dergisinde yayınlanan (latin harfli) yazıların kesilip yapıştırılmasıyla meydana gelmiştir. 129 numara 16 yaprak, 130 numara ise 14 yapraktan oluşmuştur. Yazıların üst başlığı "İslâm Büyükleri"dir.

5- Dinî, Tarihî, Edebî Makalaler

a) Genel Bilgiler

Tahirü'l-Mevlevî'nin değişik tarihlerde mecmualarda yayınlanmış olan yazılarının bir araya getirilmesiyle oluşmuş bir eserdir. Süleymaniye kütüphanesi F.S.T. Bl. 170-172 numaralarda aynı adla kayıtlı üç tane nüshası olan çalışmada şu makaleler vardır:

1. Birinci Defter F.S.T. No: 170

Hayâtım (s.1-8) [29]

el-Hac Muhammed Es'ad el-Mevlevî (s.9)

Hudeybiye Musâlahası [İslâm Askerine] (s.10-29)

Ebû Bekr es-Sıddik -r.a.- (s. 30-39)

Emir Mûsâ b. Naşîr (s. 40-49)

İbn-i Haldun (s. 50-61)

Tuhfetü'l-Elbâb (s.62-71)

29. Yazarın kendi hayatını anlattığı ve eserlerinin listesini verdiği bir makalesidir.

Azlık Çokluğa Tahakküm Edebelir mi? (s. 72-73)
Şuyuhumuzu Bozmayalım (s. 74-76)
Nüvvâb Hasan Sıddîk Hân ve Ba'zı Ebyâtı (s. 77-79)
Nüvvâb Muhammed Ahmet Hân Bahâdır ve Ba'zı Ebyâtı (s. 80-81)
Vesile-i Tegazzül (s. 82-85)

2. İkinci Defter F.S.T. No: 171

Kur'ân-ı Kerim Tefsiri (s. 1-6)
sure-i Bakara'dan Birkaç Âyet ve Tercümeleri (s. 7-19)
Harem-i Şerif ve Ka'be (s. 20)
'Arifler, 'Atıllar ve Kayıtsız Cahiller Hakkında Bir Hadis-i Şerif (s. 21-22)
Hazret-i Ebû Bekr (s. 23-42)
Müslümanlığın Azılı Düşmanları ve Müstehzileri (s. 43-47)
Bir Hadis-i Şerif (s. 48-49)
Hz. Peygamber'in ilk Hutbesi (s. 50-52) (30)
Mesnevî Şerif Şerhi (s. 53-58)
Edebiyât Tarihimizden: Divân-ı Mevcut Olan En Eski Şâ'irimiz
-Hace Dehhâni- (s. 59-60)
Yeni Milletvekillerine Açık Arziye (s.61)
Şâ'ir Cinânî (s. 62-64)
Bir Meselimizin Doğru Ma'nası (s. 65-68)
Bayâzıt Câmi'i (s. 69-74)
Mahmud Pâşâ Câmi'i (s. 75- 76)
Murad Pâşâ Câmi'i (s. 77-78) (31)
Molla Gürâni Câmi'i (s. 79-84) (32)
Molla Güâni'ye İzafe Edilen Medrese, Sebil ve Sıbyân Mektebi (s. 85-88)
Sultân Selim Câmi'i (s. 89-91)
Hz. Mevlana Hakkında Konya Halk Evi Reisi'ne Bir Mektûb (s. 92-97) (33)
Hallâc-ı Mansur'a Dâir (s. 98-104)
Prof. Ferid Kam Hakkında Ağah Sırrı Levend'e Bir Mektûb (s. 105-114)
Tâhîrü'l-Mevlevî (Olgun) Beyin Resmhi Tercüme-i Hâli (s. 115-117)

3. Üçüncü Defter F.S.T. 172

Hayât-ı Hz. Muhamed (S.A.V.) Ünvanlı Tercüme Hakkında Ba'zı Mütâlâat (vr. 1a-46a)
Şefkât-ı İslâmiyye (vr-47a-54a) (34)
(Daru'ş-Şafaka lisesinde 1930 yılında bu isimle verilmiş bir konferansın abdest, namaz ve oruçla ilgili kısmı olduğu hakkında not düşülmüş) (vr. 47a)

30. **İslâm Yolu**, S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.4-6.
31. **Bilgi Yurdu,** S.9, Nisan 1939, s.670-673'de yayınlanmıştır.
32. a.g.d., S.7, Şubat 1939, s.608-613'de yayınlanmıştır.
33. Bu mektup **Konya Halk Evi**, Aralık 1942 Fevkalade Nüshasında yayınlanmıştır (bkz. a.g.m. s.72)
34. **Mahfil**, S.23, Ramazan 1340, s.196-202 ve S.24, Şevval 1340, s.217-220'de yayınlanmıştır.

Müslüman Çocuklarıyla Dinî Konuşmalar (vr. 55a-63a) [35]
(İslâmın binası; namaz, oruç, hac zekat gibi konular işlenmiş)

b. Nüshaları:

1. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 170

Cilt: Sırtı siyah bez, mukavva kapaklı

Yazı: Siyah mürekkep kullanılarak rika müellif hattıyla yazılmış olan değişik ebatlı kağıtlar beyaz çizgili defter üzerine yapıştırılmıştır.

Vr. sayısı: 68 (85 sayfa)

Ölçüleri: 280x200

Satır sayısı: Muhtelif

İstinsah tarihi: Belli değil

Başı:

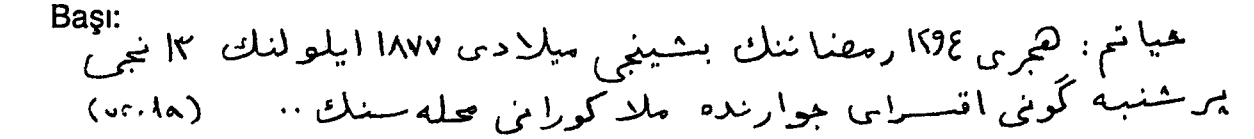

Sonu:

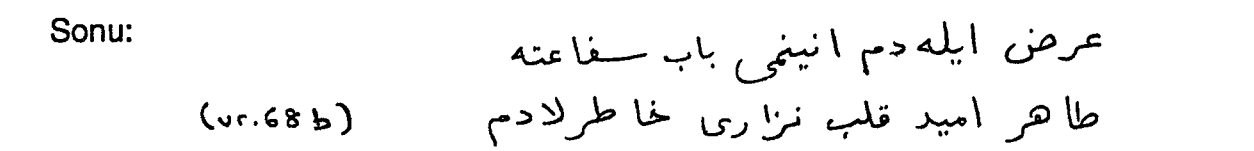

2. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 171

Cilt: Sırtı siyah bez, mukavva kapaklı

Yazı: Siyah mürekkep kullanılarak rika müellif hattıyla yazılmış olan değişik ebatlı kağıtlar beyaz çizgili tefter üzerine yapıştırılmıştır.

Vr. sayısı: 71 vr (117 sayfa)

Ölçüleri: 280x200

Satır sayısı: Muhtelif

İstinsah tarihi: Belli değil

Başı:

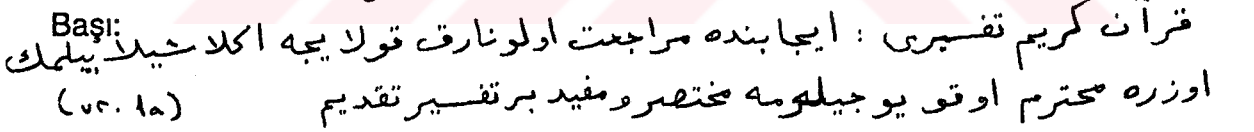

Sonu:

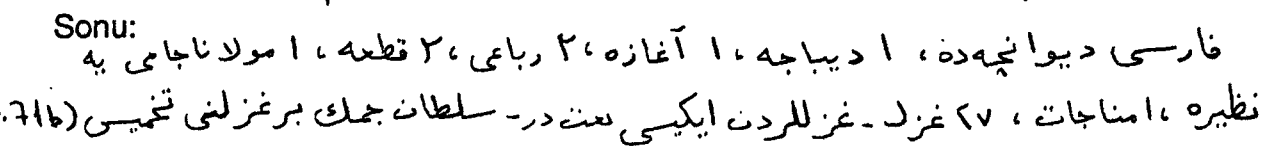

3. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 172

Cilt: Sırtı gri bez, lacivert kağıtla kaplı mukavva kapaklı.

Yazı: Siyah mürekkep kullanılarak rika müellif hattıyla yazılmış olan değişik ebatlı kağıtlar kareli defter üzerine yapıştırılmıştır.

Vr. sayısı: 63

Ölçüleri: 280x190

---

35. **İslâm Yolu** 22. C.Evvel 1370/1 Mart 1951'den itibaren 29 Ramazan 1370/1 Temmuz 1951 tarihine kadar ki beş sayıda yayınlanmıştır.

Satır sayısı: 26
İstinsah tarihi: Belli değil.
Başı: حیات حضرت محمد (صعلم) عنوانلی اثر حقنده بعض مطالعات :
۲۸ نجی صحیفه ده و «مکهٔ مکرمه - بکه» سرلوحه لی بحثده (vr.1a)
Sonu:
ای مال صاحبلری ، یعنی ای زنگینلر ، سزده مرحمت بزده ده قناعت
اولسه یدی دنیا یوزندن دیلنجیلك قالقاردی » (vr.63a)

6. Divânçe-i Fârisi-i Tâhir

a) Genel Bilgiler

Tahirü'l-Mevlevî'nin Farsça yazmış olduğu şiirlerini bir araya getirdiği bu eserin üç nüshası mevcuttur. Bu nüshalardan birisi İstanbul Üniversitesi kütüphanesi T.Y. 9387 numarada kayıtlı olan **Divân-ı Tahîrü'l-Mevlevî**'nin sonuna (vr. 211b-218b) müellif tarafından yazılan nüshadır. Bu nüshada Farsça yazılan bir dibâceden sonra kıta, rubâi, münâcat ve çoğunlukla gazel türünde 36 adet manzume vardır.

Divânçe'nin ikinci nüshası ise Süleymaniye Ktp. F.S.T. 77 numarada kayıtlı olan ve müellif tarafından 8 Mayıs 1946'da yazılıp, Fethi Sezai Türkmen'e hediye edilen [36] nüshadır.

Tahîrü'l-Mevlevî bu Farsça Divânçe'sini Türkçe'ye tercüme ederek neşretmeyi düşünmüş [37] bu amaçla Farsça Divânçe'sinin her manzumesinin Türkçe tercümesini nesir halinde karşısındaki sayfaya yazarak bir nüsha hazırlamış ancak bunu neşretmeye fırsat bulamamıştır. Bu Türkçe tercümeli olan nüsha halen F.S.T. 82 numarada mevcuttur.

b) Nüshalar:

Divânçe-i Farisi-i Tahir'in üç nüshasından biri yukarıda da belirttiğimiz gibi **Divân-ı Tahîrü'l-Mevlevî**'nin arkasındaki boş varaklardadır. Bu nüshanın özellikleri şöyledir:

Yazı: Çizgili kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.
Vr. sayısı: 8
Ölçüleri: 320x210
Satır sayısı: Muhtelif
İstinsah tarihi: Belli değil
Başı:
دیباچه : بندهٔ هیچ مدان و نسقاز این نظم پریشان از نرآد ترکست و ترکی
زبان . فارسیٔ او مادر زاد نیست (vr.211b)
Sonu:
« متاع یم بلایی ای جم »
« همچون تو شناوری که دیدست » (vr.218b.)

36. Divânımıñ Fârisi kısmı olmak üzere yazdığım şu satırları sevgili ve değerli evlâdım Fethi Sezâi Bey'e hediyye etdim. 8 Mayıs 1946" (vr.8b)
37. **Divânçe-i Farisi-i Tâhir**, F.S.T. 82, "Bir İki Söz" vr. 3a.

Divânçe'nin müstakil olan diğer iki nüshasının özellikleri ise şöyledir:

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 77

Cilt: Ciltsiz, defter.

Yazı: Kareli kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 9

Ölçüleri: 290x210 (200x140)

Satır sayısı: Muhtelif

İstinsah tarihi: 8 Mayıs 1946 (vr. 86)

Başı:

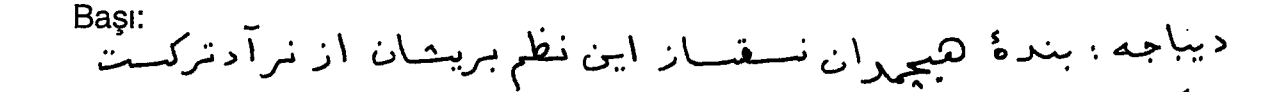

Sonu:

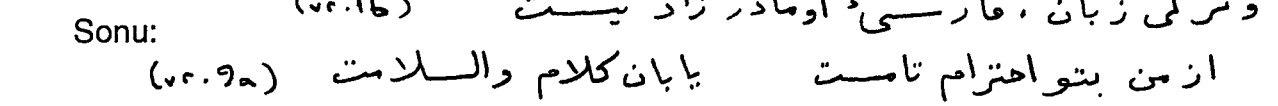

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 82

Cilt: Sırtı açık kahverengi bez, sarı mukavva kapaklı

Yazı: Her iki taraftan kurşun kalemle cetvel çekilmiş çizgili kağıtlara, siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 61

Ölçüleri: 320x100 (270x75)

Satır sayısı: Muhtelif

İstinsah tarihi: Belli değil

Başı:

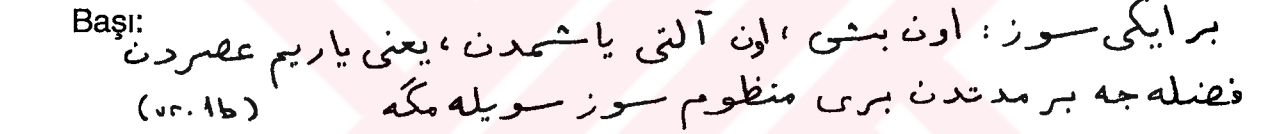

Sonu:

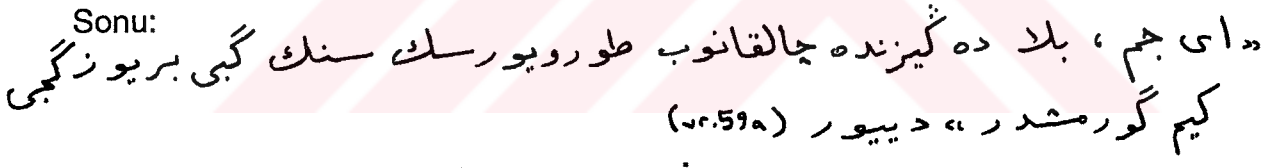

7. Divân Edebiyatından Birkaç Parça ve İzahı

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin divan edebiyatımızın en meşhur şairlerinin en çok okunan ve şöhret bulmuş olan yedi adet metnin şerhinden oluşan bu kitabın bölümlerinin her biri müellifin eserleri listesinde müstakil birer eser olarak gösterilmiştir [38].

Bu kitap içerisinde divân edebiyatımızın en büyük şairlerinden kabul edilen Bâki (Ö. 1008/1600) [39]'nin Sünbül kasidesi ve Kanûni Mersiyesi; hamse sahibi şairlerimizden Taşlıcalı Yahya (Ö. 990/1582) [40]'nın Şehzade Mustafa Mersiyesi; kaside ve hicivleriyle meşhur olan Nef'î (Ö. 1046/1636) [41]'nin Hotin Kasîdesi, Sabrî (Ö. 1055/1645)

38. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi ve Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım", vr-7a-8a
39. ***Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,*** s.66.
40. **a.g.e.** s.523.
41. **a.g.e.** s.333.

[42]'nin Ebu Sâid Efendi Vasfında Bir Kasidesi ve divân edebiyatımızın en meşhur şairlerinden Fuzulî (Ö. 963/1655-56) [43]'nin meşhur Bağdat Kasidesi ile Şikâyetnâme'sinin şerhleri yer almaktadır.

Eserde yer alan bu metinlerden bir kısmı yayınlanmıştır. Eserin bulabildiğimiz tek yazma nüshası Süleymaniye Ktp. F.S.T. 92 numarada kayıtlıdır. Açıklaması yapılan metinlerin bazısının sonunda yazıldıkları tarihler kaydedilmiştir.

b) Muhtevası:

Eser üzerinde yaptığımız incelemede muhteva ile ilgili tesbit ettiğimiz bilgiler şunlardır:

1. Bâkinin Sünbül Kasidesi ve Şerhi [44] (vr. 1a-16b)

Sünbül Kasidesi'nin nazireleri ve yazılış sebebleri hakkında tarihî bilgiler verildikten sonra, kasidenin şerhi yapılmıştır.

2. Bâkî'nin Kanunî Süleymân Hakkındaki Mersiyesi [45] (vr. 19a-39b)

Kanunî Sultan Süleyman'ın ölümü üzerine yazılmış olan bu mersiye hakkında tarihî bilgiler verildikten sonra (vr. 19a-20a), Mersiyenin şerhi yapılmıştır.

3. Taşlıcâlı Yahyâ'nın Şehzâde Mustafa Mersiyesi [46] (vr. 41a-57b)

Bu mersiyenin yazılış nedeni ile ilgil tarihî bilgiler verildikten sonra (vr. 41a-44b), Mersiyenin izahı yapılmıştır.

4. Nefî'nin Hotin Kasidesi [47] (vr. 59a-82b)

Kasidecilik ve Hotin kasidesi hakkında bilgi verilmiş (vr. 59a-61b); Hotin seferi anlatıldıktan sonra (vr. 62a-62b); bu kasidenin şerhi yapılmıştır.

5. Sabrî'nin Ebu Saîd Efendi Vasfındaki Bir Kasidesi [48] (vr. 84a-113a)

6. Fuzulî'nin Bağdat Kasidesi (vr. 114a-136b)

Bu kasidenin yazılış nedeni ile ilgili bilgi verildikten sonra (vr. 114a-115b); kasidenin şerhi yapılmıştır. Şerhîn sonunda yer alan 9 Ağustos 1941 tarihi şerhin bittiği zamanı göstermektedir (vr. 136b).

7. Fuzulî'nin Şikâyetnâmesi (vr. 138a-165b)

Şairin Şikâyetname'yi yazış nedeni ile ilgili bilgiler verilmiş (vr. 138a-139a) ve daha sonra da metnin tahlili yapılmıştır. Şerhin bittiği tarih 19 Eylül 1941'dir (vr. 165b).

Bazı metinlerin sonunda bazan 1 bazan 2 varak boş bırakılmıştır.

c) Nüshası:

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 92

---

42. **a.g.e.**, s.400.
43. **a.g.e.**, s.152-153.
44. Bu kaside **Bilgi Yurdu** mecmuasının Temmuz 1938-Eylül 1938 arasında çıkan sayılarında "Bakinin Sünbül Kasidesi" başlığı ile tefrika edilmiştir.
45. Faruk K. Timurtaş, **Baki Divanından Seçmeler**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ank. 1987, s.38-47.
46. Bu mersiye, **Bilgi Yurdu** mecmuasının Ağustos 1939 - İkinci Kanun 1940 tarihleri arasında çıkan 25-30 sayılarında "Taşlıcalı Yahya'nın Şehzade Mustafa Mersiyyesi" başlığı ile tefrika edilmiştir.
47. Bu bölüm **İslâm Yolu** dergisinde Edebî Bahisler ser. levhası altında, 25 R. Ahir 1368/24 Şubat 1941 ile 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949 tarihleri arasında çıkan 21-47. sayılarda 20 bölüm olarak tefrika edilmiştir.
48. Bu bölümün müstakil bir nüshası Süleymaniye Ktp. F.S.T. 87 numarada kayıtlıdır. Biz bu nüshayı daha geniş olarak tanıttık.

Cilt: Sırtı yeşil bez, kahverengi mukavva kapaklı.
Yazı: Sarı ambalaj kağıtları üzerine siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.
Vr. sayısı: 165 (329 sayfa)
Ölçüleri: 200x135
Satır sayısı: 18-21
İstinsah tarihi: 28 Haziran 1941-19 Eylül 1941
Başı:

شاعر (باقی) ایله آرقاداشی ومسلکداشی (نوعی) نك دیوانلرنده (استنبل)
ردیفلی برر قصیده وارکه قانونی وایکنجی سلیم دورلری (vr.1a)

Sonu:

(سرفراز) باشی یوکسك، عالی، بالا (ارکان) دولتك وکلاسی
وبویوك مأمورلری. ۱۹ ایلول ۴۱ (vr.165b)

8. Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî (1)

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebî yönünün en önemli vesikası sayılabileceğimiz bu eser, onun ömrünün bir mahsulü sayılabilecek şiirlerini, dolayısıyla duygularını ve hislerini muhtevî bulunmaktadır. Müellifin **Divânçe-i Tahir** adlı matbu kitabındaki şiirleri de dahil olmak üzere çok sayıda şiirin yer aldığı bu Divân [49], yazarın hayatı hakkındaki bilgilerimizin de birinci elden kaynaklarından olmuştur.

Divân'ın bizim inceleyebildiğimiz tek nüshası; müellifin yakın dostu, hattat ve şair Suudu'l-Mevlevî (1882-1948) [50] tarafından istinsah edilerek, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ne hediye edilen [51] ve halen bu kütüphanede T.Y. 9387 numarada kayıtlı nüshadır. Bu nüsha, müellif nüshası olmamasına rağmen, istinsah tarihinden [52] itibaren yaklaşık yirmi yıl kadar müellifin yanında kalmış ve gerekli düzeltmeler yapılmış olduğundan müellif nüshası sayılabilecek bir hüviyet kazanmıştır.

Divân'ın başka nüshalarının da olduğuna dâir bazı bilgilere sahip olmakla beraber, biz eserin başka bir nüshasına ulaşamadık. Müellifin **Divânçe-i Farisi-i Tahir** adlı eserinin mukaddimesinde Divân'ının bir nüshasını yazıp Millet Kütüphanesi'ne hediye ettiği ifade edilmekteyse [53] de, bugün bu kütüphanede böyle bir Divân yoktur.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin ikinci divanında yer alan "İbrahime Verilen Divân Nüshasına İthafiye" başlıklı manzumeden [54] Divân'ın bir nüshasının İbrahim Kutluk'a verildiğini anlıyoruz. Dr. Atilla Şentürk bir diğer nüshanın da edebiyat fakültesi mezunlarından Halil Açıkgöz'de olduğunu söylemektedir. [55]

Divân edebiyatındaki divan tertibine uygun bir şekilde tertip edilmiş olan eserin baş tarafındaki varaklarda müstensih tarafından müellifin hayatı ve eserleri hakkında bilgi

---

49. Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu Divân'ı mezuniyet tezi olarak İ.Ü. Edebiyat Fakültesinde transkribe edilmiş ve hayatı ve eserleri ile ilgili kısım kitap olarak yayınlanmıştır. (Ahmet Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî'nin Hayatı ve Eserleri,** T.Tez 2150, 1980)
50. Suuda'l-Mevlevî'nin bir Divân-ı vardır. Bu Divân'ın iftitah başlıklı önsözünde kendi hayatı ile ilgili bilgi vermektedir. (Bkz. Tâhir Üzgör, **Türkçe Divân Dibâceleri,** Kültür Bakanlığı Ank. 1990, s.538-541)
51. "İstânbul Üniversitesi Kütüphânesi'ne hediyye edilmişdir. 7. Teşrin-i Sâni 1950" (Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî vr.1a)
52. Divân'ın 211. varağında "Takdime-i İhlas" başlığı ile müstensihin yazdığı manzum takrizin sonunda "4 Teşrin-i Evvel 1348 (1932)" tarihi ferağ kaydı olarak yer almıştır.
53. Tahir Olgun, **Divânçe-i Farisi-i Tâhir,** F.S.T. 82 vr.3a.
54. Tâhirü'l-Mevlevî, **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2),** F.S.T. 78, vr. 12b.
55. Bkz. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.71.

verilmiştir. Ayrıca Divân'ın ön kapağına yapıştırılmış vaziyette müellifin el yazısı ile kendi eserlerinin listesi mevcuttur. Bu, yazarın eserleri ile ilgili en geniş listedir.

b) Eserin İsmi

Bu eserin ismi müellifin kendi verdiği listelerde **Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî** şeklinde geçmektedir [56] incelediğimiz nüshanın önsözünde ise yazar esere "Divân" adını verdiği belirtmiştir.[57]

c) Yazılış Gayesi

Müellifin Divân'ı tertip ediş nedeni; hayatının kırk yıllık mahsûlü olan şiirlerinin kendisinden sonra kaybolmasına razı olamayışı ve bu şiirleri okuyanlardan dua almak ümididir.

Tâhirü'l-Mevlevî, Divân'ın "ifade başlıklı önsözünde bunu şu sözlerle belirtmiştir:

"Ömrümüñ ḳırḳ sene evvelinden on beş gün muḳaddemine kadar acı duygularını bildiren şu taẓallumât hem-ḥis olmayanlara tabi'i melâl-âverdir. Bunu bildiğim ḥalde onları ṣamimi rûḥumda saklamak yahud feżâ-yı fenâya fırlatmak fedâkârlığını göstereme-dim. Çil-sâle bir ḥayâtın ḫâtıraları bulunmak ve beni bir parça müteselli ve münşerih ḳılmalarının edâ-yı şükrânı olmak üzere onları bir yere topladım. Medîd ve mükerrer 'akislerini yalnız ḳalbimin duyacağı o iniltiler ben öldükten sonra da felek ḳubbesini çınlatsınlar. İḥtimâl ki, birinin bir ṭanîni inşâflı bir sâmi'in merḥamet ḥissini ġaleyâna getirir de ṣâḥibi ḥaḳḳında Allâh raḥmet eylesin du'asında bulunur. Öbür tarafa gitmiş olanların burada kalanlardan bekledikleri de ancak budur." (vr. 12a)

d) Yazılış Tarihi

Divân'a müellif tarafından yazılan önsözün sonunda yer alan "1 Muharrem 1352 Tâhirü'l-Mevlevî" (vr. 12a) kaydından eserin bu tarihin miladi karşılığı olan 26 Nisan 1933 tarihinde yazıldığını anlıyoruz.

e) Muhtevası

Divân'da müellifin ilk şiire başladığı dönemden itibaren, bu eserin tertip edildiği tarihe kadar yazdığı şiirleri yer almaktadır.

Muhteva ile ilgili şu bilgileri tesbit etmiş bulunuyoruz:

İstanbul Üniversitesi kütüphanesine hediye edildiği ile ilgili kayıt ve "Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî 1352" kaydı (vr. 1a)

Müellifin bir resmi ve altında;

Ḥayat dedikleri muğlak bilmece
Dalmış bir âdamın kısa düşüdür
O sırrı ḥall eden şu resmi seyret
Mażinin âtiye görünüşüdür.

beyitleriyle, imzası vardır (vr. 1b)

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Terceme-i Hâli (vr. 2a-11a)

İfade (vr. 12a) -Divân'ın mukaddimesidir.

1. İlâhiyat kısmı (vr. 13a-18a)

Bu kısımda 36 parça tevhid, münacât

2. Nu'ût-ı Şerife (vr. 19a-28b) 32 adet na't-ı şerif
3. Nu'ût-ı Çâr-Yâr (vr. 30a-32b) - 11 adet na't-ı çâr yâr.
4. Nu'ût-ı Mevlevîyye (vr. 33a-38b) - 18 adet na't-ı mevlevî

56. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** Ön kapak içi, Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr.7-8.
57. "Benim de Divân nâmıyla terti eylediğim şu mecmu'a...", Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, vr.12a

5. Gazeliyyât (vr. 41a-97b) - 219 adet gazel.
6. Murabba'ât (vr. 99a-105b) - 9 adet murabba ve 13 adet koşma
7. Muhammesât (vr. 106a-115b) - 19 adet muhammes
8. Şarkıyyât (vr. 116a-118b) - 11 şarkı ve 1 terkıb-i bend.
9. Târihler (vr. 119a-146b) - 95 adet tarih düşürme
10. Âsâr-ı Mütenevviâ (vr. 147a-196b) - 131 adet muhtelif manzume
11. Kıta'hât (vr. 197a-203b) - 96 adet kıt'a ve rubaî
12. Hezeliyyât ve Hicviyyât (vr. 205a-210b) - 63 adet manzumeden oluşuyor. Divân'ın sonunda müellifin Farsça şiirlerinden oluşan **Divânçe-i Farisi** vardır (vr. 211b-218b).

f. Nüshası

Cilt: Siyah meşin sırtlı, siyah muşamba ile kaplı kalın mukavva kapaklı.
Yazı: Kareli defter kağıtlarına, siyah mürekkeple yazılmış rika yazı.
Vr. sayısı: 218
Ölçüleri: 320x210
Satır sayısı: 27
Müstensih: Suudu'l-Mevlevî
İstinsah tarihi: 4 Teşrin-i Evvel 1348
Başı:

افاده : شعر ایچین فرط حساسیت محصولی دینیلر. تحسده کی افراطك
خسته لق اولدیغی او توم متحسسك خسته بولوندیغی سویله نیلر (ص.12ه)

Sonu:

بو نمقده ایدك خلقی قارا کللر ایچنده ای ظلمت حرب یورد اوزه رندن هله قایدك
آفاقمز الله شکر اولدی منوّر هپ ملت ایله مملکتك گوزلری آیدن (ص.248ه)

9. Divân-ı Tahirü'l-Mevlevi (2)

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin birinci divanından sonra tertip ettiği ve 20 Rebiü'l-ahir 1364 (3 Nisan 1945) [58] den sonra yazdığı şiirleri içine alan bu ikinci divanın yazma olarak üç nüshası mevcuttur.

Üçü de Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. bölümünde kayıtlı olan nüshalardan 78 numarada kayıtlı nüsha ilk nüsha, 72 ve 83 numaralarda kayıtlı nüshalar ise ilk nüshadan yine müellif tarafından istinsah edilmiş nüshalardır.

İlk nüsha olarak kabul ettiğimiz nüshanın tertibi düzensizdir, ayrıca bazı sayfalarda başka kağıtlara yazılmış şiirler yapıştırılmıştır. Bu nüshanın başında "Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî (2). 1365" (vr. 1a) kaydı mevcuttur. 51 varaktan oluşan bu nüshada 186 parça manzume mevcuttur ve bu parçalar divân tertibine uygun olarak dizilmemiştir ve bu divânın şairin ikinci divanı olduğunu ifade eden şu kıtayla başlamıştır:

"Birinci defter-i eş'ârı ikmâl eyleyüb ḫâmem
İkinci defteri taḥrîre âğaz eyitdi yâ Allâh
Muvaffaḳ eyle ḥüsn-i ḫatmine Ṭâhir ḳuluñ yâ Rabbim
Bu bir divân-ı Ṣânîdir dedim bed'ine bismillâh" (vr. 1b)

Divân'da yer alan şiirlerin çoğunun altında tarihleri de yazılmıştır. Bir rubâiden sonra yer alan ilk şiirin (na'tı şerif) tarihi 26 Mart 1945 (vr. 1b); "İfsada Çalışır Mu'tekidâtı" başlıklı

58. "İbtidâ Tarihi: 20 Rebiü'l-âhir 1364-3 Nisan 1945", **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2)**, F.S.T. 78, vr.1b.

şiirin tarihi ise 17 Haziran 1951'dir (vr. 50b). Bu şiir, en sondan bir önceki şiirdir ve "İlhâm Perisi Lisânından Nedim'e" başlıklı en son şiirin ise tarihi yoktur (vr. 50b).

Divân'ın sonunda ise, Damga Matbaasından emekli Nüzhet Bey'in Tâhirü'l-Mevlevî'nin vefatı dolayısıyla yazdığı, iki tarih düşürme mevcuttur.

b) Nüshaları

1. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 78

Cilt: Sırtı soluk kahverengi bez, yeşil kareli kağıtla kaplı mukavva kapaklı.

Yazı: Kahverengi ambalaj kağıtlarına siyah ve mavi mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 51

Ölçüleri: 280x195

Satır sayısı: Muhtelif

İstinsah tarihi: Belli değil

Başı:

قطعه : برنجی دفتر اشعاری اکمال ایله یوب خامه‌م
ایکنجی دفتری تحریره آغاز ایتدی یا الله (vr. 1b)

Sonu:

اسلاف اونی معجزات صانسین
اخلاف باقوب باقوب اوتانسین (vr. 50b)

2. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No:72

Cilt: Yeşil bez cilt, mukavva kapaklı.

Yazı: Kenarları ve ortasından çerçevelenmiş çizgili kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 123

Ölçüleri: 210x185 (205x105)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı

قطعه : برنجی دفتر اشعاری اکمال ایله یوب خامه‌م
ایکنجی دفتری تحریره آغاز ایتدی یا الله (vr. 1b)

Sonu

اسلاف اونی مفخرات صانسین
اخلاف باقوب باقوب اوتانسین (vr. 122a)

3. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No:83

Cilt: Ciltsiz, 5 parça defter şeklinde

Yazı: Kenarları ve ortasından çerçevelenmiş çizgili kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr Sayısı: 97

Ölçüleri 320x210 (240x150)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

قطعه : برنجی دفتر اشعاری اکمال ایله یوب خامه‌م
ایکنجی دفتری تحریره آغاز ایتدی یا الله (vr. 1b)

Sonu

اسلاف اونی معجزات صانسین
اخلاف باقوب باقوب اوتانسین (vr. 97a)

10. Edebî Mektuplar:

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, Çankırı milletvekili ve edebiyatçı Ahmet Talat Onay (1888-1956) [59]'ın divân edebiyatının bazı beyitleriyle ilgili kendisine sorduğu sorulara verdiği dokuz adet cevaptan oluşan bu eser, müellifin edebî kudretinin kendi zamanında yetişen edebiyatçılarca da kabul edildiğine güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Bu kitabın ismi sadece müellifin Divân'ında verilen listede [60] Edebî Mektuplar" şeklinde geçmektedir. Dr. Atilla Şentürk'ün araştırmasında [61] ise kısa bir tanıtımı vardır. Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun verdiği listede [62] bu kitabın adı geçmemiştir.

Müellif kitaba yazdığı mukaddimede eserin nasıl meydana geldiğini ifade etmiş ve eser hakkında bilgi vermiştir:

"Çankırı Milletvekili Muhterem Bay Talât Onay-ki edebiyâtımıza ve tarihine olan vukûfunu kıymetli ve ehemmiyetli eserleriyle isbât etmiş bir üstaddır- 'âcize karşı hüsn-i zanda bulunarak ba'zı beyitleriñ istizâhına dâir mektuplar yazmış, tarafımdan cevaplar verilmesi üzerine aramızda bir mükâtebe vuku' bulmuşdu. Bir sene kadar süren bu mükâtebede kendi yazdıklarımı bir araya getirmek ve teşkil edecek risâleye **"Edebî Mektuplar"** adını vermek hatırıma geldi." (vr. 1b)

Arıştırmalarımızda eserin bir tek yazma nüshasını Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulabildik.

b) İsmi:

Eserin ismi müellifin yazdığı mukaddimede belirtilmiştir. Bu mukaddimede yer alan "... Bir sene kadar süren bu mükâtebe de kendi yazdıklarımı bir araya getirmek ve teşkil edecek risâleye "Edebî Mektuplar" adını vermek hatırıma geldi." (vr. 1b) ifadeleri eserin adının "Edebî Mektuplar" olduğunu ortaya koymaktadır.

Eserin tek yazma nüshasının kapağında ise şu ifadeler yer almıştır: "Divân Edebiyâtından Ba'zı Beyitlerin İzahına Dâir Edebî Mektuplar" (vr. 1a)

Müellif mukaddimede esere "edebî" vasfını verişini, mektupların edebî değerinin olmasına değil, konularının edebiyatla ilgili olmasına bağlamaktadır. (vr-1b)

c) Yazılış Tarihi:

Eserin bulabildiğimiz yazma nüshasında yazılış tarihi ile ilgili bir kayda rastlayamadık. Ancak müellife gönderlen ilk mektubun 25.4.1942 (vr.2a) tarihini taşıdığını ve yazışmanın yaklaşık bir yıl sürdüğünü (vr. 1b) gözönüne alacak olursak, eserin 1942-1943 yılları arasında yazıldığını söyleyebiliriz.

---

59. Cemal Kurnaz, **Ahmet Talat Onay**, Kültür Bk.lığı Ank. 1990, s.3
60. Bkz. **Divân-ı Tâhirül-Mevlevî**, Ön kapak içi
61. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.72
62. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s. 9-11.

Ancak yazarın bu mektupları tam olarak ne zaman bir araya getirerek bu nüshayı meydana getirdiğini söyleyebilecek bir delile sahip değiliz.

d) Nüshası:

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No:168.

Cilt: Sırtı siyah bez, sarı mukavva kapaklı

Yazı: Çizgili kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

vr. sayısı: 113

Ölçüleri: 290x105 (240x70)

Satır sayısı:26

İstinsah tarihi: Belli değil

Başı: يك محترم بك افندى : سعود بگه گونده ريلن استيضاح اوراقنك صورتلرينى محتوى و ٧٥/ ع / ٤٤ م تاريخلى امر نامه گزى آلدم (vr.2a)

Sonu: ايكنجى مصراعده « ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى » اوچنجى مصرعده « ومارميت اذ رميت ولكن الله رمى » آيتلرينه تلميح ايدلمشدر (vr.113a)

11. Edebiyat Dersi Muhtırası

a) Genel Bilgiler:

Bu eser, Tâhirü'l-Mevlevî'nin hocalık çalışmalarının bir mahsulüdür. Tâhirü'l-Mevlevî öğretmenlik yaptığı okullarda öğrenciye azami derecede faydalı olmayı hedeflediğinden, hazırcılıktan kaçınmış ve gayretli çalışmalarıyla bu ve benzeri eserler meydana getirmiştir (63).

Bu eserin adı, yazarın kendi tertip ettiği listede (64) ve Kemal Edip Kürkçüoğlunun verdiği listede (65) geçmediği gibi, yazarla ilgili bir çalışma yapan Dr. Atilla Şentürk yaptığı çalışmada bu eserin latin harfleri ile daktilo edilmiş ve Edebiyat Kaideleri adıyla kayıtlı olan nüshalarından bahsetmiştir (66).

Yaptığımız araştırmalarda Süleymaniye Kütüphanesi Fethi Sezai Türkmen 154 numarada kayıtlı olan bu eser ile; aynı bölüm 135 ve 136 numarada Edebiyat Kaideleri adıyla kayıtlı olan nüshaların aynı eser olduğunu tesbit ettik. Yalnız bu nüshalarda farklı olarak "Tanzimattan Sonra ve Avrupa Tesiri - Altında Edebiyatımız ve Nesrimiz" ve "Klasizm ve Tiyatro" bölümleri eklenmiş.

---

63. Yazarın hocalık yaptığı dönemin mahsulü olan diğer bazı eserleri şunlardır: **Teceddüt Edebiyatına Dair Muhtıra, Hitabet Dersleri, Edebiyat Tarihimize Dair Manzum Bir Muhtıra.**
64. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapağın içi.
65. **Edebiyat Lugatı,** İst. 1973, s.9-11
66. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** İst. 1991, s.74.

Yazma nüshanın başındaki tarihten, eserin 1930 yılında Maltepe Askeri Lisesi 9. sınıf 3. şube talebelerine okuttuğu ders notlarından oluştuğunu anlıyoruz [67].

Kitapta edebiyat, nazım ve nesirin tarifleri, şiir aruz ve hece vezni, kafiye v.b. edebiyatın şekli yönleri örnekleriyle anlatılmış; ayrı tesbih, istiare, mecaz, kinaye, tevriye, tezad, tecahül-i arif v.b. edebî sanatlar izah edilmiştir.

Ayrıca milli nazım şekilleri (mani, semaî, varsağı, koşma v.b.) ve divân edebiyatı nazım şekilleri (mısra, beyt, kıt'a, rubaî, murabba', muhammes v.b.) bol örneklerle açıklanmıştır.

b) İsmi:

Kitabın ismi kütüphane kayıtlarında ve kitaın kapağında "Edebiyat Dersi Muhtırası" şeklinde geçmektedir. Kitabın Fethi Sezai Türkmen 135 ve 136 numarada kayıtlı olan daktilo edilmiş nüshalarında ismi "Edebiyat Kaideleri" şeklindedir.

c) Yazılış Gayesi:

Eser, lise 3. sınıf seviyesindeki öğrencilere edebî şekilleri ve edebî sanatları en güzel şekilde öğretmek ve müfredat programına yardımcı olmak amacıyla bir muhtıra (hatırlatma) olarak hazırlanmıştır.

Yazar bu amacını şu şekilde ifade etmektedir:

"Efendiler:

Bu sene Türk Edebiyâtı okuyacaksınız. Ta'kib edeceğiniz kitâp alınıncaya kadar not olarak ba'zı şeyler yazarsak hem vaktimizi boşuna geçirmemiş hem de gelecek kitabın mütala'asına hazırlanmış oluruz. Kitap geldikten sonra da o yazılara devâm edersek notlarımız kitabınızdaki bahislere muhtıra hizmeti görür" [68]

d) Yazılış Tarihi:

Yazma nüshanın başında kitabın 1930 yılında Maltepe Askeri Lisesi 9. sınıf 3. şube talebelerine ders notu olmak üzere yazıldığı belirtilmiş [69].

Fethi Sezai Türkmen 135 ve 136 numarada kayıtlı daktilo edilmiş nüshaların sonunda 6 şubat 1935 tarihi kitabın yazma işinin bitiş tarihi olarak belirtilmiş [70]. Yazar bu tarihte Kuleli Askerî Lisesi'nde Edebiyat öğretmenliği yapmaktadır. Dr. Atilla Şentürk, eserin muhtemelen yayınlanmak üzere daktilo edildiğini ve yazarın tashihinden geçtiğini ifade etmektedir [71]. Ancak yazma nüshadan bahsetmemektedir. Bize göre de 1930 yılında yazma olarak oluşturulan kitap; 1935 yılında basılmak üzere daktilo edilmiştir; ancak kitap daha sonra, bilmediğimiz bir sebep dolayısıyla basılamamıştır.

---

67. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Dersi Muhtırası,** vr.1a.
68. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., vr.1a.
69. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. vr. 1a.
70. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Kaideleri,** s.92.
71. Atilla Şentürk, a.g.e. s.74.

e) Muhtevası:

Eser, biraz önce de ifade ettiğimiz gibi, edebî şekiller ve edebî sanatları içeren bir muhtevaya sahiptir. Eser üzerindeki çalışmamızda şu ana başlıkları tesbit etmiş bulunuyoruz:

Edebiyât, nesr, nazm (vr 1b-2a)

Şiir (vr 2b-3b)

Vezn (vr 3a-3b)

Kafiye (vr 3b-4a)

Seci' (vr-4b)

Hece (vr-4b)

Durak ve Takti' (vr 5a)

Parmak Hesabı Vezinler (vr 6a-11a)

Aruz Vezni (vr- 11b-22a)

Divân Edebiyatımızda Kafiye (vr -22b - 24b)

Hakikat, Mecaz, Kinâye (vr - 24b - 27a)

Teşbih, Tenbih, İsti'âre (vr - 27a - 32b)

Kinâye ve Tevriye (vr - 32b - 33a)

Tâ'riz, İstihza ve Tehakküm (vr - 33a - 33b)

Bedi'î Sanatlar (vr - 34a - 43b)

Nazm Şekilleri (vr - 44a - 48a)

Divân Edebiyatında Nazım Şekilleri (vr -48a - 75b)

f) Nüshaları:

Eserin el yazması tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Fethi Sezai Türkmen 154 numarada kayıtlı olan nüshadır. Araştırmalarımızda eserin yazma olarak başka bir nüshasına rastlayamadık. Ancak aynı bölüm 135 ve 136 numarada "Edebiyat Kaideleri" adıyla kayıtlı (136 numara 135 numaranın 2. Karbon nüshası) ve müellifin tashihinden geçmiş olan daktilo edilmiş nüshalar mevcuttur.

Nüshaların özellikleri şöyledir:

1- İst. Süleymaniye Ktp. Fethi Sezai Türkmen Bl. No: 154

Cilt: Sırtı siyah bez, mukavva cilt ve dikişli

Yazı: Dikdörtgen, mavi renkli desenli çerçeve içinde düz beyaz çizgisiz kağıt üzerine mavi mürekkeple rika yazı. Müellif nüshası.

Vr. Sayısı: 75. Her iki yüz kullanılmış. Sondan 10 varak boş.

Ölçüleri: 208x129 (135x75)

Satır Sayısı: 10

İstinsah Tarihi: 1930 (vr 1a)

Başı:
افندیلر، بو سنه تورك ادبیاتی اوقویاجقسکز، تعقیب ایده جکمز کتاب
آلتنجه یه قادر نوط اولارق بعضی شیلر یازارسه ق
(vr. 1a)

Sonu:
مثنوی اولارق مختلف موضوعلره دائر یازیلمش اثرلردن اصل کتابکزده
نمونه لر گوسترلمش اولدغندن بن ده آیریجه مثال ایراد ینه لزوم گورمه دم
(vr. 75 b)

2- İst. Süleymaniye Ktp. Fethi Sezai Türkmen Bl. No: 135-136

Bu nüshalar şu özelliktedir:

Sırtı siyah müşamba, lacivert cilt kağıdı ile kaplı mukavva ciltli; 320x235 (270x180) ebadında, daktilo ile yazılmış sayfalar ambalaj kağıtları üzerine yapıştırılmış, 92 sayfa, 29 satır.

12. Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Ta'birler:

a) Genel Bilgiler:

Edebiyat Lugatı isimli eserini yayınlayarak edebî ürünlerin doğru bir şekilde anlaşılması yönünde önemli bir hizmet ifa eden Tâhirü'l-Mevlevî, dilin yozlaştırılması ve bozulması çalışmalarına karşı da sessiz kalmamış ve kalemini doğru bildiği yönde kulanmıştır. İşte müellifin bu tür bir gayreti sonucu meydana getirdiği "**Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Tabirler** adlı bu eser, Türk Dil Kurumu tarafından neşredilen **Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü** [72] adlı kitabı tenkit için yazılmıştır.

Bu kitabın adı yazarın eserleri listesinde sadece bir yerde ve Dil Kurumunun Uydurdukları Ta'birlere Dâir [73] şeklinde geçmektedir. Dr. Atillâ Şentürk'ün araştırmasında [74] da kısa bir tanıtımı bulunan eserin iki adet yazma nüshası mevcuttur. Bu nüshalardan biri İstanbul Ragıb Paşa Kütüphanesi 4112 numarada kayıtlı; diğeri ise Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. 111 numarada kayıtlı **Edebiyat Istılahları** adlı yazmanın 448-522 varakları arasındadır.

Tâhirü'l-Mevlevî hazırladığı bu eseri **İslâm'ın Nuru** [75] mecmuasında tefrika etmek istemiş fakat ömrü yetmediği için bu iş tamamlanamamıştır. Müellif, ayrıca **İslâm Yolu** dergisinde yazdığı bir makalede [76] Türk Dil Kurumunu, Türkçe için bir afet olarak nitelemiş ve hazırladıkları bu sözlüğün tariflerinin yanlış olduğunu ve edebî zevkten uzak olduğunu ifade ederek:

---

72. **Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü,** Türk Dil Kurumu, Ank. 1948.
73. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** Ön kapak içi.
74. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.75-76.
75. **İslâm'ın Nuru,** S.1, Receb 1370/20 Nisan 1951, s.37 ve S.16 , Zilkâde 1371/1 Ağustos 1952, s.38-39.
76. Tâhir Olgun "Garibeler Mecmuası", **İslâm Yolu,** S.2, 1 Nisan 1951, s.12.

Türkün edebî zevkine uymaz bu terimler

Onlarla nezih şiirimiz elbette geriler

beytiyle duygularını dile getirmiştir.

b) Yazılış Gayesi:

Tâhirü'l-Mevlevî kitaba yazdığı mukaddimede "Şu Risaleyi Niçin Yazdı mı?" başlığı altında eseri yazış gayesini kendisi şu sözlerle açıklamıştır:

" Şu Risâleyi Niçin Yazdım?

Bütün 'ilmi ıṣṭılaḥlar için Dil Kurumu tarafından Türkçe muḳâbil bulunduğu yaḫûd bulundurulduğu gibi edebî ta'birler için de karşılık olarak uydurulan sözleri ḥâvî bir sözlük çıkarıldı.

Vaḳtiyle edebiyât ile biraz meşġûl olduğum için o eski merâk sevḳiyle "Edebiyat ve Söz Ṣanʿatı Terimleri Sözlüğü"nü gözden geçirdim. İçindeki ta'birlerin ġarîb ve ta'riflerin çok eksik olduğunu esefle gördüm. Çince, Japonca, Sanskırıtçe bâzı kelimeler alındığı halde 'Arapça ve Acemce ta'birlerin değiştirilmesine lüzûm görülmüş, ġarbî ba'zı ıṣṭılâḥlar 'aynen ḳabûl edilmiş.

Uydurulân terimlerin 'âhenksizliği, eskilerin edebî zevḳini tırmalayacak derecede olduğu kadar ta'riflerin çetrefil bir ifâde ile eksik ve yanlış yapılmış olması da yenilere bir şey öğretmeyecek bir ḥalde bırakılmış. Onun için kimseyi tahtı' emeliyle değil, maḥżâ Türk edebiyâtına ḫizmet fikriyle bir kaç söz söylemeye mecbûr oldum. Sözlükteki 900 terimin ta'riflerinden anlayabildiklerime dâir ba'żı sözler söyledim." (vr.1a)

c) Yazılış Tarihi:

Eserin her iki nüshasının birinci varaklarında ki mukaddimenin sonunda yer alan "1 Mayıs 1950" tarihi bize, bu çalışmanın yazarın vefatından yaklaşık 1 yıl önce yapıldığını göstermektedir.

d) Muhtevası:

Alfabetik bir şekilde hazırlanan bu çalışmada, A harfinden başlıyarak Z harfine kadar yanlış olarak tesbit edilen terimler tek tek ele alınarak doğru kabul edilen tarifleri verilmiştir. Yer yer terimlerin Fransızcaları da yazılmıştır. Açıklanan terim sayısı 150'dir.

Tâhirü'l-Mevlevî bu eserini şu beyitle bitirmiştir:

"Takılmış olsaydı bilgiden gözlük

Böyle yazılmazdı edebî sözlük [77] *vr. 81a*

---

77. Süleymâniye nüshasında bu beyit şöyledir:
Takılmış olsaydı 'irfândan gözlük
Böyle yazılmazdı elbette sözlük" (vr. 72a)
Ragıb Paşa nüshasında "irfan" ve "elbette" kelimelerinin üstleri çizilerek "bilgiden" ve "edebi" kelimeleri yazılmıştır.

e) Nüshaları:

İst. Ragıb Paşa Ktp. No: 4112

Cilt: Sırtı lacivert bez, sarı mukavva kapaklı

Yazı: Kırmızı mürekkeple çerçevelenmiş, kareli kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika, müellif hattı.

Vr. Sayısı 81.

Ölçüleri: 235x160 (190x110)

Satır Sayısı: 18-20

İstinsah tarihi: 1 Mayıs 1950

Başı:

اسکیدن بر مؤلفك یازدیغی براثری دیگر بری ایضاح ایده‌ر بونی یاپانه
(شارح) یاپدیغنه ده (شرح) ده نیلر شرح ایدلن اثره ده (متن) - (vr.2a)

Sonu:

خلاصه اولارق دییه جکم که:
طاقیلمش اولسه یدی عرفاندن گوزلك
بویله یازیلمازدی البته ادبی سوزلك (vr.81a)

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 111

Cilt: Sırtı kahverengi deri, desenli mukavva kapaklı

Yazı: Etrafı çerçeve çizilmiş çizgili kağıtlara, siyah mürekkeple yazılmış rika yazı.

Vr. sayısı: 72

Ölçüleri: 270x185 (200x145)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

اسکیدن بر مؤلفك یازدیغی بر أثری دیگر بری ایضا ایده‌ر، بونی یاپانه
(شارح) یاپدیغنه ده (شرح) ده نیلر شرح ایدیلمش اثره (متن) (vr.1a)

Sonu:

خلاصه اولارق دییه جکم که:
طاقیلمش اولسیدی عرفاندن گوزلك
بویله یازیلمازدی البته سوزلك (vr.72a)

13. Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebiyat tarihimizle ilgili bir dizi araştırmalarından oluşan bu eser içinde yer alan araştırmaların tamamı, ya müstakil kitap olarak ya da makaleler halinde neşredilmiştir.

Eserde yer alan araştırmaların matbu hale getirilmiş olan kısımlarını yazarın matbu eserleri kısmında genişçe ele alacağız. İncelediğimiz bu eserin tek yazma nüshası Süleymaniye Ktp. F.S.T. 80 numarada kayıtlıdır. Bu nüshada yer alan araştırmalar şunlardır:

Fuzulî Leylâ ve Mecnunu Niçin Yazmıştı? (vr. 1a-17b)

Fuzulî Leylâ ve Mecnunu Kimin Adına Yazmışdı? (vr. 18a-27a)

Bengü Bâde Neden Bahs Eder? (vr. 29a-41a)

Fuzulî'nin Şikâyet-Nâmeyi Gönderdiği Nişâncı Kimdi? (vr. 42a-50a)

Yine Fuzulî'nin Nişancısı Hakkında (vr. 51a-55a) (78)

Şâir Bâki'nin Üstad Zâtî ile İlk Görüşmesi (vr. 59a-72a) (79)

İskender Çelebi: Bir Şâ'irin Kahramanlığı (vr. 73a-79a) (80)

Enbârî'nin (İbn-i Bakiyye) Hakkındaki Mersiyyesi (vr. 80a-83a)

Şeyhi ve Harnâmesi (vr. 83b-101a) (81)

Fuzulî'nin Ba'zı Eserleri Hakkında Buluşlar (vr. 102-117b)

Pencere Önünde Târihî Bir Gezinti (82)

Pencere Önünde Hayalî Bir Gezinti (vr. 118-a-129a)

Şeyh Gâlib'in 26 Yaşında Tertip Ettiği Hangi Divândı (vr. 129b-130a) (83)

Sultân Ahmed Çeşmesi'nin Tarihi (vr. 130b-135a) (84)

b) Nüshası:

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No:80

Cilt: Siyah meşin cilt, dikişsiz formalar halinde

Yazı: Sarı ambalaj kağıtlarına siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 135

Ölçüleri: 250x175

Satır sayısı: Muhtelif

---

78. Buraya kadar olan kısım **Fuzulî'ye Dâir** (İst. 1936) adıyla kitaplaşmıştır.
79. **Yücel,** S.6, Temmuz 1935, s.17-19 ve 32 ve 33 ve **İslâm Yolu** dergisinde 13 Safer-1369/24 Kasım 1949 ile 27 Safer 1369/15 Aralık 1949 tarihleri arasında çıkan 60-63 sayılarda 4 bölüm olarak tefrika edilmiştir.
80. **Çığır,** C.V. S.56, İkinci Teşrin 1937 s.71-72 ve **İslâm Yolu,** 10 R. Evvel 1369/29 Aralık 1949 ile 22 R. Ahir 1369/9 Şubat 1950 tarihleri arasında çıkan 65-71 sayılarda 4 bölüm olarak tefrika edilmiştir.
81. Edebiyât Tarihimizde Araştırmalar serisinin son kitabı olarak **Germiyahlı Şeyhi ve Harnamesi** (Giresun 1949) adıyla yayınlanmıştır.
82. **Yücel,** Temmuz 1936 ile Birinci Kanun 1936 tarihleri arasında çıkan 17-22. sayılarda 5 bölüm olarak tefrika edilmiştir.
83. **Çığır,** C.VI. S.70, 1. Teşrin 1938, s.154-155
84. **Bilgi Yurdu,** S.9,1 Temmuz 1937, s.279-283.

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı: فضولی (لیلی و مجنون) منظومه سنی نیچین یازمشدی؟
"تورك ادبیاتنه دائر منظوم بر مخطره" آدلی ده گرسز کتابمده ۱۰/۱۷ نجی
عصردن بحث ایدرکن دیمشدم که : (vr.1a)

Sonu: چشمه ده قایی جوارنده بولوندیغی وآلتین، گوموش یالدیزلی طاشلر
ایله صو ویردیگی ایچین شاعر اونی گوموش سقالرینه بکزه تمش (vr.135a)

14. Garb Edebiyatına Dâir Manzum Bir Muhtıra:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra** (85) adlı matbu eserine zeyl olarak hazırlamış olduğu bu eser; 13-19 asırlar arasındaki İngiliz, İtalyan, Alman, Fransız edebiyat tarihi ve edebiyatçılarını manzum olarak anlatmaktadır.

Eserin ismi kapakta, **Garb Edebiyatına Dâir Bir Muhtıra** şeklinde belirtilmiş, 1. sayfada ise "19. Asrın Yarısına Kadar" ifadesi ismin başına getirilmiştir. Kaynaklarda ise eserin ismi **Manzum Bir Muhtıranın Zeyli** şeklinde geçmektedir. (86)

Eserin yeni harflerle daktilo edilerek, müellifin tashihinden geçmiş olan üç nüshası Süleymaniye Ktp. F.S.T. 138-139-140 numaralarda kayıtlıdır. 285x210 ebadında, 36 sayfa olan eserin bitiriliş tarihi 18 Şubat 1937'dir (s. 36).

15. Hallâc-ı Mansûr'a Dâir:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin konusu tasavvufî olan bu biyografi türü çalışması, tasavvuf tarihimizin, hakkında çok konuşulan şahsiyetlerinden Hallâc-ı Mansur (857-922) (87)'un hakkındaki şüpheleri bertaraf etmeyi amaçlayan bir eserdir.

Müellif bu eserini hazırlarken İbn-i Hallikan'ın Vefeyatü'l-Ayan'ı; Mevlana Câmi'nin **Nefehâtü'l-Üns**'ü gibi kaynaklardan faydalanmıştır (vr. 2a) Eserin tek yazma nüshası Millet Kütüphanesi Şer'iyye 1397 numarada kayıtlıdır. (88) Bu nüsha Mustafa Nûri b. Mehmed Şâkir tarafından istinsah edilmiş olup, (89) araştırmalarımızda eserin başka bir nüshasına rastlıyamadık. Bu eserin adı müellifin kendi verdiği listelerde (90) ve Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun verdiği listede (91) geçmemektedir.

---

85. **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra**, İst. 1931.
86. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** Ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.10.
87. İskender Pala; **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,** s.204-205.
88. Bu nüshanın bir tanıtımı, **İstanbul Kütüphaneleri Tarih Coğrafya-Yazmaları Katologları**, Biyografiye Ait Diğer Eserler cüz. 8, s.715'de yapılmıştır.
89. "14 Şubat 1945 Yazan Mustafa Nuri b. Muhammed Şâkir" (vr.12a)
90. Bkz. Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, Ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr.7a-8a.
91. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.

b) Yazılış Gayesi:

Eserin yazılış gayesi yukarıda da açıkladığımız gibi Hallâc-ı Mansur hakkındaki şüpheleri gidermektedir. Müellif esere yazdığı önsüzde bu amacını şöyle açıklamıştır:

"Lutfunuñ minnetdârı ve emrinin mutâva'atkârı bulunduğum pek bir muhterem bir zâtıñ talebi üzerine şu satırları yazıyorum. Maksadım: Şehîd-i mağfûr Hüseyin el-Hallâc b. Mansûr'a dâir bildiğim kadar ma'lûmât vermek ve bâzılarınca Veliy-yi Müşarun İleyh hakkındaki şübühâtı gidermekdir..." (vr. 1a)

c) Yazılış Tarihi:

Eserin yazılış tarihi ile ilgili olarak önsüzün sonunda şu kayıt vardır: "1 Şubat 1945 Tâhirü'l-Mevlevî Olgun" (vr. 1a)

Bu kayıttan eserin yukarıdaki tarihte yazıldığını anlıyoruz.

d. Muhtevası:

Eser üzerinde yaptığımız incelemede şu başlıkları tesbit etmiş bulunuyoruz:

Hallâc-ı Mansûra Dâir (Mukaddime) (vr. 1a)

Hallâc-ı Mansûr Kimdir? (vr. 1b-2a)

Hallâc-ı Mansûr Nasıl İ'dam Edildi (vr. 2a-6b)

Ene'l-Hak Diyen Yalnız Mansûr Değildi (vr-6b-8a)

'İlmin Nev'ileri ve 'İlm-i Ledünnî (vr. 8a-9b)

Kurb (vr. 9b-11a)

Hallâc'ın Katline Aşıl Sebeb Ne İdi? (vr. 11a-12a)

e) Nüshası:

İst. Millet Ktp. Şer'iyye Bl. No:1397

Cilt: Sırtı siyah bez, vişnerengi mukavva kapaklı.

Yazı: Beyaz çizgisiz kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika yazı.

vr. sayısı: 12

Ölçüleri: 210x150 (175x115)

Satır sayısı:15-17

Müstensih: Mustafâ Nuri b. Muhammed Şâkir

İstinsah tarih: 14 Şubat 1945 (vr. 12a)

Başı:

بسم الله الرحمن الرحيم . الحمد لله رب العالمين وصلى الله على اعرف الأنبياء
والمرسلين وعلى آله وصحبه اجمعين . اللهم اجعل لى لسان صدق (vr.1a)

Sonu:

بو اشيك سببنى وكيمك مرادى اولديغنى بيلييورم ، فقط اطاعت
ايدييورم ديمشدى . ١٤ شباط ٤٥ يازان : مصطفى نورى بن محمد شاكر
(vr.12a)

16. Hitabet Dersleri:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin 1340 (1924) yılında medreselerin tamamen kapatılması üzerine açılan İstanbul İmam Hatip Lisesi'nde okuttuğu hitabet dersi için hazırladığı bu eser, bir ders kitabıdır.

Bukitabın ismi ne müellifin verdiği listelerde [92] ne de Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun vediği listede [93] geçmektedir. Dr. Atilla Şentürk müellifle ilgili yaptığı çalışmada bu kitap ve iki nüshası hakkında kısaca bilgi vermiştir [94]. Ancak Atilla Şentürk de aynı kitabın F.S.T. 178 numarada kayıtlı olan nüshasından bahsetmemiştir; biz bu nüshanın özelliklerini de bu çalışmamızda belirteceğiz.

Tâhirü'l-Mevlevî yayınlanmış olan hatıratında, İmam Hatipte hitabet dersinde okutmak için, Mısır'da Ezher Üniversitesi'nde okutulan **Sebilü'l-Hikme** ve Mithat Cemal Kuntay'ın **Hitabet Dersleri** adları kitaplarından faydalanarak bir eser hazırladığını ve eserin "Hitabet-i Diniye" ve "Hitabeti Umumiye" olarak iki kısımdan oluştuğunu anlatıyor [95]. Müellifin adını vermeden özelliklerini anlattığı risale bizim incelediğimiz nüshanın özellikleri ile çok yakın benzerlikler taşımaktadır. Kanaatımızca müellifin hatıratında yazmaya başladığını ifade ettiği risale incelediğimiz **Hitabet Dersleri** adlı bu eserdir.

Kitabın tam adı "İmâm ve Hatip Mektebinde Hitâbet Dersleri" şeklinde iç kapakta geçmektedir.

Kitapta yer alan şu ifadeler açıkca,ders kitabı olarak hazırlandığını ve İmam Hatipler de okutulduğunu ortaya koymaktadır:

"Efendiler! Ma'ârif vekâleti, İmâm ve Ḫatîb yetiştirmek için açdığı bu mektebin proğramına bir de ḫitâbet dersi koymuş, tedrîsini 'uhde-i 'âcizâneme tevcîh etmiş" (vr. 1a)

Eserin İstanbul Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. Bl. 173-174-177 ve 178 numaralarda kayıtlı dört nüshası mevcuttur. Bu nüshalardan üç tanesi **"Hitabet Dersleri"** adını taşımakta yalnız 174 numarada kayıtlı nüsha kitabetin umumi kısmı olan kürsi hitabetiyle ilgili askeri lisede hoca iken verdiği bir konferanstan oluştuğu için **Konferans** adını taşımaktadır [96].

İki kısımdan oluşan F.S.T. 173 numarada kayıtlı tam hüshanın birinci kısmı 78, ikinci kısmı ise 44 varak olarak ayrı ayrı numaralanmıştır.

---

92. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, **Dinî Tarihî Edebî Makaleler "Hayatım"**, s.7-8.
93. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.
94. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.83-84.
95. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s. 133.
96. F.S.T. 174 numarada kayıtlı olan **Konferans** adlı eserde, hitabetle ilgili bu konferanstan başka, 1931 yılında Maltepe Askeri Lisesi mezunlarının yapacakları müsamerede talebeler tarafından oynanmak için hazırlandığı ifade edilen (vr. 21a) "İrfan Hocanın Sergüzeşti" adlı bir oyun ve 22 K.Sâni 1932 tarihinde Kuleli Askeri Lisesi'nde müellifin verdiği "Dilimizin İlk Lugat Kitabı Hakkında Bir Konferans" başlıklı konferans yer almaktadır.

b) Muhtevası:

Eser hitabet konusunu dinî ve umumî hitabet olarak iki kısımda incelemektedir. F.S.T. 177 numarada kayıtlı nüsha asıl nüshanın dinî hitabetle ilgili birinci kısmını içine almaktadır. Aynı bölüm 178 numarada kayıtlı olan nüsha ise eserin sadece baş tarafından oluşan (9 vr.) eksik bir nüshadır.

Bu eserin muhtevası ile ilgili olarak müellifin şu ifadeleri de bize bilgi vermektedir:

"Binâen 'aleyh dersimiz" dinî ve ictimâî ḫitâbet" diye ikiye ayrılacak birinde ve evvelce "minber" diğerinde ve muaḫḫaran "kürsi" ḫiṭâbetinden baḥs olunacakdır" (vr. 1a)

Yapmış olduğumuz incelemede eserin muhtevası ile ilgili olarak şu başlıkları tesbit ettik:

Mukaddime (vr. 1a)

Birinci Kısım Ḫiṭabet-i Diniye (Minber Hitâbeti)

Ḫiṭâbetin ta'rifi, maḳṣadı, ġayesi. (vr. 2a)

Ḫiṭâbet Tarihçesi (vr. 3a-42a)

(Bu başlığın altında Eski Yunan, Roma, İslâm Öncesi Arap ve Sonrası Arap hitabeti, Hz. Peygamber'in hitabeti ve Veda hutbesi, Mescid-i Nebî'de minber inşası, ashab-ı kiramın hutbeleri işlenmiş ve örnekler verilmiş.)

Cum'a Hutbesi, Hutbenin şartları - Sünnetleri (vr 43a-47a)

Bayrâm Ḫuṭbesi (Ramażan ve Ḳurban) (vr. 47a-53a)

Dinî Ḫuṭbelerde Lisân (vr 53a-55a)

Nikâḥ Ḫuṭbesi (vr 56a-59a)

Cenâze Ḫuṭbesi (vr. 50a-62a)

Telḳîn (vr. 63a-64b)

Mev'ize ve Vaaż Numuneleri (vr. 65a-78a)

İkinci Kısım İctimâî Ḫiṭâbet (Kürsi Ḫiṭâbeti) (97)

Muḳaddime (vr. 1a)

Nuṭḳun Envâ'ı (vr. 2a-3a)

Ḫiṭâbetde Edebiyât (vr. 2a-7a)

Kelimede Gözetilecek Cihetler (vr. 7a-11a)

İrticâl ve İstihḍâr (vr. 11a-18b)

Ses (vr. 19a-23a)

97. Bu ikinci kısmın hazırlanışında ana kaynak Mithat Cemal Kuntay'ın **Hitabet Dersleri** adlı eseri olmuştur. (vr. 1a Mukaddime)

Nutka Başlarken Korku (vr 23a-26b)

Nutukların Erkanı (vr.27a-39a)

Hatibin Tavrı (vr. 40a-44a)

c) Yazılış Tarihi:

Eserin yazılış tarihi ile ilgili eser üzerinde bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak yazarın hatıratında yeni açılan İmam Hatip mekteplerinde bu kitabı okutmak için hazırladığını belirtmesi, eserin yazılış tarihi ile ilgili olarak bize ipucu vermektedir. Çünkü 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisât kanunu ile medreseler kaldırılarak bunların yerine İmam Hatip Mektepleri açılmıştır.

d) Nüshası:

Eserin Süleymâniye Kütüphanesi'nde anı bölümde bulunan dört nüshasının özellikleri şöyledir:

1. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 173.

Cilt: Sırtı ve köşebentleri lacivert cilt bezi ile kaplı mukavva kapaklı.

Yazı: Siyah ve mavi mürekkeple 1. kısım çizgisiz kağıtlara (vr. 1-77), ikinci kısım kareli kağıtlara yazılmış rika müellif hattı

Vr. sayısı: 78+44

Ölçüleri: 190x130

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

خطابت « خطبه ایراد ایله مك » دیمکدر . خطبه ایسه خطبدن اولمغله
فی الاصل متکلم ومستمع آراسنده اولان کلامدن عبارت (vr.2a)

Sonu:

شوراسی ده بیلینمه لیدرکه اشارتلر وحرکتلر، تدرسی ویکلنن نتیجه سی
دکل آنجاق طبیعت محصولی اولمالیدر. (vr.66a)

2. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:174.

Cilt: Siyah bez sırtlı, kahverengi mukavva kapaklı

Yazı: vr. 1-20 arası tek taraflı olarak, 21-28 arası çift taraflı olarak sarı çizgisiz kağıtlara, 29-37 arası muhtelif ebattaki kağıtlara yazılarak sarı çizgisiz kağıtlara yapıştırılmış, hepsi siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

vr. sayısı: 37 (20+8+9)

Ölçüleri: 255x180

Satır Sayısı: 15-16

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:
افندیلر، سز ده تقدیر ایده رسکز که گرك مفتشلك مقام عالیسی،
گرك مدیریت موقع والاسی دائما وهرصورتله استفاده کزه (vr.1a)

Sonu:
سوزه باشلارکن عرض ایتدیگم عفو ومسامحه رجاسنی تکرار ایده رم.
معروضاتمی لطفاً دیکله مك نزاکتنی گوسترمش اولاره ده تشکراتمی تقدیم ایلرم
(vr.37a)

3. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 177

Cilt: Ciltsiz dağınık.

Yazı: Mavi ve siyah mürekkeple çizgisiz sarı kağıtlar üzerine yazılmış rika müellif hattı.

vr. sayısı: 71

Ölçüleri: 110x230

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:
خطابت «خطبه ایراد ایله مك» دیمکدر. خطبه ایسه خلقه مواجهه سنده
سویله نیلن سوزدرکه بوکا (خطابه) ده تعبیر ایدیلر (vr.2a)

Sonu:
اول امرده کتب معتبره یه مراجعتله تدقیقاتده بولوندقدن صوکرا ایراد
کلامه باشلامالیدرلر، یوقسه بین العوام ده نیلدیگی گبی (السکوت خیرمن
الدیر دیریات) (vr.71a)

4. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 178

Cilt: Ciltsiz defter, kapak yok.

Yazı: Kareli kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı

vr. sayısı: 9

Ölçüleri: 200x130

Satır Sayısı: 19

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:
خطابتك تعریفی، مقصدی، غایه سی:
هر علمك برتعریفی، برمقصدی، برغایه سی واردرکه اوعلمك نه اولدیغنی
نه یاپدیغنی نه تأثیرحصوله گتیردیکنی بیلدیرر. (vr.1a)

Sonu:
دینی خطابتمزك اصلی خطابت عربیه اولدیغی ایچین خطابت دینیه
بحثنده عرب خطباسیله طرز خطابتی حقنده تفصیلات ویریله جکدر (vr.9a)

17. Hulefa-yi Raşidin Devri Hulasa-i Vakayii:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin İslâm tarihi ile ilgili çalışmalarından olan bu eser Hulefa-yi Raşidin denilen dört halife dönemi olaylarını özetle vermeyi hedefleyen bir kitaptır. Ancak kitabın bu nüshasında ilk iki halife dönemi ile ilgili olaylar anlatılıyor.

Bu haliyle eksik olan F.S.T. No: 115'deki bu nüshadan başka aynı bölüm 113 numarada **İslâm Tarihi** adıyla kayıtlı bir başka nüsha daha vardır. 113 numaradaki bu nüsha ise baş tarafından eksiktir. Ancak bu iki nüsha birbirinin mütemmimi olabilecek özellik göstermektedir.

Bu iki eserden ne Tâhirü'l-Mevlevî [98] ne Kemal Edip Kürkçüoğlu [99] ne de Dr. Atilla Şentürk [100] bahsetmiştir. Eserin ismi F.S.T. 115 numarada kayıtlı nüshanın kapağında **Hulefa-yi Raşidin Devri Hulasa-i Vakayii** olarak belirtilmişken; aynı bölüm 113 numarada kayıtlı nüshanın baş tarafı eksik olduğu için isimle ilgili bir bilgiye rastlıyamadık. Ancak kütüphane kayıtlarında bu nüsha **İslâm Tarihi** adıyla geçmektedir.

b) Nüshaları:

Tesbit ettiğimiz iki adet nüsha şu özellikleri taşımaktadır:

1. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 115

Cilt: Ciltsiz, kağıt kapak.

Yazı: Sarı kağıtlar üzerine siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 32

Ölçüleri: 205x140

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

اون برنجی سنهٔ هجریه ربیع الأولینك ۱۲ نجی پازار ایرتسی کونی اوکلدن صوکرا ارتحال پیغمبری وقوع بولمشدی . (vr.1a)

Sonu:

فقط یکی خلیفه قصاصی دیته تحویل ایتدی . بوده اصحاب آراسنده عدم خشنودی یی موجب اولدی . (vr.32b)

2. İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 113

Cilt: Ciltsiz, baştan eksik defter

98. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
99. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11
100. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.61-115.

Yazı: Kareli defter kağıtlarına kırmızı mürekkeple (vr. 52'den sonra mavi mürekkep) rika, müellif hattı.

Vr sayısı: 181 (Baştan 21 varak eksik)

Ölçüleri: 203x123

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

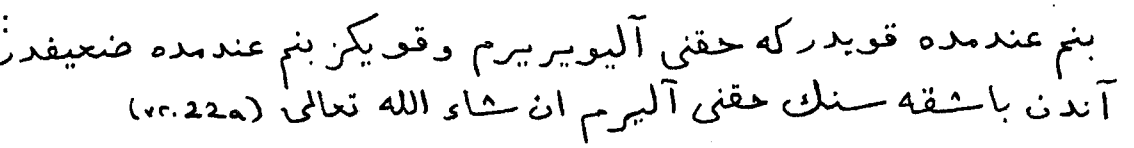

Sonu:

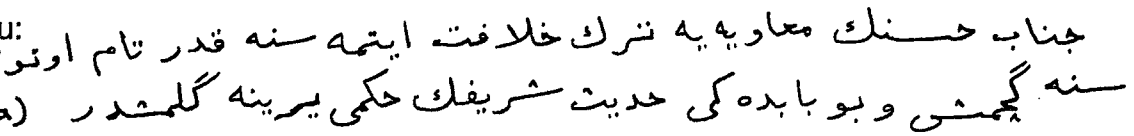

18. İbn-i Kemal'in Yavuz Hakkındaki Mersiyesi:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu eseri, meşhur Osmanlı Şeyhülislâmı ve ilim adamı İbn-i Kemal (1468-1534) [101] tarafından Yavuz Sultan Selim'in 1520 yılında sefer sırasında Çorlu'da vefat etmesi üzerine yazılmış olan mersiyenin şerhidir.

Kemal Paşazade adıyla da maruf olan İbn-i Kemal, Yavuz'un vefatına çok üzülmüş ve bu mersiyeyi yazmıştır. Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin **Tezkireti'ş-Şuara**'sında Yavuz Sultan Selim hakkında bilgi verilirken bu mersiye ile ilgili olarak şunlar yazılmıştır:

"Merḥûm Kemâl Pâşâ Żâdeniñ medḥ-i żât-ı cemillerinde bu ḳıṭ'a-i ġirasi 'ademu'l-'adîl olmuşdu:

'Âz müddetde çok iş itmişdi
Sâyesi olmuşidi 'âlem-gîr
Şems-i 'asr idi 'asırda şemsiñ
Żilli memdûd olur zamanı ḳaṣîr" [102]

Tâhirü'l-Mevlevî, mersiyenin metnini **Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası**'nın 1 Teşrin-i Evvel 1329 tarihli 229 numaralı nüshasından aldığını belirtir [103]. Yazar mersiye ile ilgili olarak da şunları söyler: "Eski şâ'irleriñ ba'żı eşerleri vardır ki, yazıldıkları vaḳit gâyet ḫoşa gitmiş zâman geçdikçe de ḳıymet ve şöhretini muḥâfaẓa etmişdir. O ḳıymetli ve şöhretli eşerlerden biri de İbn-i Kemal'in Yavuz için yazmış olduğu mersiyedir" [104]

---

101. Şeyhülislâm İbn-i Kemal hakkında geniş bilgi için bkz. Ahmet Uğur, **İbn-i Kemal**, Kültür Bakanlığı Ank. 1987.
102. Kınalı-zade Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-Şuâra**, Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ank. 1989, C.I, s.92-93.
103. Tâhirü'l-Mevlevî, **İbn-i Kemal'in Yavuz Hakkındaki Mersiyesi**, vr. 1a.
104. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. aynı yer.

Eserin ismi yazarın kendi tertip ettiği listede **"İbn-i Kemal'in Yavuz Mersiyesi ve Şerhi"** [105] şeklinde, Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun tertip ettiği listede ise **"İbn-i Kemâl'in Selim-i Evvel Mersiyesi ve Şerhi"** [106] şeklinde geçmektedir.

Metin şerhine geçmeden önce yazar bir mukaddime yazmış ve eser hakkında bilgi vermiştir (vr. 1a). Daha sonra İbn-i Kemal'i tanıtmış (vr. 2a-4a) ve Yavuz'un ölümünü anlatmıştır (vr 4a-5a). Varak 5b'den itibaren metin şerhine geçilmiş ve beyit beyit izah edilmiştir. (vr. 5b-22a)

Eserin sonunda yer alan tarihten 1 Eylül 1943'de yazıldığını anlıyoruz (vr. 22a).

b) Nüshası:

Eserin bulabildiğimiz tek nüshası Süleymaniye Kütüphânesi'ndedir. Bu nüshanın özellikleri şöyledir:

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 88.

Cilt: Ciltsiz, kırmızı karton kapaklı

Yazı: Krem renkli kalın çizgisiz kağıtlara mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 22

Ölçüleri: 190x135

Satır Sayısı: 16-18

İstinsah Tarihi: 1 Eylül 1943

Başı:

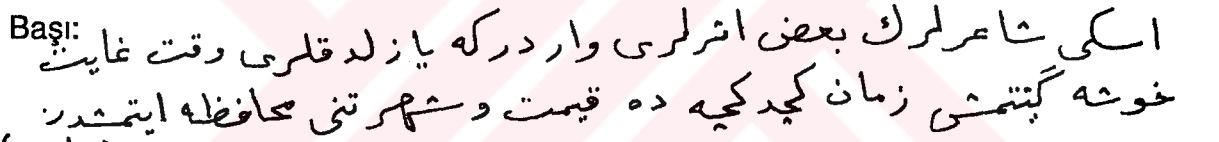

(vr. 1a)

Sonu:

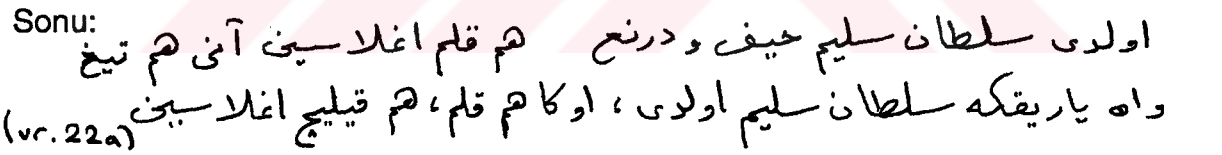

(vr. 22a)

19. İslâm Ansiklopedisi İçin Yazdıklarım:

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin **İslâm-Türk Ansiklopedisi** için yazdığı maddeleri bir araya toplamasıyla meydana getirilen bu eserde 1 harfi ile ilgili yazılmış doksan üç adet ansiklopedi maddesi vardır.

Müellifin de tarih ve edebiyat şubesi tahrir heyeti içinde bulunduğu [107] İslam-Türk Ansiklopedisi; 11 Şevval 1359/12 Kasım 1940 [108] tarihinde yayınlanmaya başlamış ve

105. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
106. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.
107. **İslâm Türk Ansiklopedisi Muhitül Maarif Mecmuası**, C.1. No.4 s.3.
108. Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**'nde bu ansiklopedinin çıkış tarihi olarak 1941 tarihini veriyor (Bkz. a.g.e. s.476).

11 C.Evvel 1943/16 Mayıs 1943 tarihine kadar elli fasikül [109] (1 cilt-798 sayfa) yayınlanmıştır. Bu Ansiklopedinin yayın heyeti Ordinaryüs Prof. İsmail Hakkı İzmirli, Prof. Kâmil Miras, Ömer Rıza Doğrul ve Eşref Edip'den oluşmuştur. Ansiklopedi, Eşref Edib'in sahipliğini yaptığı Asâr-ı İlmiye Kütüphanesi yayını olarak çıkarılmıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu ansiklopedi için yazdığı doksan üç maddeden sadece aşağıdaki onbir madde yayınlanmıştır:

Âbesgün (s.45), Âdile Sultan (s.103), Âfitâbi (s.114), Âgâh (s.139), Âğâh-17 y.y, şairi (s.139), Âgâh Paşa (s.140), Âişe-Ümm-i Ebi Abdullah- (s.209), Âkiletü'l-Ekbad (s.242), Âmül (s.450), Âmm ür-Remâde (s.787), Ârifî Dede (s.787-788).

Müellifin böyle bir çalışmasından ne kendi verdiği listelerde [110] ne de Atilla Şentürk'ün araştırmasında [111] bahsedilmiştir. Bu çalışmanın İst. Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. 169 numarada kayıtlı tek yazma nüshasında doksan üç adet madde mevcuttur ve her birinin sonunda ilgili kaynaklar gösterilmiştir.

Nüsha üzerinde yaptığımız incelemede çalışmanın yazıldığı tarihle ilgili bir kayıt göremedik. Ancak ansiklopedi 1940-1943 yılları arasında çıktığına göre bu çalışma da o yıllar veya tekaddüm eden yıllar içerisinde hazırlanmıştır diyebiliriz.

b) Muhtevası:

Eserin yazma nüshasında onbir tanesi adı geçen ansiklopedide yayınlanmış olan doksan üç adet ansiklopedi maddesi bulunmaktadır. Eserde herhangi bir mukaddime veya başka bir açıklama yapılmadan direk maddeler yazılmıştır. Bu maddeler şunlardır:

ʿÂtike binti Zeyd - ʿAtike binti ʿAbdu'l-Muṭṭalib - ʿÂtike binti'l-Ḫuzâiyyeh (Ümmü Maʿbed) -ʿAmmu'r Remmâde - ʿAmavâs -ʿÂrif Mehdi Pâşâ - ʿÂrif Aḥmed Eflâkî - ʿAḥmed Fasîḥ Dede- ʾÂl - ʾÂbi'l-laḥmi'l - Ġıfârî - ʿİbâyüş Veli - ʾÂdem Dede - 'Arż-i Muḥammed Dede - ʿAbdu'l-ʿAziz Efendi- ʿAbdu'l-ʿAziz Efendi (Kara Çelebi Zâde) Şeyḫü'l-İslâm - ʾÂbaza Meḥmed Pâşâ - ʾÂbaza Şehi 'Âbdâ'r-Begüm - 'Âbe - Ayeh - 'Âbendûn - ʿÂber - ʾÂbi - ʾÂbid - ʾÂb-i İstâde - ʾÂbilü'z-Zeyt - ʾAbilü's - Saḳy - ʾAbilü's-Sûḳ - ʾAbilü'l-Ḳamḥ - ʾÂb-ı Murġân - ʾÂbes gûn- ʾÂbûr - ʾÂbûrî - ʾÂcınḳan - ʾÂcurr - ʿÂcûrrî - ʾÂçıhi - ʾÂdem (a.s.) - ʾÂdem b. ʿAbdu'l-ʿAziz- ʿÂhenk - ʿÂdil Çelebi - ʿÂdile Sulṭan - ʾÂfitâbî - ʾÂgah - ʾÂgah Sırrı Levend - ʾÂgah Pâşâ - ʾÂgahî - ʾÂḫiretlik - ʾÂḫiretlik Ḫânım - ʾAḫî - ʿÂişe Ḥubbâ Ḳâdın - ʿÂişe Semerḳandiyye - ʿÂişe Sittü'l - ʿAyş - ʿÂişe el-Ḳurṭubiyye - ʿÂişe bintü'l-Ḫaṭîb - ʿÂişe bintü Ṭalḥa - ʿÂişe ümmü Muḥammed bintü'l-ʿAdl - ʿÂişe bintü ʿAli - ʿÂişe bintü'l-ʿUcmâ - ʿÂişetü'l-Bâʿuniyye - ʿÂişe bintü Muḥammed bin el-Müncâ -ʿÂişe bintü Muḥammed - ʿÂişe bintü Muḥammed - 'Âişe bintü'n-Nesîf - ʿAişe bintü Yûsuf ed - Dımışḳıyye -ʿÂişe Ümmü Ebi ʿAbdullah - ʿAişe bintü ʿAbdullah-ʿÂbide bintü Muḥammed el-Cüheniyye -ʿÂbidetü'l - Medine -ʿÂdil Giray -ʿÂize bin Sa'id bin Zeyd b. Cündüb el - Muhâribi - ʿÂnâka -ʾÂkiletü'l

109. Agah Sırrı Levend aynı yerde ansiklopedinin kırk sekiz fasikül yayınlandığını belirtiyor. (Bkz. a.g.e. s.476) ancak bu bilgi de yanlıştır
110. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" s.7-8.
111. Bkz. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı Eserleri,** s.61-115

- Ekbâd - ʿÂkif (Amasyalı Muṣṭafa) - ʿÂkif (Anṭakyâlı) - ʿÂkif (Belġıradlı Muḥammed) - ʿÂkif Muḥammed Bey - ʿÂkif Yûsuf Efendi (Şumnulu) - ʿÂkif Ḥasan Efendi - ʿÂkif Luṭfullâh Efendi - ʿÂkif (Enderunlu) - ʿÂkif Muṣṭafa Efendi - ʿÂkif Efendi (Ṭrabzonlu) -ʿÂkif Aḥmed Efendi - ʿÂkif Muḥammed Pâşâ - ʿÂli Efendi - ʿÂli (Beyzâde Muṣṭafa Çelebi) - ʿÂli (Edirneli Ḥüseyin) - ʿÂli Bey - ʿÂlemgîr - ʿÂlemgîr (Ġurre'd-din) - ʾÂl-i Abâ.

c) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 169

Cilt: Sırtı siyah kumaş, lacivert kağıtla kaplı mukavva kapak.

Yazı: Baştan 86 varak kareli kağıtlara, 86. vr. sonrası sarı çizgisiz kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

vr. sayısı: 127

Ölçüleri: 200x130 (167x107)

Satır Sayısı: 19

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

عاتکه بنت زید : (بنی عدی) دن (زید بن عمرو بن نفیل) ك قزی
و (عشرهٔ مبشره) دن یعنی جنته گیره جکلرینی حضرت پیغمبرك مژده له دیگی (vr.1a)

Sonu:

نحن جبریل غدا سادسنا
مصر عیله جبرائیل ده آل عبایه علاوه اولونمشدر ده او منظومه نك
مشار الیه طرفندن سویله نیلمشی اولدیغی ثابت دگلدر (vr.127a)

20. İstanbul'un Eski 'Âdetlerindeñ:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin eski İstanbul sosyal hayatında yerleşmiş bazı örf ve adetleri anlattığı küçük bir risale şeklinde olan bu eser hakkında kaynaklarda bir bilgi yoktur. Yazarın verdiği listelerde [112] ve Dr. Atilla Şentürk'ün araştırmasında [113] adı geçmeyen bu eserin bulabildiğimiz tek nüshası Süleymâniye kütüphanesindedir.

Kitabın içinde yer alan ana başlıklar şunlardır:

Çocuk Sahibi Olmak İçin (vr. 1a)

Çocuğun Erkek mi Kız mı Olduğunun Tahmini (vr. 1a-2a)

Doğururken (vr. 2a-3a)

Göbek Kesilmesi (vr. 3a)

Âl Basmamak İçin (vr. 3a-4a)

---

112. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr. 7-8.
113. Bkz. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.61-115.

Sütünü Almak (vr. 4a-5a)

Hatır Sormalar (vr. 5a-6a)

Nazar Değmemek İçin (vr. 6a)

Rûhiye (Çocuğun yüzünde çıkan çıbanlar) (vr. 6a)

Ad Koyma - Ad Değiştirme (vr. 7a)

Loğusa Hamamı (vr. 8a-9a)

Kırka Basmak (vr. 9a)

Kırkı Karışmak, Kırklamak (vr. 10a)

Süt Çalkalamak - Süt Nine (vr. 11a-12a)

Yürüyemeyen Çocuklar (vr. 12a-13a)

Söyleyemeyen Çocuklar (vr. 13a)

Diş Buğdayı (vr. 13a)

Çürük Dişin Dama Atılması (vr. 14a)

Memeden Kesme (vr. 14a-15a)

Sünnet Olma (vr. 15a-18a) (vr. 19-20 boş)

Mektebe Başlama (vr. 21a-27a)

Lokma (vr. 27a-29a)

Kitap eski İstanbul'un sosyal yaşamını özellikle çocukla ilgili örf-adetlerini öğrenmemiz açısından katkı sağlıyabilecek niteliktedir.

b) Nüshası:

İst. Süleymaniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 74.

Cilt: Ciltsiz

Yazı: Sarı kağıtlar üzerine siyah mürekkeple rika müellif hattı.

vr. sayısı: 29

Ölçüleri: 125x175

Satır Sayısı: 12

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

چوجوغی اولمایانلر، چوجوق صاحبی اولماك ایچین معنوی صایدقلری
بعضی تدبیرلره باشی اورورلردی. ازجمله تربه‌لره قربان گبی (vr. 1a)

Sonu:

سانجاقلرله تکیه‌نك درویشلری ده اشتراك ایده‌رلر، اونلرده
آلهی سویله یوب یوللرده ذکر ایدرلردی. (vr. 27a)

21. Kava'id-i Edebiyye Dersleri:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebiyatla ilgili eserlerinden olup; daha önce tanıtımını yaptı-

ğımız **Edebiyat Dersi Muhtırası** adlı eserinde işlenmiş bazı konuların yanısıra (aruz, parmak hesabı vezinler, tesbih, istiare v.b.) edebiyatta uslup ve belagatla ilgili konuların da anlatıldığı bir kitaptır.

Müellifin ders notlarından oluşan bu eserin adı müellifin eserleri ile ilgili hiç bir listede [114] ve Dr. Atilla Şentürk'ün araştırmasında [115] geçmemektedir. Araştırmamız sırasında eserin Süleymâniye Ktp. F.S.T. 71 numarada **Kavaid-i Edebiyye Dersleri** adıyla kayıtlı nüshadan başka, F.S.T. 70 numarada kayıtlı. **Sanat ve Sanayi-i Nefise** isimli bir nüshasını daha bulduk.

Tâhirü'l-Mevlevî bu eserlerinde edebî bir eserin ruhu sayılan fikir, eserin dış güzelliğini sağlıyan uslub [116], sözü güzel söyleme sanatı olan belagat [117] ve kısımları, edebî sanatlar hakkında bol örneklemelerle bilgi vermiştir. Böylece öğrencilerine edebî zevki aşılamaya ve edebiyat formasyonu kazandırmaya çalışmıştır.

b) Yazılış Tarihi:

Kavâid-i Edebiyye Dersleri, adlı kitapta hangi tarihte yazıldığına dâir bir bilgiye rastlayamadık. Ancak **Sanat ve Sanayi-i Nefise** adlı eserde yer alan şu ifadeler bu eserlerin yazıldığı tarih hakkında bize bazı ipuçları vermektedir.

"Efendiler! Ma'ârif Vekâleti'nin bir ta'mîmi var. Yeni ḥarfleri kolayca okuyup yazabilmeniz için bir müddet bunların taṭbiḳatıyla iştiġal olunmasını emir buyuruyor. Biz de bu emri infâẕ eyleyeceğiz" (vr. 1a)

Bu ifadelerden bu derslerin 1 Kasım 1928 tarihinde yapılan harf inkılabı sonrasında ve muhtemelen 1928-29 ders yılında yapıldığını çıkarmamız mümkündür. Müellif bu tarihlerde Maltepe Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmenidir ve Darüşşafaka'da da edebiyat dersine girmektedir. Bu bilgiler ışığında bu kitapların o okullarda okutulmuş ders notlarından oluştuğunu söylememiz de mümkün gözükmektedir.

c) Muhtevası:

İncelediğimiz iki nüsha muhteva bakımından aynıdır. Ancak konularda takdim ve tehir yapılmıştır. Kitap genel olarak edebiyatta hem muhteva, hem de şekille ilgili edebî sanatları açıklamaktadır [118].

Biz konu başlıklarını **Kavaid-i Edebiyye Dersleri** adlı kitaptan şu şekilde tesbit ettik:

Edebiyâtıñ ta'rifi, maksadı ve gayesi (vr. 1a-3a)

Sanat, Nazm, Nesr, Şiir (vr. 3a-6a)

---

114. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, Ön kapağın içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı** (İst. 1973), s.9-11.
115. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.61-115
116. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı** (İst. 1973), s.45.
117. "Belagat: 1. İyi güzel, pürüzsüz söyleme, uz dillik 2. Sözün düzgün, kusursuz yerinde ve adamına göre söylenilmesini öğreten ilmin adı" (Ferit Develioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, s.102)
118. "Edebî sanatlar manaya ve lafza ait olmak üzere ikiye ayrılır. Manaya ait olanlar; tıbâk, mutâbakat, tezad, müra'cât-i nazir, tenâsüb...., lafzîler ise; cinâs, iştikâk, muvazene, şecir, tersir..." Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı** s.40.

Tarihçe-i Edebiyat (vr. 6a-10a)

Aruz Bahirleri (vr. 11a-20a)

Parmak Hesabı (vr. 21a-24a)

Fikir-His-Hayal (vr. 25a-30a)

'Uslûb ve'Uslûbuñ Envâ'ı (vr. 30a-79a)

Belagat-Me'ânideñ Bazı Mebâhis (vr. 80a-136a)

Sanayi'i-Lafziyye (vr. 136a-146a)

d) Nüshaları:

Yaptığımız araştırmalarda kitabın ayrı adlarla kayıtlı iki nüshasını tesbit etmiş bulunuyoruz. Bu iki nüshanın özellikleri şöyledir.

1. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:71

Cilt: Cildi dağılmış, üst kapağı yok, alt kapak siyah mukavva kapak.

Yazı: Düz çizgisiz kağıtlara siyah ve mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 146 Tek yüz kullanılmış.

Ölçüleri: 195x90 (160x83)

Satır Sayısı: 15

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Başı:

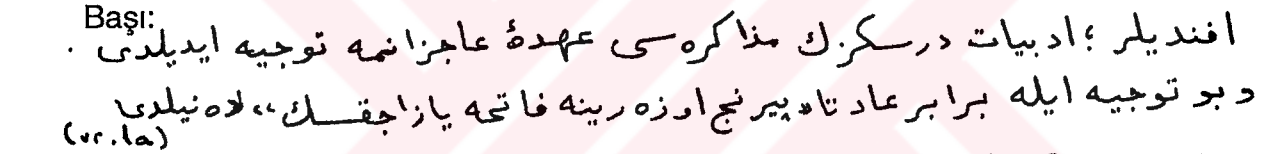

Sonu:

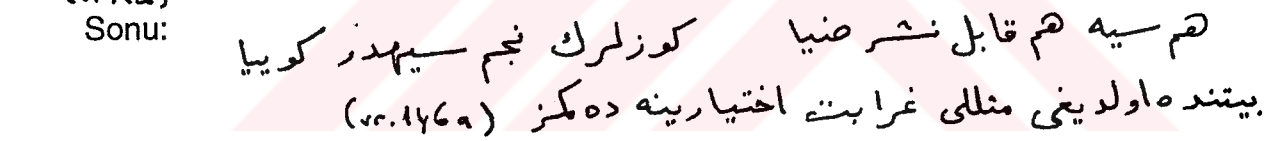

2. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:70

Cilt: Sırtı siyah bez, mavi kağıtla kaplı mukavva cilt.

Yazı: Çizgili defter kağıtları üzerine, çoğunlukla siyah, biraz mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 76 sondan bir varak boş. Bazan çift taraf kullanılmış.

Ölçüleri: 180x130

Satır Sayısı: 18

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Başı:

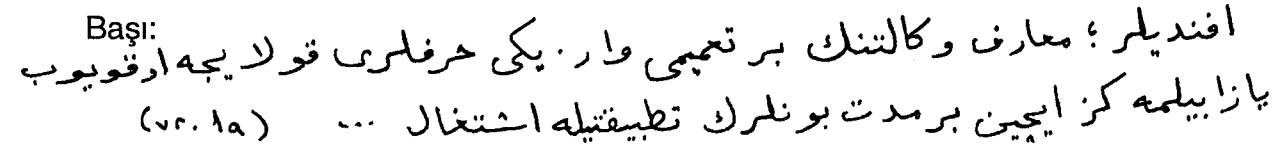

Sonu:

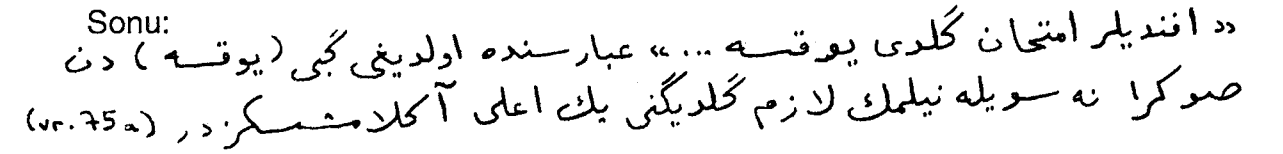

22. Kitabet-i Resmiyye:

a) Genel Özellikler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin ders notlarından oluşan kitaplarından olan bu eser, devletin usul ve teşrifatına uygun bir yazının nasıl yazılacağını anlatmaktadır.

Bu eserin ismi ne yazarın kendi verdiği listelerde [119] ne de yapılan çalışmalarda [120] geçmektedir. Eserin Süleymâniye Ktp. F.S.T. 176 numarada kayıtlı tek yazma nüshasında bu dersin hangi okulda okutulduğuna dair bir kayıt göremedik Ancak müellifin Divân'ının baş tarafında yer alan hal tercemesiyle ilgili varaklarda bulunan bir bilgi, [121] ve ayrıca müellifin medreselerde müderrislik yaptığı tarihleri gösteren bir belgede, 122 Medresetü'l-Kuzat'da 1335-1339 (1919-1923) tarihleri arasında Kitabet-i Remiyye muallimliği yaptığını belirtmesi bizi bu dersin Medresetü'l-Kuzat'da okutulduğu kanaatine sevketmiştir.

Eserin baş tarafında yer alan şu ifadeler de bu çalışmanın ders notlarından meydana geldiğinde şüphe bırakmamaktadır: "Efendiler! Kitâbet-i resmiyye müẕâkere edeceğiz. Kitâbet-i resmiyye (Devletin usul-ı teşrifâtına ve ḳavâid-i mer'iyyesine göre kâtiplik itmek) demektir."(vr. 1a)

b) Muhtevası:

Bu kitap, adından da anlaşıldığı gibi resmî yazışmalarda takip edilmesi gereken hususların neler olduğunu açıklamaktadır. Müellif, giriş mahiyetinde İslâm öncesi ve İslâm sonrası yazışmalarda nelere dikkat edildiğini anlatmış ve Peygamberimizin davet mektupları, halifeler dönemi yazışmaları ve Osmanlılarda yapılan resmî yazışmalardan örnekler vermiştir. (vr. 1a-9a)

Muhteva ile ilgili yer alan diğer başlıklar şunlardır:

Ser levha, Elkâb Muhatabât ve Hatimeler (vr. 10a)

Elkâb (vr. 11a-15a)

Arz-ı Hâl, İstidanâme (vr. 16b-17a)

Havale (vr. 17a-18a)

Derkenâr (vr. 18a-19a)

Tezkire ve Tahrirât (vr. 19a-20a)

Tebligât-ı 'Umumiyye (vr. 20b-21a)

Telgrafnâme (vr. 21a-21b)

c) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 176.

Cİlt: Ciltsiz, kareli defter

---

119. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî "Hayatım" vr. 7-8.
120. Bkz. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.61-115.
121. "Kuzat, İrşâd ve Daru'l-Hilâfe medârisinde de müderrisdi. Birincisinde kitâbet-i resmiyye, ikincisinde Siyer-i Nebi, üçüncüsünde edebiyât okuturdu" (**Divan-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 8b.)
122. **Tâhirü'l-Mevlevî'ye Ait Vesikalar II,** F.S.T. 181/4

Yazı: Kareli defter kağıdına siyah ve mavi mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 21

Ölçüleri: 240x93

Satır Sayısı: 24

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

افندیلر؛ کتابت رسمیه مذاکره ایده جکز. کتابت رسمیه (دولتك اصول
تشریفاتنه وقواعد مرعیه سنه گوره کاتبلك ایتمك) دیمکدر (vr.1a)

Sonu:

دقت واعتنا ایدلمه سی واشبو تحریرات عمومیه نك مرسل نسخه لرنده
لزومی مقدارینك ملحظاته اسراسی توصیه اولونور افندم (vr.21b)

23. Kudemâ-yı Mevleviye:

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin biyografik türdeki çalışmalarından olan bu kitap, 14. y.y. mevlevî şairlerinden olan Ahmed Eflâkî (Ö.1360)nin meşhur eseri Menâkıbul-i Arifin [123] de ismi geçen 114 mevlevi büyüğünün hayatını anlatmaktadır.

Araştırmalarımızda eserin tam bir nüshasını bulamadık. Süleymâniye Ktp. F.S.T. 161 numarada kayıtlı olan müellif nüshası çok eksiktir ve sadece ikinci defterden ibarettir. Dr. Atilla Şentürk eserin istinsah edilmiş tam bir nüshasının kendisinde bulunduğunu söylemektedir [124].

Müellif 2 Ramazan 1363/21 Ağustos 1944 tarihinde Menâkıbu'l-Arifin'i İstinsah ettiği zaman bu eserdeki râvilerin isimlerini not ederek başta Menâkıbu'l-Arifin olmak üzere başka bir iki kaynaktan da istifade ederek "'Kudema-yı Mevleviyye Tarihçesi" vücuda getirmek amacıyla bu şahısların hayatlarına dâir bilgileri 15 Ramazan 1363/3 Eylül 1944 tarihinden başlayarak 11 Şevval 1363/29 Eylül 1944 tarihinde bu eserin müsveddesini bitirmiştir [125].

Eser Mevlevî taihi açısından önemli bir çalışmadır.

b) Muhtevası:

Biz eserin tam bir nüshasını göremediğmiz için Dr. Atilla Şentürk'ün verdiği muhtevayı aynen aktaracağız; kendi incelediğimiz yarım nüshaya da yeri geldikçe işaret edeceğiz [126].

123. Bu eser Tahsin Yazıcı, tarafından tercüme edilmiş ve M.E.B. Yayınları arasında neşredilmiştir.
124. Atilla Şentürk; **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.88. Bizim tezi hazırladığımız sırada bu şahıs Amerika'da olduğu için biz bu nüshayı göremedik.
125. Atilla Şentürk, a.g.e. s.87-88.
126. Atilla Şentürk, a.g.e. s.88-90.

Eserde yer alan şahıslar şunlardır:

Ateş-bâz-ı Veli Şâh Muhammed Hâdim (s.3), 'Alâaddin-i Amasyavî Veled-i Bayram (s.6), 'Alâaddin-i Erzincanî (s.6), 'Alâadin-i Kırşehrî (s.7), 'Alâaddin-i Siryânus (s.8), 'Ahî Ahmed Şâh (s.11), 'Ahi Ahmed Şâh Kazzâz (s.12), 'Ahi Mûsâ-yı Akşehrî (s.15), 'Ahi Muhammed Seyyid Abâdî (s.16), 'Ahi Emir Ahmed Bayburtî (s.16), 'Ahi Nâtur (s.17), Ali Polad (s.17), Ahmet Fakih (s.18), Arab Nuyin (s.19), Aynüddevle (s.19), Bedr Kemâl Horsaf (s.21), Bedreddin-i Ma'denî (s.22), Bedreddin-i Tebrizî (s.22), Çelebi Bedreddin ve Şemseddin (s.24), Mevlânâ Bedreddin-i Şang-i Müneccim (s.27), Çelebi Celâleddin Feridun b. Sipahsalâr (s.27), Mevlânâ Efsâhiddin Mu'sid (s.33), Ekmeleddin Tabîb (s.34), Emir 'Âlim Çelebi (s.37), Emir Alâmeddin Kayser (s.38), Emir Bedreddin Gevhertaş (s.39), Emir Bedreddin Yahyâ (s.40), Emir Celâleddin Karatâyî (s.41), Emir Mu'iddin Süleymân Pervâne (s.44), Pervâne Oğulları (s.51), Emir Necmeddin Dizdâr (s.62), Emir Nureddin Veled Cica (s.63), Emir Tâceddin Mu'tez el-Horasânî (s.64), Emir Tuman Beg (s.66), Evhadeddin Çelebi (s.69), Fâtımâ Hâtun (s.69), Fahreddin-i Âbgermî (s.69), Fahreddin-i Sivâsî (s.74), Fahreddin-i Div-dest (s.70)[127], Fahreddin Lala (s.74), Fahrunnisâ (s.76), Gumaç Hâtun (s.76), Gürcü Hâtun (s.77), Habib Fakih-i Akşehrî (s.77), Hâce Mecdeddin Atabeg (s.78), Hâce Mecdeddin-i Merâgî (s.78), Hâce Kamereddin Nâib (s.81), Hâce Şerefeddin Semerkandî (s.81), Hacu Emire (s.82), Hamzâ-i Nâyî (s.82), Hoşlikâ-yı Konevî (s.82), Hüsameddin Beg (s.83), İhtiyâreddin Fakih (s.86), İmâdeddin Veled-i Kurdî (s.91), İnanç Şücâedin Beg (s.91), Kadı İzzeddîn-i Sivâsî (s.91), Kadı Kürd-i Konevî (s.92), Kadı Necmeddin Taştî (s.93), Kadı Sirâceddin Urmevî (s.94), Kadı İmâdeddin b. Sirâceddin (s.95), Kaluyan (s.95), Kutbeddin-i Şirâzî (s.96), Kemâleddin Kâbî (s.96), Kerimeddin Veled-i Begtimur (s.99), Kemâl-i Kavval (s.99), Kemâl-i Mu'arref (s. 100), Girây-i Büzürg (s.101), Gerâ Hâtun (s.1101), Kira Hâtun (s.103), Kerime Hâtun Binti Şeyh Muhammed Hâdım (s.104), Kimyâ Hâtun (s.105), Mahmûde Hâtun (s.105), Mecdeddin Cendî (s.105, Melike Hâtun (s.106), Nasıreddin-i Tizbâzârî (s.108), Şerefeddin 'Osman Guyende (s. 108), Çelebi Polad Bg (s.110), Sultân Rukneddîn (s.110), Sâyıneddin Mukrî (s.111), Selâhaddin-i Edib (s.112), Selâhaddin-i Maletî (s.113), Sirâceddin-i Mesnevî-hân (s.115), Sirâceddin-i Tatârî (s.117), Şemseddin-i Attâr (s.118), Şemseddin-i Mardinî (s.119), Şemseddin-i Malatî (s.122), Şemseddin-i Mu'allim (s.126), Şeref Hâtun binti Sultân Veled (s.126), Şerefeddin-i Kayserî (s.127), Şeyh Emin Beg Ab-germi (s.128), Şeyh Bedreddin Neccâr (s. 129), Şeyh Bahâeddin-i Bahrî (s.130), Şeyh Bedreddin-i Yavaş-i Nakkâş (s.132), Şeyh Cemâleddin-i Kamerî (s.133), Şeyh Gehvâreger (s.135), Şeyh Haccâc-ı Nessâc (s.135), Şeyh Hâcegî (s. 135), Şeyh 'İzzeddin Köse (s.135), Şeyh Kemâleddin-i Tebrizî el-Hâdim (s.136), Şeyh Mecdeddin Veled-i Çâğâ (s.137), Şeyh Mecdeddin-i Aksarâyî (s. 138), Şeyh Mahmûd-ı Sâhibkıran (s.138), Şeyh Mahmûd-ı Veled-i Neccâr (s.138), Şecâeddin-i Hanâkî (s. 141), Şeyh Sâdeddin-i Mesnevî hân (s.141), Şihabeddin Gûyende (s.142), Tâceddin-i Mutasaddık (s.142), Zekeriyyâ-yı

127. Bizim incelediğimiz F.S.T. 161 numaralı nüsha buradan başlıyor.

Tokâdî (s.143), Zeyneddin 'Abdülmü'min Tokadî (s.143) [128] Eflâkî 'Arifi Ahmed Dede (s.145).

c) Nüshaları:

1. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 161

Cilt: Ciltsiz ve dağınık defter

Yazı: Sarı kağıtlar üzerine yapıştırılmış değişik ebatlı kağıtlara siyah ve mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 79

Ölçüleri: 300x210

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

فخر الدين ديودست :
افلاكى دەدە نك «ملك الأدبا» و «استاد السلاطين» و ينه ايتمه سندن
بو ذاتك اديب، شاعر، وشهرزاده معلمى اولديغى بلى اولويور (vr.80a)

Sonu:

افلاكى دەدە اونك آدينى رحمتله ياد ايتديگى جهتله وفاتى حجرى سكزنجى
عصرك اورتالرينه دوغرو و ٧٥٤ دن اول اولمق لازم گليور (vr.158a)

2. Dr. Atilla Şentürk'ün Elindeki Nüsha

Şentürk kitabında bu nüsha ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

"Eserin sonradan istinsah edilmiş bir nüshası da bende bulunmaktadır. 28x19 (20,5x14,5) ebadındaki 150 vr'lık bu nüsha çizgili beyaz kağıtlara siyah mürekkep kullanılarak nefis bir rika ile yazılmıştır - her varağın tek yüzü kullanılmış- Kırmızı mukavva kapaklı ve altın yaldızlı meşin ciltlidir." [129]

24. Kur'ân ve Mağz-ı Kur'ân:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça'dan tercüme ettiği bu risale, Hind meşayihinden Şah Abdurrahman'ın Mesnevî-i Şerif hakkında yazdığı bir eserdir. Hakkında fazla bilgi bulamadığımız ve hiç bir nüshasına rastlayamadığımız eserin tercümesi ile ilgili Tâhirü'l-Mevlevî'nin düşürdüğü tarihten 1313'de tercümenin bittiğini anlıyoruz ki, bu tarihte mütercim Yenikapı Mevlevihanesi'nde çilededir.

Mütercimin tercümeye tarih olarak düşündüğü beyit şudur:

"Şeş cild-i Meşnevî'den almış da feyż-i 'ünvân
Târiḫ-i cevher olmuş: Ḳur'ân u Maġz-ı Ḳur'ân

1313 قرآن و مغز قرآن " [130]

128. F.S.T. 161 numaralı nüsha buradan bitiyor.
129. Atilla Şentürk, a.g.e., s.88.
130. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 3b.

25. Mantıkî ve Bir Hezeliyyesi:

a) Genel Bilgiler:

Eser, Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebiyat tarihimizle ilgili çalışmalarından biridir. Bu eserde Mantıkî mahlasıyla şöhret bulmuş Ahmed el-Mantıkî b. Molla Zeynüddin el-'Acemiyyü'l-Nahcuvânî (1003-1045) [131]'nin hayatı anlatılmış ve İmam Pendî için yazdığı bir hezeliyyesi açıklanmıştır.

Müellif, eserinin ilk sayfalarında H.11/M.16 asırda şöhret bulan Mantıkî hakkında kaynaklarda çelişen ifadeler olduğunu, bu bilgileri verdikten sonra hayatını yeniden yazacağını ifade ediyor. Bilgilerle ilgili alıntılar ve kaynakları veriyor. (vr. 1a-6a). Daha sonra bu bilgilerdeki eksikliği gidermek için Muhammed el-Muhibbi'nin **Hulasatü'l-Eser fî A'yâni Karni'l-Hâdi 'Aşer** adı eserinden Mantıkî'ye âid kısmın özet bir tercümesini veriyor (vr. 6a-9b). Tâhirü'l-Mevlevî bu bilgileri karşılaştırarak Mantıkî'nin hayatını yeniden yazıyor (vr. 9b-16a). Hayatı kısmını böylece tamamlayan müellif, Mantıkî'nin İmam Pendî Efendi'ye dair yazdığı hezeliyye hakkında bilgi vermiş (vr. 16b-17b) ve daha sonra da "Der Hezel-i Pendî Efendi el-İmam" başlığı ile hezeliyye'nin metnini yazmıştır (vr. 18a-19b). Daha sonra da "İzahı" başlığı ile metin şerhi yapılarak eser tamamlanmıştır (vr. 19b-40a).

Eserin tek yazma nüshası Süleymâniye kütüphanesinde mevcuttur. Kitabın sonundaki "Ḫitâmı 30 Teşrin-i Sâni 944" [132] kaydından bu tarihte eserin tamamlandığını anlıyoruz. Eserin ismi yazarın kendi tertip ettiği listede [133] ve Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun verdiği listede [134] geçmemektedir.

b) Nüshası:

İst. Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. Bl. No:90

Cilt: Ciltsiz, soluk yeşil kartonla kaplı kırmızı mukavva kapak.

Yazı: Çizgili defter kağıtlarına siyah-mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı. Sayfaların her iki yanına mürekkeple çizgi çekilmiş.

vr. sayısı: 40 vr

Ölçüleri: 205x140 (160x95)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: 30 Teşrin-i Sân-i 944 (vr-40a)

---

131. Bkz. **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,** s.276 ve Muallim Nâci, **Osmanlı Şâirleri,** İst. 1307, s.86-91.
132. Tâhirü'l-Mevlevî, **Mantıkî ve Bir Hezeliyyesi**, vr-40a.
133. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
134. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.

Başı: هجری ۱۱، میلادی ۱۷ نجی عصرده شهرت آلمش عالم وشاعرلرمزدن
بری ده منطقیدر. فضیلت وظرافتیله، اوکوز محمد پاشا حقنده که (vr.1a)

Sonu:
(پیوست) قورولق، رطوبتك صندی (دندان) دیشی (مقیم) اوطوران
(دهان) آغز. خنای ۳۰ تشرین ثانی ۹۴۴ (vr.45a)

26. Mecmu'a-i Eş'âr:

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yakın dostu İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal'a hediye ettiği bu mecmuada, şâirin kendi şiirlerinden seçtiği manzumeler yer almıştır. Mecmuanın baş sayfasında eserin ithaf edildiği şahsa hitaben şu manzume yeralmıştır:

Huẓur-ı Feyż-i Maḥmûdu'l-Kemâle
Hazret-i üstâda Tâhir arż ederken şi'rini
Beyti 'âtîyi medâr-ı i'tizâr etdi ḳalem
"Besteem ber yekdiger-i naḫlî zi-hâristân-ı ṭab'
Suy-ı firdevsi berin muştî giyâh 'âvurde em"
25 Nisan 1937 Tâhirü'l-Mevlevî (vr. 1a)

Bu ithafın altında yer alan tarih kaydı eserin istinsah edildiği zamanı göstermektedir. Müellifin eserleriyle ilgili listelerde adı geçmeyen bu mecmua içinde 8 gazel (vr. 3a-11a): 1 koşma (vr. 12a) ve Kuleli Askeri Lisesi 1934 mezunları için yazılmış bir şiir (vr. 13a-16a) yer almıştır. Şiirlerden önce Tâhirü'l-Mevlevî'nin basılmış eserleri ile ilgili bir liste bulunmaktadır (vr. 2a).

Bu mecmuanın bulabildiğimiz tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 2931 numarada kayıtlıdır. Bu nüsha içindeki bir zarfta Tâhirü'l-Mevlevî'nin hal tercümesi ile ilgili varaklar mevcuttur.

b) Nüshası:

İst. Üniversitesi Kütüphanesi T. 2931

Cilt: Sırtı mavi bez, çiçek desenli kırmızı parlak kağıtla kaplı karbon kapak.

Yazı: Çizgisiz beyaz kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 17

Ölçüleri: 210x145

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: 25 Nisan 1937

Başı:
غزل
نه زهر قهردن شکوی، نه جور ناسدن فریاد
شو بی حل قیهٔ چرخه دل حاسدن فریاد (vr.3a)

Sonu: افتخار ایله سین سز کله اوردو
پاشایك پاشاتك سوگیلی یوردی (vr.16a)

27. Menâkıbu'l-'Ârifin'de Münderic "Makâlât-ı Şemsi Tebrizî"den On Fasılın Tercümesi

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tercüme çalışmalarından olan bu eser Ahmed Eflâkî'nin **Menâkıbu'l-Arif**'in adlı eserinden bir bölümün Farsça'dan tercümesidir.

Kitabın adından da anlaşıldığı gibi müellif, Menâkıbu'l-Arifin adlı eserin Şemsi Tebrizi'nin tasavvufî görüşlerinden oluşan on bölümünü tercüme etmiştir. (135) Tercümesi yapılan bu bölümlerde marifet, ariflerin alameti, hikmet, cömertlik, tevazu, sema, heva ve hevese uyma v.b. tasavvufî konular açıklanmıştır.

Bu kitabın adı müellifin eserleri listesinde hiç bir yerde geçmemiş (136) yalnız Dr. Atilla Şentürk'ün araştırmasında (137) çok kısa bir tanıtımı yapılmıştır. Eserin bulabildiğimiz tek nüshaı Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. 60 numarada kayıtlı müellif nüshasıdır. Bu nüshanın sonunda yer alan "12 Temmuz 1947" (vr. 36a) tarihi bize tercümenin bitirildiği zamanı bildirmektedir. Metin içerisinde geçen ayetler hareketlenmiş ve mavi tükenmezle bazı düzeltmeler yapılmıştır.

b) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:60

Cilt: Ciltsiz, yeşil mukavva kapaklı

Yazı: Kareli defter kağıtlarına,siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 36

Ölçüleri: 205x130 (140x85)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: 12 Temmuz 1947

Başı:
مشار الیه حضرتلری برگون مولانانك مدرسه سنده معارفدن بحث ایدییوردی
بویوردی که حق سبحانهٔ تعالی بوتون خلقدن اوچ شی ایستر (vr.1a)

Sonu:
قونیایه گلینجه آرتیق تمییز و تفکره حاجت قالماز. اوراده عادل بر
حکومت واردر. کیمسه کیمسه یه ظلم ایده مز ۱۲ تموز ۱۹٤۷ (vr.36a)

135. Ahmed Eflaki, **Arifler Menkıbeleri** (Çev. Tahsin Yazıcı) MEB. 1966 İst. İkinci Basılış; C.II, 71-91.
136. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** Ön kapak içi ve Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım", vr. 7a-8a
137. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.93.

28. Mısır'daki Abbasi Halifeleri:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin eserleri ile ilgili hiçbir listede [138] adı geçmeyen bu eser; müellifin Ahmet Cevdet Paşa'nın **Kısas-ı Enbiya** adlı meşhur eserinin musahhihliğinini yaptığı sırada hazırlamış olduğu bir risaledir [139].

Bu risale, **Kısas-ı Enbiya**'ya bir ek olarak ve Suyutî'nin **Tarihu'l-Hulefa** isimli eseri kaynak alınarak yazılmış ve Kanaat Kütüphanesi sahibi İlyas Bey'e verilmiş, daha sonrada kaybolmuştur [140].

29. Münâcât-ı Hazreti Mevlânâ Tercümesi:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça'dan tercüme ettiği bu eser, Üsküdar Mevlevî-hanesi'nin son şeyhi olan Ahmed Remzi Dede (ö.1363/1944)'nin **Münâcât-ı Hazreti Mevlana** [141] adlı kitabının tercümesidir.

Ahmed Remzi Dede, Mevlana'nın 6 ciltlik **Mesnevi** adlı meşhur eserini tarıyarak Mevlânâ'nın Allahu Tela'ya kulluğunu arz ettiği münâcâtlarını derleyerek bu eseri meydana getirmiştir [142]. Tâhirü'l-Mevlevî bazı dost ve mevlevî muhiplerinin rica ve teşvikiyle bu eseri tercüme ederek, beyitler içinde telmih edilen ayet ve hadislere işaret etmiş ve yeryer İsmail Ankaravî, Süleyman Çelebi ve kendi şiirlerinden ve Mesnevî'den uygun düşen bazı beyitler ilave etmiştir [143].

Tâhirü'l-Mevlevî'nin eserleri ile ilgili bilgi veren kaynaklardan sadece **Sefine-i Evliya**'da [144] adı geçen bu tercümenin bir kısmı yayınlanmıştır [145]. Eserin bulabildiğimiz tek nüshası Millet Kütüphanesi Şer'iyye 1320 numarada kayıtlı olup, yazar tarafından bu kütüphaneye hediye edilmişdir [146]. Toplam 35 vr (69 sayfa) olan bu nüshanın ilk 8 varağı matbu [147] geri kalan kısmı ise yazmadır. Tâhirü'l-Mevlevî bu eserini hocası ve şeyhinin ruhlarına ithaf etmişdir [148].

---

138. Bkz. **Divân-ı Tahirü'l-Mevlevî,** Ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr. 7a-8a.
Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.61-115.
139. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.58.
140. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s.57-58.
141. "Üsküdar Mevlevî- hânesinin Şeyḫ-i ʿârifi Aḥmed Remzi Efendi birâderimiziñ (**Münâcât-Hazret-i Mevlânâ**)ʿünvanlı bir eşeri (**Maḥfil** mecmuʿa-ı İslâmiyye'si) neşriyâtınıñ ilki olmak üzere ṭabʿ ettirilmişti" (vr. 1a)
142. "Bu eşer-i'âli Meşnevi-i Şerif'iñ müteʿaddid maḥallerinde Cenâb-ı Pir Efendimiziñ barigâh-ı uluhiyyete arż u iʿla eylemiş olduğu tażarruâtıñ mecmuʿunu iḥtiva ediyordu" (vr. 1a)
143. **Münâcât-ı, Hazret-i Mevlânâ Tercümesi,** vr. 1a.
144. Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya,** C.I, 336.
145. Bu tercümenin ilk 50 beyti **Mahfil**'e ilave olarak 16 sayfalık bir forma şeklinde ilave verilmiş, ayrıca **İslâm Yolu** dergisinde 1 Haziran 1951- 1 Ekim 1951 tarihleri arasında 56 beyitlik kısmı yayınlanmıştır.
146. "Mütercim-i eşer Ṭâhirü'l-Mevlevî Beyefendi tarafından Millet Kütübḫanesine ihdâ olunmuştur. 10 Temmuz 1932" (Kitab kapağı)
147. Bu 16 sayfalık kısım **Mahfil** dergisine ilave olarak verilmiştir.
148. "Üstâdım Muḥammed Esʿad ve Şeyḫim Muḥammed Celâlüddin Dede Efendi merḥumlarıñ rûḥ-ı şeriflerine taḳdime-i iḫtirâmımdır" (vr.1a)

Sayfa 62'de (vr. 31b) tercüme bittikten sonra, 63-64'de "Câmi'i Risâle-i Şeyh Remzi Efendi bu münâcât-nâmeye şu beyitlerle hâtime çekiyor" başlığı ile Farsça beyitler ve tercümesi verilmiştir. En son olarak "Hâtime-i Mütercim" başlığı ile mütercimin yazdığı Farsça beyitler ve tercümeleri yer almışdır.

Tercümenin bittiği tarih "Hitâm-ı terceme 25 Ramazan 1343 Cumartesi gecesi ba'des-sahûr" (vr.31b) kaydı ile belirtilmiştir. Bu kayda göre tercüme bu tarihin miladi karşılığı olan 19 Nisan 1925 tarihinde bitirilmiştir.

b) Nüshası:

İst. Millet Ktp. Ali Emiri Şer'iyye 1320

Cilt: Sırtı siyah muşamba, mukavva kapaklı.

Yazı: İlk 8 vr. (16 sayfa) matbu olmak üzere, kareli kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 35

Ölçüleri: 210x140

Satır Sayısı: 18

İstinsah Tarihi: 25 Ramazan 1343

Başı:

مقدمه :
اسکودار مولوی خانه سنك شیخ عارفی احمد رمزی افندی
براده ریمزك (مناجات حضرت مولانا) عنوانلی برأثری (vr.1a)

Sonu:

وصفوت قدیمه سنی بولسون. شو رحمت جلیله ك ده حضرت نبی
وجناب مولوی حرمتنه اولسون آمین (vr.35a)

30. Nedim'in Köşk Kasidesi ve Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın Naziresi:

a) Genel Bilgiler:

Müellifin edebiyat tarihimizle ilgili metin şerhi türü çalışmalarından olan bu eser; Lâle Devrinin meşhur şairi Nedim (Ö.1730)'in Köşk kasidesi [149] ve bu kasideye Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın yazdığı nazirelerin [150] şerhidir.

Tâhirü'l-Mevlevî eserine, edebiyat tarihimizdeki nazire yazma geleneği (tanzir) hakkında bilgi vererek başlamış ve Namık Kemal'in, Nedim'in bu manzumesi hakkında kıta tabirini kullanmasını eleştirerek bu manzumenin kıta değil kaside olduğunu belirt-

149. **Kaside**: Belli bir amaçla yazılmış şiir. Divan edebiyatı nazım şekillerinden olup daha çok din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla kaleme alınır. İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, s.283. Akçağ Yayınevi, ty. Ankara.

150. **Nazire**: Bir şairin manzum bir eserine (...) diğer şâir tarafından aynı vezn ve kafiyede olmak üzere yazılan benzer şiirdir. Bunu yapmaya tanzir denilir. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı,** s.114.

miştir (vr- 1a-4a). Vr 5a'dan itibaren Nedim'in Köşk kasidesinin şerhine başlayan müellif, metinde geçen kelimeleri, mazmunları ve edebî sanatları açıklamıştır. (vr. 5a-26a). Eserin devamında Namık Kemal'in bu kasideye yazdığı naziresine Sâkinâme [151] ismini vermesi dolayısıyla sâkî, şarap gibi kavramlar açıklandıktan sonra, Sâkînâme adlı nazirenin [152] şerhi yapılmıştır. (vr. 27a-49a). Eserde son olarak "İkinci nazire" başlığı altında Ziya Paşa'nın "Bahariyye" [153] ismini verdiği naziresinin bir değerlendirmesi ve şerhi yer almaktadır. (vr. 50a-57a).

Eserin müellif hattı tek yazma nüshası Süleymâniye Ktp. F.S.T. 91 numarada kayıtlıdır. Bu nüshanın kapağında eserin ismi **"Nedim'in Köşk Kasidesi ve Namık Kemâl ile Ziya Pâşâ'nın Naziresi"** şeklindedir. Müellif, kendi verdiği listede [154] esere **"Nedim'in Köşk Kasidesi ile Nazirelerinin Şerhi"** ismini vermiştir. Kemal Edip Kürkçüoğlu ise eserin ismini **"Nedim'in Köşk Kasidesi ve Şerhi"** olarak belirtmiştir [155].

b) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:91

Cilt: Ciltsiz, mukavva kapak.

Yazı: Çizgisiz kağıda mavi mürekkeple rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 57

Ölçüleri: 260x150

Satır Sayısı: 21

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

دیوان و تجدد ادبیاتمزده برعادت واردی . برشاعر دیگر برشاعرك
منظوم براثرینه وزن وقافیه ده بکزر اولمق اوزره برمنظومه یازاردی (vr.1a)

Sonu:

(بردر ضیا فناده تحقیق ایله تصوّر)
(واری یوغی جهانك برامراعتباری) بیتیله افاده ایله مشدر (vr.57a)

31. Nisâbu'l-Mevlevî Tercümesi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazma eserleri listesinde sadece bir yerde [156] ismine rastladığımız bu eserden, Atilla Şentürk de yaptığı çalışmada bahsetmemiştir .

---

151. **Sâkinâme:** Sakinin ve şarabın medhiyle sakiden şarap talebine dâir divan şâirlerinin yazmış oldukları manzumelerdir.Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s.128. Ayrıca sakinâme için bkz. Dr. İskender Pala a.g.e. s.421-423.
152. Namık Kemal'in bu naziresini T. Mevlevî, **Edebiyat Lugatı** s. 129-130'da vermiştir.
153. **Bahariyye:** Bahar tavsifiyle başlayan ve çok defa birinin sitayişiyle nihayetlenen kasidelere eski şairlerin verdikleri isimdir. T. Mevlevî, a.g.e. s.25.
154. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
155. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.
156. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapak içi.

Nisâb-ı Mevlevî; Mesnevî Şârihi adıyla tanınan Şeyh İsmail Ankaravi (Ö.1041/ 1631)[157] tarafından Farsça ve manzum olarak yazılmış bir eser olup, telif tarihi H.1041 (1631) tarihidir. Üç bölümden oluşan eserde; 1. Tarikata, 2. Şeriata, 3. Sülûk mertebelerine dâir konular işlenmiştir [158].

Tâhirü'l-Mevlevî, **Mesnevi Dersleri** adlı eserinin ikinci cildinin önsözünde bu eseri tercüme edişiyle ilgili şu bilgileri vermektedir.

"Şerh-i acizânem 1945 Ağustos'unda hitam bulduğu halde, ikinci cilde başlayamamış, başka şeylerle, ez cümle Şârih-i Mesnevî Şeyh İsmâil Ankaravî'nin Mesnevî'den topladığı ve **Nisâbu'l-Mevlevî** adını verdiği tarikatnâmeyi terceme ile meşgul olmuştum. Hamden lillah o terceme de Mart 1947'de tamam oldu" [159]

Müellifin verdiği bu bilgilerden; 1945 Ağustos'u ile 1947 Mart'ı arasında geçen süre içinde tercüme edildiğini anladığımız eserin; araştırmalarımız sırasında hiçbir nüshasını bulamadık.

32. Osmanlı Devletinde İdam Edilen İki Şeyhü'İslâm:

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Osmanlı tarihiyle ilgili biyografik eserlerinden olan bu kitap, Dördüncü Murad ve Dördüncü Mehmed'in emirleri ile öldürülen iki Şeyhü'l-İslâm'ın hayatını ve öldürülüşlerini anlatmaktadır.

Bu kitabın adı sadece müellifin Divân'ında verdiği listede ve **Osmanlı Devletinde Öldürülen İki Şeyhü'l-İslâm** şeklinde geçmektedir. [160] Bu eserin bulabildiğimiz tek yazma nüshası Süleymâniye Ktp. F.S.T.148 numarada kayıtlı olup, bunda kitabın ismi, **Osmânlı Devletinde İ'dam Edilen İki Şeyhü'l-İslâm** şeklindedir (vr. 1a).

Tâhirü'l-Mevlevî esere mukaddime mahiyetinde, Osmanlı devletinde vezir, sadrazam gibi devlet adamları öldürülmesine rağmen, ulema sınıfından kimsenin idam edilmediğini ve bunun sadece iki istisnası olduğunu belirtmiş ve "Dördüncü Murâd'ın irâdesiyle bir Şeyḫü'l-İslâm ve Dördüncü Meḥmed'in emriyle bir Şeyḫü'l-İslâm maʿzûlî iʿdâm edildi. Nâ-ḥak yere öldürülen Şeyḫü'l-İslâmların birincisi ʿAḥî Ẕâde Ḥüseyin, ikincisi Ḥocâ Ẕâde Mesʿûd Efendiler idi." demiştir (vr. 1a).

Müellifin yukarıdaki sözlerinden de anlaşıldığı gibi bu eser, ikisi de aynı asırda yaşamış, akibetleri de aynı olan Şeyhü'l-İslâm Ahizâde Hüseyin Efendi (Ö.1634) [161] ve Şeyhü'l-İslâm Hoca Zâde Mesud Efendi (Ö.1656) [162]nin hayatı ve öldürülüş nedenleri hakkında bilgi vermektedir.

---

157. Bursalı Mehmet Tahir Ef., **Osmanlı Müellifleri**, Meral Yayınevi, İst. 1975, I, 118.
158. Erhan Yetik, **İsmâil-i Ankaravî Hayatı Eserleri ve Tasavvufi Görüşleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, ist. 1985, s.86.
159. Tâhir Olgun, **Mesnevî Dersleri**, İst. 1951, II, 1555.
160. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
161. İ.H. Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.III, 2. Kısım, 484-485.
162. a.g.e.; C.III. 2. Kısım, 473-475.

Bir mukaddimeden sonra Ahi Zâde Hüseyin Efendi başlığı ile bu zatın hayatı anlatılmış (vr. 2a-6a) ve devamla Hocâ Zâde Mes'ud Efendi başlığı ile ikinci Şeyhü'l-İslâm'ın hayatı hakkında bilgi vermiştir. (vr. 7a-31a). Eserin yazılış tarihi 15 Ağustos 1950'dir (vr. 31a).

b) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:148

Cilt: Ciltsiz, soluk yeşil karton kapaklı.

Yazı: Birinci hamur çizgisiz kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 31

Ölçüleri 180x110

Satır Sayısı: 19

İstinsah Tarihi: 15 Ağustos 1950 (vr. 31a)

Başı:
عثمانلی دولتنده وزیرلر، صدر اعظملر پادشاهك برایراده سیله
بوغولدیغی یاخود قفالری کسیلدیکی حالده علما صنفی مستثنا طوتولمشی
(vr. 1a)

Sonu:
مفتیٔ عصر بالی زاده نك خانمانسوز تقوی اولاً فتوالریله آلای
کوشکی اوکنده گردنلرینه حواله سکین قهروکین اولندی. ۱۵ اغوس ۱۹۵۰
(vr. 31a)

33. Risâle-i Fütüvvetiyye Tercümesi:

a) Genel Özellikler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tercüme eserlerinden olan bu kitap, Mir Seyyid Ali b. Şihâbeddin el-Hemedânî (Ö.1385) tarafından bir icâzetnâme olarak yazılan **Risale-i Fütüvvetiyye** [163] adlı risalenin Farsça'dan yapılmış tercümesidir.

Müellif tercümesinin baş tarafında **Risale-i Fütüvvetiyye** ve yazarı hakkında bilgi verdikten sonra vr. 2b'den itibaren tercümeye başlamıştır. Kitabın numaralaması da vr. 2b'den itibaren yapılmıştır. Bu tercümenin tek yazma nüshası Süleymâniye Ktp. F.S.T. 62 numarada kayıtlıdır.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tercümenin baş tarafında verdiği şu bilgiler bizi eser hakkında bilgi sahibi yapmaktadır:

"Çoğu Şeyh 'Ali Hemedânî'nin eseri bulunan bu risâlelerden biri "Risâle-i Fütüvvetiyye" ünvânını ḥâiz ve "aḥilik"e dâirdir. Siyâsî ve içtimâî bir cemiyyet olan 'aḥiliği, Şeyḫ, 'Ali Hemedânî bu risâlesinde taṣavvuf noḳta-ı naẓarından tedḳîḳ ederek ona dâir ma'lumat vermiştir.

163. Risalenin Farsça metni, önsözü Ahmed Ateş tarafından tercüme edilerek yayınlanmıştır. Bkz. M. Mole, "Kubrawiyât II, Ali b. Şihabeddin-i Hamadânînin Risâla-i Futuwatiyya'sı, **Şarkiyat Mecmuası**, İstanbul 1961, IV, 33-72

Bu risâle esasen bir icâzetnâme olarak yazılmışdır ki, Şeyḫ ʿAli; 'Aḫi Şeyḫ Hâcı b. el-Merḥum Ṭûṭî ʿAli Şâhi, isminde birine fütüvvet libâsı giydirdiği sırada virmişdir." (vr. 2a)

Eserin sonunda yer alan "Hitâm-ı tercüme 6 Kanun-ı Evvel 946" (164) kaydından tercümenin bittiği tarihi öğrenmekteyiz.

b) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl.No: 62

Cilt: Sırtı fesrengi bez, düz sarı kağıtla kaplı mukavva kapaklı.

Yazı: T.C. ayyıldız filigranlı kağıtlara mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 12

Ölçüleri: 210x130

Satır Sayısı: 15-17

İstinsah Tarihi: 6 Kanun-ı Evvel 1946

Başı:

بسمله حمد وثنا تصلیه و ترضیه دن صوکرا مؤلف شیخ علی همدانی
دییورکه: عزیزم، «اخی» لفظی خلق اراسنده یایلمشدر.

(vr. 2b)

Sonu:

او ابو یعقوب سواسی دن، او عبد الواحد بن زید دن او کمیل بن زیاد دن
او حضرت علیدن او ده حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دن طریقت آلمشدر.
(vr. 12b)

ختام ترجمه ۷ کانون اول ۹٤٦

34. Sabrî'nin Ebu Saîd Efendi Vasfındaki Kasidesi:

a) Genel Bilgiler:

Bu eser, Tâhirü'l-Mevlevî'nin metin şerhi türündeki çalışmalarından bir olup, 17 yy. divân edebiyatı şairlerimizden Sabrî (Ö.1645) (165)'nin IV. Murad ve IV Mehmed devirlerinde Şeyhü'l-İslâmlık yapmış olan Ebu Saîd Efendi (166) vasfında yazmış olduğu kasidenin şerhidir.

Eserin tesbit edebildiğimiz iki nüshası da Süleymâniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Nüshalardan biri F.S.T. 87 numarada kayıtlı, diğeri ise F.S.T. 92 numarada kayıtlı olan **Divân Edebiyatından Birkaç Parça ve İzahı** isimli mecmuanın içinde (vr. 84a-113a) bulunmaktadır.

---

164. Tâhirü'l-Mevlevî, **Risâle-i Fütüvvetiyye Tercümesi,** vr.12b.
165. Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,** II, 661.
166. Şeyhü'l-İslâm Esad Efendi'nin oğlu ve Hoca Sadeddin'in torunudur. 1053/1644--1065/1655 tarihleri arasında üç defa Şeyhül-İslâm olmuştur. (İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi** C.III, Kısım 2., 465-472)

Eserin ismi yazarın kendi tertip ettiği listede [167] ve **Edebiyat Lugatı** [168] isimli eserinde, **Şerif Sabri'nin Ebu Saîd Kasidesi ve Şerhi** şeklinde geçmektedir. F.S.T. 92 ve F.S.T. 87'de kayıtlı nüshaların kapaklarında **Sabri'nin Ebu Saîd Efendi -Vasfındaki Kasidesi** şeklinde geçen kitabın ismi, F.S.T. 87'nin iç sayfasında **Ebu Saîd Hakkında Sabri'nin Bir Kasidesi ve Şerhi** şeklinde geçmektedir (vr. 1b).

Tâhirü'l-Mevlevî kasidenin şerhine geçmeden önce Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın Sabrî hakkındaki münakaşalarını nakletmiş (vr. 1b-3b), daha sonra da Şeyhü'l-islâm Ebu Saîd Efendi'nin hayatı ve şahsiyeti hakkında bilgi vermiştir (vr. 3b-10b). Kasidenin şerhi ile devam eden (vr. 11b-22a) kitabın sonunda Şair Sabrî hakkında kısa bir bilgi yer almıştır. (vr. 22b).

Kitabın ne zaman yazıldığı ile ilgili herhangi bir kayıta rastlayamadık.

b) Nüshaları:

İkisi de aynı olan nüshalardan müstakil olan nüshanın özellikleri şöyledir:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 87

Cilt: Ciltsiz, kalın sarı kağıt kapak.

Yazı: Kalın sarı kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 22

Ölçüleri: 150x100

Satır Sayısı: 35

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

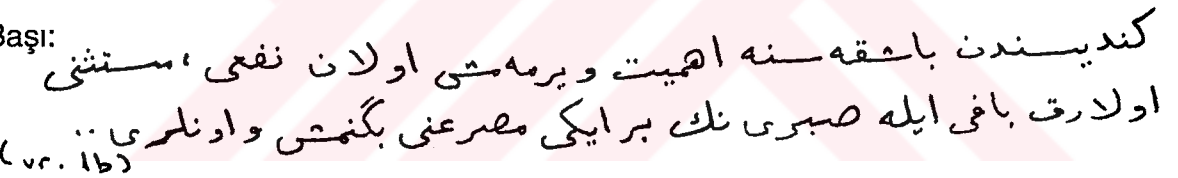

(vr. 1b)

Sonu:

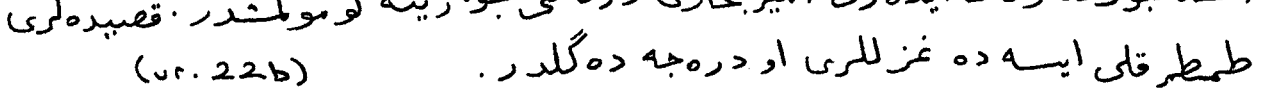

(vr. 22b)

35. Sa'di-i Şirazî'ye Dâir:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tercüme eserlerinden olan bu çalışma; İran'da 1310 yılında Şeyh Sadi'nin **Gülistan** adlı eserinin meclis matbuasında yeniden yapılan baskısının baş tarafına Mirzâ 'Abdü'l-'Azim Garkânî tarafından yazılan geniş bir mukaddimenin Farsça'dan yapılmış tercümesidir. (vr. 1a)

167. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
168. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.10.

Eserin adı müellifin kendi verdiği listelerde geçmemektedir [169]. Ancak Dr. Atilla Şentürk'ün yaptığı çalışmada kısa bir tanıtımı yer almıştır [170]. Eserin bulabildiğimiz tek nüshası Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. 147 numarada kayıtlıdır.

Tercümenin bitirildiği tarihle ilgili şu kayıt vardır: "Hitâm-ı tercüme 25 Eylül 1937 "vr. 62a). Eserin adı, **Sa'di-i Şirâzî'ye Dâir** şeklinde belirtilmiştir (vr. 1a)

b) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 147

Cilt: Sırtı eflatun bez kaplı, yeşil mukavva kapak, ortadan dikişli.

Yazı: Çizgisiz sarı kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 62

Ölçüleri: 315x120

Satır Sayısı: 35

İstinsah Tarihi: 25 Eylül 1937 (Tercümenin bitiş tarihi vr. 62a)

Başı:

شیخ سعدی نك مشهور (گولستان)ی ایرانده و مجلسی مطبعه سنده
یکیدن باصلمش. باشی طرفنه (میرزا عبد العظیم گرکانی) طرفندن..
(vr. 1a)

Sonu:

اوقادار ادبی قیمتی اولمادیغی نمونه اولارق ترجمه ایتدیگم سوزلرندن
اکلاشیلاجغی ایچین تیسنك نقلنه لوزوم گورمه دم.
ختام ترجمه ۲۵ ایلول ۱۹۳۷
(vr. 62a)

36. Es-Siretu'n-Nebeviyye ve'l-'Asâru'l-Muhammediyye Tercümesi:

a) Genel Bilgiler:

Müellifin tercüme eserlerinden olan bu çalışmanın bulduğumuz tek nüshası yarımdır. Aslı Arapça olan ve Mekke Müftüsü Seyyid Ahmed Zeynî Dahlan tarafından yazılan bu eserin tercümesini Tâhirü'l-Mevlevî bir gazetede neşretmenin zorluğu dolayısıyla yarım bırakmıştır [171]. Daha sonra bu eserden ve bir iki eserden daha faydalanarak bir Siyer-i Peygamberi meydana getiren müellif bunu İslâm Yolu mecmuasında neşretmiştir [172].

Tercüme edilen bu siyer kitabının tercümesine 1346 Muharreminin ilk günü (1 Temmuz 1927 Cuma) başlıyan Tâhirü'l-Mevlevî, hicri yılbaşında bütün müslümanlara

---

169. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevhi, **Dinî Tarihî Edebî Makaleler** "Hayatım" vr. 7a-8a.
170. Bkz. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.103.
171. **İslâm Yolu,** S.19,11 R.Ahir 1368/10 Şubat 1949, s.3.
172. Siyer-i Peygamberi, başlığıyla **İslâm Yolu** dergisinin 11. R.Ahir 1368/10 Şubat 1949 ile 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949 tarihleri arasında çıkan 19-46 sayılarda 27 bölüm halinde tefrika edilmiştir. Bu tefrika edilen eser 1964 yılında **İnsanlığın Büyük Önderi Rasulu Azam Hz Muhammed'in Hal Tercümesi** ve 1971 yılında **Hz. Muhammed'in Hayatı** adlarıyla kitap olarak basılmıştır. Araştırmamızın matbu eserler bölümünde bu kitapların tanıtımı yapılmıştır.

hayırlı bir hizmet olacağı inancıyla bu tercümeye başlamıştır (vr.1a). Bir mukaddimeden sonra kitabın müellifinin tercüme-i hali Mu'cemu'l-Matbuatü'l-Arabiyye ve'l-Mu'arrebe (1346-1928) adlı eserden tercüme edilerek verilmiştir (vr. 2a-2b).

Tercümenin bulabildiğimiz tek nüshası Süleymâniye Ktp. F.S.T. 117 numarada kayıtlı olup; bu nüshada yer alan en son konu "Peygamberin Büyük Anaları" (vr. 88a-90a) başlığını taşımaktadır.

b) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:117

Cilt: Ciltsiz defter halinde.

Yazı: Sarı çizgisiz defter kağıtlarına mor mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 90

Ölçüleri: 230x150

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: 1 Muharrem 1346 (Başlangıç tarihi)

Başı:

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله
(vr.3a)
وصحبه اجمعين . اما بعد .

Sonu:

ومالدن استحصال اولنمقله دگل الله طرفندن و يريلمكله اولديغى
اكلا شيلمق برده يتيم بوپوين پيغمبر فقرلرك ويتملرك حالندن اكلامق
(vr. 90a)
ايچين جوابنى ويردى .

37. Sünbülzâde Vehbî'nin Tannane Kasidesi:

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebiyat tarihi araştırması ve metin şerhi türü çalışmalarından birini teşkil eden bu eser; 18. y.y. şairlerinden Sünbül-zâde Vehbî'nin (Ö.1809) (173), Tannane adlı kasidesinin yazılış sebebi hakkında bilgi vermekte ve onu şerhetmektedir.

Yazarın kendi eseleriyle ilgili verdiği listelerden birinde eserin adı **Vehbi'nin Tannane Kasidesi ve Şerhi** (174) diğer bir listesinde ise **Sünbülzâde Vehbi'nin Tannane Kasidesi ve Şerhi** (175) şeklinde geçmektedir. Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun verdiği listede ise **Sünbülzâde Vehbi'nin Bir Kasidesi** (176) şeklinde verilen kitabın isminde hangi kaside olduğu belirtilmemiştir.

173. Sünbülzâde Vehbî için bkz. Ömer Faruk Akün, "Sünbülzâde Vehbî", **İslâm Ansk.**, XI, s.238-242, Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, II, s.781-782.
174. Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, ön kapak içi.
175. Tâhirü'l-Mevlevî, **Dinî Tarihî Edebî Makaleler** "Hayatım" vr. 7a.
176. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.10.

Bu kaside bir sefâretnâme [177] olarak yazılmıştır. Sünbülzâde Vehbî, I. Abdülhamit tarafından İran hükümdarı Zend Kerim Han ile görüşmek üzere İran'a gönderilmiş ve bir iftira sonucu padişah tarafından idama mahkum edilmiştir. Bunun üzerine yakınlarının teşviki ile, bu elçilik sırasında ve sonrasında meydana gelen olayları anlatmak ve bağışlanmasını sağlamak için şâir bu kasideyi yazmıştır. (vr. 4a-6a)

Eserin bulabildiğimiz tek nüshası Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. Bl. No:93'de kayıtlıdır. Bu nüshanın kapağında **Sünbül-zâde Vehbi'nin Tannâne ve Tayyâre Kasideleri** yazmasına rağmen, Tayyare adlı kaside bu nüshada yer almamıştır.

b) Muhtevası:

72 varaktan oluşan eserin muhtevasıyla ilgili şu bilgileri tesbit ettik:

Eser "Başlangıç" adlı bölümle başlıyor ve bu bölümde takrir veya sefaretnameler hakkında bilgi verilerek Şâir'in 1193/1779 tarihinde İran hükümdarı Zend Kerim Han'ın huzuruna çıkışı anlatıyor (vr. 1a)

Mehmet Zeki Pakalın'ın o zaman henüz basılmamış olan- **Tarih Tabirleri ve Istılahları Ansiklopedisi**'nden "Sefaretnâme" başlıklı madde iktibas edilmiş (vr. 4a-6a)

"Tannane Kasidesi" başlığı altında kasidenin şerhi yapılmış (vr. 7a-70a)

Son üç varak ise Sünbülzâde'nin idamdan kurtulduktan sonraki hayatından bahsediyor (vr 70a-72a)

c) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 93

Cİlt: Ciltsiz, sarı ambalaj kağıdı kaplı, ortadan dikişli.

Yazı: Pembe renkli çizgisiz kağıtlara, siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı. Kasidenin beyitleri latin harfleriyle ayrıca yazılmış.

Vr. Sayısı: 72 [178]

Ölçüleri: 315x125

Satır Sayısı: 35 civarında değişiyor

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

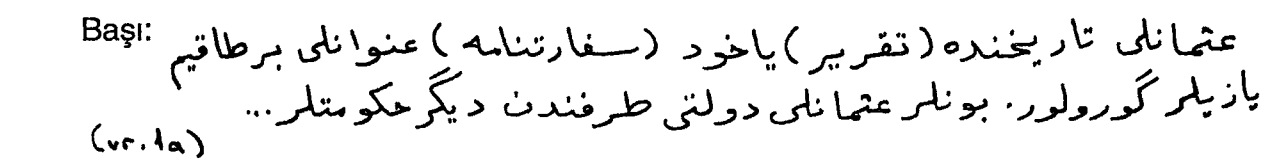

(vr. 1a)

Sonu:

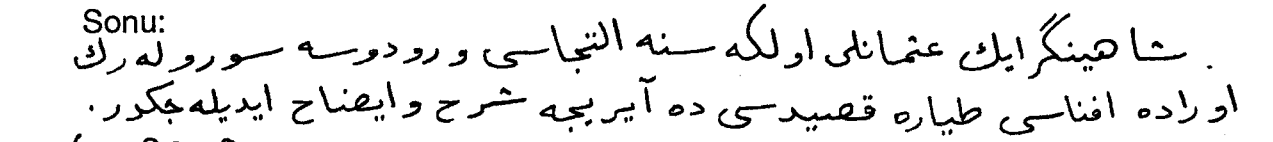

(vr. 72 a)

177. **Sefaretnâme**: Sefir (elçi) olarak bir ülkeye gönderilen kişilerin, yahut beraberlerinde bulunanlardan birinin sefâretleri (elçilikleri) sırasında gördükleri ve yaptıkları ile siyasî izlenimlerini anlattıkları eserlerin genel adı. (İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, s.429-431.)

178. Varak sayısı Atilla Şentürk'ün kitabında 79 olarak geçiyor. Bkz. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.112. Ancak kitabın yanlış numaralanmış olduğunu tesbit ettik.

38. Sünbülzâde Vehbî'nin Tayyare Kasidesi ve Şerhi:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, Sünbülzâde Vehbî ile ilgili ikinci bir çalışması da onun Tayyare [179] adlı kasidesi ile ilgili bu eseridir. Bu kaside; ruslar vasıtasıyla Kırım Hanlığı'na getirilen Şahin Giray'ın 1201 (1787) [180] tarihinde Rodos'da nasıl idam edildiğini, Padişah I. Abdülhamid'e rapor etmek için dönemin Rodos kadısı olan Sünbülzâde Vehbî tarafından kaleme alınmıştır.

Eserin adı müellif tarafından **Vehbî'nin Tayyare Kasidesi ve Şerhî** [181] ve **Sünbülzade Vehbî'nin Tayyare Kasidesi ve Şerhi** [182] şekillerinde verilmektedir. Eserin tek yazma nüshası **Tayyare Kasidesi** adıyla Süleymâniye Ktp. F.S.T. 94 numarada kayıtlıdır.

b) Muhtevası:

Eserin tek yazma nüshası üzerindeki incelememizde muhteva ile ilgili olarak şu bilgileri tesbit ettik:

Öncelikle "Tayyare Kasidesi" ve Kırım Hanı Şahin Giray hakkında kaynaklardaki bilgiler aktarılmıştır (vr.1a.4a). Daha sonra metnin şerhine başlanılmış ve şerh edilecek kelimeler parantez içine alınarak açıklanmıştır. (vr. 5a-28a). "Zeyl" başlığını taşıyan en son bölümde ise Sünbülzâde Vehbî ile 18. asır divân şairlerinden Adanalı Sürûrî (Ö.1814) [183] arasında Eski Zağra'da geçen maceralar anlatılmıştır (vr. 29-a-33a). [184]

c) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:94

Cilt: Ciltsiz, kırmızı karton kapaklı, ortadan dikişli.

Yazı: Sarı renkli çizgisiz kağıtlara, siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 33

Ölçüleri: 315x125

Satır Sayısı: 35 civarında değişiyor.

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Başı:

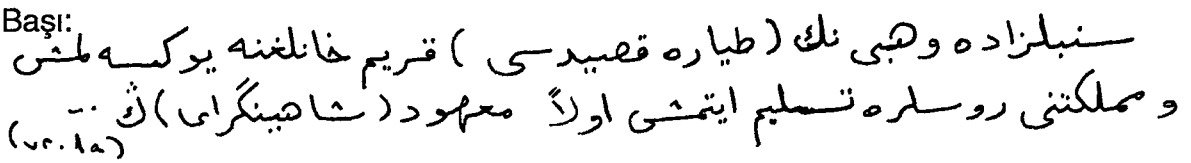

Sonu:

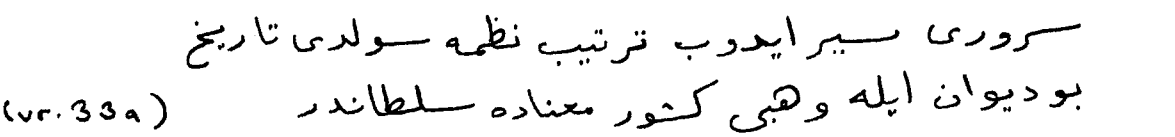

179. Ömer Faruk Akün "Sünbülzâde Vehbi", **İslâm Ansk.** C.XI, s.239.
180. İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.IV. 1 Bölüm, s.494-497.
181. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
182. Tâhirü'l-Mevlevî, **Dinî Tarihî Edebî Makaleler** "Hayatım" vr. 7a.
183. **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.460.
184. Bkz. Ömer Faruk Akün, "Sünbülzâde Vehbi" **İslâm Ansk.** C.XI, s.239-240.

39. Şâir 'Ali İffet:

a) Genel Bilgiler:

Giritli Şâir Ali İffet Gençarap [185] (Ö.1941)'ın hayatı ve edebî şahsiyetini anlatan bu eser, Tâhirü'l-Mevlevî'nin biyografi türü eserlerindendir. Müellifin aynı zamanda yakın dostu da olan Ali İffet'in ölümünden sonra yazılmış olan eserde şâir; ahlâkî yönü, cömertliği, misafir perverliği, edebî yönü bakımından hatıralara dayalı olarak genişce tanıtılmıştır.

Biri Millet Kütüphanesi, diğeri Süleymâniye Kütüphanesi'nde olmak üzere iki nüshası bulunan eserin adı bu nüshalarda ve müellifin eserleri ile ilgili kendi verdiği listelerden birinde [186] **Şâir 'Ali 'İffet;** diğer bir listede [187] ise **Şâir Giridli 'Ali İffet Merhûm** şeklinde geçmektedir.

İstanbul Kütüphaneleri Tarih Coğrafya Yazmaları Katoloğu'nda [188] bir tanıtımı da yapılan Millet Kütüphanesi Tarih 1246 numarada kayıtlı nüshanın sonunda kitabın telif tarihi 4 Şubat 1943 olarak belirtilmiştir (vr. 34b). Bu nüshanın müsveddesi konumunda olan Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. 145 numarada kayıtlı nüshada ise telif tarihi belirtilmemiştir. Millet kütüphanesindeki nüshanın iç kapağında Şâir'in bir resmi bulunmaktadır.

b) Muhtavası:

İncelediğimiz her iki nüsha da muhteva bakımından aynıdır. Biz daha düzgün nüsha olan Millet Kütüphanesi nüshasına göre muhteva ile ilgili tesbit ettiğimiz başlıkları aşağıda veriyoruz:

Bir Tavsiye Mektubu (vr. 1a-2b)

Şekib Bey'in Ziya-ı Tarihi (vr. 2b-3a)

İffet Beyle Tanışmamız (vr. 3a)

'İffet Bey'in Nazire Yazdırmak ve Yazmak Merakı (vr. 3a-12a)

'Ali 'İffet Bey'in Semahati ve Ehibbasını Evine Da'veti (vr. 13b-17b)

'İffet Bey'in En Büyük Zevki ve Sa'adeti (vr. 17b-21b)

'İffet Bey'in Farisî Gazelleri (vr. 25b-28a)

'İffet Bey'le Son Görüşmemiz (vr. 28a-29a)

'İffet Bey'in Ölüm Haberi ve İrtihâl Tarihi (vr. 29a-34a)

'Ali İffet Bey'in Tercüme-i Hâli (vr. 34a-34b)

---

185. Sadeddin Nüzhet Ergun, **Türk Şairleri,** I, s.441-444.
186. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
187. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr.7a.
188. **İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katologları,** Biyografiye Ait Diğer Eserler, cüz: 9, s.716-717.

Süleymâniye nüshasının sonuna İffet Beyin vefat haberini müellife bildirmek için Şâir'in oğlu tarafından gönderilen mektup yapıştırılmıştır.

c) Nüshaları:

1. İst. Millet Ktp. Tarih 1246

Cilt: Mor kartonla kaplı mukavva kapaklı.

Yazı: Birinci hamur çizgisiz kağıtlara mavi mürekkeple yazılmış güzel bir rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 34

Ölçüleri: 210x175 (140x100)

Satır Sayısı: 15

İstinsah Tarihi: 4 Şubat 1943

Başı:

۱۹۳۲ سنه سنك برنجی تشرینی ایچنده ایدی که برصباح دار الشفقه ده
بکا بر مکتوب ویردیلر و ۱ دون سزی گورمك ایچین علی عفت بك..
(vr. 2a)

Sonu:

و کندیسنك ۱۱ ایلول ۱۹٤۱ تاریخنده ایزمرده وفات ایله یه رك قارشی
یاقاده کی صوغوق قویو مزارلغنه گومولمشی اولماسیدر. رحمة الله علیه
(vr. 35b) ٤ شباط ۱۹٤۳

2. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:145

Cilt: Kahverengi-beyaz çizgili kağıtla kaplı karton kapaklı

Yazı: Sarı ambalaj kağıtlarına siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 32

Ölçüleri: 335x120

Satır Sayısı: 30

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

۱۹۳۲ برنجی تشرینی ایچیندہ ایدی که برصباح دار الشفقه ده بکا بر مکتوب
ویردیلر ـ دون سزی گورمك ایچین علی عفت بك ... (vr. 1a)

Sonu:

و کندیسنك ۱۱ ایلول ۱۹٤۱ تاریخنده ایزمرده وفات ایله یه رك قارشی
یاقاده کی صوغوق قویو مزارلغنه گومولمشی اولماسیدر. رحمة الله علیه
(vr. 36a)

40. Şâir Anıtları:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin küçük bir şu'ara tezkiresi sayılabilecek bu eseri, H. 1312-1363/M.1894-1944 yılları arasında ölmüş ve yazarın bizzat tanıştığı veya eserlerini oku-

makla tanıdığı 28 şairin tercüme-i hali ile bu şairler için müellifin düşürdüğü vefat tarihlerinden oluşmaktadır.

Müellifin eserleri ile ilgili listelerde [189] adına rastlıyamadığımız bu eserin, İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katoloğlarında [190] bir tanıtımı yer almıştır. Eserin bulup inceleyebildiğimiz tek nüshası adı geçen katologda tanıtımı yapılan Millet Kütüphanesi Şeriyye 1398 numaralı nüshadır.

Eserin baş tarafında "İfade" başlıklı mukaddimede eserin meydana getiriliş nedeni açıklanmıştır. Şairlerin tercüme-i hallerine geçilmeden önce "Divân Edebiyatında Tarih ve Ebced Hesabı" başlıklı bir bölüm yer almıştır. Eser numaralanmış olarak 58 sahifedir. Bu nüshanın başında İbnü'l-Emin Selim Bey'in şu kıtası mevcuttur:

" Ṭâhir üstâdım mi'mar-ı saḥn
Etdin inşâ şâ'irâne bir 'ânit
Oldu 'âṣârıñ saña bir 'âbide
Çok yaşa eslâfı aḥlâfa tanıt "

b) Yazılış Amacı:

Eserin yazılış nedenini müellif, yazdığı önsözde, abide kelimesinin anlamını verdikten sonra açıklıyor. "Abide, bir vakayı daima hatırlatmak ve ebedileştirmek için bırakılan eserdir" [191], diyen müellif tanıştığı veya eserlerinden tanıdığı şâirleri ebedileştirecek bir anıt meydana getirmek için eseri yazdığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

"Ben de tanıdığım yâḥûd eserlerini okumakla bildiğim şâ'irlerin otuz kadarına bu yolda bir târîḥ yazmış, onların öldükleri yılları olsun soñradan geleceklere andırmak istemişdim. Bazıları mecmu'alarda neşr edilmiş o değersiz yazıları toplamak ölüm yılları sırasıyla bir arada bulundurmak, adını da "Şâir Anıtları" koymak aklıma geldi. O ḥâtıranıñ sevḳi ise şu eserciği meydana getirdi. Belki mükâfat olarak beni de biri öldükten soñra anar ve bir kaç mısra'la istiḳbâle andırır" (s.2-3)

c) Yazılış Tarihi:

Eserin yazılış tarihini, "ifade" başlıklı önsözün sonunda bulunan kayıttan anlamaktayız. Bu kayda göre eser "6 Kanun-ı evvel 1944" [192] tarihinde yazılmıştır.

d) Muhteviyatı:

Eserin inceleyebildiğimiz nüshanın baş tarafında yer alan fihrist'e göre içinde yer alan başlıklar ve sayfa numaraları şöyledir:

İfade (s.2), Divân Edebiyatında Tarih ve Ebced Hesabı (s.4), Bursalı Müşir Eşref Pâşa (s.13), Şeyḥ Celâleddin Efendi (s.15), Rıza Safvet Bey (s.18), Şâir Eşref Efendi (s.

189. Bkz. **Divân-ı Târihirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
Târihirü'l-Mevlevî, "Hayatım" vr. 7a-8a.
190. **İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katologları**, Biyografiye Ait Diğer Eserler, cüz. 8, s.717.
191. Târihirü'l-Mevlevî, **Şâir Anıtları**, s.2.
192. a.g.e. s.3.

19), Ahmed Mithat Efendi (s.21), Fâik Reşâd Bey (s. 23), Emin Hâki Bey (s.24), Şemsüddin Efendi (s.26), Ahmed Tevfik Bey (s.27), Yaşâr Şâdi Bey (s.28), 'Ali Emiri Efendi (s.29), Bergamalı Cevdet Efendi (s.30), Şeyh Elif Efendi (s.31), Hüseyin Vassâf Bey (s.33), Şeyh 'Ali Fakri Efendi (s.34), Tokâdi Zâde Şekîb Bey (s.35), Cenâb Şehâbeddin Bey (s.36), Babanzâde Ahmed Na'im Bey (s.39), Şeyh 'Abdü'l-Bâkî Efendi (s.42), Sezâi Bey (s.44), İhsân Mahvî Bey (s.45), Mehmed 'Âkif Bey (s.46), Giridli 'Ali 'İffet Bey (s.51), 'Abdü'l-Aziz Mecdi Efendi (s.53), Elmalılı Hamdi Bey (s.54), Kalkandelenli Sabri Bey (s.55), 'Ömer Ferid Bey (s.56), Şeyh Ahmed Remzi Efendi (s.58)

e) Nüshası:

İst. Millet Ktp. Şeriyye 1398

Cilt: Sırtı siyah bez, mukavva kapaklı

Yazı: Çerçeve çizilmiş çizgisiz beyaz kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 29 (58 sayfa)

Ölçüleri: 210x170 (155x105)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: 6 Kanun-ı Evvel 1944

Başı:

حرفلری «ابجد حسابی» نجه ایسته نیلن سنه بی کوسترمه جك بر کلمه ،
بر ترکیب ، بر جمله ، بر مصرع ، یاخود ، بر بیت ترتیب ایتمکه دیوان
(vr.2b)

Sonu:

فوتنه طاهر اولور تاریخ تام
«شیخنا رمزی افندی» حمله سی (vr.29b)
۱۳۶۳

41. Şâ'ir Refi'-i Kâlayî:

a) Genel Bilgiler

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu kitabı 18. y.y. divân edebiyatı şairlerimizden Refi-i Kâlâyî [193] diye şöhret bulmuş Mehmet Emin Refi-i Kalâyî (Ö.1821) ile ilgili biyografik bir çalışmadır.

Bu eserin adı müellifin kendi tertip ettiği listede [194] ve Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun verdiği listede [195] geçmemektedir. Eserin tek nüshası Süleymâniye kütüpnesindedir.

Eserin başında Refî-i Kâlâyî'nin, Diyarbakırlı Refi (Ö. 1816) [196] ve Adanalı Sürûrî

193. **Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.376.
194. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
195. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.
196. Bkz. Şevket Beysanoğlu, **Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları**, Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Neşriyatı No:6, s.290-299 ve **Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.376.

(Ö. 1817) [197] ile hicivleşmeleri anlatılmış (vr. 1a-2b). Daha sonra Kâlâyî'nin 1867'de basılan taş basması Divân'ının inclemesi yapılmıştır. (vr. 3a-8a).

Eserin tamamı **İslâm Yolu** mecmuasının 13 Zilhicce 1368/6 Ekim 1949 tarihli 53. sayısından itibaren yayınlanmıştır [198].

b) Nüshası:

Eserin tek yazma nüshası Süleymâniye Kütüphanesindedir ve bu nüshanın özellikleri şöyledir:

İst. Süleymâniye Ktp. Fethi Sezai Türkmen Bl: No: 89

Cilt: Ciltsiz, sarı karton kapak, ortadan dikişli.

Yazı: Sarı ve yeşil kartonlara siyah mürekkeple yazılmış, rika yazı müellif hattı.

Vr. Sayısı: 8

Ölçüleri: 63x335

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Başı:

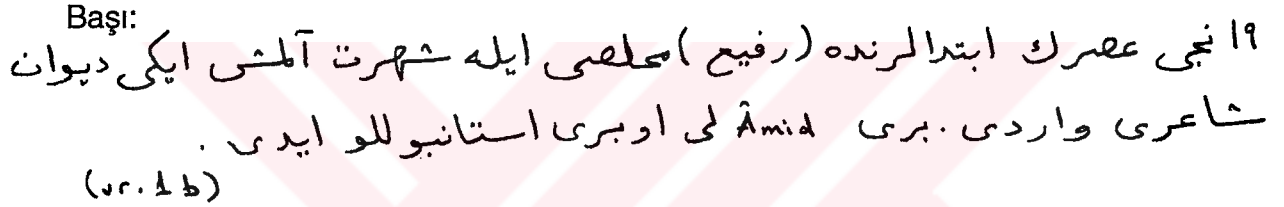

Sonu:

42. Şeyhü'l-İslâm Abdü'l-Aziz Efendi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin kendi eserleri ile ilgili verdiği listelerden sadece birinde [199] adı geçen ve araştırmalarımızda herhangi bir nüshasına rastlayamadığımız bu eserden Atilla Şentürk de [200] söz etmemiştir.

197. Sürûrî için bkz. **Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, s.460, Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi** II, s.752,
198. **İslâm Yolu** mecmuası'nın 6 sayısında yayınlanmıştır. Bu sayılar şunlardır: 53,54,56,58,59,62. Ayrıca **Bilgi Yurdu** dergisinin Haziran 1941 tarihli S.44, s.9-10'da da "Şair Refî-i Kalayi" isimli bir makalesi yayınlanmıştır.
199. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
200. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.61-115.

Ancak müellifin **İslâm-Türk Ansiklopedisi** ile ilgili hazırladığı maddeler içinde bu şahıs da yer almıştır [201]. Bu maddeden adı geçen Şeyhül-İslâm'ın Abdü'l-Aziz Efendi Kara Çelebizâde (Ö. 1068/1657) [202] olduğunu anlıyoruz.

43. Tarih Hülasaları ve Kısas-ı Enbiya:

a) Genel Bilgiler:

Bu çalışma yazarın İslâm Tarihi ile ilgili ders notlarından meydana gelmektedir. Eserin Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. Bölümü 114-116 ve 128 numaralarda kayıtlı üç nüshası vardır. Tâhirü'l-Mevlevî'nin Divân'ının başındaki haltercemesi ile ilgili varaklarda bu serle ilgili şu bilgi vardır:

"Târih-i Enbiyâ: Daru'şşafaka'da okutulmuş muhtasar fakat muhakkıkâne bir eserdir" [203]

Eserin ismi kaynaklarda Tarih-i Enbiya olarak geçmektedir. [204] Ancak Bizim bulduğumuz nüshalarda değişik isimlere rastladık. Tesbit ettiğimiz isimler şöyledir:

Siyer-i Enbiyâ Dersleri (F.S.T. 114 nolu nüshanın kapağı).

Târih Hülasaları ve Kısas-ı Enbiyâ (F.S.T. 116 nolu nüsha kapağı)

Tarih Hülasaları ve Tarih-i Enbiya (F.S.T. 116 nolu nüshanın iç kapağı)

Tarih-i Enbiyâ (F.S.T. 116 numarada ki 9 defterlik ikinci bir nüshanın 1. defter kapağı)

Siyer-i Enbiyâ (F.S.T. 128 numaralı nüshanın kapağı)

Bu eserin ders notlarından oluştuğu F.S.T. 114 nolu nüshanın başındaki şu ifadelerden de anlaşılmaktadır:

"Efendiler! Tevfik-i İlâhiye istinâden siyer-i enbiyâ okuyacağız. Kur'ân-ı Kerim'de peygamberin 'ahvâline dâir olan 'ahbârât-ı celile derslerimizin esâsını teşkil edecek" [205]

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi kitabın muhtevasını oluşturan temel kaynak; Kur'an-ı Kerim'in peygamberlerin kıssalarını anlatan ayetleri olmuştur.

Bu nüshalar içerisinde en tam olanı incelememize esas aldığımız F.S.T. 116 numarada kayıtlı olan nüshadır. Bu nüsha 9 defterden oluşmaktadır ve Hz. Adem'den başlayarak Hz. İsa'ya kadar Peygamberlerin kıssalarını anlatmaktadır. F.S.T. 114 numarada kayıtlı nüsha Hz. Adem ile Hz. Şit'in kıssalarının yer aldığı eksik bir nüshadır. Aynı

---

201. Tâhirü'l-Mevlevî, **İslâm Ansiklopedisi İçin Yazdıklarım**, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 169, vr.35a. Maddenin adı şöyledir: 'Abdü'l-'Aziz Efendi (Kara Çelebi Zâde) Şeyhü'lislâm" Bu madde adı geçen ansiklopedi de yayınlanmamıştır.
202. Bu şahıs **Zafernâme** ve **Ravzatu'l-Ebrâr** adlı meşhur tarih kitaplarının müellifidir. (İ. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi C.III. 2. Kısım, 470-471)
203. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 10a.
204. a.g.e. ön kapak içi ve Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.
205. Tâhirü'l-Mevlevî, **Siyer-i Enbiya Dersleri**, vr. 1a.

bölüm 128 numarada Siyer-i Enbiyâ adıyla kayıtlı nüsha ise bu isimle yazarın yayınlanmış yazılarının bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. (206)

b) Nüshaları:

1. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 116

Cilt: Sırtı siyah meşin, siyah bez cilt.

Yazı: Çizgili defter kağıtlarına mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 134+116

Ölçüleri: 198x148

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:
(تاريخ) كلمه سنك اصلى (تأريخ) دركه لغةً (وقت تعيين ايله مك)
ديمكدر. (توريخ) لفظلرى ده بو معنايى ايفاده ايده رلر. (vr.1a)

Sonu:
... قهر الٰهينك كيفيت وقوعى قرآن كريم ايله تورات ده بيان ايدلمشى
اوله جق ايكيسنى ده بروجه آتى نقل ايليورز (vr.116a)

2. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. No: 114

Cilt: Ciltsiz, dağınık defter.

Yazı: Kareli defter (25 vr) ve bloknot şeklinde sarı defter kağıtlarına mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 25+110

Ölçüleri: 240x190 ve 320x85 (11 Parça defter-1 ve 6. defterler kayıp)

Satır Sayısı: 20-23

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:
افندىلر؛ توفيق الٰهى يه استناداً سير انبيا اوقويا جغز. قرآن كريمده
پيغمبران احوالنه دائر اولان اخبارات جليله درسلريمزك .. (vr.1a)

Sonu:
..طول ايسه وسطى اولارق ٤٠ سانتمتردن ٢٤ متره ايدر وصابجه
هايزيونك بيان ايتديكى اوزونلقدن ١٣ متره نقصان قالير (vr.25a)

3. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. No:128

Bu nüsha yazarın Siyer-i Enbiyâ başlığı ile **İslâm Yolu** mecmuasında yayınlanmış yazılarının 300x200 ebadında kahverengi ambalaj kağıtlarına çift taraflı olarak yapıştırılması ile oluşmuş. Toplam 14 varak.

---

206. **İslâm Yolu**, 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949, S.47'den başlayarak 28 Receb 1369/15 Mayıs 1950, S.76'ya kadar yirmibeş bölüm halinde tefrika edilmiştir.

44. Teceddüt Edebiyatına Dâir Muhtıra:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebiyat tarihimizle ilgili ders notlarından oluşan bu kitap, müellifin Kuleli Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptığı dönemde meydana getirilmiştir.

Bu çalışma yazarın **Türk Edebiyatı Tarihçesi** (207) adlı eserinin mütemmimi sayılacak bir özelliktedir. Çünkü **Türk Edebiyatı Tarihçesi**, edebiyat tarihimizin ilk iki devresini anlatmış; bu eser ise Tanzimatla başlayan üçüncü devre ve sonrasını anlatmaktadır.

Tanzimatla birlikte edebiyatımızda yeni bir devre başlamış ve Şinasî'nin müessisi sayılan bu devreye edebiyat tarihimizde "Teceddüt Edebiyatı" veya "Tanzimat Edebiyatı" denmiştir (208). Bu dönem kendi içinde Servet-i Fünun, Fecri Atî ve Millî edebiyat gibi kısımlara ayrılmıştır (209).

Tâhirü'l-Mevlevî'nin edebiyat tarihimizle ilgili bu çalışmasının ismi yazarın eserleri ile ilgili hiçbir listede geçmemekte ve Atilla Şentürk de bu çalışmadan bahsetmemektedir.

Bu eserin ufak tefek farklılıkları olan dört adet nüshası Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. bölümünde bulunmaktadır. Bu nüshalardan bir tanesi daktilo nüshası (F.S.T. 137) diğerleri el yazma nüshalardır.

b) İsmi:

Eserin ismi dört nüshada da farklı olmakla birlikte bu isimler birbirine yakın isimlerdir. Bunları şöyle zikredebiliriz:

F.S.T. 153 numaranın kapağında **"Teceddüt Edebiyatına Dâir Muhtıra"**; vr. 1a'da ise **"Teceddüt Edebiyatına Dâir Muhtıralar"** şeklindedir.

F.S.T. 112 numaranın kapağında **"Teceddüt Edebiyatı Tarihçesi"** isim bulunmaktadır.

F.S.T. 110 numaranın kapağında **"Teceddüt Edebiyatı Tarihi Notları"**, vr. 1a'da ise **"Teceddüt Edebiyatı Tarihi Muhtırası"** ismi bulunmaktadır.

F.S.T. 137 numarada kayıtlı daktilo edilmiş nüshanın ismi ise **"Teceddüt Edebiyatı Tarihi"**dir.

c) Yazılış Tarihi:

Kitabın nüshalarından sadece iki tanesinde tarih vardır diğerlerinde ise yoktur. F.S.T. 112 numarada kayıtlı nüshada "Başlangıç tarihi: 12 Kanun-ı Sani 931" (vr.1a)

---

207. Tâhirü'l-Mevlevî, **Türk Edebiyatı Tarihçesi**, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 157.
208. Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,** III, 431.
209. Tahir Olgun, **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra**, s.155.

kaydı vardır. F.S.T. 137 numaralı daktilo nüshasında ise "3 Nisan 1934" tarihi son sayfada (260) yer almıştır.

d) Muhtevası:

Kitaba giriş olarak Türk Edebiyatı'nın devrelerinden kısaca bahsedildikten sonra, İslâm'ın tesiriyle başlayan edebiyatımız hakkında bilgi verilmiş ve H.12/M.18 asırdan sonra Nedim ve Şeyh Galib gibi birkaç kişinin dışında şahıs yetişmediği ve 19. asırda devletin iç ve dış meşgaleler içinde çırpındığı gibi edebiyatımızın da kelime oyunlarıyla ve aruzun denizlerinde boğulduğu ifade edilmiştir (F.S.T. 153, vr-1a-8a)[210]

Daha sonra 19. asırda yetişen Akif Paşa, Hoca İshak Efendi, Ahmed Asım Efendi gibi edebiyatçılarımız tanıtılmış ve eserlerinden örnekler verilmiştir. Mustafa Reşid Paşa ve onun kurduğu Encümeni Daniş adlı bilgi derneği hakkında bilgi verildikten sonra Tanzimat sonrası yetişen kalem erbabı şahıslar tanıtılmıştır (F.S.T. 110 vr. 45a-96a)

"Teceddüt Edebiyatına Hizmet Edenler" başlığı altında Ethem Pertev Paşa, Abdülhamid Ziya Paşa, Sadullah Paşa, Namık Kemal, Recâizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamid, Sami Paşazade Sezayi, Ahmet Mithat, Şemseddin Sâmi, Ebu'z-Ziya Tevfik, Hersekli Arif Hikmet, Yenişehirli Avni, Muallim Naci gibi şahıslar tanıtılmıştır (F.S.T. 110 vr. 97a-205a)

"Servet-i Fünun Edebiyatı" başlığı altında Tevfik Fikret, Halid Ziya, Cenâb Şehabeddin, Süleyman Nazif, İsmail Safa, Ahmet Rasim gibi edebiyatçılarımız tanıtılmıştır (F.S.T. 110 vr. 206a-233a)

Fecri Âti topluluğu ve Milli Edebiyat üzerinde durulmuş ve Faruk Nafiz Çamlıbel, Halide Edib, Yakup Kadri, Ömer Seyfeddin, Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Rıza Tevfik, Mehmet Akif gibi edebiyatçılarımız anlatılmıştır (F.S.T. 110 vr. 234a-253a).

c) Nüshaları:

Eserin nüshaları şu özelliklerdedir.

1. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 153

Cilt: Sırtı bordo bez kaplı mukavva kapaklı.

Yazı: Sarı kağıtlar üzerine yapıştırılmış beyaz kağıtlara, kurşun kalemle yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: İlk 30 varak numaralanmış

Ölçüleri: 290x209

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

افندیلر؛ پرونغرام موجبنجه تجدد ادبیاتنی تدقیق ایده جکز فقط
باقالوریاده بوتون تورك ادبیاتندن امتحان ایدیله جکسکز. (vr. 1a)

210. F.S.T. 153 nolu nüsha 30. varakta sonra numaralanmadığı için daha düzgün nüsha olan F.S.T. 110 numaralı nüshaya göre varak numaraları verilecektir.

Sonu: ونظمك مقيديله سربستندن هنكيسى قولاغكزه خوشى گليرسه اونى
ديكله يكز. يالنز استاد جناب بگك شوادبى دستورينى خاطر كزدن
چيقارمايكز. فكر + آهنك = نظم

2. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 112

Cilt: Sırtı siyah bez, mukavva cilt

Yazı: Sarı kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 81 (çift taraf kullanılmış)

Ölçüleri: 235x156

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: 12 Kanun-ı Sani 931

Başı: افنديلر؛ ادبيات معلمكز أمين بگك چكيلمه سى اوزه رينه صنفكزده
اودرسك مذاكره سى بكا حواله ايديلدى. (vr.1b)

Sonu: ونظمك مقيديله سربستندن هنكسى قولاغكزه داها خوشى
گليرسه اونى تقليده چاليشيكز. (vr.85b)

3. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:110

Cilt: Siyah renkli bez cilt

Yazı: Çizgisiz sarı kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. sayısı: 253

Ölçüleri: 277x102

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı: افنديلر؛ بيليرسكز كه انسانه بديعى هيجان ويرن سوزلره ادبيات
ديرلر. فكرى، حسى، خيالى اولان هرملتك ادبياتى واردر. (vr.1a)

Sonu: نظمك مقيديله سربستندن هانگيسى قولاغكزه خوشى گلرسه اونى
ديكله يكز. يالكز استاد جناب مرحومك شوادبى دستورى خاطر كزده
قالسين: فكر + آهنك = نظم (vr.253a)

4. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 137

Cilt: Yeşil cilt bezi ile kaplı mukavva kapaklı.

Yazı: Beyaz kağıtlara daktilo ile yazılmış ve bunlar sarı ambalaj kağıtlarına yapıştırılmış.

Vr. Sayısı: 260 sayfa

Ölçüleri: 280x210

Satır Sayısı: 29

İstinsah Tarihi: 3 Nisan 1934

45. Tefsir-i Hüseyni Tercümesi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tercüme eserlerinden biri de; H.9. asır ulemasından Mevlânâ Hüseyin Vaiz Sebzevârî'nin [211], **Tefsir-i Hüseyni** veya **Mevahib-i Aliyye** [212] adıyla bilinen tefsirinin, Bakara suresi sonuna kadar yapılmış tercümesidir.

Beyanü'l-Hak dergisinde yazdığı bir makalede [213] Hüseyin Vaiz ve eserleri hakkında bilgi veren müellif; **Mevahib-i Aliyye** adlı tefsirin, H. 1246 (1830) tarihinde Hacegân-ı Divân-ı Hümayun'dan [214] İsmâil Ferruh Efendi tarafından **Tefsir-i Mevâkib** adıyla tercüme edildiğini, ancak bu tercümenin başarılı bir tercüme olmaması sebebiyle, kendisinin yeniden eseri tercüme ederek yayınlayacağını belirtmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, zikretmediği bazı sebeplerle tercümesini yarıda bıraktığı **Mevahib-i Aliyye** tefsirinden, **Müslümanlıkta İbadet Tarihi** ve **Mesnevî Dersleri** adlı eserlerinde sık sık alıntılar yapmıştır [215].

Biz araştırmamız sırasında, müellifin yaptığı tercümenin hiçbir nüshasına rastlayamadık.

46. Telfiku'l-Ahbâr ve Telkıhu'l 'Âsâr:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tercüme eserlerinden olan bu çalışma, Kazanlı Şeyh Murad Remzi Efendi'nin **Telfiku'l-'Ahbâr ve Telkihu'l-'Âsâr fi Vakâ'i Kazân ve Bulgar ve Mülûku't-Tatâr** [216] adlı Arapça eserinin birinci cildinden Maksad-ı Sâni'nin tercümesidir.

---

211. Mevlana Hüseyin Vaiz Sebzevari; H.9 asırda Sultan Hüseyin Baykara devrinde Herat'ta yaşamıştır. Vaazlarıyla şöhrete kavuştuğu için Hüseyin Vaiz diye anılmıştır. En önemli eseri, Cevahirü't-Tefsir adlı 4 ciltlik tefsirdir. **Ahlâka Muhsini, Envâr-ı Süheylî, Ravzatü'ş-Şüheda, Mahzenü'l-İnşa, Kâşifiyye, Esrar-ı Kasımi, Matla'ul-Envâr** v.s. diğer eserlerinden bazılarıdır. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, "Mevlana Hüseyin Vâiz ve Tefsir-i Hüseynî", **Beyanü'l-Hak**, S.41, 21 Şaban 1327/24 Ağustos 1325, s.915-917.
212. **Mevâhib-i Aliyye**; Hüseyin Vaiz'in, Ali Şir Nevbiye ithafen yazıldığı için bu ismi koyduğu muhtasar bir tefsirdir. H. 897 (1492) yılında yazılmıştır. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m., s.916).
213. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.m. s. 916.
214. Hacegân-ı Divân-ı Hümayun (Eskiden) Divân-ı âlî efendileri mânâsında kullanılan devlet ricâline verilen ad", Ferit Develioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, s.365.
215. Bkz. Tahir Olgun, "Bir Cevap", **İslâm Yolu**, S.64, 2 Rebiu'l-Evvel 1369/22 Aralık 1948 s.3.
216. Bu eserle ilgili olarak **İslâm Ansiklopedisi**'nde şu bilgi verilmektedir:
"Remzi Murad, Talfik al-ahbâr va talkih al-âsâr fi vakâ'i: Kazân va Bulgâr ve mulûk al-tâtâr (Orenburg 1908; arap ve bazı malum olmayan diğer kaynaklardan istifâde edilerek yazılan ve Bulgarlara âit çok mühim kayıtları ihtiva eden bir eser)" AKTES Nimet Kurat, "Bulgar" mad. **İslâm Ansk.** C.II, s.795.

İki defter halinde F.S.T. 143 ve 144 numaralarda kayıtlı olan bu çalışmadan ne yazar kendi verdiği listelerde, ne de yazarla ilgili yapılan çalışmada bahsedilmektedir (217).

Kitabın kapağında mevlevî külahı şeklinde Tâhirü'l-Mevlevî'nin mührü mevcuttur. Kapak yazısı ise şöyledir:

"Telfiku'l-'Ahbâr ve Telkıhu'l'Âsâr fi Vakai-'i Kazân ve Bulgar ve Müluku't-Tatâr [Kazanlı Şeyh Murâd Remzi Efendi] Cild-i Evvelinden [Maksad-ı Sânil]nin Tercemesi"

b) Muhtevası:

İki defter halinde (1-77+78-130) toplam 130 vr olan eserin başlıca konuları şunlardır:

Tutun b. Türk (3a), Eslence b. Tutun (3a), Zib-i Batevî (4a), 'Âlince Hân (4a), Tatar Hân b. 'Âlince Hân (5a), Moğol Hân (5a), Oğuz Hân b. Kara Hân (5a-11a), İstitrâd (12a), Kün Hân b. Oğuz Hân (12a-13a), Erkine Kün (14a-17a), Cengiz Hân (18a-27a), Gayır Hân (28a-39a), Oktay Kâ'ân (40a), Göyük Kâ'ân (40a-42a), Çağatay Kâ'ân (42a-43a), Tuli Hân b. Cengiz Hân (43a-44a), Cüci Hân b. Cengiz Hân (45a-47a), Bâtu Hân b. Cengiz Hân (47a-70a), Kâpçâk Devletinin Teşkili (70a-81a); Bâtu Hânıñ Kardeşlerine Vilâyet Tevcihi (81a-85a), Moğol ve Tatâr Diyarındaki Papaslar (85a-98a) Batu Hânın Vefatı (98a-99a), Sartuk Hân b. Batu Hân (99a-126a) Berke ve Hulagu Arasındaki Muharebe (126a-130a).

c) Nüshası:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 143-144.

Cilt: Ciltsiz, iki adet defter.

Yazı: Sarı çizgisiz defter kağıtlarına mavi mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 1-77+78-130 (İki defter)

Ölçüleri: 230x160 (170x110)

Satır Sayısı: 19-22

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Başı:

تاتارلرك ظهوری بولغار، قپچاق، روس حتی لان وماجار اولکه لرینه
قدر حوالی یی استیلا ایتمه لری، اورالرده قپچاق تاتار (vr.1a)

Sonu:

هلاکو قاچمایه دوراندیغی صراده سنتای اسمنده کی امیر کبیر
آتندن ایندی و هلاکو نك بیندیکی آتك یولارندن طوتوب
(vr.130a)

---

217. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, **Dinî Tarihî Edebî Makaleler**, vr.7a-8a.
Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.
Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.61-115.

47. Tercümelerim:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazma eserleri listesinde adı geçen bu eserle ilgili herhangi bir nüsha elde edemedik.

Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî'de bu eserle ilgili şu bilgi verilmiştir:

"Tercümelerim:

Taṣavvufa dâir Mollâ Câmî'niñ "Şerḥ-i Rubâ'iyyât" ve "Levâmi'" risâleleri, Meşnevî-i Şerif'den müktebes "Münâcat-ı Haẓret-i Mevlânâ"nın bir de "Câm-ı Cihannümâ" ünvanlı risâle-i 'arifâneniñ tercümeleridir" vr. 10b.

Bu eserlerden **Münâcat-ı Hazret-i Mevlâna Tercümesi**'nin Millet Kütüphanesi Şeriyye 1320'de kayıtlı bir nüshası vardır. Bu nüsha çalışmamızın bu bölümünde tanıtılmıştır. Mollâ Câmi'nin **Levami'** adlı risalesi ise; Şeyh Ebu Hafs Ömer İbni'l-Farız (556-632)'ın **Kaside-i Hamriyye** adlı eserinin şerhi olup, müellif tarafından yapılan tercümesinin bir kısmı **İslâm Yolu** dergisinde tefrika edilmiştir [218]. **Sefine-i Evliya**'da [219] müstakil bir eser olarak, müellifin eserleri listesinde sayılan **Şerh-i Rubaiyyat Tercümesi** ile **Câm-ı Cihannüma** adlı tercümelerin herhangi bir nüshasına rastlamadık.

48. Türk Edebiyatı Tarihçesi:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, Türk Edebiyatı Tarihi ile ilgili önemli bir eseridir. Yazar bu eserini Daruşşafaka Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptığı yıllarda ders notları olarak hazırlamıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî bu eserini hazırladığı listede [220] belirtmemiş; Kemal Edip Kürkçüoğlu da verdiği listede [221] bu eserin adını yazmamıştır. Dr. Atilla Şentürk ise bu eserin yazar tarafından latin harfleriyle yazılmış olan ve F.S.T. 121 numarada **"Türk Edebiyatı Tarihi Muhtırası"** adıyla kayıtlı olan nüshadan bahsetmiş ancak el yazması nüshayla ilgili bir bilgi vermemiştir [222].

Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri** adıyla yayınlanan hatıratında Daru'şşafaka'da okutmak için hazırladığı **Türk Edebiyatı Tarihi** adlı bir çalışmasından bahseder. Yazar 7 Kanun-ı Evvel 1341/7 Kasım 1925 tarihinde gözaltına alındığı zaman günlerini şöyle geçirdiğini anlatır:

---

218. Tahir Olgun, "Ehli Hakikate Göre Muhabet ve Nevileri", İslâm Yolu 10 Cemziyelevvel 1368/10 Mart 1949 ile 7 Cemaziyelahir 1368/7 Nisan 1949 arasında yayınlanan 23-27 sayılar.
Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya** adlı eserinde **Kasideyi Hamriye Şerhi** ile **Levami** tercümesini ayrı ayrı eserler olarak göstermiştir. (Bkz. Hüseyin Vassaf, a.g.e., I, 336). Bu bilgi yanlıştır. Çünkü İslâm Yolu dergisinde bizzat müellif Molla Cami'nin **Levâmi** adlı eserinin, İbn-i Farız'ın **Kaside-i Hamriye**'sinin şerhi olduğunu ifade etmiştir (Bkz. **İslâm Yolu**, S.23, 10 C.Evvel 1368/10 Mart 1949, s.3)
219. Bkz. Hüseyin Vassaf, a.g.e., I,336.
220. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapağın içi.
221. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.9-11.
222. Atilla Şentürk, a.g.e. s.112.

"Gündüzleri Darüşşafaka'da okutmak için yazdığım "Türk Edebiyatı Tarihi"ni yazmaya devam etmek, Hacı Hasan Efendi'nin Mushaf-ı Şerif'inden hatim sürmekle meşgul oluyordum." [223]

Kanaatimizce yazarın bahsettiği edebiyat tarihi bu kitaptır. Çünkü F.S.T. 156 numarada bu eserin yazarın adı geçen liseden talebesi olan F. Sezai Türkmen [224] tarafından tutulmuş notları bizi bu kanaate sevketmektedir.

Kitabın iç kapağına yapıştırılmış olan sayfadaki ifadelerden eserin Türk Edebiyatı Tarihi'ni bir bütün halinde bir araya getirmek için kaleme alındığını ve Fuat Köprülü'nün **Türk Edebiyatı Tarihi** ile **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar** adlı eserlerinden faydalanıldığını anlıyoruz [225].

Eserde, edebiyat tarihimizin, klasik sınıflama olan, İslâm öncesi, İslâm Sonrası ve Avrupa Tesiri Altında ana başlıkları ile işleneceği belirtilmesine rağmen [226] "Avrupa Tesiri Altındaki Edebiyatımız" bu çalışmada işlenmemiştir. Eser bu haliyle yazarın "Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra" adlı matbu manzum eserinin, nesir halindeki şekli intibaı vermektedir.

Eserin o zamana kadar yapılan çalışmalardan farklı yönü olarak; Türk lehçelerinin birbirleriyle benzer ve farklı yönleri üzerinde durması gösteriliyor [227].

b) İsmi:

Kitabın ismi yazarın yayınlanmış olan hatıratında **Türk Edebiyatı Tarihi** şeklinde geçiyor [228]. Araştırmalarımız sonucu ulaşabildiğimiz nüshalardan F.S.T. 157 numarada kayıtlı nüshanın ismi **Türk Edebiyatı Tarihçesi,** aynı bölüm 156 numaradaki nüshanın ismi **Edebiyat ve Edebiyat Tarihine Ait Ders Notları**, aynı bölüm 121 numarada yazarın elyazısı ve latin harfleriyle yazılmış nüshanın ismi ise **Türk Edebiyatı Tarihi Muhtırası** şeklindedir.

c) Yazılış Tarihi:

Türk Edebiyatı Tarihçesi isimli müellifin el yazması nüshası ile **Türk Edebiyatı Tarihi Muhtırası** isimli yine müellifin latin harfleri ile yazdığı kendi elyazısı nüshasında herhangi bir tarihe rastlamadık. Ancak yazarın hatıratında İstiklal Mahkemelerinde yargılanmak üzere gözaltına alındığı zaman Türk Edebiyatı Tarihi isimli bir kitabı Daruşşafaka'da okutmak üzere hazırladığını görüyoruz. [229] Yazar 7 Kanun-ı Evvel 1341.

---

223. Tâhirü'l-Mevlevî (Olgun), **Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri,** s.180.
224. Fethi Sezai Türkmen, müellifin Daruşşafaka'dan talebesi olup, mezuniyet sonrası da ilişkisinin devam ettiği ve evladı gibi sevdiği bir şahısdır. Müellifin vefatı sonrası basılmamış eserleri ve özel arşivi bu şahsa intikal etmiş ve Atilla Şentürk'ün ilgi ve gayretleriyle bu kitaplar Süleymâniye Kütüphanesi'ne bağışlanmıştır. (Bkz. Dr. Atilla Şentürk, a.g.e. Önsöz VII-VIII).
225. Tâhirü'l-Mevlevî, **Türk Edebiyatı Tarihçesi**, Mukaddime, vr. 1a.
226. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. aynı yer.
227. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., aynı yer.
228. Tâhirü'l-Mevlevî, (Olgun); **Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklal Mahkemeleri**, s.180.
229. a.g.e. aynı yer.

Kasım 1925 tarihinde gözaltına alındığına göre, eser bu tarihlerde kaleme alınmaya başlamıştır diyebiliriz.

Eserin **Edebiyat ve Edebiyat Tarihine Ait Ders Notları** isimli 156 numarada kayıtlı nüshasında notların bittiği sayfada şu tarih vardır : "24-25/7/1929" (230). Bu tarihten hareketle bu eserin 1928-29 öğretim yılında ders kitabı olarak okutulduğunu söyleyebiliriz.

d) Muhtevası:

Yazar bu eserin muhtevası ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Bu eserde edebiyât tarihimiz; İslâm'dan Evvel Türk Edebiyâtı, İslâm Te'siri Altında Türk Edebiyâtı, Avrupa Te'siri Altında Türk Edebiyâtı ser-levhâsıyla üç devreye ayrılmışdır. Ayrı ayrı seciyyeleri bulunan bu üç büyük devrede Türklerin muhtelif lehçelerindeki edebiyyât; aralarındaki münâsebetler ve râbıṭalar gözedilerek zamânî bir seyr ta'ḳîb edilmek üzere, tekâmül-i tarihiyyeye, büyük edebî şaḫsiyetlere, ba'żı târihî cereyânlara göre tâli taḳsimler yapılmışdır. Onlarda da târiḫiñ icâbâtına teb'it gösterilmişdir" (231)

Kitap üzerinde yapmış olduğumuz incelemede muhtevasıyla ilgili şu ana başlıkları tesbit etmiş bulunuyoruz:

İslâm'dan Evvel Türkler ve Medeniyetleri (vr. 1a-7a)

Lisan ve Yazı (vr. 8a-24a)

Türk Nazmında İlk Şekiller (vr. 24a-26a)

İslâm'ın Te'siri Altında Türk Edebiyatı (vr. 26a-33a)

İslâmî Edebiyat (vr. 33a-43a)

İslâm Tasavvufunun İslâm Edebiyâtına Etkisi (vr. 48a-53a)

Karahanlılar Devrinde Türk Edebiyâtı (vr. 54a-54b)

Türklerin Beşinci Asırda ve Ondan Evvelki Halk Edebiyâtı (vr. 55a-58a)

Gazneliler Devrinde Türk Lisân ve Edebiyâtı (vr 58a)

Selçuklular Devrinde Türk Lisân ve Edebiyâtı (vr 58a-66a)

Anadolu Selçukluları Devrinde Edebiyât (vr. 66a-79a)

Tekke Şiiri (vr. 79a-90a)

Aşık Şiiri (vr. 90a-94a)

Çağatay Edebiyâtı ve 'Ali Şir Nevâi (vr.95a-99a)

d) Nüshaları:

Yaptığımız araştırmalar sırasında biri müellif nüshası, biri de talebesi F.S.T.'in tuttuğu notlardan oluşan ikisi de Süleymâniye Kütüphanesi'nde bulunan iki nüsha tesbit

230. F. Sezai Türkmen 156 numarada kayıtlı **Edebiyat ve Edebiyat Tarihine Ait Ders Notları,** vr. 212a.
231. Târihrü'l-Mevlevî, Türk Edebiyatı Tarihçesi, Mukaddime vr. 1a.

ettik. Ayrıca müellifin latin harfli olarak kendi el yazısı ile ve latin harfli olarak yazılmış bir nüshası da mevcuttur. Bu nüshaların özellikleri şöyledir.

1. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 157.

Cilt: Sırtı siyah bez kaplı, mukavva cilt.

Yazı: vr. 1-88 arası kareli defter, vr. 89-99 arası çizgisiz defter kağıdı üzerine mavi mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 99 vr. Bazı sayfalar çift taraf kullanılmış, sondan numaralanmamış olarak 9 vr. boş.

Ölçüleri: 238x170

Satır Sayısı: 23

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Başı: افندیلر؛ بیلرسکز که (ادبیا) لفظنك ایکی معناسی واردر: بری ادبی پارچه لر دیمکدر دیکری اونلری وجوده کتیره بیلمك اصولیدر.
(vr. 1a)

Sonu: اوزی ایرور اوزلاری ایرور اوزیك سین - اوزیکزسز - اوزیم مین اوزیمز - کندیدیر کندیلریدر کندیك سك - کندیکزسکز - کندیم - کندیمز
(vr. 99 a)

2. İst. Süleymâniye Ktp. Fethi Sezai Türkmen Bl. No: 156.

Cilt: Ciltsiz, normal defter.

Yazı: Çizgili defter kağıdı üzerine siyah ve mavi mürekkeple yazılmış rika yazı.

Vr. Sayısı: 235 çift taraf kullanılmış.

Ölçüleri: 198x157

Satır Sayısı: Muhtelif

Müstensih: Fethi Sezai Türkmen

İstinsah Tarihi: 24-25/7/1929 (vr. 212a)

Başı: ادبیاتك تعریفی، مقصدی، غایه سی
۱- تعریفی (ادبیات کلمه سی) (ادب) لفظ عربیدن حصوله گلمشدر.
(vr. 1b)

Sonu: ... بو بیتك قائلی اولان عاشق عمرله (گوهری) (امراه) (دردلی) و آخیراً دیوانی باصیلاً سیرانی ساز شاعرلرینك اك مشهورلرندندر
(vr. 212 a)

3. İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 121.

Cilt: Kırmızı bez sırtlı, mor mukavva kapak.

Yazı: Müellifin latin harfli olarak kendi el yazısı, mavi mürekkeple kareli bir deftere yazılmış.

Vr. Sayısı: 266+73

Ölçüleri: 210x135

Satır Sayısı: 18

İstinsah Tarihi: Belli değil.

49. Veliyyüddin Oğlu Ahmed Paşa Divânının Nesre Çevrilişi:

a) Genel Bilgiler:

Tâhirü'l-Mevlevî bu çalışmasında divân edebiyatımızın 15. yüzyıldaki en büyük ustalarından biri kabul edilen Ahmed Paşa (? - 1497)'nın tek eseri olan Divân'ını [232] nesre çevirmiştir. Kitabın önemli bir özelliği divânın metni ile nesrinin bir arada verilmiş olmasıdır.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu çalışmasının tek nüshası Süleymâniye kütüphanesindedir. Çalışma iki cilt halinde hazırlanmış olup; çalışmanın yapılması anında Divân'ın dört nüshası karşılaştırılmıştır. Eserin ikinci cildinin sonunda yer alan müellifin Türkiye Yayınevi sekreterine yazdığı mektuptan eserin yayınlanmak istendiği ancak fiyat konusunda anlaşılamadığını anlıyoruz.

Tâhirü'l-Mevlevî, Divân'ı nesre çevirmeye başlamadan önce Veliyyüddin oğlu Ahmed Paşa hakkında Şuara tezkirelerinde yer alan bilgilerden hareketle Ahmet Paşa'nın bir tercüme-i halini vermiş ve faydalandığı kaynakları belirtmiş. Ayrıca Divân'ın İstanbul Kütüphanelerinde yer alan nüshalarını yerleriyle birlikte belirtmiş. [233]

Divân'ın vezni "Müfteilün-Müfteilün-Failün" şeklinde belirtilmiştir. [234] Varak 3a'dan itibaren Divân'ın nesre çevrilmesine geçilmiş. Eserin ikinci cildinin 115. varağından sonra yer alan 16 vr'lık bölüm "Ahmed Paşa'nın Arapça ve Farsça yazmış olduğu şiirlerinden örnekler ve izahları veriliyor. Bu 16 varaklık bölüm 295x130 ebatındaki sarı kağıtlara yazılmış.

Eserin birinci cildi F.S.T. 86 numarada ikinci cildi ise aynı bölüm 85 numarada kayıtlı durumdadır. Dr. Atilla Şentürk, eserin ciltlerin üzerinde belli bir isminin olmadığını söylüyor. [235] Ancak biz kitabın iç kapağında ismi ile ilgili "Tahirü'l-Mevlevî, Veliyyüddin Oğlu Ahmed Paşa Divânının Nesre Çevrilişi" kaydını bulduk. Eserin ne zaman kaleme alındığı ile ilgili herhangi bir kayda rastlayamadık.

---

232. Muallim Naci, **Osmanlı Şairleri**, s.10.
Seyit Kemal Karaalioğlu, **Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi**, s.643-646.
233. T. Mevlevî, **Veliyyüddin Oğlu Ahmed Paşa Divanının Nesre Çevrilişi**, I, vr. 1a-2b.
234. T. Mevlevî, a.g.e., vr. 3a.
235. Atilla Şentürk, Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri, s.114 dipnot 241.

b) Nüshası:

Eserin müellif hattı nüshası Süleymâniye kütüphânesinde mevcuttur. İki cilt halindeki nüsha şu özelliktedir:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 85-86.

Cilt: Sırtı siyah bez, yeşil kağıtla kaplı mukavva kapaklı.

Yazı: Kahverengi ambalaj kağıtlarına yapıştırılmış, beyaz ve sarı kağıtlara, siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: I. cilt 75, II. cilt 115+16

Ölçüleri: 340x240

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Başı:

ولی الدین اوغلی احمد پاشا
بزم لهجه ادبیاتنك مؤسسی اولماسی مجددلرندن بولوندیغی
شبهه گوتورمه‌ین احمد پاشا اوك بشنجی عصرده کی (vr. 1a)

Sonu:

جهانی لطف ایده رسك هرجهتدن — دنیایه هرجهتدن لطف ایدییورسك
خلاص ایت من قولوکی تولیتدن — قولکی ده متولی لکدن خلاص ایله

(2. cilt vr. 115 b)

B. MATBU ESERLERİ:

1. Afgan Emiri Abdurrahman Han:

Bu eser, Afganistan Emiri Abdurrahman Han'ın kendi yaptığı işler ve olayları anlattığı, İngilizce'ye çevrilip Londra'da basıldıktan sonra, Rusca'ya çevrilerek basılıp Rus subaylarına dağıtılan, Gulam Murtaza Han Kandehlevi tarafından Farsça'ya çevrilen hatıratın Tâhirü'l-Mevlevî tarafından Türkçe'ye yapılmış tercümesidir. (236)

Abdürreşid İbrahim tarafından Mehmet Akif'e getirilen 2 ciltden oluşan bu hatırat, Akif'in ricası ile Tâhirü'l-Mevlevî tarafından tercüme edilerek 1. cildi 26 Şevval 1329 - 6 Teşrin-i Evvel 1327'den itibaren **Sırat-ı Müstakim**'de tefrika edilmiş ve 2. cildi Trabzon'da yayınlanan **İkbal Gazetesi**'nde tefrika edilmek üzere gazete sahibi Osman Nuri Efendi'ye verilmiştir (237).

Tâhirü'l Mevlevî, Hatırat'ında ikinci cildin **İkbal Gazetesi**'nde neşredildiğini ifade etmektedir (238).

236. **Sırat-ı Müstakim**, S.163 26 Şevval 1329 - 6 Teşrin-i Evvel 1327, s. 104.
237. Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, vr. 10a.
238. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.37.

2. Amuzgâr-ı Pârisi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Rehnüma-yı Füyuzat mektebinde Farsça hocalığı yaptığı zaman okutmak için hazırladığı gramer kitabıdır [239]. Müellifin diğer Farsça gramer kitabına [240] göre daha geniş olan kitap, birinci kısım kavaid; ikinci kısım kıraat olmak üzere iki kısımdan oluşmuştur.

17,5x11,5 ebadında ve 146+58 sayfa olmak üzere Asır Matbaasında 1324 tarihinde basılan kitabın Farsça metinlerden oluşan ikinci kısmının sonunda, "Bazı Mustalahat-ı Fârisiyye" başlığı altında Farsça ıstılahlar yer almıştır (s.47-58).

Musavver Terakki gazetesinde yer alan bir ilanda [241] kitabın bir çok araştırmalar sonucu meydana getirildiği, öğretmene ihtiyaç göstermeden okunabilecek sade ve akıcı bir üslubu olduğu ifade edilmiştir.

Kitabın adı müellifin verdiği listede [242] **Amuzgar-ı Fârisi** hatıratında [243] ve Divân'ının hal tercümesi ile ilgili varaklarda [244] **Amuzgar-ı Pârisi** olarak geçmektedir. Matbu olan nüshada da **Amuzgar-ı Pârisi** şeklinde geçtiği için tanıtımda biz bunu tercih ettik.

3. Asr-ı Saadetde: Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri:

18 Eylül 1330 tarihinde çıkarılan bir nizamname [245] ile kurulan Darü'l hilâfetil âliyye medreselerinde İslâm Medeniyeti Tarihi derslerini okuturken hazırlanmış olan bu eser, Tâhirü'l-Mevlevî'nin önemli eserlerinden biridir.

Asr-ı Saadet ve hülafa-i raşidin devri İslâm medeniyeti ile ilgili konuyla ilgili kitaplarda geniş bilgi olmaması üzerine böyle bir eser hazırlığına başlayan müellif kaynaklardan bulduğu bilgileri derleyerek, Hz. Peygamber'in Arabları ne halde bulup ne hale getirdiğini ortaya koymak istemiştir [246].

Kitabın ismi kaynaklarda **Asr-ı Saadetde Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri** [247], **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri** [248] ve **Asr-ı Saadetde İslâmların Medeniyete Hizmetleri** [249] şeklinde geçmektedir. Bu eser tamamlanamamış ve yarım kalmıştır [250]. Bir kısmı Mahfil dergisinde yayınlanan [251] eser, 1974 yılında Abdullah Sert tarafından **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri** adı altında yayına hazırlanmış ve 19,5x13 ebadında, 312 ve 384 sayfalık iki cilt halinde Bahar Yayınları'nca yayınlanmıştır.

---

239. Divân-ı Tâhirül-Mevlevî, vr. 9b.
240. Bu kitap **Dest-aviz-i Fârisi Hânan** adlı kitaptır.
241. **Musavver Terakki**, 31 Ağustos 1322/24 Receb 1324, S.21, s.166.
242. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
243. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.33.
244. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 9b.
245. Osman Ergin, **Türk Maarif Tarihi**, I, s.127.
246. Tâhirü'l-Mevlevî, **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri**, İst. 1974, s.6.
247. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
248. a.g.e., vr. 10a.
249. Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya** I, s.336
250. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 10a.
251. **Mahfil**, S.1, Zilkade 1338, s.6-7; S.3, Muharrem 1339, s.49-51; S.17, R.Evvel 1340 s.89-91; S.20 C.Ahir 1340, s.142-143.

Ancak kanaatimizce bu yayınlamada bir hataya düşülmüştür. Çünkü eserin birinci cildi ile ikinci cildi arasında hiçbir bağlantı yoktur. İkinci cilt yazarın yine yarım kalmış olan Siyer-i Peygamberi [252] adlı kitabı olup Peygamberimizin hayatını Bedir gazasına kadar anlatmaktadır. Yayınevinin düştüğü bu hatayı Dr. Atilla Şentürk de farkedememiş ve iki cilt olarak yayınlanan eserin, her iki cildinin de Müslümanların Medeniyete Hizmetleri adlı kitap olduğunu zannetmiştir [253].

Araştırmalarımız sırasında **Asr-ı Saadet de Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri** adlı eserin yarım bir elyazma nüshasına Süleymâniye kütüphanesi'nde rastladık. Bu nüshanın özellikleri şöyledir:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 118

Cilt: Ciltsiz defter.

Yazı: Kareli defter kağıdına siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 25

Ölçüleri: 340x200 (245x140)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: 20 Haziran 1946 (vr. 1a)

Başı: اسلام مدنیتنك ایشقلری قرون وسطی خرامنده ومیلادك
یدنجی عصری ایجریسنده حجاز قطعه سنده کورونمیه باشلادی.
(vr. 2b)

Sonu: الله تعالی «یاایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی» خبیر بویوردی، بو
سوزیمی بویله جه سویلر، جناب الله دن کندیم ایچین ده سزك ایچین ده
استغفار ایده رم (vr. 25b)

4. Bâkiye Dâir:

Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar serisinin 3. kitabı olarak yayınlanan kitap 16. y.y.'ın en büyük şâirlerinden olan Bâki ile ilgili bir biyografik eserdir. 1938 yılında İstanbul'da neşredilen kitap, 19,5x13,5 ebadında ve 96 sayfa olup, Aydınlık Basımevi'nde basılmıştır.

Kitapta yer alan başlıklar şöyledir:

Önsöz (s.3-4), Şâir Bâki'nin Hayatı (s.5-29), Bâkî'nin Ahlâkı (s.30-47) Bâki'nin İlmi (s.48-49), Bâki'nin Sanatı (s.49-72), Şâir Bâki'nin Üstad Zâtî İle İlk GÖrüşmesi (s. 72-84) [254], Bâki'ye Nazire (s.85), Bâki'nin Bir Gazelini Teştir (s. 85-86), Baki Türklüğü Kaba

252. Müellifin yazma eserleri kısmında tanıtımını yapmış olduğumuz bu eser Hz. Peygamberin hayatını Bedir Gazvesine kadar anlatan yarım bir kitaptır. (**Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 1a)
253. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.62.
254. **Yücel**, Temmuz 1953, S.6, s.17-19 ve 32-33.
İslâm Yolu, S.60,13 Safer 1369/24 Kasım 1949, s.3.
İslâm Yolu, S.61, 20 Safer 1369/1 Aralık 1949, s.2.
İslâm Yolu, S.62, 27 Safer 1369/8 Aralık 1949 s.3.
İslâm Yolu, S.63,27 Safer 1369/15 Aralık 1949 s.2-3.

Görmüş mü idi (s. 86-89), Mecbûrî Bir Kaç Söz (s. 90-96).

Tâhirü'l-Mevlevî, "Mecburi Bir Kaç Söz" başlığı ile Sadeddin Nüzhet Ergin'in Türk Şâirleri adlı kitabında "Bâki" maddesini yazarken kendi kitabı ile ilgili yaptığı eleştirilere cevap vermiştir.

5. Cengiz ve Hulagu Mezalimi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yanlış anlaşılmasına, bazı mahfillerce Türk düşmanı gibi tanınmasına, Darül Funun'a Farsça hocası olarak alınmamasına ve Hamdullah Subhi Tanrıöver'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde İstanbul İmam Hatip mektebinden azledilmesine sebep olan [255] bu eser; Türkçülük cereyanı ile yüceltilen Cengiz ve Hülagu hakkında yazılmıştır. [256]

Cengiz ve Hülagu Mezalimi adını taşıyan risalede Şeyh Sa'di'nin, Bağdat katliamını anlattığı mersiyesi [257] ve tercümesi yer almış ve bu mersiyenin yazılmasına sebep olan Cengiz ve Hülagu'nun İslâm dünyasına yaptığı zulümler muteber kaynaklardan nakillerle anlatılmıştır.

Çıktığı zaman belli bir tepki almayan risale, 8-10 yıl sonra müellifin Daruşşafaka'dan talebelerinden olan Kaya Nuri isimli şahıs tarafından 19 Haziran 1338 tarihli bir mektupla tenkit edilmiş, müellif bu mektubu cevap vermeyerek ibretle okunması tavsiyesiyle Mahfil'de neşretmiştir [258].

19x11 ebadında 50 sayfa (Osmanlıca) olarak Sebilürreşâd Kütüphanesi'nin 22.ci kitabı olarak 1322 tarihinde yayınlanan eser Tevsi-i Tıbaat Matbaası'nda basılmıştır.

6. Dest-âviz-i Farisi-hânân:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça grameriyle ilgili olarak **Amuzgâr-ı Pârisi**'den sonra hazırladığı ikinci gramer kitabıdır. Rehnuma-yı Füyuzat Mektebi'nin ilk kitabı olarak yayınlanan kitap 1325 tarihinde İstanbul'da Cihan Matbaasında 19x13.5 ebadında ve 48 sayfa olarak basılarak, neşredilmiştir.

Müellif bu kitabı yayınladığı zaman adı geçen özel okulun Farsça muallimidir ve Mehmet Tahir imzasıyla kitabı yayınlamıştır. Müellif kitaba yazdığı mukaddimede öğrencilerini Farsça öğrenmeye teşvik için bu kitabı hediye olarak hazırladığını ifade etmiştir [259].

7. Divân Edebiyâtı ve Istılahları:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin eserleriyle ilgili verdiği listelerden birinde [260] yazma eserler bölümünde geçen bu kitabın yazma bir nüshasını bulamadık.

---

255. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.41-42.
Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, vr. 9b.
256. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s.41.
257. Kitabın 3-8 sayfalarında metni ve tercümesi verilen bu mersiye **Sebilürreşâd** dergisinde "Şeyh Sa'dinin Acıklı Bir Mersiyesi ve Onu Yazdıran Fecayi" C.XII, S.295, s.157-160; S.296, s.177-180; S.297, s.198-202'de yayınlanmıştır.
258. **Mahfil**, Zilhicce 1340, S.26.
259. Mehmet Tahir, **Dest-avizi Fârisi-hânân,** 1325, İst. s.1.
260. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** ön kapak içi.

Müellif bu eserini 1950 tarihinde **İslâm Yolu** mecmuasının eki olarak yayınlamayı düşünmüş ancak 8'er sayfalık 4 forma, toplam 32 sayfa yayınlandıktan sonra devamı yayınlanmamıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî 1934 yılında Ali Ekrem Bolayır başkanlığında oluşturulan Lugat komisyonu üyesiyken yazdığı **Edebiyat Istılahları** [261] adlı kitabın muhtasar bir özeti olarak bu kitabı hazırlamıştır [262]. Bu eserde edebiyat ıstılahları açıklanmış ve bu ıstılahların mukabili olarak uydurulan terimler de yazılıp gereken tenkitler yapılmıştır. Başlıca iki kısım olarak düşünülen eserin birinci kısmında Divân edebiyatına dâir bilgi verilmiş ve ikinci kısımda Divân edebiyatı ıstılahları açıklanmıştır. Yarım kalan bu çalışma H harfinden Hicviyye kelimesinin açıklamasında kalmıştır.

8. Divânçe-i Tâhir:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin ilk manzum kitabı olan **Mir'ât-i Hazreti Mevlana**'dan sonra yayınladığı ikinci şiir kitabı olan eser, 1318/1903 tarihinde Mehmet Tâhir imzasıyla yayınlanmıştır. [263] 16.5x9 ebadında ve 156 sayfa olan kitap, İstanbul'da Asır matbaasında basılmıştır.

Kitabın "İfade-i Mahsûsa" başlıklı önsözünde yazar o dönemdeki şiir anlayışını ve takip ettiği yolu şu şekilde belirtmiştir:

"Ben Fużûlî, Nef'i, Sezâyî, Nedim, Nâcî ve sâire gibi esâtiz-i edebi taḳlide çalışdım. Bu ḥareketimle ẕevḳ-i millîden behre-dâr olduğumu iṡbât etdim" [264]

Kitapda yer alan şiirlerden bazısı Farsça'dır ve şiirlerin çoğu müellifin Divân'ında yer almıştır. Şiirler tevhid, münâcât, na't, şarkiyyât, murabba' muhammes, müseddes, tevârih, Hz. Mevlana ile ilgili kasideler, gazel, kıtaat ve müfredat gibi türlerden oluşmuştur.

9. Edebiyat Istılahları:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin 8.1.1934 tarih ve 179 sayılı Maarif Vekaletinin yazısı ile, hazırlanması düşünülen Edebiyat Lügatı komisyonuna atandığı [265] zaman yaptığı çalışmalardan oluşan bu eser, 5 Ramazan 1354/1 Kanun-ı Evvel (Aralık) 1935 tarihinde tamamlanmıştır [266].

Bu eserin hazırlanmasından bir yıl sonra 1355/1936 tarihinde müellifin bu çalışmasından özetleyerek meydana getirdiği **Edebiyat Lugatı** basılmıştır. [267] **Edebiyat**

---

261. Bu kitap 1973 yılında Enderun yayınevi tarafından **Edebiyat Lugatı** adıyla yayınlanmıştır.
262. Tahir Olgun, **Divân Edebiyatı ve Istılahları,** İst. 1950, İslâm Yolu Mecmuası İlavesi, s.7.
263. Müellif, bu kitabı çıkardığı zaman Nazime Sultan binti Abdülaziz'in vekilharcı olarak görev yapmaktadır. (Bkz. Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî, vr. 7b.)
264. Divânçe-i Tâhir, "İfade-i Mahsusa", s.3.
265. Bu komisyon Ali Ekrem Bolayır başkanlığında Ferid Bey, Suudu'l-Mevlevî ve Tâhirü'l-Mevlevî'den oluşmuştur. Tâhirü'l-Mevlevî 6 Mayıs 1934'de istifa etmiştir. (Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı,** s.13-15).
266. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.12.
267. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı** (İst. 1936), s.1.

Istılahları adlı eserin müellif nüshasından istinsah edilmiş olan bir nüshası Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. 111 numarada kayıtlıdır.

Edebiyat Istılahları müellif tarafından hazırlandıktan tam 38 yıl sonra Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından yayına hazırlanarak 24x16.5 ebadında ve 184 sayfa olarak Enderun Kitabevi tarafından İstanbul'da yayınlanmıştır.

Müellifin bu eser ile ilgili söylediği şu sözler eserin muhtevasıyla ilgili bize yeterli bilgiyi vermektedir. "Eserimin edebiyat meraklılarına edeceği hizmet, hece sırasıyla yazılmış ve açık bir dille izah edilmiş olduğu için aranılan ıstılahların kolayca bulunması ve yorulmadan anlaşılması olacaktır. Bir de içindeki ıstılâhlar, emsali kitaplardan fazla olduğu gibi şimdiye kadar hiç bahs edilmeyen tâbirleri de ihtiva ve tefsir eylemesidir" (268).

Eserin yazma nüshası ise şu özellikleri taşımaktadır:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No: 111

Cilt: Sırtı kahverengi deri, mukavva kapaklı, dikişli, iç kapaklar yeşil desenli kağıt.

Yazı: Çerçeve çizilmiş çizgili kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika yazı.

Vr. Sayısı: 443

Ölçüleri: 270x185 (200x145)

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

ادبیات اصطلاحلری عنوانیله طویلد دیغم شو کتاب او اصطلاحلری
طویلوجه بر یرده بولوندورمق ونه دیمك اولدقلرینی مراجعت

(vr.1a)

Sonu:

بر دسته چیچك اولدی بونو گنقهٔ طاهر
طاق زلفکه ای برزده کا کل سنك اولسون

(vr.443a)

10. Edebiyat Lugatı:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Edebiyat Istılahları (269) adlı kitabından kısaltarak meydana getirdiğini ifade ettiği (270) bu kitap alfabetik olarak hazırlanmış bir edebiyat terimleri sözlüğüdür.

18x12,5 ebadında ve 176 sayfa halinde İstanbul Asar-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı olarak 1355/1936 yılında yayınlanan eserin son tarafında bir fihrist (164-173) ve yanlış doğrultma cetveli (174-176) bulunmaktadır.

---

268. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı** (İst. 1973), s.12.
269. Bu kitap 1973 yılında Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından yayına hazırlanarak Enderun Kitabevi tarafından **Edebiyat Lugatı** adıyla yayınlanmıştır.
270. Tahir Olgun, **Edebiyat Lugatı**, "Okuyuculara" s.1.

Bu kitap hakkında Abdülkadir Karahan [271]'ın tanıtım ve tenkit yazısı yayınlanmıştır.

11. Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, liselerin onuncu sınıf programına göre hazırlanmış olan bu manzum edebiyat tarihi, başlangıcından Tanzimat devrine kadar olan edebiyat tarihimizi hece vezniyle ve sade bir dille anlatmaktadır.

Eser talebeye bir muhtıra olarak hazırlanmış ve kolayca hafızaya gireceği düşüncesiyle manzum yazılmıştır. Edebiyat tarihimizdeki kişilerin tercüme-i halleri kısaca verilmiş ve eserleri ismen zikredilmiştir; eserlerden alıntılar yapılmamıştır [272].

Müellif eseriyle ilgili olarak mukaddimede şunları söylemiştir:

"Öyle zannediyorum ki, şu muhtasar eser (Güfti tezkiresi) ile (Harabat mukaddimesi) ne nisbetle üçüncü oluyor, fakat millî vezin ile ve gayet sade yazılmış olması itibariyle birinciliği kazanıyor" [273].

19,5x14 ebadında 158 sayfa olarak İstanbul'da İttifak matbaasında 1931 tarihinde basılan kitabın yazılması da aynı yıl Ağustos ayında tamamlanmıştır. Müellif kitabın yazımının bitişini kitabın sonunda şu beyitle tevrih etmiştir:

"Ben sözü tamama erdirdim bunda

Dokuz yüz otuzbir Ağustosunda" [274]

Edebiyat tarihimizi İslâm öncesi, İslâm sonrası ve Tanzimat devri olarak üçe ayırıp bu devreler hakkında kısa bilgiler veren [275] müellif, kitabın bütününde ilk iki devreyi anlatmış, üçüncü devreden sadece Şinasi'ye yer vermiştir [276]. Birinci devrede Türk lehçeleri, yazı, eski nazım şekilleri, Orhun anıtları üzerinde durulmuştur (s.6-11). İkinci devre Türklerin müslüman olmasıyla başlatılmış halk edebiyatı, tasavvuf edebiyatı, Çağatay ve Azerî edebiyatı, Selçuklu edebiyatı ve Osmanlı Edebiyatı asırlara göre ele alınarak işlenmiştir (s.11-156)

Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi** kitabında bu eserin tanıtımını yaptıktan sonra, eserin basılmadığını ve yazma olarak Millet Ktp. Emiri Manzum No: 1222/1'de yazma nüshasının mevcut olduğunu söylemektedir [277]. Sözkonusu kütüphanede böyle bir eser yoktur ve kanaatimizce Agah Sırrı Levent'in kitabın basıldığından haberi olmamıştır.

---

271. Abdülkadir Karahan "Edebiyat Lugatı Hakkında", **Çığır,** 1S. 69, Eylül 1938, s.144.
272. Tahir, **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra**, s.3.
273. a.g.e. s.3
274. a.g.e. s.156
275. a.g.e. s.5
276. a.g.e. s.155
277. Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C.I, s.487.

Tâhirü'l-Mevlevî, soyadı kanunu öncesi basılmış olan bu kitabında, tarikatlarla ilgili ünvanların kullanılmasının yasak olması dolayısıyla "Tahir" adını kullanmıştır [278].

12. el-Fütuhatü'l-İslâmiyye Tercümesi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin eserleriyle ilgili hiçbir listede adı geçmeyen bu eser; Mekke Müftüsü Seyyid Ahmed Zeyni Dahlan'ın, **el-Fütuhatü'l-İslâmiyye** adlı Arapça kitabının tercümesidir.

Bu tercümenin bir kısmı önce **Ceride-i Sufiyye** [279] adlı dergide tefrika edilmiş, [280] daha sonra aynı kısımlar Trabzon'da yayınlanan **İkbal Gazetesi**'nde neşredilmiştir [281].

Bu tercümenin kitap haline gelmiş bir nüshasını bulamadık. Zaten eserin tamamının tercüme edildiğini de bilmiyoruz. Hatta müellifin Hatırat'ında yer alan şu ifadeler, eserin tamamının tercüme edilmediği intibaı vermektedir:

"Seyid Ahmed Zeyni Dahlan'ın, **el-Fütuhatü'l-İslâmiye** eserinin Türkçeleştirilmiş epeyce bir kısmını on adet kağıt para karşılığında sattım. **İkbal Gazetesi** bunları tefrika olarak yayınladı." [282]

13. Fuzuli'ye Dâir: [283]

Divân edebiyatımızın en şöhretli şâirlerinden kabul edilen Fuzulî ile ilgili bu kitap Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar serisinin ilk kitabı olarak 1936 yılında İstanbul'da yayınlanmıştır. 19,5x13,5 ebadında 62 sayfadan oluşan kitapta Fuzulî ile ilgili şu konular yer almıştır:

I Bengübade Neden Bahseder? [284] (s.4-13)

II Fuzulî'nin Şikâyetnâme Gönderdiği Nişancı Kimdi? [285] (s. 14-21)

III Yine Fuzulî'nin Nişancısı Hakkında [286] (s.22-26)

IV Fuzulî, Leyla ve Mecnun'u Niçin Yazmıştı? [287] (s.27-41)

V Fuzulî, Leyla ve Mecnun'u Kimin Adına Yazmıştı? [288] (s.42-49)

---

278. "Yazan: Daruşşafaka ve Kuleli liseleri edebiyat muallimlerinden Tâhir", **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra,** s.1.
279. **Ceride-i Sufiyye:** Haftalık, tasavvufî, ahlakî, siyasî, edebî, İslâmî dergi. Sahibi ve sorumlu müdürü Hasan Kazım, başyazarı Mustafa Fevzi Efendi'dir. 6 Mart 1325(1909) - 1335 (1919) tarihleri arasında 161 sayı yayınlanmıştır. (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.402, 26 not)
280. Ceride-i Sufiye'de, 6 Zilkade 1330/4 Teşrin-i Evvel 1328 ile 8 Şaban 1332/19 Haziran 1330 tarihleri arasında tefrika edilmiştir.
281. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.37,54.
282. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.37.
283. Bu eserin ilk beş maddeden oluşan 49 sayfalık kısmı yazarın yazma eserleri bölümünde incelediğimiz **Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar** adlı yazma mecmuada (vr. 1a-55a) mevcuttur.
284. **Yücel**, S.9, İkinci Teşrin 1935, s.97-99 ve 115-117.
285. **Yücel**, S.8, Birinci Teşrin 1935, s.52-55.
286. **Yücel**, S.10, Birinci Kanun 1935, s.124-125.
287. **Yücel**, S.11, İkinci Kanun 1936, s.172-176.
288. **Yücel**, S.14, Nisan 1936, s. 52-55.

Fuzulî'nin üç Eserine Dâir (s.50-60) [289]

Fuzulî (963-1555) (s.61-62) [290]

Eserin arka kapağında Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar serisinin ikinci kısmı olarak yayınlanacağı ilan edilen [291] eser yerine serinin ikinci kitabı olarak **Şair Nevî ve Sûreyi Kasidesi** neşredilmiştir.

14. Germiyanlı Şeyhi ve Hârnâmesi: [292]

Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar serisinin en son kitabı olarak yayınlanan eser Germiyanlı Şeyhi ve Harnâme adlı meşhur mesnevisi hakkında bir araştırmadır. Giresun'da Yeşil Giresun Matbaası'nda 1949 yılında basılan kitap, 20x13,5 ebadında ve 66+1 sayfadır.

Şeyhî'nin hayatı ve edebî kudreti hakkında bilgi verildikten sonra (s.5-24), Üniversite Kütüphanesi Halis Efendi kitapları arasında 2804 numarada kayıtlı Şeyhî divânından alınan Hârnâme'nin açıklaması yapılmıştır. (s.25-47). Daha sonra Şeyhî'nin İstanbul kütüphanelerinde bulunan Divân nüshaları tanıtılmış (s.47-49) ve Dil Kurumu tarafından basılan Şeyhî Divânı ile ilgili bir değerlendirme yapılmıştır (s.49-57). Kitabın sonunda Prof. Ali Nihad Tarhan'la, müellifin Şeyhî Divânı'ndaki bir beyit hakkında birbirleri ile yaptıkları yazışmalar yer almıştır. (s.57-66). Bir sayfalık ek ise "Yanlış Düzeltme Cetveli"dir (s.67).

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu matbu kitabının müstakil bir yazma nüshası İstanbul Süleymâniye kütüphanesi F.S.T. 79 numarada Şeyhi ve Harnâmesi adıyla kayıtlıdır.

Bu nüshanın özellikleri şöyledir:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:79

Cilt: Sırtı mavi bez, mukavva kapaklı

Yazı: Kurşun kalemle çift taraflı çizgi çekilmiş çizgili kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış rika müellif hattı.

---

289. Bu bölüm Tâhirü'l-Mevlevî'nin Kuleli Askeri Lisesi'nde Fuzulî'nin Bengü Bâde, Şikâyetnâme ve Leylâ ve Mecnun adlı eserleri ile ilgili verilen bir konferansdır.
290. Tâhirü'l-Mevlevî'nin, **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra** adlı eserinden Fuzulî ile ilgili olan bölüm (s.53-54) aynen alınmıştır.
291. Kitabın arka kapağında şu ilan yer almıştır:
"İkinci kısımda şu bahisler bulunacaktır: (Şeyhî) ve (Harnâme)si/ (Hümayunnâme) hulasası/ (İntihal) ve (Tevârüd)/ (İskender Çelebi) ve bir şâirin kahramanlığı/ Şâir (Bâki)nin üstad (Zâti) ile görüşmesi/(Bâki) Türklüğü küçük görmüş mü idi?/Sultan Ahmed Çeşmesi ve Üstündeki Târih/Şeyh Gâlib'in 26 yaşında tertib ettiği hangi divandı?"
292. Bu eser Süleymaniye Kütüphanesi F.S.T. 80 numarada kayıtlı Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar adlı kitabda "Şeyhî ve Harnâmesi" başlığı ile (vr. 83b-101a)'da mevcuttur. Ayrıca müellifin **Bilgi Yurdu** "Şeyhî ve (Harnâme)si" S.41, 1 Kanun 1940, s.6-9'da bir makalesi yayınlanmıştır.

Vr. Sayısı: 80

Ölçüleri: 280x100 (245x65)

Satır Sayısı: 28

İstinsah Tarihi: 26 Ağustos 1947

Başı: گرمیانلی یعنی کوتاهیالی اولان بوشاعرك آدی سهی بکه کوره
«یوسف» عاشق چلبی ایله فینالی زاده یه نظراً «سنان»
(vr.1a)

Sonu: بونك اوزه رینه نه یولده حرکت ایدیله جگنك تعیین و انبا بویورولماسنی
صیغیلرمله دیلرم (vr.80a)

15. Hazreti Peygamber ve Zamanı:

Bu kitap, Peygamberimizin hayatını muhtasar bir şekilde ve herkesin anlayacağı bir dille anlatan bir siyer kitabıdır. Kitabın adı müellifin Divân'ının baş tarafındaki varaklarda **Köy Çocuklarına Mahsus İslâm Tarihi** şeklinde belirtilmiş ve Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslâmiyye [293] tarafından **Hz. Peygamber ve Zamanı** adıyla basıldığı ifade edilmiştir [294].

Müellif Teâlî-i İslâm Cemiyeti [295] idare heyeti üyesiyken cemiyetin yaptığı toplantılarda alınan karar üzerine bu kitabı hazırlamış ve geliri Daru'şşafaka'ya verilmek üzere bastırmıştır [296].

19x13,5 ebadında ve 36 sayfa olan kitap Osmanlıca olarak 1339-1341 tarihinde İstanbul Evkâf-ı İslâmiyye matbaasında basılmıştır. "Çocuklar" başlıklı mukaddimede kitabın Peygamberimizin hayatını öz olarak çocuklara öğretmek için hazırlandığı ifade edilmiştir [297].

Kitabın muhtevası şöyledir:

Peygamberimizin Hayatı (s.3-37)

---

293. Fakir müslüman çocukları okutmak ve hayatta kendilerine lazım olacak bilgileri öğretmek amacıyla 1281(1865)'de kurulmuş olan bir cemiyettir. Bu cemiyet yetim müslüman çocuklarının okuyacağı bir okul olarak Daruşşafaka'yı 1882'de yaptırmıştır. (Osman Ergin, Türk Maarif Tarihi, II, 487-488)
294. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr.10a.
295. 1334/1918 yılında din âlimleri yetiştirmek, İslâm kadeşliğini pekiştirmek, müslümanlar arasında ictimâî ve iktisadî teşebbüslerin çoğalmasını sağlamak, İslâm ahlâk ve edebini muhfaza etmek v.b. gaelerle kurulmuş bir cemiyettir.
(Osman Ergin, a.g.e. I, 301)
296. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.64, 128.
297. Tâhirü'l-Mevlevî, **Hz. Peygamber ve Zamanı,** s.2.

Ashab-ı Kiram ve Aşere-i Mübeşşere (s.38-43)

Hilâfet (s. 43-44)

Tefsir, Hadis, Müfessirler, Muhaddisler, Müctehidler (s.44-45)

Dört Mezheb İmamının Hayatı (s.45-46)

16. Hind İhtilali:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsça'dan yaptığı tercümelerden biri olan bu kitap, yazarın matbu kitapları listesinde geçmekte ise de, biz matbu bir nüshasını göremedik.

Ancak müellifin Divân'ının baş tarafındaki haltercümesi ile ilgili varaklarda bu eserle ilgili şu bilgi yer almıştır:

"Hind İhtilali:

Hindistan'da İngilizlere karşı zuhûr eden ihtilâl esnâsında bir İngiliz kadının sergüzeştine dâir İngilizce'den Fârisî'ye mütercem **(Sergüzeşt-i Yek Hânım-ı Engilisi der Hindustan)** isimli eseriñ tercümesidir ki bu da İkbâl gazetesine derc edilmiş ve Trabzon'un Ruslar tarafından istilâsında matba'anıñ yağma edilmesi dolayısıyla müsveddâtı ve matbu' aksamı ziyâa uğramışdır." (298)

17. Hind'in Moğol Hükümdarları ve Nadir Şah:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, Farsça'dan tercüme ettiği bu eser de, **Hind İhtilali** adlı tercümesi gibi önce **İkbal Gazetesi**'nde tefrika edilmiş ve daha sonra da kitap olarak basılmıştır (299).

24x17 ebadında ve 1+86 sayfa (Osmanlıca) olarak 1329 tarihinde Trabzon İkbal Matbaası'nda basılan eserin yazarı Cemsin Freyzer adlı ve Hindistan'da uzun yıllar kalmış bir İngiliz'dir.

Cemsin Freyzer H.12 asırda Delhi Hükümdarı Muhammed Şah ile İran Şahı Nadir Şah devirlerini yaşamış ve Hindistan'da 8-10 seneden fazla kalmıştır. Bu şahsın İngilizce yazdığı eser Nasırü'ddin Şah'ın emri ve Kürdistan Vâlisi Nâsıru'l-Mülk Ebu'l-Kâsım Hân'ın himmetiyle Farsça'ya tercüme edilmiş ve İran Naib-i Saltana'sı olan Mecidü'ddevle 'Ali Muhammed Hân tarafından tashih edilmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî, gözlerin Batı'ya çevrildiği ve doğulu olmaktan utanıldığı bir zamanda gözleri doğuya çevirmek ve dil bilenlerin doğuyla ilgili kitapları dilimize kazandırmalarını teşvik etmek amacıyla bu kitabı dilimize kazandırmıştır (300).

Tercüme 1 Kanun-ı Sani 1328'de bitmiştir.

18. Hind Masalları:

Aslı Hint diliyle yazılmış olan ve İnâyetu'llah Hân tarafından Farsça'ya çevrilen **Bahar-i Dâniş** adlı eserin Farsça'dan tercümesidir. **Bahar-i Dâniş** adlı eserin bir kısmı

---

298. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 10a.
299. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.37.
Divân-ı Tâhirül-Mevlevî, vr. 10a.
300. Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Hind'in Moğol Hükümdarları ve Nadir Şah,** "İfade" s.1.

Namık Kemal tarafından tercüme edilerek Ebu Ziya Kütüphanesi'nde basılmıştır [301].

Tâhirü'l-Mevlevî hayalât-ı şarkiyye'den numune göstermek amacıyla **Bahar-ı Dâniş** isimli bu eseri Farsça'dan özetleyerek tercüme etmiş ve bazı bölümlerini **Hind Masalları** adıyla **Peyam-ı Sabah** gazetesinde tefrika etmiştir. Daha sonra bu kısımların çok ilgi görmesi üzerine **Mahfil**'e ilave olmak üzere bastırılmıştır [302].

Kitap 20x14 ebadında 120 ve 80 sayfalık iki cilt halinde basılarak, yayınlanmıştır.

19. İki Mektup Sururi ile Gubarî:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazma eserleri listesinde [303] adı geçen bu kitabın yazma bir nüshasını araştırmalarımız sırasında bulamadık. Ancak Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. 125 numarada; Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir, adıyla tefrika edilmiş gazete küpürlerin incelediğimiz zaman, bu tefrikanın söz konusu kitabın değişik isimle yayınlanmış nüshası olduğu kanaatine ulaştık.

Bu eserde; 16 asrın meşhur iki şâiri olan Gelibolu Sürûrî (1491-1562) [304] ile Gubârî (Akşehir ? - Mekke 1566) [305] arasında geçen bir olay ve karşılıklı yazılan iki manzum mektub ve açıklamaları yer almıştır.

Gubarî; Sururî'yi Kanuni'nin oğlu Şehzade Mustafa'nın hocalığını kabul etmesi dolayısıyla, Mekke'den gönderdiği manzum bir mektupla ayıplamış; Sürûrî de bu mektuba verdiği manzum cevapta; bu vazifeye kendi talip olmadığını ve Padişah'ın fermanı ile kabul etmek zorunda kaldığını bildirmişti. Fakat daha sonra Gubarî; kendi isteğiyle Şehzade Beyazıd'ın önce kölelerinin, sonra da oğlu Orhan'ın hocalığını yaparak Sürûrî'yi ayıplamış olduğu işi yapmak durumunda kalmıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî; bu tarihi olayı naklederek, Peygamberimizin (s.a.s.) konuyla ilgili "Din kardeşini bir kusurundan dolayı ayıplayan bir kimse o kusuru işlemeden ölmez" [306] hadisinin doğruluğunun bu olayla da anlaşıldığını ifade etmiştir [307]. Müellifin bu eserinden, Atilla Şentürk kitabında hiç bahsetmemiştir [308].

20. İnsanlığın Büyük Önderi Rasulu Azam Hz. Muhammed'in Hal Tercümesi:

Peygamberimizin hayatını özlü bir şekilde anlatan bu kitap daha önce "Siyer-i Peygamberi" başlığı ile İslâm Yolu dergisinde tefrika edilmiştir [309]. Müellif bu eseri,

---

301. Tâhirü'l-Mevlevî, **Hind Masalları**, Matbaa-i Amire, 1337 (1921) s.1.
302. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.1.
303. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi ve Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.10.
304. Ömer Faruk Akün, "Sürûrî", **İslâm Ansk.** XI, 249-250.
305. **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, III, 375.
306. (من عير اخاه بذنب لم يمت حتى يعمله) Şeyh İsmâil b. Muhammed el-Aclunî, Keşfü'l-Hafa Daru İhyâi Turasi'l-Arabi 1352, II, 265.
307. Anlatılan olaylar için bkz. Tahir Olgun, "Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir", **İslâm Yolu,** 26 Şaban 1368/23 Haziran 1948 ile 15 Zilkâde 1368/8 Eylül 1949 tarihleri arasında çıkan 38-49 sayılar.
308. Bkz. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** s.61-115.
309. **İslâm Yolu**, 11. R.Ahir 1368/10 Şubat 1949 ile 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949 tarihleri arasında çıkan 19-46. sayılarda 27 bölüm halinde tefrika edilmiştir.

Mekke Müftüsü Seyyid Ahmed Zeyni Dahlan'ın Arapça bir kitabını [310] kaynak alarak hazırlamıştır [311].

19x13.5 ebadında, 64 sayfa olarak 1964 yılında Abdullah Işıklar tarafından İstanbul'da neşredilen kitap, **Hz. Peygamber'in Hayatı** adıyla aynı ebatlarda ve 60 sayfa olarak 1971 yılında aynı şahıs tarafından tekrar neşredilmiştir.

21. İslâm Askerine:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, 1. Dünya Savaşı sırasında askerin cesaretini artırmak amacıyla kaleme alınmış, çok sade bir dil kullanılmış olan [312] bu eserin büyük bir kısmı Sebilürreşad'da yayınlanmıştır [313].

Eserin muhtevası Peygamberimizin yaptığı savaşlardan oluşmaktadır. Araştırmalarımızda bu eserin kitap haline gelmiş matbu bir nüshasını bulamadık. Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. 164 numarada bu eserin **İslâm Askerine İslâm Tarihinden Bazı Vakalar** adıyla kayıtlı nüshası; **Sebilürreşad**'da yayınlanan yazıların kesilerek biraraya getirilmesiyle oluşmuş, vr 76'dan itibaren ise elyazısı ile tamamlanmış bir nüshadır.

Bu nüsha şu özellikleri taşımaktadır:

İst. Süleymâniye Ktp. F.S.T. Bl. No:164

Cilt: Sırtı siyah bez, mukavva ciltli

Yazı: Vr. 76'dan itibaren kalın beyaz kağıtlara siyah mürekkeple yazılmış, rika müellif hattı.

Vr. Sayısı: 148

Ölçüleri: 340x125

Satır Sayısı: Muhtelif

İstinsah Tarihi: Belli değil

Başı:

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم . بسم الله الرحمن الرحيم
يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم فئة فاثبتوا واذكروا الله كثيراً لعلكم
تفلحون . (vr.1a)

Sonu:

هم بويوك بر مملكت فتح ايلمش هم ده يكرى بيك كيشيلك
بر اوردوى دارماداغين ايدوب مظفر و مغتنم اولدقلرى حالده كرى
دونمشلردى . اللهم صل على النبى وآله وصحبه
(vr.148a)

---

310. Bu eser; **es-Siretun-Nebeviyye ve'l-Asâru'l-Muhammediye** adlı bir kitap olup, Tâhirü'l-Mevlevî bu kitabı tercüme etmek istemiş fakat sonradan tercümeyi yarım bırakmıştır. Bu yarım kalan tercümenin el yazma nüshası Süleymaniye Ktp. F.S.T. 117 numarada kayıtlı olup, araştırmamızın müellifin yazma eserleri bölümünde tanıtımı yapılmıştır.
311. **İslâm Yolu,** S.19, 11. R.Ahir 1368/10 Şubat 1949, s.4.
312. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr. 10a.
313. **Sebilü'r-Reşâd,** C.XI, s.286'dan itibaren 19 bölümde tefrika edilmiştir.

22. Kafkasya Mücahidi Şeyh Şâmil'in Gazavâtı:

Kafkaslarda Ruslara karşı büyük bir mücadele veren Şeyh Şamil'in hayatı ve gazalarını anlatan bu eser, Arapça'dan tercüme edilmiştir.

Eserin aslı Dağıstan ulemasından Muhammed Tahir el-Karahî tarafından **Bârikatü's-Suyufi'd-Dağıstaniyye fi ba'dı Gazavati'ş-Şâmiliyye** adıyla Arapça yazılmış ve Dağıstan ulemasından olup Medine'de ikâmet eden 'Abdulhamid b. 'Abdullah eş-Şekevî tarafından **Mezâgu'l-Ervah fi Şa'şaati's-Silah** adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir (314).

Mehmet Akif'in hicaz seyahati sırasında ikisi de gayrı matbu olan yukarıda adı geçen Arapça ve Türkçe nüshalar, Şeyh Şâmil'in, Medine'de ikâmet eden torunlarından birisi tarafından şaire hediye edilmiş, Akif de bunları neşre hazırlaması için Tâhirü'l-Mevlevî'ye vermiştir. (315)

Tâhirü'l-Mevlevî, eserin Türkçe çeviri nüshasının şivesinin bozukluğu dolayısıyla eseri Arapça'sından Türkçe'ye çevirmiş ve bu çeviri Sebilü'rreşâd Kütüphanesi neşriyatından 24. eser olarak yayınlanmıştır (316).

19x12.5 ebadında 216 sahife (Osmanlıca) olarak neşredilen kitap, 1333 tarihinde Matbaa-i Amedi'de basılmıştır.

23. Kâili Bilinen Fıkralar:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin eserleri ile ilgili listelerde böyle bir eserinin adı geçmemektedir. Ancak Süleymâniye kütüphanesine intikâl eden eserleri arasında F.S.T. 132 numarada Şahsî Fıkralar adıyla kayıtlı küçük bir risale tesbit ettik.

Bu nüsha, müellifin, **"Kâili Bilinen Fıkralar"** başlığıyla Bilgi Yurdu mecmuasında yayınlanmış yazılarının küpürlerinden oluşmaktadır ve 4 sayfadır.

Müellif; Mehmet Zeki Pakalın'ın bir fıkra külliyatı toplaması sırasında, kendisinden yardım istemesi üzerine bu fıkraları toplayarak, daha sonra bunları **Bilgi Yurdu** mecmuası sahibi Niyazi Erenbilge'nin isteği ile adı geçen dergide yayınlamıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin derlediği bu fıkralar Bilgi Yurdu'nun aşağıdaki nüshalarında "Kâili Bilinen Fıkralar" başlığı ile yayınlanmıştır.

Bilgi Yurdu, S.32, Mart 1940, s.985-988

Bilgi Yurdu, S.33, Nisan 1940, s.1015-1018

Bilgi Yurdu, S.34, Mayıs 1940, s.1046-1050

Bilgi Yurdu, S.36, Temmuz 1940, s.1091-1094

---

314. Tâhrü'l-Mevlevî, Kafkasya Mücahidi Şeyh Şamil'in Gazavatı, s.5.
315. Tâhirü'l-Mevlevî, Kafkasya Mücahidi Şeyh Şami'in Gazavatı s.7.
316. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.7.
Tâhirü'l-Mevlevî, Matbuat Alemindeki Hayatım, s.42.

24. Kameri Aylara Dâir Ma'lumât:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazma eserleri ile ilgili listelerde [317] adı geçen ve **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**'de [318]" **Mahfil**'de intişâr etmiş olan ba'zı nakâlâtıñ mecmu'udur" şeklinde tanıtımı yapılan bu eserin bir araya toplanmış bir nüshasına araştırmalarımızda rastlayamadık.

Kitap isminden de anlaşıldığı gibi Kamerî aylarla ilgili tarihî bilgileri, o ayın içinde meydana gelen olayları ihtiva etmektedir. Kitabı oluşturan makaleler önce **Mahfil**'de daha sonra da **İslâm Yolu** dergisinde yayınlanmıştır. Bu makaleler şunlardır:

1- Muharremu'l-Harâm-**Mahfil**, S.3. Muharrem 1339, s. 45-49.

Muharrem - **İslâm Yolu,** S.5, 2 Muharrem 1368 - 4 Kasım 1948, s.1-2.

2. Şaferu'l-Hayr-**Mahfil**, S.4, Safer 1339, s.66-68.

Saferü'l-Hayır Ayı - **İslâm Yolu**, S.9, 1 Safer 1368 - 2 Aralık 1948, s. 1-2.

3- Rebiü'l-Evvel ve Mevlid-i Şerif-**Mahfil**, S.5, Rebiü'l-Evvel 1339, s.79-81.

Rebiü'l-Evvel ve Mevlid-i Nebevî, **İslâm Yolu**, S.14, 6 Rebiü'l-Evvel 1368 - 6 Ocak 1949 s.1-2.

4- Cumâdi'l-Ûlâ ve'l-Âhire, **Mahfil,** S.7, Cumadi'l-Ûlâ 1339, s.120-121. [319]

5- Recebü'l-Ferd-**Mahfil**, S.9, Receb 1339, s.151-154.

Recebü'l-Ferd- **İslâm Yolu**, S.31, 6 Receb 1368 - 5 Mayıs 1949, s.1-2.

6- Şa'banü'l-Mu'azzâm, **Mahfil**, S.10, Şa'ban 1339, s.167-173.

Şaban ve Berât Gecesi, **İslâm Yolu**, S.35, 5 Şaban 1368 - 2 Haziran 1949, s.1-2.

7- Ramazanu'l-Mübârek, **Mahfil**, S.11, Ramazan 1339, s.178-197 [320].

8- Şevvâlü'l-Mükerrem, **Mahfil**, S.12, Şevvâl 1339, s.213-220 [321].

25. Matbuat Âlemindeki Hayatım:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin hayatı, eserleri, yaptığı vazifelerle ilgili faydalandığımız en önemli kaynak olan bu eser, Sadık Albayrak tarafından yayına hazırlanarak, 19,5x12,5 ebadında ve 430 sayfa olarak Nehir Yayınları tarafından 1990 yılında neşredilmiştir. (322).

Eser müellif tarafından 6 Muharrem 1345/16 Temmuz 1926 Cuma günü kaleme alınmaya başlanmış [323], yazarın matbuat âlemindeki geçen hayatı, çıkardığı kitap ve dergiler, yaptığı vazifeler ve İstiklal mahkemesine sevki sırasında başından geçen olaylar

---

317. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi.
Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, İst. 1973, s.10.
318. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 10b.
319. Bu makale **İslâm Yolu** dergisinde yayınlanmıştır.
320. Bu makale **İslâm Yolu** dergisinde yayınlanmıştır.
321. Bu makale **İslâm Yolu** dergisinde yayınlanmıştır.
322. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri,** Nehir Yayınları, İst. 1990.
323. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.7.

anlatılmıştır. Yer yer yazarın yaptığı ilmî tartışmalar ve bu konularda kaleme aldığı makaleler de hatıratta yer almıştır.

Bir araştırmalarımızda eserin yazma bir nüshasına rastlayamadık. Dr. Atillâ Şentürk yayınlanan araştırmasında, eserin yazma bir nüshasının neşredildikten sonra Süleymâniye Kütüphanesi'ne geri verilmek üzerinde kendisinde olduğunu belirtmiştir [324]. Biz bu nüshayla ilgili tanıtımı Şentürk'ün eserinden aynen aktarıyoruz:

"Vr. 1b'de şu ibâre bulunmaktadır: "Şu eseri, teşviki üzerine yazdığım ferzend-i ruhum, vefâkar evlâdım Sa'di Bey'e ithafe diyorum." 29,5x11,5 ebadındaki kitabın sırtı siyah bez kaplı, kapakları kahverengi mukavva ve yeşil cilt bezinden köşebentlidir. Kaliteli beyaz kağıtlara eflâtun mürekkep kullanılarak rika (müellif hattı) ile yazılmıştır. Varakların "a" yüzleri kullanıldığı halde 378 varaktır. "b" yüzlerine sonradan yapılan bazı tashih, ilâve ve hâşiyeler kaydedilmiştir. Bazı sayfalara yeri geldikçe iktibâs edilen neşredilmiş yazılar - gazete ve mecmualardan - kesilerek yapıştırılmıştır. İçinde Tâhirü'l-Mevlevî'nin gençlik hâtıralarından genişçe bahsedildiğinden, hocası Es'ad Dede'nin menâkıbına dâir 12 Şa'ban 1341-30 Mart 339'da Hüseyin Vassaf Bey'e yazdığı mektubun **Mahfil**'de neşredilen sütunları kesilerek eserin sonuna ilâve edilmiş (vr. 365-378) [325].

26. Medâris-i İslâmiyye Talebesine Tarih Hülasaları:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, Mehmet Akif'in kızı Cemile hanıma okutmak üzere hülasa eylediği ve **Sırat-ı Müstakim** dergisinde bir kısmı yayınlanmış [326] olan bu risale medreselerin ibtida kısımlarında okutulmuştur [327].

19x13.5 ebadında ve 47 sayfa olan (Osmanlıca) kitap 1331 tarihinde Matbaa-i Amedî'de basılmıştır. Muhtevası şöyledir:

1. Tabakât-ı 'Arab ve Hükümât-ı 'Arabiyye (s.2-8)

2. Ecdâd-ı Peygamberi (s.9-22)

3. Asr-ı Sa'âdet (s.23-47) (Peygamberimizin doğumundan, vefat ve defnine kadar olan hayatı).

27. Mesnevî Dersleri:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin 20 Ağustos 1339 (1923)'den 7 Aralık 1341 (1925) tarihine kadar Fatih Camii'nde ve 1948 yılında önce Süleymani'ye Camii'nde sonra 29 Mayıs 1948'den itibaren Laleli Camii'nde okuttuğu Mesnevî derslerinin notlarından oluşan bu eser, [328] müellifin en önemli eserlerinden biridir.

---

324. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.88.
325. Atilla Şentürk, a.g.e., s.88.
326. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım,** s.38.
Tâhirü'l-Mevlevî, **Sırât-ı Müstakim**" Devr-i Peygamberi Tarihçesi" C.VII, S.160, s.51-53, S.163, s.102-104.
327. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 9b.
328. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî**, Ahmed Said Matbaası 1971, C.I 15.

Mesnevî Dersleri adlı bu eser, 11 Şubat 1949'dan itibaren **İslâm Yolu** dergisi sahibi Esad Ekicigil formalar halinde neşredilmiştir [329].

Tâhirü'l-Mevlevî, **Mesnevî**'nin 1. cildinin şerhini 1945 tarihinde bitirmiş ve yayınlanması 1950 yılında tamamlanmıştır. Mart 1947 tarihinde ise ikinci cildin şerhine başlamıştır. [330]

Müellifin vefatı sonrası yarım kalan neşir işi Merhum Fethi Sezai Türkmen tarafından devam ettirilmiş ve 1963-1975 yılları arasında 14 cilt olarak ve **Şerh-i Mesnevî** [331] ismiyle yayınlanmıştır. Yayınlanan bu şerhin elyazma nüshaları 71 adet defter halinde Süleymâniye Kütüphanesi F.S.T. kitaplığında mevcuttur.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yapmış olduğu Mesnevî Şerhi vefatı dolayısıyla yarım kalmıştır. Müellif tarafından şerh edilip yayınlanan kısım 6 ciltlik Mesnevî'nin 5 cildinin 1. kitabının sonuna kadar olan bölümdür. Enson şerhi yapılan beyit 17309. beyittir. Bu beyit ve tercümesi şöyledir:

قصد خون تو کنند و قصد سر
نه از برای حمیت دین و هنر

"Senin başını kesmek ve kanını dökmek kasdında bulunurlar. Fakat bu din ve marifet hamiyyetiyle değildir [332].

28. Mesnevi'nin Eski ve Yeni Muterizleri:

Tâhirü'l-Mevlevî, Mevlânâ'nın meşhur eseri **Mesnevî**'yi tenkit için Muhammed Şahin tarafından yazılan **Mesnevî'nin Tenkidi** (İst. 1946) adlı kitaba cevab ve reddiye olarak bu risaleyi yazmıştır.

20x14.5 ebadında, 22 sayfa olan risale 1946 tarihinde Tecelli Matbaasında (İstanbul) basılmıştır. Bu cevabî risalenin baş tarafında **Mesnevî**'nin eski muterizleri ile ilgili bir bahis yer almış (s.3-9); daha sonra Muhammed Şahin'in yazdığı kitabın önsözüne cevap verilmiştir.

Fakat Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu cevabını yeterli görmeyen Muhammed Şahin adlı şahıs **Mesnevi'nin Tenkidini Beğenmeyene Cevap** adlı bir risâle yazmıştır.

Bu risale, kanaatimizce Tâhirü'l-Mevlevî'nin ilerlemiş yaşına rağmen gündemi takip ettiğini ve kalemini doğru bildiği yolda kullandığını göstermesi bakımından önemlidir.

---

329. Bu şekilde toplam 123 forma yayınlanmış ve yayınlanan formalar daha sonra **Mesnevi Dersleri** adıyla ciltlenmiştir. Bu şekilde yayınlanan kısım Mesnevi-i Şerif'in 1 cildinin tamamı ile 2. cildinin 1. kısmıdır. Müellifin vefatı sonrası bu yayın işi yarım kalmıştır.
330. Tahir Olgun, **Mesnevî Dersleri**, Işıl Matbaası 1951, I, 1555.
331. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî**, Ahmed Sait Matbaası, İst. 1963-1975, I-XIV.
332. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî**, İst. 1975, XIV, 316.

29. Mesnevî'nin Mu'terizine İkinci Cevap

Mesnevî'yi tenkit için bir kitap [333] yazan Muhammed Şâhin'e **Mesnevî'nin Eski ve Yeni Mu'terizleri** adlı risale ile cevap veren Tâhirü'l-Mevlevî'nin adı geçen risalesi **Mesnevî'nin Tenkidini Beyenmeyene Cevap** [334] adlı bir risale ile karşılık görmüştür.

Tâhirü'l-Mevlevî, aynı şahıs tarafından yazılan bu cevabî risaleye **Mesnevî'nin Mu'terizine İkinci Cevap** adlı bu eserle cevap vermiştir. 20x14 ebadında ve 16 sayfa olan bu risale 1947 tarihinde Rıza Koşkun Matbaasında (İstanbul) basılmıştır.

30. Mir'ât-i Hz. Mevlânâ:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin ilk yayınlanmış kitabı olan bu eser, müellifin çile esnasında nazm ettiği Hz. Mevlana'nın manzum hilye-i şerifidir [335]. Eser Mevlana'nın manzum hilyesi ile, nesebini ve tarikat nisbetini, bir de Mevlana'yı vasf eden bazı manzumeleri ihtiva etmektedir. [336]

Tâhirü'l-Mevlevî'nin sahipliğini yaptığı Tahir Dede Kütüphanesi'nin ilk kitabı olarak 20x14 ebadında, 30+1 sayfa olarak Cemal Efendi Matbaasında (İstanbul) 1315/1899'da basılmıştır. [337]

Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî'de [338] bu kitabın H. 1312'de basıldığı belirtilmişse de bu tarih yanlıştır. Çünkü kitap Tâhirü'l-Mevlevî'nin çileden çıkışı sonrası kurduğu Tahir Dede Kütüphanesi'nin yayını olarak çıkmıştır ve müellifin çileden çıktığı tarih H. 1316'dır [339]. İkdam gazetesinde çıkan bir ilan [340] kitabın çıktığı tarihle ilgili bize R. 1315, H. 1317, M. 1899 tarihlerini vermektedir ki, bu tarihler matbu nüshanın üzerindeki 1315 tarihi ile de bu uyuşmaktadır.

Bu manzum hilye Lütfi Çelebi ve Rıza Dede'ninkinden sonra, Mevlana ile ilgili manzum hilyelerin üçüncüsü olup derin bir tetkik ve araştırma sonucu yazıldığı için önemlidir [341].

---

333. Muhammed Şahin, **Mesnevînin Tenkidi**, Güven Basımevi, İst. 1946.
334. Bu cevabi risale 12 sayfadır.
335. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.21.
336. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e. s.21-22.
337. Tâhirü'l-Mevlevî, **Mir'ât-i Hz. Mevlâna**, Cemal Efendi Matbaası, İst.1315, Kitap Maarif Nezaretinin verdiği 3 Haziran 1315 (1899) tarih ve 217 numaralı ruhsat ile basılmıştır (Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.21)
338. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 4a.
339. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 130a.
340. **İkdam** gazetesinde kitapla ilgili çıkan ilan şöyledir:
"Mir'ât-i Hażret-i Mevlâna
Pir-i muşârun ileyh hażretlerinin ḥilye-i ʿaliyye ve evṣaf-ı ḳudsiyetlerini ḥâvî olan bu eşer sâḥa-i 'ârâ intişâr olmuşdur.
Merkez-i tevzi-i Bayazıd'da Tramvay yolunda 34 numaralı Tâhir Dede Kütüphanesi'dir. Behâsı 1 guruş..."
İkdâm, nr. 1801, 3 R.Evvel Sene 1317, 29 Haziran Rumî 1315, 11 Temmuz Efrenci 1899, s.4.
341. Tâhirü'l-Mevlevî, **Mir'ât-i Hazret-i Mevlâna**, s.2.

31. Mir'âtü'l-Akâid:

Mevlânâ Câmii'nin akaidle ilgili manzum risalesinin Farsça'dan tercüme edilmesiyle oluşan eser, **İslâm Yolu** mecmuasında tefrika edilmiş [342] yıllar sonra 1964'de Abdullah Işıklar tarafından 16,5x12 ebadında 48 sayfalık kitap halinde neşredilmiştir (Orhan Mete Matbaası - 1964 - İstanbul) [343].

Bu manzum risalenin bir tercümesi de H. 1277'de İstanbul'da Samatyalı Hafız Ahmed Efendi'nin tezgahında taşbasma olarak tab olunmuştur [344].

Bu manzumenin şekli, mesnevi türündedir ve vezni de Fâilâtün-mefâilün-fâilün yahut fa'lün şeklindedir. [345]

32. Müslümanlıkta İbadet Tarihi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, Buhari ve Müslim'de rivâyet edilen "İslâm beş temel üzerine binâ kılınmıştır..." [346] hadisinden hareketle İslâm binasının nasıl kurulduğunu anlatmak üzere, tefsir, hadis, siyer ve hadis kitaplarına müracaatla meydana getirdiği [346] önemli bir eseridir.

Kitabın ilk tamamlanan bölümü olan Namaz tarihçesi [348] **Mahfil** dergisinde neşredilmiştir [349]. Kitabın diğer bir adı **İbadat-ı İslâmiyye Tarihi**'dir [350]. Eser ibâdetlerin hem tarihî, hem de fıkhi yönünden bahsetmesi dolayısıyla önemli bir çalışmadır.

24x16,5 ebadında XX+332 sayfa olarak 1946 yılında İstanbul'da Işık Basımevi'nde basılan kitabın 1963 yılında Bilmen Yayınevi tarafından ikinci baskısı yapılmıştır.

Zamanın Diyanet İşleri Reisi Muavini A. Hamdi Akseki tarafından bir mukaddime yazılan kitabın son tarafında doğru yanlış cetveli (328-330) ve fihrist (331-322) vardır.

Kitapta namaz, oruç, zekat ve hac ibadetleri ve bunlarla ilgili konular ele alınmıştır.

---

342. **İslâm Yolu**, 27 Receb 1368/26 Mayıs 1949 ile 22 Zilkâde 1368/15 Eylül 1949 tarihleri arasında çıkan 34-50. sayılarda 16 bölüm halinde tefrika edilmiştir.
343. Bu kitabın adını Dr. Metin Akar, **Mirkâdü'l-Akaid** şeklinde yanlış vermiştir. (Bkz. Metin Akar, **Türk Edebiyatında Manzum Mirâcnâmeler**, Kültür Bak.lığı, Ank. 1987, s.94.
344. **İslâm Yolu**, S.34, 27 Receb 1368-26 Mayıs 1949, s.2.
345. a.g.d. aynı yer.
346. بنى الاسلام على خمس : شهادة ان لا اله الا الله وان محمداً رسول الله واقام الصلاة وايتاء الزكاة والحج وصوم رمضان .

"İslâm beş şey üzerine bina olunmuştur: Allah'dan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in (s.a.s.) Allah'ın resülü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, hacca gitmek, Ramazan orucunu tutmak "Buhari, **Sahih,** İman, 1,3-Müslim, **Sahih,** İman, 20-21.
347. Tahir Olgun, **Müslümanlıkta İbadet Tarihi** s.III.
348. Tahir Olgun, a.g.e., s.III
349. Mahfil dergisinde "İbadat-ı İslâmiyye Tarihçesi" ser-levhasıyla R.Ahir 1341 tarihli 29. sayıdan başlayarak, R.Evvel 1343 tarihli 53 sayıya kadar iki yılsüreyle tefrika edilmiştir.
350. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî,** vr, 10b.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

33. Siyer-i Peygamberi:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin İslâm tarihi ile ilgili çalışmalarından olan bu eserinin araştırmalarımızda herhangi bir yazma nüshasını bulamadık. Müellifin Divânında bu eserle ilgili olarak şu bilgi vardır:

"Siyer-i Peygamberi:

Gazve-i Bedr'e kadar yazılmış 300 sahîfeyi mütecâviz mufaşşal bir eser idi ki medreseye ilk müderris tayininde yazmaya başlamış ve dersinin değiştirilmesi üzerine ikmâl-i nasîb olmamışdır" (351)

Müellif, 6 Şubat 1329 (1913) tarihli bir nizamname (352) ile açılan Medresetü'l-Vaizin'de Siyer-i Nebi dersi okuturken (353) bu kitabı hazırlamaya başladığı ve tamamlayamadığı kanaatindeyiz.

Araştırmalarımız sırasında müellifin **Asr-ı Saadetde Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri** adlı eserini incelerken dikkatimizi bir husus çekti. İki cilt olarak neşredilen bu eserin ikinci cildinin, birinci cildi ile bir bağlantısı yoktu ve bu cildin muhtevası Divân'ın baş tarafında **Siyer-i Peygamberi** ile ilgili verilen muhteva ile aynıydı. Bu gözlemimiz sonucunda **Müslümanlığın Medeniyyete Hizmetleri** adıyla basılan (354) eserin ikinci cildinin **Siyer-i Peygamberi** adlı kitap olduğu kanaatine ulaştık.

Atilla Şentürk araştırmasında **Siyer-i Peygamberi** başlığı altında müellifin başka kitaplarını tanıtmış, yazma nüshadan hiç bahsetmemiştir (355).

34. Şâir Nevî ve Sûriye Kasidesi:

Divân Edebiyatımızın meşhur şâirlerinden Nev'î (945/1533 - 1007/1598)'nin hayatı ve Üçüncü Murad'ın büyük oğlu Üçüncü Mehmed için İstanbul'un At meydanında yapılan sünnet düğününü vasfeden meşhur Sûriye Kasidesi (356) nin şerhinden oluşan kitap; İstanbul Aydınlık Basımevi'nde 1937 tarihinde basılmıştır.

Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar serisinin ikinci kitabı olarak yayınlanan eser 19.5x13.5 ebadında ve 48 sayfa olan kitap 15 kuruştur. Eserde önce Şair Nev'î'nin hayatı anlatılmış (s. 3-12), daha sonra Sûriye kasidesi hakkında bilgi verilerek şerhi yapılmıştır (s.12-42). Kitabın sonunda müellifin, **Fuzuliye Dâir** kitabı hakkında bir yazı yazan B. Hakkı Süha Gezgin'e yazdığı bir mektup yer almıştır (s.43-48).

35. Şeyh Celâleddin Efendi Merhûm:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin tasavvufî şahsiyetini anlattığımız bölümde de geçtiği gibi müellifin şeyhi ve Yenikapı Mevlevihanesi Post nişini olan Şeyh Celâleddin Efendi ile ilgili

---

351. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr.10a.
352. Osman Ergin, **Türk Maarif Tarihi**, I, 160.
353. Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, İst. 1973, s.9.
354. Tâhirü'l-Mevlevî, **Müslümanlığın Medeniyyete Hizmetleri**, Bahar yayınları, İst. 1974.
355. Bkz. Dr. Atilla Şentürk, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri**, s.100-104.
356. "Sûr-nâme yâhud Sûriyye: Düğün, ziyâfet, şenlik gibi şeyleri tasvir için yazılan manzum ve mensur yazılardır."(Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, s.136)

yazılan eser bu şahsın bazı menakıbı ile, vefatı ve Mevlevî-hânenin yanması ile ilgili bilgileri muhtevidir [357].

Şeyhi'nin vefat üzerine duyduğu elemi dile getirmek için yazdığı ve bir kısmını **Temaşa** gazetesinde yayınladığı yazılarını tamamlayarak **Şeyh Celâleddin** isimli bu risaleyi meydana getiren müellif, bu eserini şeyhinin oğlu, Şeyh Abdülbaki Efendi'ye takdim etmiştir [358].

Risalede müellifin kendi hayatıyla ilgili bazı hatıralara da yer verilmiştir. Sadeddin Nüzhat Ergin, Şeyh Celâleddin Efendi'yi tanıtırken Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu kitabından da bahsetmiş ve aşırı bir şekilde eleştirerek; müellifin bu kitabı kendi nazım ve nesirdeki kudretini göstermek amacıyla yazdığını ve kendi hayatını anlattığını söylemiştir [359].

23x12 ebadında ve 48 sayfa (Osmanlıca) olarak 1326 tarihinde Mekteb-i Sanayi matbaasında (İstanbul) basılmıştır.

36. Şeyh Sa'dinin Bir Sergüzeşti:

Şeyh Sa'dinin Bostan adlı meşhur kitabının sekizinci babında yer alan ve Sa'dinin Hindistan'daki Somenât mabedine ziyaretini anlattığı "Hikâyât-ı Sefer-i Hindistan ve Dalâlet-i Betbeteristân" başlıklı bölümün Farsça'dan tercümesi olan bu eser **Beyanü'l-Hak** dergisinde tefrika edilmiştir [360].

"Somenat'da fil dişinden imâl edilmiş ve zaman-ı câhiliyyetdeki Menât gibi tezyin, yâhud yere nasb olunmuş bir put gördüm" [361] beytiyle başlayan eser, Tâhirü'l-Mevlevî tarafından tercüme ve şerh edilmiştir.

16x11 ebadında ve 48 sayfa (Osmanlıca) olarak 1327 tarihinde Asır Matbaası (İstanbul) basılmıştır. Eserin sonunda Tâhirü'l-Mevlevî'nin Sa'di'den manzum olarak tercüme ettiği birkaç şiiri yer almıştır.

37. Şukûfe-i Baharistân:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yaklaşık 1318 tarihinde bir talebesine Mevlânâ Nureddin Abdurrahman Câmi'nin (Molla Câmi), **Baharistan** adlı meşhur eserini okuttuğu sırada hazırladığı tercüme ve şerh çalışmasıdır.

Müellif bu çalışmasını **Şukûfe-i Baharistan** adıyla yayınlamayı düşünerek Encümen-i Maarifi Daniş'e başvurmuş fakat eser uzun bir müddet bekletildikten sonra yazılar çizilmiş ve bozulmuş olarak iade edilmiştir [362].

---

357. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr.9b.
358. Tâhirü'l-Mevlevî, **Şeyh Celaleddin Efendi Merhum**, "Mukaddime" s.2.
359. Sadeddin Nüzhet Ergin, **Türk Şâirleri**, II, 942.
360. **Beyânü'l-Hak** 4 Teşrin-i Evvel 1326/13 Şevval 1328 tarihli 81 sayıdan itibaren, 82,84,85,87,89 ve 90. sayılarda 7 bölüm olarak tefrika edilmiştir.
361. **Beyânü'l-Hak** 4 Teşrin-i Evvel 1326/13 Şevval 1328, S.81, s.1555.
362. **Beyânü'l-Hak,** 18 Receb 1328-13 Temmuz 1326 S.70, s.1381.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin istibdad dönemi olarak nitelediği Meşrutiyet öncesi dönemde bastıramadığı eseri bir kenara atıldıktan sonra, Meşrutiyet sonrası **Beyanü'l-Hak** dergisinde yayınlanma imkanı bulmuştur [363].

Müellifin matbu eserleri listesinde geçen bu eserinin derli toplu bir nüshası yoktur ve bu çalışma **Baharistan**'ın yedinci ravzasındaki kırk şâirin tercüme-i halinden bahsetmektedir [364].

38. Tarih-i İslâm Sahaifinden:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin İslâm tarihi ile ilgili müstakil olarak yazdığı ve **Beyanü'l-Hak ve Sırat-ı Müstakim**'de neşredilen makalelerin sonradan bir araya getirilmesiyle oluşmuş bir eserdir [365].

18.5x13 ebadında, 88 sayfa (Osmanlıca) olarak Mekteb-i Sınayi Matbaasında 1326 tarihinde basılan eserin muhtevası şöyledir:

İslâmın İlk Alemi ve İlk Alemdarı (s.1-9) [366]

İslâm-ı Hazreti Hamza (r.a.) (s. 9-27) [367]

İslâm'ın İlk Seriyyeleri ve Kumandaları (s.27-34) [368]

Mescid-i Dırar ve 31 Mart 320 Vakası (s. 35-48) [369]

Mu'te ve Girit (s. 49-71) [370]

Medfen-i İmam Hasan r.a. (s. 72-73)

Maktel-i İmam Hüseyin r.a. (s.74-76)

Ceyşü'l- Usre Nasıl Teçhiz Edildi (s.76-87) [371]

Büyük Çocuk (s. 87-88) [372]

39. Tedrisât-ı Edebiyyeden Nazım ve Eşkâl-i Nazım [373]

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Darü'şşafaka'da okuttuğu ders notlarından oluşan [374] ve **Beyânü'l-Hak** dergisinde de tefrika edilen [375] önemli bir eserdir. 20x13,5 ebadında

---

363. Beyânü'l-Hak dergisinde 18 Receb 1328/13 Temmuz 1326 tarihinden itibaren 70,71,73,75,77,81,92,93,94,97,100,104,106,119,122,124 ve 125. sayılarda 17 bölüm halinde tefrika edilmiştir.
364. Molla Câmi, **Baharistan**, MEB. s.208-264.
365. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.47.
366. **Beyânü'l-Hak**, S.13, 15 K.Evvel 1324 , s.278-280.
367. a.g.d., S.18, 19 K.Sani 1324, s.406-408.
368. a.g.d.; S.20, 2 Şubat 1324, s.450-452.
369. a.g.d; 3 Ağustos 1325, S.38, s.861-864.
370. **Sırat-ı Müstakim**, C.IV. S.92, s.239-241.
371. a.g.d., C.III, S.75, s.366-368.
372. a.g.d.; C.V. S.123, s.312-313.
373. Türkiyat Enstitüsünde bu kitapla ilgili bir mezuniyet tezi çalışması yapılmıştır. Fırat Leman, **Nazım ve Eşkâl-i Nazm,** 1974 T.1441.
374. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.47.
375. **Beyânü'l-Hak,** S.91, 20 K.Evvel 1326'dan itibaren, 93,95 ve 96. sayılarda bir kısmı tefrika edilmiştir.

88+111 sayfalık iki kısım halinde, 1329 tarihinde İstanbul'da basılan eserin 1. kısmı aruz, kâfiye ve nazmın kısımlarından bahsederken, 2. kısımda nazım şekilleri açıklanmıştır.

Kitap ders notlarından oluştuğu için konularla ilgili bol uygulama ve örneklere yer verilmiştir. Kitapta yer alan başlıklar şöyledir:

I. Kısım:

Vezin (s. 2-18) - Aruz vezinlerinin tatbik ve örnekleri (s. 19-45) - Kâfiye (s. 45-54) - Aksam-ı Nazm (s. 55-88)

II. Kısım

Eşkâl-i Nazm (2-111)

Mısra-Beyt-Kıt'a-Ruba'i, Murabba' - Muhammes-Müseddes-Müsebbe' - Müsemmen-Mu'aşşer-Terci-i ve terkib-i bend-Musemmat-Kaside-Mesnevî-Serbest nazım.

40. Teşebbüs-i Şahsî:

Tâhirü'l-Mevlevî 1908 tarihinde sekiz on arkadaşıyla bir şirket kurarak **Rehber-i Vatan** adlı haftalık bir gazete çıkartmaya başlamış ancak sadece bir sayı yayınlandıktan sonra, ikinci sayısının da çok hatalı basılmasıyla bu şirket dağılmıştır [376].

Müellif bu gazetenin çıkarılması sırasında başından geçen olayları **Teşebbüs-i Şahsi** adını verdiği kitabında anlatmıştır [377]. Tamamen gerçek olaylara dayalı olan bu eser, yazarın yazdığı yegane romanıdır. Bu kitapta adı geçen **Rehnüma-yı Memleket** gazetesi **Rehber-i Vatan** gazetesini, romanın baş kahramanı Şâir Neşâti ise Tâhirü'l-Mevlevî'yi temsil etmektedir [378].

Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî'nin baş tarafında bu kitapla ilgili şu bilgi verilmiştir:

"Teşebbüş-i Şahsî:

Bir teşebbüşün müfîd olması için müteşebbişin ol emirde ona ehil olması lazım geldiği fikrini teyid etmek emeliyle yazılmış millî bir hikayedir. Meşrûtiyyeti müte'âkib nev-heves bir kaç gencin gazete çıkarmak teşebbüşünde bulunmasını ve mesleğe vukûfsuzluk dolayısıyla muvaffakiyetsizlik husûle gelmesini hâvidir. Eşhâs isimleri değiştirilmiş olarak hakikatdır. Hatta kendisi orada (Neşâti Efendi) ismiyle tasvîr edilmiştir" (vr. 9a-9b)

Kitap önce "Gazetecilik" ser-levhasıyla **Nekregû** gazetesinde tefrika edilmeye başlamış [379], fakat sonradan bu derginin kapanması üzerine 19x13 ebadında 221+3 sayfalık resimli bir kitap olarak İstanbul'da 1330 (1914-1915) tarihinde Osmanlıca olarak basılmıştır.

C- MAHFİL DERGİSİ VE YAYINLANMIŞ MAKALELERİ:

Tâhirü'l-Mevlevî'nin eserleri ile ilgili histelerde [380] başlı başına matbu bir eseri olarak ismi geçen **Mahfil** dergisi, kültür hayatımız için önemli yayınlardan biridir. Aylık olarak yayınlanmış olan bu dergi, H. 1338-1344 (1920-1926) arasında toplam 68 sayı neşredilmiştir.

---

376. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.33-35.
377. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.35.
378. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, vr. 9b.
379. **Nekregû**, S.4, 27 Şaban 1326-10 Eylül 1324.
380. Bkz. **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî**, ön kapak içi ve Hüseyin Vassaf, Sefine-i Evliya, I, 336.

Hatıratında verdiği bilgilere göre; bu derginin çıkarılması için, mesnevîhan Ahmet Karahisarî ve Ferid Kam Bey'le istişare yapılmış ve Ferid bey tarafından çıkarılması düşünülen derginin adı **Mahfil** (381) olarak belirlenmiştir. Bunun üzerine Matbuat Umum Müdürlüğü'ne müracaat eden müellif; R. 1335 (1919) sonlarına doğru dergi çıkarma ruhsatını almış; ancak adı geçen şahısların derginin yayın işine destek vermemeleri sonucu bu işde yalnız kalmıştır.

Bu durum karşısında bir müddet derginin çıkarılması geciktirilmiş; daha sonra Şehzadebaşı semtinde Teali-i İslâm Cemiyeti'nin merkezi olarak tutulan odayı aynı zamanda **Mahfil** dergisinin idare yeri olarak kullanmayı düşünen Tâhirü'l-Mevlevî, derginin yayınlanması için yazıları hazırlayarak matbaaya vermiş, dizilen sayfalar, İstanbul'u işgal eden Müttefik Devletler tarafından oluşturulan sansür heyetine gönderilmiştir. Sansür heyeti; derginin ruhsatnamesinin alınışının üzerinden üç ay geçtiği için, yeni bir ruhsatname alınması gerektiğini bildirince, yeniden yapılan müracaat sonucu alınan 14 Temmuz 1336 (1920) tarih ve 1/56 numaralı ruhsatnameyle, 1338 Zilkâde (Temmuz 1920) tarihinde derginin 1.sayısı neşredilmiştir (382).

Peyam-ı Sabah gazetesinin, Peyam-ı Eyyam adlı sütununda yazan gazetenin baş yazarı Ali Kemal Bey; derginin çıkarıcısı olan Tâhirü'l-Mevlevî'den övgüyle bahsettikten sonra dergi hakkında şunları yazmıştır:

"Bu üstâd dünden itibaren Mahfil ünvan-ı müessisiyle bir risâle-i mevkute neşr etmeğe başladı. En ziyade 'ulum-ı diniyye, edebiyât-ı kadimemize tahsis olunan bu güzide mecmu'anıñ muvaffakiyetine kalbden dua ederiz" (383).

Derginin 1. sayısının üzerinde, fiyat, abone durumu, idare yeri ve yayın politikası ve sahasını belirleyici olarak şu bilgilere yer verilmiş:

"Fiyatı: 7,5 Kuruş,

Abone: Senelik 100 Kuruş, 6 Aylık 50 Kuruş, 3 Aylık 25 Kuruş

İdare Merkezi: Şehzade başında Te'âli-i İslâm Cemiyeti Merkez-i Umumisi

Dinî, İlmî, Edebî, İctimâî şimdilik şehri mecmua-i İslâmidir.

İslâm'ın nef'ine hâdim makalat me'at-teşekkür kabul ve derc olunur" (384).

Derginin birinci sayısının üzerinde yer alan bilgilerden de açıkca anlaşıldığı gibi İslâm'a hizmeti hedef alan ilmî, edebî, ictimâî yazılar yayınlanacağı ilan edilmiş ve bu şekilde yazılar yayınlandığı da araştırmamız sonucunda görülmüştür. Müellifin bu dergide yayınlanmış olan ve listesini çalışmamızda verdiğimiz makale ve şiirleri incelediğinde bu tesbitimizin doğru olduğu anlaşılacaktır kanaatindeyiz.

Dergide; Mahfil-i Edebî, Mahfil-i Tarihi, Mahfil-i Tasavvufî, Mahfili İlmî gibi ana bölümler yer almış ve bu üst başlıklara uygun yazılar yayınlanmıştır. Yazıları bu dergide yayınlanan şahıslardan bazıları şunlardır: Ahmed Hamdi Akseki, Bergamalı Cevdet

---

381. Sadık Albayrak tarafından yayına hazırlanan müellifin Hatıratında derginin adı Mahfel olarak verilmiştir (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Âlemindeki Hayatım**, s.59,61,65,66 v.s.) Bu isim yanlıştır. Çünkü Mahfil dergisinde yer alan bir yazıda, derginin adı, Mahfil olarak müellif tarafından belirtilmiştir (Bkz. Tâhirü'l-Mevlevî, "Mahfil mi Mahfel mi?", **Mahfil**, C.I, S.9, Receb 1339, s.167)
382. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.60-61, 64-66.
383. **Peyam-ı Sabah,** nr. 597, 132 Zilkâde 1338-30 Temmuz 13436/1920, s.1
384. **Mahfil**, C.I, S.1, Zilkâde 1338, s.1.

Efendi, Erkan-ı Harb Miralayı Hafız Abdurrahman Bey, Sadi Bey, Şair Suudu'l-Mevlevî v.b.

Derginin İdare Merkezi, 19. sayıdan itibaren müellifin Molla Gürani mahallesindeki evine, 36 sayıdan itibaren de Beyazıt'ta Hasan Paşa Medresesi'ne, 41 sayıdan itibaren ise Bab-ı Ali caddesinde Hattat Suud Bey tarafından tutulan bir dükkana taşınmıştır.[385]

62. sayısından itibaren derginin muhtevasını belirten "Dinî, ilmî, edebî, ictimâî, Mahfil Mecmua-yı İslâmiyesi"[386] ibaresindeki "dinî" ve "mecmua-i İslâmiyesi" kısımları çıkarılarak, "Mahfil; ilmî, edebî, ictimâî ve şehrî mecmuadır" [387] şekline dönüştürülmüştür.

1338 Zilkade (Temmuz 1920)'den itibaren, 1344 Cemaziyyü'l-Ula (Kasım 1925) tarihine kadar düzenli olarak her ay yayınlanan dergi; 7 Aralık 1925'de müellifin tutuklanarak Ankara'ya yargılanmak için gönderilmesi sonucu zorunlu olarak üç ay çıkmamış ve beraat sonrası 1344 Ramazan (1926 Mart)'ında çıkarılan 68. sayı ile yayın hayatından ayrılmıştır. Tâhirü'l-Mevlevî, Hatırat'ında, elinde mevcut olan **Hind Masalları, Hüsnü Aşk** ve **Mahfil** nüshalarını bir Yahudiye 600 kuruş gibi çok düşük bir fayata sattıktan sonra, maddi bakımdan zarar ederek bu işi tatil ettiğini belirttikten sonra, içinde bulunduğu halet-i rûhiyeyi şu sözleri ile ifade etmiştir:

" 6 senelik bir emek ve epeyce kıymetli bir hizmetten sonra böyle maddi ve manevi zarar ile gazetecilikten çekilmek epeyce teessürümü mucib olmuştu. Fakat sonradan bunun hakkımda hayrın ta kendisi olduğunu anladım. Çünkü mecmua devam edecek olsaydı, belki kalemin gemi azıya alması vuku bulacaktı. Bu cümleden olarak sonraları **Penbe Gazete** isimli bir paçavra ortaya atılmıştı. Bu hezeyannâme galatıyatın envaını yapıyor, bir takım rezilce iftiralar ile Mevlevîliği de tezyif ediyor. "Kamer ayini' ünvanı ile fuhuş meclisleri tasvir ediyor, çile çıkaran Mevlevî dervişlerini zeytinyağı fıçısına sokuyordu. "Ölmeden evvel ölünüz" kelâmını Kur'an ayetlerinden vehm edecek kadar müslümanlığa bigane bulunan bu rezalet mecmuasının ne kumaş olduğunu aklı başında olanlar tabiatıyla anlıyor. Fakat Hanya'yı Konya'yı fark edemeyen zavallılar, o mülevves tezvirata aldanıyorlardı.

Mahfil çıkmış olsaydı tabii ben dayanamayacaktım. Hakkı müdafaa edecek ve halka hakikatı gösterecektim. Bu ise iyi olmayacak belki o vakit mecmua ile beraber sahibi de yeniden kapatılacaktı ('Asâ en tek rehü şe'yen ve hüve hayrun leküm[388])"[389]

Bu ifadelerde de görüldüğü gibi Hakk'ı savunma ortamının kalmadığını gören müellif, **Mahfil**'i kapatarak kenara çekilmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin bu dergide yayınlanmış olan makale ve şiirlerinin listesi aşağıda verilmiştir. Bu listeden sonra Müellifin diğer dergilerde yayınlanmış makale ve şiirleri de liste olarak verilerek çalışmamızın bu bölümü bitirilecektir.

---

385. Tâhirü'l-Mevlevî; a.g.e., s.149-150.
386. Bkz. **Mahfil** dergisinin 19,36 ve 41. sayılarının 1. sayfaları.
387. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e.; s.355.
388. "... Sizin hoşunuza gitmeyen şey sizin için hayırlı olabilir" Bakara II/216.
389. Tâhirü'l-Mevlevî, a.g.e., s.358.

"Temsil-i Kur'ânî" ' C.I, S.1, Zilkade 1338, s.1-3
"Asr-ı Saadetde Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri (1)" ' C.I, S.1, Zilkade 1338, s.6-7
"Habbab b. Eret (1)" ' C.I, S.1, Zilkade 1338, s.7-10
"Münâcât" ' C.I, S.1, Zilkade 1338, s.10-11
"Gani-i Keşmirî ve Bazı Ebyâtı (1)" ' C.I, S.1, Zilkade 1338, s.11-13
"Farziyyet-i Hac ve Vakfe-i Arafat" ' C.I, S.2, Zilhicce 1338, s.18-19
"Habbab b. Eret (2)" ' C.I, S.2, Zilhicce 1338, s.25-26
"Münâcât" ' C.I, S.2, Zilhicce 1338, s.29
"Zebh-i İsmâil (Manzum)" ' C.I, S.2, Zilhicce 1338, s.30-31
"Gani-i Keşmirî ve Bazı Ebyâtı (2)" ' C.I, S.2, Zilhicce 1338, s.32-33
"Muharremü'l-Harâm" ' C.I, S.3, Muharrem 1339, s.45-49
"Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri (2)" ' C.I, S.3, Muharrem 1339, s.49-51
"Gani-i Keşmirî ve Bazı Ebyâtı (3)" ' C.I, S.3, Muharrem 1339, s.53-55
"Saferü'l-Hayr" ' C.I, S.4, Safer 1339, s.66-68
"Gazel" ' C.I, S.4, Safer 1339, s.72
"Kur'an-ı Kerim'in İlk Nazil Olan Ayetleri" ' C.I, S.5, Rebiu'l-Evvel 1339, s.74-75
"Rebiu'l-Evvel ve Mevlid-i Şerif"" ' C.I, S.5, Rebiu'l-Evvel 1339, s.79-81
"Mithat Rebiî Bey Merhum" ' C.I, S.5, Rebiu'l-Evvel 1339, s.87-91
"Gani-i Keşmirî ve Bazı Ebyâtı (4)" ' C.I, S.5, Rebiu'l-Evvel 1339, s.91-92
"Ta'lim ve Teallüm Hakkında Bir Hadis-i Şerif" ' C.I, S.6, Rebiu'l-Ahir 1339, s.94
"Müşrikin-i Arabın Meşhur Patları" ' C.I, S.6, Rebiu'l-Ahir 1339, s.102-104
"Kıssa Hisse: Deve İle Yavrusu (Manzum)" ' C.I, S.6, Rebiu'l-Ahir 1339, s.111-112
"Muhacirlere Muavenet Lazım (Manzum)" ' C.I, S.6, Rebiu'l-Ahir 1339, s.112
"Daru'ş-şafakaya Muavenetin Lüzumu" ' C.I, S.7, Cumadu'l-Ula 1339, s.114-116
"Cumadu'l-Ûla ve'l-Âhire" ' C.I, S.7, Cumadu'l-Ula 1339, s.120-121
"Mahfel-i Tasavvufî" ' C.I, S.8, Cumadu'l-Ahir 1339, s.136-138
"Gani-i Keşmirî ve Bazı Ebyâtı (5)" ' C.I, S.8, Cumadu'l-Ahir 1339, s.143-144
"Recebü'l-Ferd" ' C.I, S.9, Receb 1339, s.151-154
"Sultanî Mezunlarından Akif Bey'e Ekser ve Ba'd
Kelimeleri Hakkında" ' C.I, S.9, Receb 1339, s.158-160
"Şa'banü'l-Muazzam" ' C.I, S.10, Şa'ban 1339, s.167-173
"İki Ziya (Saîd ve Emin Hâki Beyler)" ' C.I, S.10, Şa'ban 1339, s.174-175
"Gani-i Keşmirî ve Bazı Ebyâtı (6)" ' C.I, S.10, Şa'ban 1339, s.176
"Ramazanu'l-Mübarek" ' C.I, S.11, Ramazan 1339, s.178-197
"Gani-i Keşmirî ve Bazı Ebyâtı" ' C.I, S.11, Ramazan 1339, s.200
"Şevvalu'l-Mükerrem" ' C.I, S.12, Şevval 1339, s.213-220
"Mus'ab b. Umeyr" ' C.II, S.13, Zilkade 1339, s.7-9
"Mahya Hakkında Ma'lumat-ı Mütemmime" ' C.II, S.13, Zilkade 1339, s.16
"Temenni ve Tazurru" ' C.II, S.14, Zilhicce 1339, s.18
"Güya Hz. Peygamber ve Bazı Ashabın Resimleri" ' C.II, S.14, Zilhicce 1339, s.19-22
"Müctehidler Müctehidi" ' C.II, S.14, Zilhicce 1339, s.22-23
"Neşide-i Dervişâne" ' C.II, S.14, Zilhicce 1339, s.27

"Ebu Zer-i Gıfârî" ' C.II, S.14, Zilhicce 1339, s.30-34
"Mahud Hezeyan Konferansı Hakkında" ' C.II, S.15, Muharrem 1340, s.42-43
"Tarihî Bir Mukayese" ' C.II, S.15, Muharrem 1340, s.44-45
"Tercümelerimden" ' C.II, S.15, Muharrem 1340, s.47-48
"Ebu Zer-i Gıfârî (2)" ' C.II, S.15, Muharrem 1340, s.49-51
"Muharrem ve Matem" ' C.II, S.15, Muharrem 1340, s.51-57
"Müşrikin-i Arabın Meşhur Putları" ' C.II, S.15, Muharrem 1340, s.57-59
"Ebu Zer-i Gıfârî (3)" ' C.II, S.16, Safer 1340, s.69-71
"Vecih Bir Tevcih" ' C.II, S.16, Safer 1340, s.72-75
"Bir Makale Dolayısıyla" ' C.II, S.16, Safer 1340, s.75-76
"Tevekkül ve Sa'y" ' C.II, S.17, Rebiu'l-Evvel 1340, s.79-82
"Ebu Zer-i Gıfârî (4)" ' C.II, S.17, Rebiu'l-Evvel 1340, s.88-89
"Asr-ı Saadetde Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri (3)" ' C.II, S.17, Rebiu'l-Evvel 1340, s.89-91
"Tevekkül ve Sa'y (2)" ' C.II, S.18, Rebiu'l-Ahir 1340, s.94-95
"Mahfil Sahibi Aleyhine Zem ve Kadih Davası" ' C.II, S.18, Rebiu'l-Ahir 1340, s.98-101
"Şemsüddin Efendinin İrtihali ve Tarihi" ' C.II, S.18, Rebiu'l-Ahir 1340, s.108
"Tevekkül ve Sa'y (3)" ' C.II, S.19, Cumadu'l-Ûla 1340, s.111-112
"Tevekkül ve Sa'y (4)" ' C.II, S.20, Cumadu'l-Âhir 1340, s.126-127
"Asr-ı Saadetde Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri (4) ' C.II, S.20, Cumadu'l-Âhir 1340, s. 142-143
"Hz. Fatıma'nın Cihazı ve Düğünü" ' C.II, S. 21, Receb 1340, s.146-149
"Abdullah b. Cahş b. Riabi'l-Esedî" ' C.II, S. 21, Receb 1340, s. 149-152
"Beni Kureyza Meselesi" ' C.II, S. 22, Şaban 1340, s. 167-172
" Dilmeste-i Mevlana Kitabı Hakkında" ' C.II, S. 22, Şaban 1340, s. 172-173
" Şeyh Sa'dinin Abaka Han İle Mülakatı ve Nasihatı ' C.II, S. 22, Şaban 1340, s. 179-180
" Tahmis-i Gazal-i Fuzulî" ' C.II, S. 22, Şaban 1340, s. 187
" Ramazan-ı Şerif ve Oruç" ' C.II, S. 23, Ramazan 1340, s. 190-191
" Daru'ş-Şafaka ve Şefkat-i İslamiyye" ' C.II, S. 23, Ramazan 1340, s. 196-202
"Daru'l-Hikmeti'l-İslâmiyye Riyasetine" ' C.II, S. 23, Ramazan 1340, s. 202
" İzah ve Tavzih" ' C.II, S. 23, Ramazan 1340, s. 211-212
" Şefkat-i İslâmiyye" ' C.II, S. 24, Şevval 1340, s. 217-220
" Abdullah b. Cahş (2)" ' C.II, S. 24, Şevval 1340, s. 224-226
" Şeyh Sa'di'nin Abaka Han'a Yazdığı Nasihatnâme" ' C.II, S. 24, Şevval 1340, s. 228-230
"İfade-i Mahsusa" ' C.III, S. 25, Zilkade 1340, s. 2
"Sultan Ahmet Celâyirî'nin Divanı ve Bazı Ebyâtı" ' C.III, S. 25, Zilkade 1340, s. 14-15
"Suûd Bey'in Gazeline Taştir" ' C.III, S. 25, Zilkade 1340, s. 15-16
"Kubâd ve Mazdek" ' C.III, S. 25, Zilkade 1340, s. 18-19
"Mesnevî-i Şerif'in Cİld-i Sadisi Mukaddimesinden
Bazı Ebyât" ' C.III, S. 26, Zilhicce 1340, s. 38-39
"Sultan Ahmet Celâyirî'nin Divanı ve Bazı Ebyâtı" ' C.III, S. 26, Zilhicce 1340, s. 40-41
"Ümmü Umâre (1)" ' C.III, S. 26, Zilhicce 1340, s. 41-42
"Sâl-i Târih" ' C.III, S. 27, Muharrem 1341, s. 56-60
"Ümmü Umâre (2)" ' C.III, S. 27, Muharrem 1341, s. 60-61
"Davud Paşa Kışlası Önünde Ok Atışı (1)" ' C.III, S. 27, Muharrem 1341, s. 64-68

"Zafer Tarihleri (Manzum)" ' C.III, S. 28, Safer 1341, s. 82-83
"İki Rubâî" ' C.III, S. 28, Safer 1341, s. 85
"Ümmü Umâre (3)" ' C.III, S. 28, Safer 1341, s. 85-86
"Davud Paşa Kışlası Önünde Ok Atışı (2)" ' C.III, S. 28, Safer 1341, s. 91-92
"İbâdât-ı İslâmiyye Tarihçesi" ' C.III, S. 29, Rebiu'l-Evvel 1341, s. 102-108
"Ümmü Umâre (4)" ' C.III, S. 29, Rebiu'l-Evvel 1341, s. 108-110
"Uhud ve Hamrau'l-Esed Gazveleriyle Harb-i Umumi ve Zafer-i Ahir" ' C.III, S. 29, Rebiu'l-Evvel 1341, s. 110-112
"Harem-i Şerif de Müctemaan İlk Namaz" ' C.III, S. 30, Rebiu'l-Ahir 1341, s. 120-121
"Şeref-i Mes'ûl" ' C.III, S. 31, Cumadu'l-Ûla 1341, s. 125-126
"Zât-ı Akdesi Hz. Hilâfet Penahî'nin Tarih ve Tebrik-i Hilâfeti" ' C.III, S. 31, Cumadu'l-Ûla 1341, s. 127-129
"Beş Vakit Namaz" ' C.III, S. 32-33, Cumadu'l Ahire-Receb 1341, s. 135-136
"Malumât-ı Cahiliyye Hakkında Bir Konferans (1)" ' C.III, S. 32-33, Cumadu'l Ahire-Receb 1341, s. 137-139
"Na'tı Şerif" ' C.III, S. 32-33, Cumadu'l Ahire-Receb 1341, s. 143
"Sa'id b. Zeyd b. Tufeyl el-Adevî (1)" ' C.III, S. 32-33, Cumadu'l Ahire-Receb 1341, s. 143-146
"İbadet-i İslâmiyeden: Cuma Namazı (1)" ' C.III, S. 34, Şaban 1341, s. 150-151
"Malumât-ı Cahiliyye Hakkında Bir Konferans (2)" ' C.III, S. 34, Şaban 1341, s. 151-153
"Said b. Zeyd (2)" ' C.III, S. 34, Şaban 1341, s. 152
"Ramazan-ı Şerif" ' C.III, S. 35, Ramazan 1341, s. 158-159
"İbadet-i İslâmiyeden, Cuma Namazı (2)" ' C.III, S. 35, Ramazan 1341, s. 159-160
"Malumât-ı Cahiliyye Hakkında Bir Konferans (3)" ' C.III, S. 35, Ramazan 1341, s. 160-161
"Münacât" ' C.III, S. 35, Ramazan 1341, s. 166
"Sâye ve Hz. Mevlânâ" ' C.III, S. 35, Ramazan 1341, s. 166-167
"Cafer b. Ebi Tâlib (1)" ' C.III, S. 35, Ramazan 1341, s. 167-169
"Merhum Es'ad Dede Efendi'ye Dâir Bazı Hatırât (1)" ' C.III, S. 35, Ramazan 1341, s. 171-172
"Bayram Tebriği ve İfade-i Mahsusa" ' C.III, S. 36, Şevval 1341, s. 173-174
"Cuma Namazına Erkence Gitmek" ' C.III, S. 36, Şevval 1341, s. 175-176
"Malumât-ı Cahiliyye Hakkında Bir Konferans" ' C.III, S. 36, Şevval 1341, s. 177
"Afakın Tenvirî ve Enfüsün Tehassürü (Manzum)" ' C.III, S. 36, Şevval 1341, s. 181
"Cafer b. Ebi Talib (2)" ' C.III, S. 36, Şevval 1341, s. 181-183
"Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında Hüseyin Vassaf Bey'e Mektubdan (2)" ' C.III, S. 36, Şevval 1341, s. 184
"İfade-i Mahsusa" ' C.IV, S. 37, Zilkade 1341, s. 2
"Ahmediyye Mezhebi Kitaplarından Biri" ' C.IV, S. 37, Zilkade 1341, s. 7-11
"Merhum Esad Dede Efendiye Dâir (3)" ' C.IV, S. 37, Zilkade 1341, s. 13
"Ahmed Tevfik Bey Merhum (Manzum)" ' C.IV, S. 37, Zilkade 1341, s. 14-15
"Mısır'da Müskirat İsti'malinin Men'i Hakkında Teşebbüsât" ' C.IV, S. 38, Zilhicce 1341, s. 19
"Hutbe" ' C.IV, S. 38, Zilhicce 1341, s. 21-22

"Ticaret ve İstikamet" ' C.IV, S. 38, Zilhicce 1341, s. 28-30
"Yaşar Şadi Bey Merhum" ' C.IV, S. 38, Zilhicce 1341, s. 30-31
"Cafer b. Ebi Tâlib (3) ' C.IV, S. 38, Zilhicce 1341, s. 32-34
"Sâl-i Cedid Tebriği" ' C.IV, S. 39, Muharrem 1342, s. 37
"Va'di Kur'ânî" ' C.IV, S. 39, Muharrem 1342, s. 38-39
"Lisan Tahsilinin Lüzumu" ' C.IV, S. 39, Muharrem 1342, s. 43-45
"Hüsn-i Aşk'a Hatime Olarak Yazılan Bir İki Söz" ' C.IV, S. 39, Muharrem 1342, s. 45-46
"Kudema-yı Müderrisinden Aksekili Merhumun Tarih-i Vefatı" ' C.IV, S. 39, Muharrem 1342, s. 47
"Muhammed Es'ad Dede Efendiye Dâir (4)" ' C.IV, S. 39, Muharrem 1342, s. 49-50
"Ca'fer b. Ebi Tâlib (4)" ' C.IV, S. 40, Safer 1342, s. 63-64
"Tevrih ve Tavzih" ' C.IV, S. 40, Safer 1342, s. 67
"Hitabet-i Nebeviyye" ' C.IV, S. 41, Rebiu'l-Evvel 1342, s. 76-77
"Es'ad Dede Merhuma Dâir (5)" ' C.IV, S. 41, Rebiu'l-Evvel 1342, s. 89-90
"Müslümanlar Dinin Bazı Ahkamını Tasdik Bazısını İnkar Edebilirler mi?" ' C.IV, S. 42, Rebiu'l-Ahir 1342, s. 94-96
"Zâir-i Âle Abâdî ve Bazı Ebyâtı" ' C.IV, S. 42, Rebiu'l-Ahir 1342, s. 104-106
"Mescid-i Nebevî" ' C.IV, S. 42, Rebiu'l-Ahir 1342, s. 106-107
"Ca'fer b. Ebi Talib (5)" ' C.IV, S. 42, Rebiu'l-Ahir 1342, s. 107-108
"Mektebe Başlama Merasimi" ' C.IV, S. 42, Rebiu'l-Ahir 1342, s. 113-116
"İnsan Şeytanları" ' C.IV, S. 43, Cumadu'l-Ûlâ 1342, s.118-121
"Muhacirlere Yardım" ' C.IV, S. 43, Cumadu'l-Ûlâ 1342, s.129-131
"Mesacidin Tathiri, Tamiri ve Muhafaza-i Hürmeti" ' C.IV, S. 43, Cumadu'l-Ûlâ 1342, s.132-133
"Minber İnşası" ' C.IV, S. 44, Cumadu'l-Âhir 1342, s.132-133
"Muammer Sinan'a Dâir" ' C.IV, S. 44, Cumadu'l-Âhir 1342, s.148-149
"İlmiyye Kisvesi Hakkında" ' C.IV, S. 45, Receb 1342, s.159-161
"Evkaftan Hasbeten lillah Bir Rica" ' C.IV, S. 45, Receb 1342, s.161-162
"Muhammed Es'ad Dede Efendiye Dâir (6)" ' C.IV, S. 45, Receb 1342, s.163-165
"Ali Emirî Efendi Merhum" ' C.IV, S. 45, Receb 1342, s.165
"Tokâdî Şekib'in Bir Gazeline Taşdir" ' C.IV, S. 46, Şaban 1342, s.177-179
"Şeyh Muiniddin Çeştî'nin Divanı ve Bazı Ebyâtı" ' C.IV, S. 46, Şaban 1342, s.179-180
"Abdullah İbn Sebe" ' C.IV, S. 46, Şaban 1342, s.181-183
"Es'ad Dede Efendi Hakkında (7)" ' C.IV, S. 46, Şaban 1342, s.183-184
"Ramazan el-Mübarek" ' C.IV, S. 47, Ramazan 1342, s.186
"Bayram Tebriki ve Bir İki Söz" ' C.IV, S. 48 Şevval 1342, s. 202-203
"Bayram Namazı" ' C.IV, S. 48 Şevval 1342, s. 205-206
"Muiniddin Çeştî'nin Müntehab Bazı Ebyâtı" ' C.IV, S. 48 Şevval 1342, s. 211-212
"İfade-i Mahsusa" ' C.V, S. 49 Zilkade 1342, s. 1
"Kur'ânın İcazı" ' C.V, S. 49 Zilkade 1342, s. 2
"Tenşidü'l-Muhibbin bi-Menakıb-ı Hoca Hüsameddin" ' C.V, S. 49 Zilkade 1342, s. 7-9
"Şeyh Mu'inü'ddin Çeştî'nin Müntehab Ebyâtı ve Tercümeleri" ' C.V, S. 49 Zilkade 1342, s. 12-13
"İki Hatıra (Manzum)" ' C.V, S. 49 Zilkade 1342, s. 13-14

"Meşhur 'Kelile ve Dimne' Kitabı Hakkında" ' C.V, S. 49 Zilkade 1342, s. 14-16
"Hacc-ı Vedâ Hutbesi" ' C.V, S. 50 Zilhicce 1342, s. 17-20
"Na't Şerif" ' C.V, S. 50 Zilhicce 1342, s. 25
"Firuzan Hanım'ın İrtihal Tarihi" ' C.V, S. 50 Zilhicce 1342, s. 25-26
"Es'ad Dede Efendi Hakkında (8)" ' C.V, S. 50 Zilhicce 1342, s. 30-31
"Sene-i Cedide Tarihi" ' C.V, S. 51 Muharrem 1343, s. 33
"İbrahim (a.s.) Hakkında Bir İstizah" ' C.V, S. 51 Muharrem 1343, s. 36-39
"Husûf ve Kusûf" ' C.V, S. 52 Safer 1343, s. 57-58
"Şehid-i Kerbelâ (Manzum)" ' C.V, S. 52 Safer 1343, s. 68-69
"Mevlid-i Nebi (a.s.)" ' C.V, S. 53 Rebiu'l-Evvel 1343, s. 74-75
"Salât-ı Kusûf" ' C.V, S. 53 Rebiu'l-Evvel 1343, s. 77-78
"İşret ve İbret" ' C.V, S. 53 Rebiu'l-Evvel 1343, s. 78-81
"Gazel" ' C.V, S. 53 Rebiu'l-Evvel 1343, s. 89
"Kur'ân'ın Cevabı" ' C.V, S. 54 Rebiu'l-Ahir 1343, s. 94-96
"Salât-ı Kusûf" ' C.V, S. 54 Rebiu'l-Ahir 1343, s. 97-98
"Minber-i Saadetin Bânisi" ' C.V, S. 54 Rebiu'l-Ahir 1343, s. 98-99
"Es'ad Dede Efendi Hakkında (9)" ' C.V, S. 54 Rebiu'l-Ahir 1343, s. 108-109
"Nazire (Manzum)" ' C.V, S. 54 Rebiu'l-Ahir 1343, s. 110-111
"Tan Gazetesi'nin Mekke'ye Dâir Bir Makalesi" ' C.V, S. 55 Cumadu'l-Ûlâ 1343, s. 121-124
"Bir Yangın Hatırası (Manzum)" ' C.V, S. 56 Cumadu'l-Ahir 1343, s.146-148
"Kelile ve Dimne Eser-i Meşhuru Hakkında" ' C.V, S. 56 Cumadu'l-Ahir 1343, s.150-152
"Leyle-i Regâib" ' C.V, S. 57 Receb 1343, s.153-154
"Dinde mi İkrah Var Dinsizlikde mi?" ' C.V, S. 57 Receb 1343, s.154-155
"Sabah İntibah (Manzum)" ' C.V, S. 57 Receb 1343, s.165
"Fatih Camii Şerifinde ve Çıktıktan Sonra" ' C.V, S. 58 Şaban 1343, s.172-176
"Es'ad Dede Efendi Hakkında" ' C.V, S. 58 Şaban 1343, s.186-188
"Kelile ve Dimne Hakkında" ' C.V, S. 58 Şaban 1343, s.194-195
"Ramazan-ı Şerif ve Oruç" ' C.V, S. 59 Ramazan 1343, s.198-200
"Na't-ı Şerif" ' C.V, S. 59 Ramazan 1343, s. 213
"Şarkı (Manzum)" ' C.V, S. 59 Ramazan 1343, s. 215
"Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında (11)" ' C.V, S. 59 Ramazan 1343, s. 217-220
"Bayram ve Sadaka-ı Fıtır" ' C.V, S. 60 Şevval 1343, s. 221-223
"İfade-i Mahsusa" ' C.VI, S. 61 Zilkãde 1343, s.1-2
"Zilkãde Münasebetiyle"" ' C.VI, S. 61 Zilkâde 1343, s.15-16
"Tayyarelerimiz Uçarken (Manzum)" ' C.VI, S. 62 Zilhicce 1343, s. 17-18
"Zilhicce ve Îdi Edhâ" ' C.VI, S. 62 Zilhicce 1343, s. 18-20
"Yeni Sene-i Hicri ve Tarih" ' C.VI, S. 63 Muharrem 1344, s. 33-35
"Na't-ı Şerif" ' C.VI, S. 63 Muharrem 1344, s. 38-39
"Tahmis" ' C.VI, S. 63 Muharrem 1344, s. 39-40
"Türklüğe Dâir Bir Eser" ' C.VI, S. 63 Muharrem 1344, s. 40-41
"Teevvüh (Manzum)" ' C.VI, S. 64 Safer 1344, s. 59
"İntihar" ' C.VI, S. 64 Safer 1344, s. 59-60
"Mevlid-i Nebevî (Manzum)" ' C.VI, S. 65 Rebiu'l-Evvel 1344, s. 65-66

"Eski Türk Yurtlarından Bulgar İli"	' C.VI, S. 66 Rebiu'l-Ahir 1344, s. 94-96
"Bulgar İli"	' C.VI, S. 67 Cumadu'l-Ûlâ 1344, s.111-112
"Takdim-i Şükran ve Arz-ı İ'tizar"	' C.VI, S. 68 Ramazan 1344, s. 113
"Bir Beytin Hatırlanması Münasebetiyle"	' C.VI, S. 68 Ramazan 1344, s. 118-120
"Bergamalı Cevdet Efendi Merhum"	' C.VI, S. 68 Ramazan 1344, s. 123-124

***Beyanü'l-Hak* Dergisinde Çıkan Yazı ve Şiirleri**

"Tahmis-i Na't-ı Şerif",	C. I, S.7, 21 Şevval 326/3 / Teşrin-i Sani 324, s. 141-142
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.I, S.13, 4 Zilhicce 326/ 15 Kanun-ı Evvel 324, s. 278-280
"Na't-ı Şerif",	C.I, S.15, 18 Zilhicce 326/29 Kanun-ı Evvel 324, s. 339-340
"Na't-ı Şerif",	C.I, S.16, 25 Zilhicce 326/5 Kanun-ı Sâni 324, s. 361-362
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.I, S. 18, 9 Muharrem 327/19 Kanun-ı Sâni 324, s. 406-408
"Na't-ı Şerif",	C.I, S.19, 16 Muharrem 327/26 Kanun-ı Sâni 324, s. 436-437
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.I, S.20, 23 Muharrem 327/2 Şubat 324, s. 450-452
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.I, S.21, 30 Muharrem 327/9 Şubat 324, s. 473-475
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.I, S.22, 8 Safer 327/16 Şubat 324, s. 499-500
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.I, S.24, 22 Safer 327/2 Mart 325, s. 553-558
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.I, S.26, 7 Rebiu'l-Evvel 327/16 Mart 325, s. 606-609
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.II, S.32, 16 Cumadi'l-Ahir 327/22 Haziran 325, s. 750-755
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.II, S.33, 23 Cumadi'l-Ahir 327/29 Haziran 325, s. 780-782
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.II, S.35, 9 Receb 327/13 Temmuz 325, s. 820-822
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.II, S.36, 16 Receb 327/20 Temmuz 325, s. 832-834
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.II, S.37, 16 Receb 327/27 Temmuz 325, s. 844-846
"Leyle-i Mirac (Manzum)",	C.II, S.38, 30 Receb 327/3 Ağustos 325, s. 860-861
"Tarih-i İslâm Sahaifinden	C.II, S.38, 30 Receb 327/3 Ağustos 325, s. 861-864
"Mesnev-i Şerifden",	C.II, S.39, 7 Şaban 327/10 Ağustos 325, s.879-881
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.II, S.40, 14 Şaban 327/17 Ağustos 325, s. 902-904
"Mevlana Hüseyin Vaiz ve Tefsir-i Hüseyni",	C.II, S.41, 21 Şaban 327/24 Ağustos 325, s.915-917
"Tarih-i İslâm Sahaifinden"	C.II, S.43, 5 Ramazan 327/7 Eylül 325, s.948-950
"Tarih-i İslâm Sahaifinden"	C.II, S.46, 26 Muharrem 328/25 Kanun-ı Sâni 325, s. 990-992
"Tarih-i İslâm Sahaifinden"	C.II, S.47, 4 Safer 328/1 Şubat 32, s.8-11
"Bir Defn-i Hazin"	C.II, S.48, 11 Safer 328/8 Şubat 325, s.1031-1032
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.II, S. 49, 18 Safer 328/15 Şubat 325, s.1041-1042
"Terbiye ve Ta'lim-i Etfal",	C.II, S.50, 25 Safer 328/22 Şubat 325, s. 1059-1060
"Rıhle-i Âliye (Manzum),	C.II, S.50, 25 Safer 328/22 Şubat 325, s. 1064-1065
"Tarih-i İslâm Sahaifinden"	C.II, S.51, 2 Rebiu'l-Evvel 328/1 Mart 326 , s. 1075-1076
"Tesdis-i Na't-ı Şerif-i Nâbî",	C.II, S.51, 2 Rebiu'l-Evvel 328/1 Mart 326, s. 1080-1081
"Mevt Ba'de'l-Mevt (Tercüme)",	C.III, S.52, 9 Rebiu'l-Evvel 328/8 Mart 326, s.1095-1096
"Tarih-i İslâm Sahaifinden"	C.III, S.53, 16 Rebiu'l-Evvel 328/15 Mart 326, s.1102-1104
"Tarih-i İslâm Sahaifinden"	C.III, S.54, 23 Rebiu'l-Evvel 328/22 Mart 326, s. 1118-1119
"Adab-ı Ta'âm-ı İslâm (Tercüme)",	C.III, S.54, 23 Rebiu'l-Evvel 328/22 Mart 326, s. 1121-1123

"Tarih-i İslâm Sahaifinden"	C.III, S.55, 30 Rebiu'l-Evvel 328/29 Mart 326, s.1134-1135
"Tarih-i İslâm Sahaifinden"	C.III, S.56, 7 Rebiu'l-Ahir 328/5 Nisan 326, s.1150
"Gözyaşı (Manzum),	C.III, S.56, 7 Rebiu'l-Ahir 328/5 Nisan 326, s.1157
"Rebi'a (Tercüme)",	C.III, S.56, 7 Rebiu'l-Ahir 328/5 Nisan 326, s.1157-1159
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.57, 14 Rebiu'l-Ahir 328/12 Nisan 326, s.1161-1162
"Nush-ı Münebbih",	C.III, S.57, 14 Rebiu'l-Ahir 328/12 Nisan 326, s.1167-1169
"Nazire (Manzum)",	C.III, S.57, 14 Rebiu'l-Ahir 328/12 Nisan 326, s.1172-1173
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.58, 21 Rebiu'l-Ahir 328/19 Nisan 326, s.1178-1180
"Nevâ-yi Garam (Tercüme)",	C.III, S.59, 28 Rebiu'l-Ahir 328/26 Nisan 326, s.1204-1206
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.60, 10 Cemaziyyü'l-Evvel 328/6Mayıs 326, s.1210-1212
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.61, 14 Cemaziyyü'l-Evvel 328/10 Mayıs 326, s.1228-1229
"Molla Câmi'nin Bir Gazeli (Tercüme)",	C.III, S.61, 14 Cemaziyyü'l-Evvel 328/10 Mayıs 326, s.1235-1236
"Kıta'ât (Manzum)',	C.III, S.61, 14 Cemaziyyü'l-Evvel 328/10 Mayıs 326, s.1236
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.62, 21 Cemaziyyü'l-Evvel 328/17 Mayıs 326, s.1242-1245
"Gazel ve Kıtalar (Manzum)",	C.III, S.62, 21 Cemaziyyü'l-Evvel 328/17 Mayıs 326, s.1252
"Hasbihal",	C.III, S.62, 21 Cemaziyyü'l-Evvel 328/17 Mayıs 326, s. 1252
"Mutasavvıfane Bir Gazel",	C.III, S.62, 21 Cemaziyyü'l-Evvel 328/17 Mayıs 326, s.1252-1253
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.63, 28 Cemaziyyü'l-Evvel 328/24 Mayıs 326, s.1262-1265
"Gazel"	C.III, S.63, 28 Cemaziyyü'l-Evvel 328/24 Mayıs 326, s.1268
"Bir Tashih",	C.III, S.63, 28 Cemaziyyü'l-Evvel 328/24 Mayıs 326, 1269-1270
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.65, 12 Cemaziyyü'l-Uhra 328/7 Haziran 326, s.1290-1293
"İstigase (Manzum)",	C.III, S.65, 12 Cemaziyyü'l-Uhra 328/7 Haziran 326, s.1299
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.66, 19 Cemaziyyü'l-Uhra 32814 Haziran 326, s.1306-1307
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.67, 26 Cemaziyyü'l-Uhra 328/21 Haziran 326, s.1322-1323
"Na't-ı Şerif",	C.III, S.67, 26 Cemaziyyü'l-Uhra 328/21 Haziran 326, s.1333
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.68, 4 Receb 328/28 Haziran 326, s.1338-1340
"Na't-ı Şerif",	C.III, S.68, 4 Receb 328/28 Haziran 326, s.1345
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.69, 11 Receb 328 328/5 Temmuz 326, s.1354-1356
"Gazel",	C.III, S.69, 11 Receb 328 328/5 Temmuz 326, s.1363-1364
"Efgân (Manzum)",	C.III, S.70, 18 Receb 328/12 Temmuz 326, s.1380-1381
"Şukufe-i Baharistan (Tercüme)",	C.III, s.70, 18 Receb 328/12 Temmuz 326, s. 1381-1384
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S. 71, 25 Receb 328/19 Temmuz 326, s.1386-1388
"Işk-nâme (Manzum)",	C.III, S. 71, 25 Receb 328/19 Temmuz 326, s. 1398-1399
"Şukufe-i Baharistan (Terc.),	C.III, S. 71, 25 Receb 328/19 Temmuz 326, s.1399-1400
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.72, Şaban 328/26 Temmuz 326, s. 1402-1403
"Acıyın ki Acınasınız",	C.III, S.72, Şaban 328/26 Temmuz 326, s. 1405-1407
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.73, 9 Şaban 328/2 Ağustos 326, s.1418-1419
"Şukufe-i Baharistan (Terc.),	C.III, S.73, 9 Şaban 328/2 Ağustos 326, s.1428-1431
"Gazel",	C.III, S.73, 9 Şaban 328/2 Ağustos 326, s.1431
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.III, S.74, 16 Şaban 328/9 Ağustos 326, s.1434-1436
"Şukufe-i Baharistan (Terc.)",	C.III, S.75, 23 Şaban 328/16 Ağustos 326, s. 1459-1460
"Bir Kıta (Manzum)",	C.III, S.75, 23 Şaban 328/16 Ağustos 326, s.1460

"Tahmis-i Gazel-i Mir Suud", C.III, S.75, 23 Şaban 328/16 Ağustos 326, s. 1460-1461
"Rubaiyyat-ı Hz. Mevlana", C.III, S.75, 23 Şaban 328/16 Ağustos 326, s.1463
"Tarih-i İslâm Sahaifinden", C.III, S.76, 1 Ramazan 328/23 Ağustos 326, s.1475-1476
"Tarih-i İslâm Sahaifinden", C.III, S.77, 8 Ramazan 328/30 Ağustos 326, s.1486-1487
"Şukufe-i Baharistan (Terc)", C.III, S.77, 8 Ramazan 328/30 Ağustos 326, s.1494
"Na't-ı Şerif", C.III, S.78, 15 Ramazan 328/6 Eylül 326, s.1509-1510
"Tarih-i İslâm Sahaifinden", C.IV. S.79, 22 Ramazan 328/13 Eylül 326, s.1520
"Naci'nin Gazeline Nazire", C.IV, S.80, 6 Şevval 328/27 Eylül 326, s. 1540
"Kıt'a (Manzum)", C.IV, S.80, 6 Şevval 328/27 Eylül 326, s. 1542
"Şeyh Sa'dinin Bir Sergüzeşti (Terc.)", C.IV, S.81, 13 Şevval 328/4 Teşrin-i Evvel 326, s.1554-1557
"Şukufe-i Baharistan (Terc.)", C.IV, S.81, 13 Şevval 328/4 Teşrin-i Evvel 326, s.1558-1559
"Şeyh Sa'dinin Bir Sergüzeşti (Terc.)", C.IV, S.82, 20 Şevval 328/11 Teşrin-i Evvel 326, s. 1572-1574
"Tazmin (Manzum)", C.IV, S.82, 20 Şevval 328/11 Teşrin-i Evvel 326, s. 1574-1575
"Tarih-i İslâm Sahaifinden", C.IV, S.84, 5 Zilkade 328/25 Teşrin-i Evvel 326, s.1598-1599
"Şeyh Sa'dinin Bir Sergüzeşti (Terc.)", C.IV, S.84, 5 Zilkade 328/25 Teşrin-i Evvel 326, s. 1603-1604
"Nazire (Manzum)", C.IV, S.84, 5 Zilkade 328/25 Teşrin-i Evvel 326, s. 1604-1605
"Şeyh Sa'dinin Bir Sergüzeşti (Terc.), C.IV, S.85, 12 Zilkade 328/1 Teşrin-i Sâni 326, s.1619-1622
"Gazel", C.IV, S.85, 12 Zilkade 328/1 Teşrin-i Sâni 326, s. 1623
"Nevha-i Tegafil (Manzum)", C.IV, S. 86, 19 Zilkade 328/8 Teşrin-i Sâni 326, s.1639
"Gazel", C.IV, S.87, 26 Zilkade 328/15 Teşrin-i Sâni 326, s.1649
"Şeyh Sa'di'nin Bir Sergüzeşti (Terc.), C.IV, S.87, 26 Zilkade 328/15 Teşrin-i Sâni 326, s. 1652-1654
"Şeyh Sa'di'nin Bir Sergüzeşti (Terc.), C.IV, S.89, 26 Zilkade 328/15 Teşrin-i Sâni 326, s. 1688-1691
"Gazel", C.IV, S.89, 26 Zilkade 328/15 Teşrin-i Sâni 326, s. 1692
"Şeyh Sa'di'nin Bir Sergüzeşti (Terc.)", C.IV, S.90, 24 Zilhicce 328/20 Kanun-ı Evvel 326, s.1704-1705
"Nazm ve Eşkâl-i Nazım", C.IV, S.91, 1 Muharrem 329/20 Kanun-ı Evvel 326, s.1720-1723
"Şukufe-i Baharistan (Terc.)", C.IV, S.92, 8 Muharrem 329/27 Kanun-ı Evvel 326, s.1737-1738
"Şukufe-i Baharistan (Terc.)", C.IV, S. 93, 15 Muharrem 329/3 Kanun-ı Sâni 326, s.1753-1754
"Nazm ve Eşkâl-i Nazm", C.IV, S. 93, 15 Muharrem 329/3 Kanun-ı Sâni 326, s. 1754-1756
"Şukufe-i Baharistan (Terc.), C.IV, S.94, 22 Muharrem 329/10 Kanun-ı Sâni 326, s.1767-1768
"Gazel" C.IV, S.94, 22 Muharrem 329/10 Kanun-ı Sâni 326, s. 1769
" Nazm ve Eşkâl-i Nazm", C.IV, S.95, 29 Muharrem 329/17 Kanun-ı Sâni 326, s.1783-1785
"Nazm ve Eşkal-i Nazm", C.IV, S.96, 7 Safer 329/24 Kanun-ı Sâni 326, s. 1802
"Şukufe-i Baharistan (Terc.), C.IV, S.97, 13 Safer 329/30 Kanun-ı Sâni 326, s.1816-1817
"Bir Musahabe", C.IV, S.99, 28 Safer 329/14 Şubat 326, s. 1849-1850
"Şukufe-i Baharistan (Terc.) C.IV, S.100, 5 Rebiu'l-Evvel 329/21 Şubat 326, s.1869-1870
"Hayal Muhal (Manzum)", C.IV, S.103, 25 Rebiu'l-Evvel 329/14 Mart 327, s.1917
"Cinâyet-i Tahrir", C.IV, S.104, 2 Rebiu'l-Ahir 329/21 Mart 327, s. 1925-1926

"Şukufe-i Baharistan (Terc.)",	C.IV, S.104, 2 Rebiu'l-Ahir 329/21 Mart 327, s. 1933-1934
"Şukufe-i Baharistan (Terc.)",	C.V, S.106, 16 Rebiu'l-Ahir 329/4 Nisan 327, s.1970-1971
"Tahmis-i Gazel-i Fuzulî",	C.V, S.106, 16 Rebiu'l-Ahir 329/4 Nisan 327, s. 1971-1972
"Mutalaat-ı Cedide Erbabını Tebşir",	C.V, S.107, 24 Rebiu'l-Ahir 329/11 Nisan 327, s. 1987
"Kıssa Hisse (Manzum)",	C.V, S.109, 8 Cemaziyyü'l-Evvel 329/25 Nisan 327, s.2018-2019
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S.111, 23 Cemaziyyü'l-Evvel 329/9 Mayıs 327, s.2045-2047
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 112, 30 Cemaziyyü'l-Evvel 329/16 Mayıs 327, s.2059-2061
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 113, 7 Cemaziyyü'l-Ahir 329/23 Mayıs 327, s.2078-2080
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 114, 14 Cemaziyyü'l-Evvel 329/30 Mayıs 327, s.2094-2095
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 115, 21 Cemaziyyü'l-Ahir 329/6 Haziran 327, s. 2109-2110
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 116, 28 Cemaziyyü'l-Ahir 329/13 Haziran 327, s. 2127-2128
"Gazel",	C.V, S. 116, 28 Cemaziyyü'l-Ahir 329/13 Haziran 327, s. 2130
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S.117, 6 Recep 329/20 Haziran 327, s.2141-2142
"Yusuf Suat Efendiye Açık Mektup",	C.V, S. 118, 13 Receb 329/13 Haziran 327, s. 2155-2156
"Tebşir",	C.V, S. 118, 13 Receb 329/13 Haziran 327, s. 2160
"Şukufe-i Baharistan (Terc.)",	C.V, S.119, 20 Receb 329/4 Temmuz 327, s.2178-2179
"Nafive Mühim Bir Teşebbüs",	C.V, S.121, 4 Şaban 329/18 Temmuz 327, s.2202-2204
"Şukufe-i Baharistan (Terc.),	C.V, S.122, 11 Şaban 329/25 Temmuz 327, s.2222-2223
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S.123, 18 Şaban 329/1 Ağustos 327, s.2238-2239
"Şukufe-i Baharistan (Terc.),	C.V, S. 124, 25 Şaban 329/8 Ağustos 327, s.2256-2257
"Şukufe-i Baharistan (Terc.),	C.V, S. 125, 4 Ramazan 329/15 Ağustos 327, s.2271-2273
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 127, 18 Ramazan 329/29 Ağustos 327, s.2303-2304
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 128, 25 Ramazan 329/5 Eylül 327, s.2316-2317
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 129, 9 Şevval 329/19 Eylül 327, s.2334-2336
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.V, S. 130, 16 Şevval 329/26 Eylül 327, s.2353-2354
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 131, 23 Şevval 329/3 Teşrin-i Evvel 327, s.2368-2369
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 132, 29 Şevval 329/10 Teşrin-i Evvel 327, s. 2384-2386
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 133, 7 Zilkade 319/17 Teşrin-i Evvel 327, s. 2399-2401
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 134, 14 Zilkade 329/24 Teşrin-i Evvel 327, s. 2420-2422
"Bikes-i Vatan (Manzum)",	C.VI, S. 134, 14 Zilkade 329/24 Teşrin-i Evvel 327, s. 2422-2423
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 135, 21 Zilkade 329/31 Teşrin-i Evvel 327, s.2435-2436
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 136, 28 Zilkade 329/7 Teşrin-i Sâni 327, s.2449-2450
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 138, 19 Zilhicce 329/28 Teşrin-i Sâni, s.2483-2484
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 140, 4 Muharrem 330/12 Kanun-ı Evvel 327, s.2515-2516
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 141, 11 Muharrem 330/19 Kanun-ı Evvel 327, s.2528-2529
"Kıssa Hisse (Manzum)",	C.VI, S. 141, 11 Muharrem 330/19 Kanun-ı Evvel 327, s.2535-2536
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 142, 18 Muharrem 330/26 Kanun-ı Evvel 327, s.2547-2549
"Gazel",	C.VI, S. 142, 18 Muharrem 330/26 Kanun-ı Evvel 327, s.2551.
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S.143, 25 Muharrem 330/2 Kanun-ı Sâni 327, s.2561-2563
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 144, 2 Safer 330/9 Kanun-ı Sâni 327, s.2580-2581
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 145, 23 Safer 330/30 Kanun-ı Sâni 327, s.2591-2593
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 146, 1 Rebiu'l-Evvel 330/6 Şubat 327, s. 2609-2611
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 147, 8 Rebiu'l-Evvel 330/ 13 Şubat 327, s. 2624-2625

"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 148, 15 Rebiu'l-Evvel 330/20 Şubat 327, s.2640-2642
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 150, 29 Rebiu'l-Evvel 330/5 Mart 328, s. 2676-2677
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 151, 6 Rebiu'l-Ahir 330/12 Mart 328, s.2688-2690
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 153, 20 Rebiu'l-Ahir 330/26 Mart 328, s.2724-2725
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 155, 5 Cemaziyyü'l-Evvel 330/ 9 Nisan 328, s.2756-2758
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VI, S. 156, 12 Cemaziyyü'l-Evvel 330/16 Nisan 328, s.2767-2769
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 157, 19 Cemaziyyü'l-Evvel 330/23 Nisan 328, s.2786-2787
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 158, 26 Cemaziyyü'l-Evvel 330/30 Nisan 328, s.2802-2803
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 159, 3 Cemaziyyü'l-Ahir 330/7 Mayıs 328, s.2817-2819
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 160, 10 Cemaziyyü'l-Ahir 330/14 Mayıs 328, s.2834-2835
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 161, 17 Cemaziyyü'l-Ahir 330/21 Mayıs 328, s.2851-2853
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 163, 2 Receb 330/4 Haziran 328, s. 2885-2886
"Tarih-i Vefat-ı Eşref (Manzum)",	C.VII, S. 163, 2 Receb 330/4 Haziran 328, s. 2887
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S.164, 9 Receb 330/11 Haziran 328, s.2901-2903
"İhtifâl-i Edebi",	C.VII, S.165, 16 Receb 330/18 Haziran 328, s.2911-2913
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S.168, 7 Şaban 330/9 Temmuz 328, s.2963-2965
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 169, 14 Şaban 330/16 Temmuz 328, s.2982-2984
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 171, 28 Şaban 330/30 Temmuz 328, s.3010-3013
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 172, 6 Ramazan 330/6 Ağustos 328, s. 3046-3048
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 173, 13 Ramazan 330/13 Ağustos 328, s. 3028-3029
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 174, 20 Ramazan 330/20 Ağustos 328, s. 3062-3064
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 175, 27 Ramazan 330/27 Ağustos 328, s. 3077-3079
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 177, 18 Şevval 330/17 Eylül 328, s. 3110-3112
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 178, 24 Şevval 330/23 Eylül 328, s.3125-3127
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 179, 2 Zilkade 330/1 Teşrin-i Evvel 328, s.3141-3142
"İki Rubai",	C.VII, S. 179, 2 Zilkade 330/1 Teşrin-i Evvel 328, s.3143
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S. 181, 17 Zilkade 330/15 Teşrin-i Evvel 328, s. 3173
"Tarih-i İslâm Sahaifinden",	C.VII, S.182, 24 Zilkade 330/22 Teşrin-i Evvel 328, s. 3187-3189

Sırat-ı Müstakim Dergisinde Çıkan Yazı ve Şiirleri (390)

"Hicret-i Hacer (Manzum)",	C.I, S.19, 12.1324, s.295-296
"Terane-i Milli (Manzum)",	C.I, S.23, 1.1324, s.358
"Münacat (Manzum)",	C.III, S.53, 8.1325, s.7
"Bir Şiir (Manzum)",	C.III, S.63, 11.1325, s.167
"Bir Şiir (Manzum)",	C.III, S.65, 11.1325, s.196
"Zebh-i İsmail (Manzum)",	C.III, S.72, 1.1325, s.310-312
"Ceyşu'l-Usre Nasıl Techiz Edildi?",	C.III, S.75, 1.1325, s.366-368
"Surud-ı Millet (Manzum)",	C.IV, S.80, 3.1325, s.26
"Verelim Haydi Donanmaya Bütün Varımızı",	C.IV, S.83, 3.1326, s.87-88

390. Abdullah Ceyhan; **Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-Reşad** Mecmuaları Fihristi, Diyanet İşl. Başk.lığı Yayını, Ank. 1991, s.146-148

"Mute ve Girid",	C.IV, S.92, 5.1326, s.239-241
"Arapçadan Müthereccem Bir Kıt'a (Manzum",	C.IV, S.99, 7.1326, s.354
"Kıssa Hisse: Sâdi ile Şeyhi (Manzum)",	C.IV, S.116, 11.1326, s.200
"Kıssa Hisse: Eli Baltalı Çocuk (Manzum)",	C.V, S.117, 11.1326, s.210-211
"Vakfe-i Arafat (Manzum)",	C.V, S.120, 12.1326, s.263
"İstanbul'da Bir Adam (Manzum)",	C.V, S.122, 12.1326, s.296-297
"Büyük Çocuk (Manzum)",	C.V, S.123, 12.1326, s.312-313
"Cinayet-i Tahrir",	C.VI, S.134, 3.1327, s.56
"Kıssa Hisse (Manzum)",	C.VI, S.138, 4.1327, s.123
"Bab-ı Mualla-yı Meşihatpenahiye",	C.VI, S.152, 7.1327, s.347-349
"Yine Habis Bir Eser Hakkında",	C.VII, S.159, 9.1327, s.39-40
"Devr-i Peygamberi Tarihçisi",	C.VII, S.160, 9.1327, s.51-53
"Makber-i Mader'de (Manzum)",	C.VII, S.160, 9.1327, s.53
"Devr-i Peygamberi Tarihçisi (2)",	C.VII, S.161, 9.1327, s.68-69
"Devr-i Peygamberi Tarihçisi (3)",	C.VII, S.163, 10.1327, s.102-104
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.163, 10.1327, s.104-105
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.164, 10.1327, s.125-127
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.165, 10.1327, s.138-139
"Sebat Sabır",	C.VII, S.166, 10.1327, s.149-150
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.166, 10.1327, s.154-156
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.167, 11.1327, s.170-172
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.168, 11.1327, s.181-182
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.169, 11.1327, s.203-205
"Şeyh Sadi'nin Bostanı Hikayatından",	C.VII, S.171, 12.1327, s.230-231
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.171, 12.1327, s.231-233
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.172, 12.1327, s.250-251
"Kıssa Hisse: Çin Etıbbâsı (Manzum)",	C.VII, S.173, 12.1327, s.267-268
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.173, 12.1327, s.268-269
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.174, 12.1327, s.285-286
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.175, 12.1327, s.304-305
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.176, 1.1327, s.312-314
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.177, 1.1327, s.334-336
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.178, 1.1327, s.351-353
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.179, 1.1327, s.366
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.180, 2.1327, s.381-383
"Emir Abdurrahman Han",	C.VII, S.181, 2.1327, s.398-401

***Sebilü'r-Reşad* Dergisinde Çıkan Yazı ve Şiirleri** (391)

"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.184, 3.1328, s.23-24
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.187, 3.1328, s.78-79
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.189, 4.1328, s.118-119
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.190, 4.1328, s.139

391. Abdullah Ceyhan; a.g.e., s.435-438

"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.191, 4.1328, s.160-161
"Türk Hakanının Tahta Çıktığı Gün",	C.VIII, S.192, 4.1328, s.184
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.193, 5.1328, s.196-197
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.194, 5.1328, s.223-224
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.195, 5.1328, s.239-240
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.196, 5.1328, s.265-266
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.197, 6.1328, s.281-282
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.198, 6.1328, s.303
"İhtifal-i Edebî Hakkında Bazı Mütalaât",	C.VIII, S.199, 6.1328, s.320-322
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.200, 6.1328, s.340
"Cevabım",	C.VIII, S.200, 6.1328, s.343-344
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.201, 7.1328, s.360-361
"Galib Dede İçin Yapılacak ihtifal Hakkında",	C.VIII, S.201, 7.1328, s.366-368
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.202, 7.1328, s.382-383
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.203, 7.1328, s.402-403
"Tarih:Afganistan Bedahşan'a Vürudum Esnasındaki Vakayi Sene 1298 (6. Fasıl)",	C.VIII, S.205, 7.1328, s.437-439
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.206, 8.1328, s.462-463
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.207, 8.1328, s.482-483
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.VIII, S.208, 8.1328, s.498-499
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.IX, S.209, 8.1328, s.9-10
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.IX, S.210, 8.1328, s.27-28
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.IX, S.211, 9.1328, s.47-78
"Yine Habis Eserler Hakkında",	C.IX, S.211, 9.1328, s.52-53
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.IX, S.213, 9.1328, s.84-86
"Eğer Tarih Tekerrürden İbaret İse?",	C.IX, S.214, 9.1328, s.105-107
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.IX, S.214, 9.1328, s.110-112
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.IX, S.215, 10.1328, s.127-128
"Levha (Manzum)",	C.IX, S.226, 12.1328, s.314
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.IX, S.227, 1.1328, s.335-336
"Hitab ve İtab",	C.IX, S.229, 1.1328, s.365
"Müslümanlık Mani-i Tefrikadır (1)",	C.IX, S.232, 2.1328, s.415-417
"Müslümanlık Mani-i Tefrikadır (2)",	C.IX, S.233, 2.1328, s.427-429
"Sabaha Karşı (Manzum)",	C.IX, S.234, 2.1328, s.444
"Zan Hakkında Malumat ve Halisane Bazı Temenniler",	C.X, S.236, 3.1329, s.29-31
"Afganistan: Emir Abdurrahman Han",	C.X, S.241, 4.1329, s.116
"Merhum Hoca Halis Efendiye",	C.X, S.242, 4.1329, s.131-133
"Şâir Çocuk Ciddi Baba (Manzum)",	C.XI, S.263, 9.1329, s.39-40
"İ'dad-ı Kuvvet",	C.XI, S.269, 10.1329, s.135-139
"Hayat-ı Hz. Muhammed (s.a.s.) Ünvanlı Eser Hakkında (1)",	C.XI, S.271, 11.1329, s.165-167
"Hayat-ı Hz. Muhammed (s.a.s.) Ünvanlı Eser Hakkında (2)",	C.XI, S.272, 11.1329, s.183-186

"Hayat-ı Hz. Muhammed (s.a.s.) Ünvanlı Eser Hakkında (3)", C.XI, S.273, 11.1329, s.197-199
"Tenkid ve Takriz: Cevabü'l-Cevab", C.XI, S.275, 12.1329, s.228-231
"Büyük Üstad Hacı Zihni Efendi Merhum", C.XI, S.276, 12.1329, s.246-247
"Hayat-ı Hz. Muhammed (s.a.s.) Ünvanlı Eser Hakkında (4)", C.XI, S.277, 12.1329, s.263-265
"Hayat-ı Hz. Muhammed (s.a.s.) Ünvanlı Eser Hakkında (5)", C.XI, S.279, 1.1329, s.295-296
"Medresetü'l-Meşayih Dolayısıyla Bir Hatıra", C.XI, S.285, 2.1329, s.398-399
"İslâm Askerine (1)", C.XI, S.286, 2.1329, s.420-422
"İslâm Askerine (2)", C.XII, S.287, 2.1329, s.9-10
"İslâm Askerine (3)", C.XII, S.288, 3.1330, s.24-27
"İslâm Askerine (4)", C.XII, S.289, 3.1330, s.47-49
"İslâm Askerine (5)", C.XII, S.290, 3.1330, s.66-68
"Sahipsiz Köpekler", C.XII, S.290, 3.1330, s.69-70
"Kulağında Küpe Olsun Unutma", C.XII, S.291, 3.1330, s.87-88
"İslâm Askerine (6)", C.XII, S.291, 3.1330, s.88-89
"İslâm Askerine (7)", C.XII, S.292, 4.1330, s.97-99
"Ne Yazmışım Nasıl Anlaşılmış", C.XII, S.292, 4.1330, s.101-103
"İslâm Askerine (8)", C.XII, S.294, 4.1330, s.138-139
"Afganistan Emiri Merhum Abdurrahman Han'ın Bir Mütalaası", C.XII, S.294, 4.1330, s.139-140
"Ebu Talib'in Daire-i İslâm'a Dahil Olup Olmadığı Hakkında Arif Hikmet'in Sualine Cevap", C.XII, S.295, 4.1330, s.156-157
"Şeyh Sa'di'nin Acıklı Bir Mersiyesi ve Onu Yazdıran Fecayi (1)", C.XII, S.295, 4.1330, s.157-160
"Şeyh Sa'di'nin Acıklı Bir Mersiyesi ve Onu Yazdıran Fecayi (2)", C.XII, S.296, 5.1330, s.177-180
"Şeyh Sa'di'nin Acıklı Bir Mersiyesi ve Onu Yazdıran Fecayi (3)", C.XII, S.297, 5.1330, s.198-202
"İslâm Askerine (9)", C.XII, S.301, 6.1330, s.264-266
"İslâm Askerine (10)", C.XII, S.302, 6.1330, s.280-282
"İslâm Askerine (11)", C.XII, S.303, 6.1330, s.301-302
"İslâm Askerine (12)", C.XII, S.304, 6.1330, s.319-320
"İslâm Askerine (13)", C.XII, S.305, 7.1330, s.331-332
"Merhum Faik Reşad Bey (Manzum)", C.XII, S.305, 7.1330, s.332-333
"İslâm Askerine (14)", C.XII, S.307, 7.1330, s.360-363
"İslâm Askerine (15)", C.XII, S.308, 7.1330, s.384-387
"İslâm Askerine (16)", C.XII, S.309, 8.1330, s.391-393
"İslâm Askerine (17)", C.XII, S.310, 9.1330, s.413-415
"İslâm Askerine (18)", C.XII, S.311, 9.1330, s.422-426
"İslâm Askerine (19)", C.XII, S.312, 9.1330, s.440-442
"İslâm Askerine (20)", C.XIII, S.319, 12.1330, s.52-54

"İslâm Askerine (21)",	C.XIII, S.320, 12.1330, s.58-59
"İslâm Askerine (22)",	C.XIII, S.321, 12.1330, s.68-69
"İslâm Askerine (23)",	C.XIII, S.322, 1.1330, s.76-78
"İslâm Askerine (24)",	C.XIII, S.323, 1.1330, s.81-83
"İslâm Askerine (25)",	C.XIII, S.324, 1.1330, s.89-90
"Peygamberimizin Bedir Gazvesi'nde Yapmış Olduğu Dua",	C.XIII, S.327, 2.1330, s.113
"Müşriklik ve Müslümanlıkta Rabıta-i İctimâiyye",	C.XIV, S.361, 7.1334, s.204
"Tarih-i Cülüs-ı Padişâhi (Manzum)",	C.XIV, S.362, 7.1334, s.222
"Midhat Rebii'nin Vefatına Dâir (Manzum)",	C.XV, S.379, 11.1324, s.278-279

Yeni Harfli *Sebilür'-Reşad* Dergisinde Çıkan Yazıları (392)

"Müslümanlıkta İlk Hastane ve İlk Hastabakıcı Kadın",	C.I, S.4, 6.1948, s.53
"Esirliğe Karşı Müslümanlığın Yüksek Mücadelesi",	C.I, S.14, 9.1948, s.216-217
"Hz. Mevlana'ya İftira Hakkında",	C.I, S.27, 1.1949, s.30
"Niçin Yapmayacağınızı Söylüyorsunuz?",	C.I, S.81, 6.1950, s.93-94

***Ceride-i Sufiye* Çıkan Yazıları** (393)

"Fârisî'den Tercüme",	C.II, S.8-24, 6 Zilkade 1330/4 Teşrin-i Evvel 1328, s.6
"Futûhât-ı İslâmiyye (1)",	C.II, S.10-24, 10 Zilhicce 1330/7 Teşrin-i Sâni 1328, s.2-3
"Futûhât-ı İslâmiyye (2)",	C.II, S.11-24, 25 Zilhicce 1330/24 Teşrin-i Sâni 1328, s.4-6
"Futûhât-ı İslâmiyye (3)",	C.II, S.12-24, 9 Muharrem 1331/6 Kanun-ı Evvel 1328, s.7-9
"Futûhât-ı İslâmiyye (4)",	C.II, S.13-24, 23 Muharrem 1331/20 Kanun-ı Evvel 1328, s.8-9
"Futûhât-ı İslâmiyye (5)",	C.II, S.14-24, 8 Safer 1331/3 Kanun-ı Sâni 1328, s.5-6
"Futûhât-ı İslâmiyye (6)",	C.II, S.15-24, 22 Safer 1331/17 Kanun-ı Sâni 1328, s.4-5
"Futûhât-ı İslâmiyye (7)",	C.II, S.16-24, 6 Rebiu'l-Evvel 1331/31 Kanun-ı Sâni 1328, s.7-8
"Futûhât-ı İslâmiyye (8)",	C.II, S.17-24, 20 Rebiu'l-Evvel 1331/14 Şubat 1328, s.6-7
"Futûhât-ı İslâmiyye (9)",	C.II, S.18-24, 4 Rebiu'l-Ahir 1331/28 Şubat 1328, s.8
"Futûhât-ı İslâmiyye (10)",	C.II, S.19-24, 18 Rebiu'l-Ahir 1331/14 Mart 1329, s.4-5
"Futûhât-ı İslâmiyye (11)",	C.II, S.20-24, 3 Cemaziyyü'l-Evvel 1331/28 Mart 1329, s.5-6
"Futûhât-ı İslâmiyye (12)",	C.II, S.21-24, 17 Cemaziyyü'l-Evvel 1331/11 Nisan 1329, s.9
"Futûhât-ı İslâmiyye (13)",	C.II, S.22-24, 1 Cemaziyyü'l-Ahir 1331/25 Nisan 1329, s.7-8
"Futûhât-ı İslâmiyye (14)",	C.II, S.23-24, 15 Cemaziyyü'l-Ahir 1331/9 Mayıs 1329, s.4-5
"Futûhât-ı İslâmiyye (15)",	C.II, S.24-24, 29 Cemaziyyü'l-Evvel 1331/23 Mayıs 1329, s.7-8
"Futûhât-ı İslâmiyye (16)",	C.III, S. 55, 24 Şaban 1331/15 Temmuz 1329, s.82-83
"Futûhât-ı İslâmiyye (17)",	C.III, S. 56, 24 Şaban 1331/15 Temmuz 1329, s.89-90
"Futûhât-ı İslâmiyye (18)",	C.III, S. 57, 8 Ramazan 1331/29 Temmuz 1329, s.103
"Futûhât-ı İslâmiyye (19)",	C.III, S. 59, 22 Ramazan 1331/12 Ağustos 1329, s.118
"Futûhât-ı İslâmiyye (20)",	C.III, S. 61, 10 Şevval 1331/29 Ağustos 1329, s.142-143
"Futûhât-ı İslâmiyye (21)",	C.III, S. 64, 1 Zilkâde 1331/19 Eylül 1329, s.177-178
"Futûhât-ı İslâmiyye (22)",	C.III, S. 66, 15 Zilkâde 1331/3 Teşrin-i Evvel 1329, s.196
"Futûhât-ı İslâmiyye (23)",	C.III, S. 68, 29 Zilkâde 1331/17 Teşrin-i Evvel 1329, s.218-219

392. Abdullah Ceyhan; a.g.e., s.599
393. İsmail Öztemel-Mahir Uçakcı, **Ceride-i Sufiyye** Adlı Mecmua'nın indeksi, A.Ü.İlahiyat Fak., Ank. 1992, Lisans Tezi, s.133-135

"Futûhât-ı İslâmiyye (24)", C.III, S. 69, 7 Zilhicce 1331/24 Teşrin- Evvel 1329, s.227-228
"Futûhât-ı İslâmiyye (25)", C.III, S. 71, 13 Zilhicce 1331/31 Teşrin-i Evvel 1329, s.245-246
"Futûhât-ı İslâmiyye (26)", C.III, S.82, 9 Rebiu'l-Evvel 1332/23 Kanun-ı Sâni 1329, s.357
"Futûhât-ı İslâmiyye (27)", C.III, S.83, 16 Rebiu'l-Evvel 1332/30 Kanun-ı Sâni 1329, s.368
"Futûhât-ı İslâmiyye (28)", C.III, S.84, 23 Rebiu'l-Evvel 1332/6 Şubat 1329, s.118
"Medresetü'l-Meşayih Dolayısıyla Bir Hatıra", C.III, S.85, 30 Rebiu'l-Evvel 1332/13 Şubat 1329, s.383
"Futûhât-ı İslâmiyye (29)", C.III, S.97, 8 Şaban 1332/19 Haziran 1330, s.8-9
"Tarih-i İslâm (1), C.III, S.98, 15 Şaban 1332/26 Haziran 1330, s.23-24
"Tarih-i İslâm (2), C.III, S.99, 22 Şaban 1332/3 Temmuz 1330, s.33-35
"Tarih-i İslâm (3), C.III, S.100, 29 Şaban 1332/10 Temmuz 1330, s.47
" Peygamber Efendimizin Gazve-i Bedir'deki Münacâtı", C.IV, S.124, 10 Rebiu'l-Evvel 1335/2 Kanun-ı Evvel 1332, s.263
"Asrı-ı Saadetde Askerlik (1)", C.V, S.138, 5 Receb 1336/17 Nisan 1334, s. 377
"Asrı-ı Saadetde Askerlik (2)", C.V, S.141, 10 Şaban 1336/22 Mayıs 1334, s. 401-403
"Asrı-ı Saadetde Askerlik (3)", C.V, S.145, 2 Şevval 1336/11 Temmuz 1334, s. 434-435
"Asrı-ı Saadetde Askerlik (4)", C.V, S.146, 15 Şevval 1336/24 Temmuz 1334, s. 443-444
"Tetebbuat" C.V, S.159, 8 Şaban 1337/8 Mayıs 1335, s.548-549
"Ulum-ı Cahiliyye'den", C.V, S.161, 3 Zilhicce 1337/1 Eylül 1335, s.564-565

***Bilgi Yurdu* Mecmuasında Tahir Olgun İmzasıyla Çıkan Şiir ve Yazıları**

"İstanbul'un Eski Bilgi Kurumları" C.I, S.1, Birinci Teşrin 1936, s.14-16
"İstanbul'un Eski Bilgi Kurumlarından Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye" C.I, S.2, Birinci Kanun 1937, s.41-45
"Merhum Mehmet Akif'in Vefat Tarihi", C.I, S.4, Şubat 1937, s.125-126
"Kuleli'nin 1937 Mezunları (Manzum)", C.I, S.8, Haziran 1937, s.259
"Sultan Ahmed Çeşmesinin Tarihi", C.I, S.9, Temmuz 1937, s.279-283
"Dalgınlıkla Yapılmış İki Tercüme", C.I, S.10, Ağustos 1937, s.315-319
"Çalgıcının İnkisârı (Manzum)", C.I, S.10 Ağustos 1937, s.319-323
"Malazgirt Muharebesi, Alparslan ve Kayser Ramanos (Manzum)", C.I, S.11 Haziran 1938, s.359-361
"Sünbül Kasidesi (1)", C.I, S.12, Temmuz 1938, s. 379-386
"Baki'nin Sünbül Kasidesi (2)", C.II, S.1, Ağustos 1938, s.414-419
"Baki'nin Sünbül Kasidesi (3)", C.II, S.2, Eylül 1938, s. 442-445
"Şeyh Galib'e Dâir Sâdeddin Ergun'a Cevabım (1)", C.II, S.2, Eylül 1938, s.451-454
"Şeyh Galib'e Dâir Sâdeddin Ergun'a Cevabım (2)", C.II, S.3, Ekim 1938, s.492-495
"Şeyh Galib'e Dâir Sâdeddin Ergun'a Cevabım (3)", C.II, S.5, Birinci Kanun 1938, s.555-558
"Namık Kemal'in Bir Gazeli", C.II, S.5, Birinci Kanun 1938, s.553-555
"Akif'i Nasıl Tanıdım, Nasıl Görüştüm ve Nasıl Gördüm?", C.II, S.6, İkinci Kanun 1939, s.566-570
"Şeyh Galib'e Dâir Sadeddin Ergun'a Cevabım (4)", C.II, S.6, İkinci Kanun 1939, s.583-586
"Yıkık ve Yanık Tarihî Binalardan (1)", C.II, S.7, Şubat 1939, s.608-613
"Gül Bülbül Masalı", C.II, S.7, Şubat 1939, s.614-616
"Yıkık ve Yanık Tarihî Binalardan (2)", C.II, S.8, Mart 1939, s.634-637
"Yıkık ve Yanık Tarihî Binalardan (3)", C.II, S.9, Nisan 1939, s.663-665
"Murad Paşa Camii", C.II, S.9, Nisan 1939, s.670-673
"Cevabın Cevabı (1)", C.II, S.10, Mayıs 1939, s.689-693
"Şimal Türklüğü Hakkında Bir Tarih Kitabı", C.II, S.11, Haziran 1939, s.701-703.

"Cevabın Cevabı (2)", C.II, S.11, Mayıs 1939, s.711-715
"Dolâb-ı Muhammedî Nedir?" C.II, S.12, Temmuz 1939, s.729-731
"Taşlıcalı Yahya'nın Şehzade Mustafa Mersiyyesi (1)", C.III, S.25, Ağustos 1939, s.749-753
"Taşlıcalı Yahya'nın Şehzade Mustafa Mersiyyesi (2)", C.III, S.26, Eylül 1939, s.794-796
"Taşlıcalı Yahya'nın Şehzade Mustafa Mersiyyesi (3)", C.III, S.27, Birinci Teşrin 1939, s.834-835
"Taşlıcalı Yahya'nın Şehzade Mustafa Mersiyyesi (4)", C.III, S.28, İkinci Teşrin 1939, s.857-860
"Taşlıcalı Yahya'nın Şehzade Mustafa Mersiyyesi (5)", C.III, S.29, Birinci Kanun 1939, s.885-887
"Taşlıcalı Yahya'nın Şehzade Mustafa Mersiyyesi (6)", C.III, S.30, İkinci Kanun 1940, s.938-939
"Teşekkürlerim", C.III, S.31, Şubat 1940, s.948-949
"Kâili Bilinen Fıkralar", C.III, S.32, Mart 1940, s.985-988
"Kâili Bilinen Fıkralar", C.III, S.33, Nisan 1940, s.1015-1018
"Kâili Bilinen Fıkralar", C.III, S.34, Mayıs 1940, s.1046-1050
"Kâili Bilinen Fıkralar", C.III, S.36, Temmuz 1940, s.1061-104
"Topkapı Dışarısında Bir Gezinti", C.IV, S.39, Birinci Teşrin, s.8-9,12
"Şeyhî ve Harnamesi", C.IV, S.41, Birinci Kanun 1940, s.6-9
"Kuleli ve 1941 Mezunları (Manzum)", C.IV, S.43, Şubat 1941, s.4
"Şeyh Galib Neden Nabî'ye Atmış Tutmuştu", C.IV, S.43, Şubat 1941, s.5-6
"Şâir Refii Kalayî", C.IV, S.44, Haziran 1941, s.9-10
"Kadıyı Döğen Bir Şeyhülislâm (1)", C.IV, S.50, Birinci Kanun 1942, s.7-9
"Kadıyı Döğen Bir Şeyhülislâm (2)", C.IV, S.52, Şubat 1943, s.7-8
"Kadıyı Döğen Bir Şeyhülislâm (3)", C.IV, S.53, Mart 1943, s.14-15
"Bahar ve Ben (Manzum)", C.IV, S.53, Mart 1943, s.7
"Kadıyı Döğen Bir Şeyhülislâm (4)", C.IV, S.54, Nisan 1943, s.12-14
"Aruz Vezni Millî Olmamış mıdır?", C.IV, S.55, Mayıs 1943, s.14-15
"Unutulmuş Eski Şâirlerimizden Yazıcı Selahattin", C.IV, S.56, Haziran 1943, s.6-7
"Eski Sevgiliye (Manzum)", C.IV, S.56, Haziran 1943, s.12

***Yücel* Dergisinde Tahir Olgun İmzasıyla Çıkan Yazıları**

"Şakir Bâkî'nin Üstad Zâtî ile İlk Görüşmesi", C.I, S.6, Temmuz 1935, s.17-19,22-23.
"Fuzulî'nin Şikayetnâme Gönderdiği Nişancı Kimdi?", C.I, S.8, Birinci Teşrin 1935, s.52-55.
"Bengü bâde", C.I, S.9, İkinci Teşrin 1935, s.97-99, 115-117
"Fuzulî'nin Nişancısı Hakkında", C.I, S.10, Birinci Kanun 1935, s.124-125
"Fuzulî Leyla ve Mecnun Manzumesini Niçin Yazmıştı (1)", C.I, S.11, İkinci Kanun 1936, s.172-176
"Fuzulî Leyla ve Mecnun Manzumesini Niçin Yazmıştı (2)", C.I, S.12, Şubat 1936, s.218-220
"Fuzulî Leyla ve Mecnunu Kimin Adına Yazmıştı?", C.II, S.14, Nisan 1936, s.52-55
"Eski İstanbul'dan Parçalar (I)", C.II, S.17, Temmuz 1936, s.193-195
"Eski İstanbul'dan Parçalar (II)", C.II, S.18, Ağustos 1936, s.235-237
"Eski İstanbul'dan Parçalar (III)", C.II, S.19, Eylül 1936, s.10-12
"Eski İstanbul'dan Parçalar (IV)", C.II, S.21, Son Teşrin 1936, s.92-95
"Eski İstanbul'dan Parçalar (V)", C.II, S.22, İlk Kanun, 1936, s.133-136

Çığır Dergisinde Tahir Olgun İmzasıyla Çıkan Yazıları

İskender Çelebi ve Bir Şâirin Kahramanlığı", C.V, S.56, İkinci Teşrin 1937, s.71-72
"Şeyh Galib'in 27 Yaşında Tertib Ettiği Hangi Divanı", C.VI, S.70, Birinci Teşrin 1938, s.154-155

İslâm Yolu Dergisinde Tahir Olgun İmzasıyla Çıkan Şiir ve Yazıları

"İslâm'ın Aşinalığı Selâmdır",	S. 1, 4 Zilhicce 1367/7 Ekim 1948, s. 1
Fil Vak'ası (Manzum)",	S. 1, 4 Zilhicce 1367/7 Ekim 1948, s. 3
"Kurban Bayramı ve Hac",	S. 2, 11 Zilhicce 1367/14 Ekim 1948, s. 1
"Arafat'da Vakfe(Manzum)",	S. 2, 11 Zilhicce 1367/14 Ekim 1948, s. 2
"Fil Vak'ası (Manzum)",	S. 2, 11 Zilhicce 1367/14 Ekim 1948, s. 3-4
"Beş Vakiz Namazın Farz Olduğuna Dair Kur'an'da İşaret Yok mudur?	S. 3, 18 Zilhicce 1367/21 Ekim 1948, s. 1-2
"İslâm büyükleri: Hz. Hamza (1)",	S. 3, 18 Zilhicce 1367/21 Ekim 1948, s. 3.
"Müslümanlık Kılıç Dini midir?"	S. 4, 25 Zilhicce 1367/28 Ekim 1948, s. 1-4
"Ebu'l-Kuds Vak'ası"	S. 4, 25 Zilhicce 1367/28 Ekim 1948, s. 2
"Hattat ve Şâir Suudu'l-Mevlevî",	S. 4, 25 Zilhicce 1367/28 Ekim 1948, s. 3-4
"Muharrem",	S. 5, 2 Muharrem 1368/4 Kasım 1948, s. 1-2
"Zebh-i İsmâil (Manzum)",	S. 5, 2 Muharrem 1368/4 Kasım 1948, s. 3-4
"İslâm büyükleri: Hz. Hamza (2)",	S. 5, 2 Muharrem 1368/4 Kasım 1948, s. 3
"Çöpten Gemi, Sinekten Kaptan (Manzum)",	S. 5, 2 Muharrem 1368/4 Kasım 1948, s. 4
"İnsana Hayret Veren Büyükler",	S. 6, 9 Muharrem 1368/11 Kasım 1948, s. 1-2
"İslâm büyükleri: Hz. Hamza (3)"	S. 6, 9 Muharrem 1368/11 Kasım 1948, s. 3
"Münacaat (Manzum)"	S. 6, 9 Muharrem 1368/11 Kasım 1948, s. 3
"Şeyh Sadi Şirazî'nin Bostanından",	S. 6, 9 Muharrem 1368/11 Kasım 1948, s. 4
"Allah İndinde Din Ancak İslâmiyettir",	S. 7, 16 Muharrem 1368/18 Kasım 1948, s. 2
"İslâm Büyükleri: Hz. Hamza (4)",	S. 7, 16 Muharrem 1368/18 Kasım 1948, s. 3
"Namaz Sûreleri ve Kısaca Manaları",	S. 7, 16 Muharrem 1368/18 Kasım 1948, s. 3
"Mersiye",	S. 7, 16 Muharrem 1368/18 Kasım 1948, s. 4
"Beytullah Demek Olan Camilere Böyle mi Hürmet Edilir",	S. 8, 23 Muharrem 1368/18 Kasım 1948, s. 1-3
"Namaz Sureleri ve Kısaca Manaları",	S. 8, 23 Muharrem 1368/18 Kasım 1948, s. 3
"İslâm Büyükleri: Bilâl-i Habeşi (1)",	S. 8, 23 Muharrem 1368/18 Kasım 1948, s. 4
"Saferü'l-Hayr Ayı",	S. 9, 1 Safer 1368/2 Aralık 1948, s. 1-2
"Namaz Sureleri ve Kısaca Manaları",	S. 9, 1 Safer 1368/2 Aralık 1948, s. 3
"Ahlâk Güzelliği (2)",	S. 9, 1 Safer 1368/2 Aralık 1948, s. 3-4
"İslâm Büyükleri: Bilâl-i Habeşi (3)"	S. 9, 1 Safer 1368/2 Aralık 1948, s. 4
"İslâm Fedakarları (1)",	S. 10, 8 Safer 1368/9 Aralık 1948, s. 1-2
"Namaz Sureleri ve Kısaca Manaları",	S. 10, 8 Safer1368/9 Aralık 1948, s. 3
"Ahlâk Güzelliği (1)",	S. 10, 8 Safer1368/9 Aralık 1948, s. 3-4
"İslâm Büyükleri: Bilâl-i Habeşi (2)",	S. 10, 8 Safer1368/9 Aralık 1948, s. 4
"Müsrifler Şeytanların Kardeşleridir",	S. 11, 15 Safer1368/16 Aralık 1948, s. 1-2
"Ahlâk Güzelliği (3)",	S. 11, 15 Safer1368/16 Aralık 1948, s. 2-3
"Namaz Sûreleri ve Kısaca Manaları",	S. 11, 15 Safer1368/16 Aralık 1948, s. 3
"İslâm Büyükleri: Bilâl-i Habeşi (4)",	S. 11, 15 Safer1368/16 Aralık 1948, s. 4
"İslâm Fedakarları (2)",	S. 11, 15 Safer1368/16 Aralık 1948, s. 4
"Müşterek Hak Yolu",	S. 12, 22 Safer 1368/23 Aralık 1948, s. 1-2
"Namaz Sûreleri ve Kısaca Manaları"	S. 12, 22 Safer 1368/23 Aralık 1948, s. 3
"El-Vücudu ve'l-Bekaü lillah (Manzum)",	S. 12, 22 Safer 1368/23 Aralık 1948, s. 3
"Kaside ve Kasidecilik (1)",	S. 12, 22 Safer 1368/23 Aralık 1948, s. 4
"İslâm Büyükleri: Bilâl-i Habeşi (5)",	S. 12, 22 Safer 1368/23 Aralık 1948, s. 4
"Satışında Hile Yapan Bizden Değildir",	S. 13, 29 Safer 1368/30 Aralık 1948, s. 1-2
"İki Na't (Manzum)",	S. 13, 29 Safer 1368/30 Aralık 1948, s. 2
"Kaside ve Kasidecilik (2)",	S. 13, 29 Safer 1368/30 Aralık 1948, s. 3
"Namaz Sûreleri ve Kısaca Manaları",	S. 13, 29 Safer 1368/30 Aralık 1948, s. 3
"Rebiu'l-Evvel ve Mevlid-i Nebevî",	S. 14, 6 Rebiu'l-Evvel 1368/6 Ocak 1949, s. 1-2
"Hz. Peygambere Ait Tarihi Günler (Terc.)"	S. 14, 6 Rebiu'l-Evvel 1368/6 Ocak 1949, s. 2-3
"Mevlid-i Nebevi (Manzum)",	S. 14, 6 Rebiu'l-Evvel 1368/6 Ocak 1949, s. 4
"Mevlid Kandil ve Menkıbe-i Mevlid Kıraati",	S. 14, 6 Rebiu'l-Evvel 1368/6 Ocak 1949, s.4
"Meslekdaşlarımızdan Bir rica"	S.15, 13 Rebiu'l-Evvel 1368/13 Ocak 1949, s. 1-2

"Eski Bir Manzumem ve Bir Düzeltme", S.15, 13 Rebiu'l-Evvel 1368/13 Ocak 1949, s. 2
"Namaz Sureleri ve Manaları", S.15, 13 Rebiu'l-Evvel 1368/13 Ocak 1949, s. 2
"Şeyh Sadî'nin Bir Moğol Emiri İçin
Yazdığı Kasidenin Tercemesi", S.15, 13 Rebiu'l-Evvel 1368/13 Ocak 1949, s. 3
"Na't-ı Çâr Yâr (Manzum)", S.15, 13 Rebiu'l-Evvel 1368/13 Ocak 1949, s.4
"İslâm Büyükleri: Ammar b. Yasir (1)" S.15, 13 Rebiu'l-Evvel 1368/13 Ocak 1949, s. 4
"Medineli Müslümanlar Ne Şartla
Peygambere Biat Etmişlerdi", S. 16, 20 Rebiu'l-Evvel 1368/20 Ocak 1949, s. 1-2
"Namaz Sureleri ve Kısaca Manaları", S. 16, 20 Rebiu'l-Evvel 1368/20 Ocak 1949, s. 3
"Bir Yangın Hatırası (Manzum)", S. 16, 20 Rebiu'l-Evvel 1368/20 Ocak 1949, s. 4
"İslâm Büyükleri Ammar b. Yasir (2)", S. 16, 20 Rebiu'l-Evvel 1368/20 Ocak 1949, s. 4
"İlk Vahiy ve Okuyup Yazmanın
Müslümanlıkta Ehemmiyeti", S. 17, 27 Rebiu'l-Evvel 1368/27 Ocak 1949, s. 1-2
"Namaz sureleri ve Kısaca Manaları" S. 17, 27 Rebiu'l-Evvel 1368/27 Ocak 1949, s. 3
"Şeyh Sa'dî'nin Bir Moğol Emirine
Yılbaşı Tebriki", S. 17, 27 Rebiu'l-Evvel 1368/27 Ocak 1949, s.3
"Ziya Paşa'nın Bir Gazeline Nazire", S. 17, 27 Rebiu'l-Evvel 1368/27 Ocak 1949, s. 4
"İslâm Büyükleri: Ammar b. Yasir (3)", S. 17, 27 Rebiu'l-Evvel 1368/27 Ocak 1949, s. 4
"Müslümanlık Kıyamete Kadar Bâkidir", S. 18, 4 Rebiu'l-Ahir 1368/3 Şubat 1949, s. 1-2
"Şeyh Sa'dî'nin Bir Nasihatnâmesi", S. 18, 4 Rebiu'l-Ahir 1368/3 Şubat 1949, s. 3
"Namaz Sureleri ve Kısaca Manaları", S. 18, 4 Rebiu'l-Ahir 1368/3 Şubat 1949, s. 3
"Dini de Dinziliği de Bilmeyen Bir Densize", S. 18, 4 Rebiu'l-Ahir 1368/3 Şubat 1949, s. 4
"İslâm Büyükleri: Ammar b. Yasir (4)", S. 18, 4 Rebiu'l-Ahir 1368/3 Şubat 1949, s. 4
"Fazla ve Eksik Tartanlar", S. 19, 11 Rebiu'l-Ahir 1368/10 Şubat 1949, s. 2
"Osmanlı Edebiyatında Kasidecilik ve Nefî" S. 19, 11 Rebiu'l-Ahir 1368/10 Şubat 1949, s. 3-4
"Namaz sureleri ve Kısaca Manaları", S. 19, 11 Rebiu'l-Ahir 1368/10 Şubat 1949, s. 3
"Siyer-i Peygamberi (1)", S. 19, 11 Rebiu'l-Ahir 1368/10 Şubat 1949, s. 4
"Beşâir-i Nübüvvet-i Muhammediye" S. 20, 18 Rebiu'l-Ahir 1368/17 Şubat 1949, s. 1-2
"İslâm Sesi (Manzum)", S. 20, 18 Rebiu'l-Ahir 1368/17 Şubat 1949, s. 2
"Mesnevi Dersleri", S. 20, 18 Rebiu'l-Ahir 1368/17 Şubat 1949, s. 3-4
"Siyer-i Peygamberi (2)", S. 20, 18 Rebiu'l-Ahir 1368/17 Şubat 1949, s. 4
"Bire Karşı Yediyüz Hatta Daha Fazla", S. 21, 25 Rebiu'l-Ahir 1368/24 Şubat 1949, s.1-2
"Din Kamusunun Lüzumu" S. 21, 25 Rebiu'l-Ahir 1368/24 Şubat 1949, s. 2
"Hotin Seferi ve Nef'î'nin Ona Dair Kasidesi", S. 21, 25 Rebiu'l-Ahir 1368/24 Şubat 1949, s. 3
"Siyer-i Peygamberi (3)", S. 21, 25 Rebiu'l-Ahir 1368/24 Şubat 1949, s. 4
"Müslümanlıkla Masonluk Uyuşabilir mi?", S. 22, 3 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/3 Mart 1949, s. 1-2
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (2)", S. 22, 3 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/3 Mart 1949, s. 3
"Eli Baltalı Çocuk (Manzum)", S. 22, 3 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/3 Mart 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (4)", S. 22, 3 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/3 Mart 1949, s. 4
"Dinde İkrah Yoktur Din Aleyhdarlığında Vardır", S. 23, 10 Cemaziyyu'l-Evvel1368/10 Mart1949,s.1-2
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (3)" S. 23, 10 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/10 Mart1949, s. 3
"Fatih Camii'ne Hitap (Manzum)" S. 23, 10 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/10 Mart1949, s. 3
"Ehl-i Hakikate Göre Muhabbet ve Nevileri (Terc.)", S. 23, 10 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/10 Mart1949, s. 3
"Siyer-i Peygamberi (5)", S. 23, 10 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/10 Mart1949, s. 4
"Kur'an Tercümesi Olur Lakin Türkçe
Kur'an Olmaz", S. 24, 17 Cemaziyyu'l-Evvel1368/17 Mart1949,s.1-2
"Asr-ı Saadet Münafıkları ve Muakkıpları", S. 24, 17 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/17 Mart1949, s. 2
"Ehl-i Hakikate Göre Muhabbet ve Nevileri (2)", S. 24, 17 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/17 Mart1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (4)", S. 24, 17 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/17 Mart1949, s. 3
"Alp Arslan ve Kayser Romonos (Manzum)", S. 24, 17 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/17 Mart1949, s. 3
"Siyer-i peygamberi (6)", S. 24, 17 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/17 Mart1949, s. 4
"Baş Açık Namaz Kılınabilir mi?", S. 25, 24 Cemaziyyu'l-Evvel1368/24 Mart1949,s.1-2
"Asr-ı Saadet Münafıkları ve Muakkıpları (2)", S. 25, 24 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/24 Mart1949, s. 2
"Ehl-i Hakikate Göre Muhabbet ve Nevileri (3)" S. 25, 24 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/24 Mart1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (5)", S. 25, 24 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/24 Mart1949, s. 3
"Siyer-i Peygamberi (7)", S. 25, 24 Cemaziyyu'l-Evvel 1368/24 Mart1949, s. 4
"Urefaya Göre Dünya", S. 26, 1 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/31 Mart 1949, s. 1-2

"Asr-ı Saadet Münafıkları ve Muakkıpları (3)", S. 26, 1 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/31 Mart1949, s. 2
"Ehl-i Hakikate Göre Muhabbet ve Nevîleri (4)", S. 26, 1 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/31 Mart1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (6)", S. 26, 1 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/31 Mart 1949, s. 3
"İslâm Büyükleri: Ebu Zer-i Gıfârî (1)", S. 26, 1 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/31 Mart 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (8)", S. 26, 1 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/31 Mart 1949, s. 4
"İstanbul'da Bir Adam (Manzum)", S. 26, 1 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/31 Mart 1949, s. 4
"Masonlukla Tekkeciliğin Hiçbir Münasebeti Yoktur", S. 27, 8 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/7 Nisan 1949, s. 1-2
"Asr-ı Saadet Münafıkları ve Muakkıpları (4)", S. 27, 8 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/7 Nisan 1949, s. 2
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (7)" S. 27, 8 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/7 Nisan 1949, s. 2
"Ehl-i Hakikate Göre Muhabbet ve Nevîleri (5)", S. 27, 8 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/7 Nisan 1949, s.3
"İslâm Büyükleri: Ebû Zer-i Gıfârî (2)", S. 27, 8 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/7 Nisan 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (9)", S. 27, 8 Cemaziyyu'l-Ahir 1368/7 Nisan 1949, s. 4
"Cuma Günü ve Namazı", S. 28, 15 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/14 Nisan1949,s.1-2
"Asr-ı Saadet Münâfıkları ve Muakkıpları (5)", S. 28, 15 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/14 Nisan1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (8)", S. 28, 15 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/14 Nisan1949, s. 3
"Evvela Düşman Sonra Gazi ve Şehid (Manzum)", S. 28, 15 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/14 Nisan1949, s. 3
"İslâm Büyükleri: Ebu Zer-i Gıfâri (3)", S. 28, 15 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/14 Nisan1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (10)", S. 28, 15 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/14 Nisan1949, s. 4
"Cuma Günü ve Namazı", S. 29, 22 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/21 Nisan1949,s.1-2
"Asr-ı Saadet Münafıkları ve Muakkıpları (6)", S. 29, 22 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/21 Nisan1949, s. 2
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (9)", S. 29, 22 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/21 Nisan1949, s. 3
"İslâm Büyükleri, Ebu Zer-i Gıfârî (4)" S. 29, 22 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/21 Nisan1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (11)", S. 29, 22 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/21 Nisan1949, s. 4
"Zekat", S. 30, 29 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/28 Nisan1949,s.1-2
"Asr-ı Saadet Münafıkları ve Muakkıpları (7)", S. 30, 29 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/28 Nisan1949,s.2-3
"Çalgıcının Bedduası (Mazmum)", S. 30, 29 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/28 Nisan1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (10)", S. 30, 29 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/28 Nisan1949, s. 3
"İslâm Büyükleri: Ebu Zer-i Gıfâri (5)", S. 30, 29 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/28 Nisan1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (12)", S. 30, 29 Cemaziyyü'l-Ahir 1368/28 Nisan1949, s. 4
"Recebü'l-Ferd", S. 31, 6 Receb 1368/5 Mayıs 1949, s. 1-2
"Asr-ı Saadet Münafıkları ve Muakkıpları (8)", S. 31, 6 Receb 1368/5 Mayıs 1949, s. 2-3
"Kominist lik Düşünce Ancak Dinî İtikadla Mânî Olunur", S. 31, 6 Receb 1368/5 Mayıs 1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (11)", S. 31, 6 Receb 1368/5 Mayıs 1949, s. 3
"İslâm Büyükleri: Ebu Zer-i Gıfâri (6)", S. 31, 6 Receb 1368/5 Mayıs 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (13)", S. 31, 6 Receb 1368/5 Mayıs 1949, s. 4
"İhtilasın Sebebi ve Men'î Çaresi", S. 32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s. 1-2
"Tevhid (Manzum)", S. 32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s. 2
"Tevhid Yahud Feryad", S. 32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s. 2-3
"Miraciyye ve Regaibiyye Manzumeleri", S. 32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (12)", S. 32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s.3
"İslâm Büyükleri: Ebu Zer-i Gıfâri (7)", S. 32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (14)", S. 32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s. 4
"Mesnevî'den Bir Bahis: Hz. Peygamber Vefat Ettiyse Dini Yaşayacaktır", S. 33, 20 Receb 1368/19 Mayıs 1949, s. 1-2
"Vaktinde Yağmur (Manzum)" S. 33, 20 Receb 1368/19 Mayıs 1949, s. 2
"Peygamber Fedaisi İki Sahabi" S. 33, 20 Receb 1368/19 Mayıs 1949, s. 2-3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (13)" S. 33, 20 Receb 1368/19 Mayıs 1949, s. 3
"İslâm Büyükleri Ebu Zer-i Gıfârî (8)" S. 33, 20 Receb 1368/19 Mayıs 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (15)", S. 33, 20 Receb 1368/19 Mayıs 1949, s. 4
"Mirac Gecesi", S. 34, 27 Receb 1368/26 Mayıs 1949, s. 1-2
"Mevlâna Câmi'nin Mir'atü'l-Akâid Tercemesi" S. 34, 27 Receb 1368/26 Mayıs 1949, s. 2
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (14)" S. 34, 27 Receb 1368/26 Mayıs 1949, s. 3
"İslâm Büyükleri: Ebu Zer-i Gıfâri (9)", S. 34, 27 Receb 1368/26 Mayıs 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (16)", S. 34, 27 Receb 1368/26 Mayıs 1949, s. 4
"Şaban ve Berat Gecesi", S. 35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s. 1-2

"Miraciye", S. 35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s. 2
"Mevlana Câmi'nin Mirâtü'l-Akaid Tercümesi (2)", S. 35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s. 2
"Bahar ve Ağaç (Manzum)", S. 35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s. 3
"Ulu Arif Çelebi'nin Rubaileri", S. 35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s. 3
"Hece Vezniyle Gazel", S. 35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s. 4
"İslâm Büyükleri: Ebu Zer-i Gıfâri (10)", S. 35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (17)", S. 35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s.4
"Müslümanlıkta Şarap Nasıl Haram Kılındı?", S. 36, 12 Şaban 1368/9 Haziran 1949, s. 1-2
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (15)", S. 36, 12 Şaban 1368/9 Haziran 1949, s. 2
"Mevlânâ Câmi'nin Mir'atü'l-Akâid Tercümesi (3)", S. 36, 12 Şaban 1368/9 Haziran 1949, s. 3
"Bir Tezkire", S. 36, 12 Şaban 1368/9 Haziran 1949, s. 3-4
"Bahar ve Ağaç", S. 36, 12 Şaban 1368/9 Haziran 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (18)", S. 36, 12 Şaban 1368/9 Haziran 1949, s. 4
"Cennet Anaların Ayakları Altındadır (Manzum)", S. 37, 19 Şaban 1368/16 Haziran 1949, s. 1
"Mevlânâ Câmî'nin Mir'atü'l-Akaid Tercümesi (4)", S. 37, 19 Şaban 1368/16 Haziran 1949, s. 2
"Yüz Güzelliği Değil Öz Güzelliği", S. 37, 19 Şaban 1368/16 Haziran 1949, s. 2
"Dirvas", S. 37, 19 Şaban 1368/16 Haziran 1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (16)", S. 37, 19 Şaban 1368/16 Haziran 1949, s. 4
"İslâm Büyükleri: Ebu Zer-i Gıfârî (11)", S. 37, 19 Şaban 1368/16 Haziran 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (19)", S. 37, 19 Şaban 1368/16 Haziran 1949, s. 4
"Herkes Maiyetinde Bulunanlardan Mesuldür", S. 38, 26 Şaban 1368/23 Haziran 1949, s.1
"İhtiyarlıkta Bahar (Manzum)", S. 38, 26 Şaban 1368/23 Haziran 1949, s. 1
"Mir'atü'l-Akaid Tercümesi (5)", S. 38, 26 Şaban 1368/23 Haziran 1949, s. 2
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (1)", S. 38, 26 Şaban 1368/23 Haziran 1949, s. 3
"Nef'î'nin Hotin Kasidesi (17)", S. 38, 26 Şaban 1368/23 Haziran 1949, s. 4
"Süheyb b. Sinâni'r-Rûmî (1)", S. 38, 26 Şaban 1368/23 Haziran 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (20)", S. 38, 26 Şaban 1368/23 Haziran 1949, s. 4
"Ramazan Orucu Şabanda Farz Kılınmıştı", S. 39, 3 Ramazan 1368/30 Haziran 1949, s. 1-2
"Ramazan ve Oruç (Manzum)", S. 39, 3 Ramazan 1368/30 Haziran 1949, s. 1
"Mir'atü'l-Akâid Tercümesi (6)" S. 39, 3 Ramazan 1368/30 Haziran 1949, s. 2
"Eski Ramazanlara Dâir (1)", S. 39, 3 Ramazan 1368/30 Haziran 1949, s. 3
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (2)", S. 39, 3 Ramazan 1368/30 Haziran 1949, s. 4
"Süheyb b. Sinâni'r-Rûmî (2)", S. 39, 3 Ramazan 1368/30 Haziran 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (21)", S. 39, 3 Ramazan 1368/30 Haziran 1949, s. 4
"Oruçta Bazı Tadilat" S. 40, 10 Ramazan 1368/7 Temmuz 1949, s. 1
"Mir'atü'l-Akâid Tercümesi (7)", S. 40, 10 Ramazan 1368/7 Temmuz 1949, s. 2
"Ramazan ve Oruç" S. 40, 10 Ramazan 1368/7 Temmuz 1949, s. 3
"Manzum Bir Mektub" S. 40, 10 Ramazan 1368/7 Temmuz 1949, s. 3
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (3)", S. 40, 10 Ramazan 1368/7 Temmuz 1949, s. 3
"Eski Ramazanlara Dâir (2)", S. 40, 10 Ramazan 1368/7 Temmuz 1949, s. 4
"Siyer-i Peygamberi (22)", S. 40, 10 Ramazan 1368/7 Temmuz 1949, s. 4
"Oruçta Bazı Tadilat (2)", S. 41, 17 Ramazan 1368/14 Temmuz 1949, s.1
"Türkçe Bir Na't", S. 41, 17 Ramazan 1368/14 Temmuz 1949, s.2
"Mir'atü'l-Akaid Tercümesi (8)", S. 41, 17 Ramazan 1368/14 Temmuz 1949, s.2
"Eski Ramazanlara Dâir (3)", S. 41, 17 Ramazan 1368/14 Temmuz 1949, s.2-3
"Nef-i'nin Hotin Kasidesi (18)", S. 41, 17 Ramazan 1368/14 Temmuz 1949, s.3
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (4)", S. 41, 17 Ramazan 1368/14 Temmuz 1949, s.3
"Habbab Bini'l-Eret (1)", S. 41, 17 Ramazan 1368/14 Temmuz 1949, s.4
"Siyer-i Peygamberi (23)", S. 41, 17 Ramazan 1368/14 Temmuz 1949, s.4
"Kadir Gecesi" S. 42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.1
"Hem Gazel Hem Münacat" S. 42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.2
"Eski Ramazan Günlerine Dâir (4)", S. 42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.2-4
"Mir'atü'l-Akâid Tercümesi (9)", S. 42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.3
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (5)", S. 42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.3
"Habbab b. Eret (2)", S. 42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.4
"Siyer-i Peygamberî (24)", S. 42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.4
"Fitre ve Fukaranın Gözetilmesi", S. 43, 2 Şevval 1368/28 Temmuz 1949, s.1-2

"Eski Bayramlara Dâir", S. 43, 2 Şevval 1368/28 Temmuz 1949, s.2-4
"Eski Ramazanlara Dâir (5)", S. 43, 2 Şevval 1368/28 Temmuz 1949, s.4
"Müslümanlıkta Reform Olur mu?", S. 44, 9 Şevval 1368/4 Ağustos 1949, s.1-2
"Mir'atü'l-Akâid Tercümesi (10)", S. 44, 9 Şevval 1368/4 Ağustos 1949, s.2
"Nef'i'nin Hotin Kasidesi (19)", S. 44, 9 Şevval 1368/4 Ağustos 1949, s.2
"Eski Ramazanlara Dâir (6)", S. 44, 9 Şevval 1368/4 Ağustos 1949, s.3
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (6)", S. 44, 9 Şevval 1368/4 Ağustos 1949, s.3
"Hem Gazel Hem Münacat'ın İzahı", S. 44, 9 Şevval 1368/4 Ağustos 1949, s.4
"İstanbul'un İşgali Sırasında Bir Bayram Hatırası", S. 44, 9 Şevval 1368/4 Ağustos 1949, s.4
"Siyer-i Peygamberi (25)", S. 44, 9 Şevval 1368/4 Ağustos 1949, s.4
"Beşeriyet Afetlerinden: Kumarbazlık", S.45, 16 Şevval 1368/11 Ağustos 1949, s.1
"Taşkasap'tan Hırka-i Şerif ve Fatih'e Bir Seyahat", S.45, 16 Şevval 1368/11 Ağustos 1949, s.1-2
"Mir'atü'l-Akâid Tercümesi (11)", S.45, 16 Şevval 1368/11 Ağustos 1949, s.2
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (7)", S.45, 16 Şevval 1368/11 Ağustos 1949, s.2
"Nef'i'nin Hotin Kasidesi (20)", S.45, 16 Şevval 1368/11 Ağustos 1949, s.3
"Habbab b. Eret (3)", S.45, 16 Şevval 1368/11 Ağustos 1949, s.4
"Siyer-i Peygamber (26)", S.45, 16 Şevval 1368/11 Ağustos 1949, s.4
"İslâm Güneşi Karşısında Baykuşlar", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.1
"Gazel", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.2
"Mir'atü'l-Akâid Tercümesi (12)", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.2
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (8)", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.2
"Hz. Ömer ve Abdullah b. Zübeyr", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.2
"Nef'i'nin Hotin Kasidesi (21)", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.3
"Pek Mühim Bir Eserin Tercemesi ve
Neşri Muvaffakiyeti ", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.3
"Habbab b. Eret (5)", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.4
"Siyer-i Peygamberi (27)", S.46, 23 Şevval 1368/18 Ağustos 1949, s.4
"Hz. Peygamber Bir Kemal Numunesidir", S.47, 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949, s.1-2
"Mir'atü'l-Akâid Tercemesi (13)", S.47, 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949, s.2
"Bir Mektubun Cevabı", S.47, 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949, s.3
"Nef'i'nin Hotin Kasidesi (22)", S.47, 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949, s.3
"Habbab b. Eret (6)", S.47, 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949, s.4
"Siyer-i Enbiyâ (1)", S.47, 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949, s.4
"İslâm Dini Galib ve Bâkidir", S.48, 8 Zilkade 1368/1 Eylül 1949, s.1-2
"Tarihî Bir Hatıra", S.48, 8 Zilkade 1368/1 Eylül 1949, s.2
"Mir'âtü'l-Akâid Tercemesi (14)", S.48, 8 Zilkade 1368/1 Eylül 1949, s.2
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (9)", S.48, 8 Zilkade 1368/1 Eylül 1949, s.3
"İslâm'da İlk Resmî Muallim: Mus'ab b. Umeyr"", S.48, 8 Zilkade 1368/1 Eylül 1949, s.4
"Siyer-i Enbiyâ (2)", S.48, 8 Zilkade 1368/1 Eylül 1949, s.4
"Kimler Daha Mutaassıb?", S.49, 15 Zilkade 1368/8 Eylül 1949, s.1-2
"Mir'âtü'l-Akâid Tercemesi (15)", S.49, 15 Zilkade 1368/8 Eylül 1949, s.2
"Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir (10)", S.49, 15 Zilkade 1368/8 Eylül 1949, s.2
"Zekâi Dede Merhumun Bir Tezkiresi", S.49, 15 Zilkade 1368/8 Eylül 1949, s.3
"Mus'ab b. Umeyr (2)", S.49, 15 Zilkade 1368/8 Eylül 1949, s.4
"Hutbeler Kısa Kesilmelidir", S.50, 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949, s.1-2
"Mir'atü'l-Akâid Tercemesi (16)", S.50, 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949, s.2
"Gazel", S.50, 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949, s.2
"İstanbul'daki İlmî Cemiyetler", S.50, 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949, s.2
"Manzum Mektub", S.50, 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949, s.3
"Asi Abaza Mehmed Paşa", S.50, 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949, s.3-4
"Mus'ab b. Umeyr (3)", S.50, 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949, s.4
"Siyer-i Enbiya (3)", S.50, 22 Zilkade 1368/15 Eylül 1949, s.4
"Bize Hıyanet Eden Bizden Değildir", S.51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s.1
"Asi Abaza Mehmed Paşa (2)", S.51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s.2
"Bir Tezkire", S.51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s.2-3
"Gazel", S.51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s.3
"Sa'd b. Errebî (1)", S.51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s.3-4

"Mus'ab b. Umeyr (4)", S.51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s.4
"Siyer-i Enbiya (4)", S.51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s.4
"Müslümanlığın Hac Mevsiminde Arap Müşriklerine Bir Ültimatomu", S.52, 6 Zilhicce 1368/29 Eylül 1949, s.1-2
"Asi Abaza Mehmet Paşa (3)", S.52, 6 Zilhicce 1368/29 Eylül 1949, s.2
"Sa'd b. Errebî (2)", S.52, 6 Zilhicce 1368/29 Eylül 1949, s.2
"Hacc-ı Veda Hutbesi", S.52, 6 Zilhicce 1368/29 Eylül 1949, s.3
"Mevlana Câmi'nin Mesnevi Medhiyyesi", S.52, 6 Zilhicce 1368/29 Eylül 1949, s.3-4
"İhtiyarlıkta Koşma", S.52, 6 Zilhicce 1368/29 Eylül 1949, s.4
"Siyer-i Enbiya (5)", S.52, 6 Zilhicce 1368/29 Eylül 1949, s.4
"Cemaatle Namazda Ne Vakit Ayağa Kalkılır?" S.53, 13 Zilhicce 1368/6 Ekim 1949, s.1-2
"Peygamberimizin Dadısı:Ümmü Eymen" S.53, 13 Zilhicce 1368/6 Ekim 1949, s.3
"Şâir Refi'i Kalayî" S.53, 13 Zilhicce 1368/6 Ekim 1949, s.3
"Asi Abaza Mehmet Paşa (4)" S.53, 13 Zilhicce 1368/6 Ekim 1949, s.4
"Siyer-i Enbiya (6)" S.53, 13 Zilhicce 1368/6 Ekim 1949, s.4

"Müslümanlık Zehir mi Panzehir mi?", S.54, 20 Zilhicce 1368/13 Ekim 1949, s.1-2
"Asi Abaza Mehmet Paşa (5)", S.54, 20 Zilhicce 1368/13 Ekim 1949, s.3
"Şâir Refi-i Kalayî (2)", S.54, 20 Zilhicce 1368/13 Ekim 1949, s.3
"Ümmü Eymen (2)", S.54, 20 Zilhicce 1368/13 Ekim 1949, s.4
"Siyer-i Enbiya (7)", S.54, 20 Zilhicce 1368/13 Ekim 1949, s.4
"İslâmiyet Zevce Sayısını Artırdı mı Eksiltdi mi?(1)", S.55, 27 Zilhicce 1368/20 Ekim 1949, s.1-2
"Ümmü Eymen (3)", S.55, 27 Zilhicce 1368/20 Ekim 1949, s.3
"Asi Abaza Mehmet Paşa (6)", S.55, 27 Zilhicce 1368/20 Ekim 1949, s.3-4
"Gazel", S.55, 27 Zilhicce 1368/20 Ekim 1949, s.4
"Siyer-i Enbiya (8)", S.55, 27 Zilhicce 1368/20 Ekim 1949, s.4
"İslâmiyet Zevce Sayısını Artırdı mı Eksiltdi mi?(2)", S.56, 4 Muharrem 1369/27 Ekim 1949, s.1-2
"Şâir Refi-i Kalayî (3)", S.56, 4 Muharrem 1369/27 Ekim 1949, s.3
"Asi Abaza Mehmet Paşa (7)", S.56, 4 Muharrem 1369/27 Ekim 1949, s.3
"Hz. Hamza'nın Ebu Cehili Tepeleyişi ve İmana Gelişi (Manzum)", S.56, 4 Muharrem 1369/27 Ekim 1949, s.4
"Ümmü Eymen (4)", S.56, 4 Muharrem 1369/27 Ekim 1949, s.4
"Siyer-i Enbiya (9)", S.56, 4 Muharrem 1369/27 Ekim 1949, s.4
"İslâmiyet Zevce Sayısını Artırdı mı Eksiltdi mi?(3)", S.57, 11 Muharrem 1369/3 Kasım 1949, s.1-2
"Asi Abaza Mehmet Paşa (8)", S.57, 11 Muharrem 1369/3 Kasım 1949, s.3
"Evliya Hoca", S.57, 11 Muharrem 1369/3 Kasım 1949, s.3-4
"Ümmü Eymen (5)", S.57, 11 Muharrem 1369/3 Kasım 1949, s.4
"Siyer-i Enbiya (10)", S.57, 11 Muharrem 1369/3 Kasım 1949, s.4
"Eski Terbiyemizin İki Temeli", S.58, 18 Muharrem 1369/10 Kasım 1949, s.1-2
"Asi Abaza Mehmet Paşa (9)", S.58, 18 Muharrem 1369/10 Kasım 1949, s.3
"Şâir Refi-i Kalayî (5)", S.58, 18 Muharrem 1369/10 Kasım 1949, s.3
"Siyer-i Enbiya (11)", S.58, 18 Muharrem 1369/10 Kasım 1949, s.4
"Dinî Hutbelerde Beden Hareketi Yapılamaz", S.59, 25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949, s.1-2
"Asi Abaza Mehmet Paşa (10), S.59, 25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949, s.2
"Şâir Refi-i Kalayî (5)", S.59, 25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949, s.3
"Vatanda Gariblik (Manzum)", S.59, 25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949, s.3
"Rasulullah'ın Süt Ninelerinden Halimetü's-Sadiye", S.59, 25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949, s.3
"Siyer-i Enbiyâ (12)", S.59, 25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949, s.4
"Seni Kim Kurtaracak, Allah (Manzum) S.60, 6 Safer 1369/24 Kasım 1949, s.1-2
"Onlar Yürürken İnmezler", S.60, 6 Safer 1369/24 Kasım 1949, s.2
"Halimetü's-Sadiye (2)", S.60, 6 Safer 1369/24 Kasım 1949, s.2
"Şâir Bâki'nin Üstad Zâtî ile İlk Görüşmesi", S.60, 6 Safer 1369/24 Kasım 1949, s.3
"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir", S.60, 6 Safer 1369/24 Kasım 1949, s.3
"Siyer-i Enbiyâ (13)", S.60, 6 Safer 1369/24 Kasım 1949, s.4
"Hz. Ömer'in İslâm Oluşu (Manzum)", S.61, 13 Safer 1369/1 Aralık 1949, s.1-2
"Şâir Baki'nin Üstad Zati ile İlk Görüşmesi (2)", S.61, 13 Safer 1369/1 Aralık 1949, s.2
"Mevlana'nın Eserlerini Yayma Abonmanı", S.61, 13 Safer 1369/1 Aralık 1949, s.3

"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir", S.61, 13 Safer 1369/1 Aralık 1949, s.3
"Siyer-i Enbiyâ (14)", S.61, 13 Safer 1369/1 Aralık 1949, s.4
"İslâm'ın İlk Sancağı ve Sancakdarı Büreyde, Bini'l-Husayb (Manzum)" S.62, 20 Safer 1369/8 Aralık 1949, s.1
"Şirazlı Şeyh Sadi Diyor ki" S.62, 20 Safer 1369/8 Aralık 1949, s.2
"Şâir Baki'nin Üstad Zâtî İle İlk Görüşmesi (3)" S.62, 20 Safer 1369/8 Aralık 1949, s.3
"Şâir Refi-i Kalayî (6)" S.62, 20 Safer 1369/8 Aralık 1949, s.3
"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir (3)" S.62, 20 Safer 1369/8 Aralık 1949, s.3
"Siyer-i Enbiyâ (15)" S.62, 20 Safer 1369/8 Aralık 1949, s.4
"İslâm Terbiyesi", S.63, 27 Safer 1369/15 Aralık 1949, s.2-3
"Bâki İle Zâti'nin İlk Görüşmesi (4)", S.63, 27 Safer 1369/15 Aralık 1949, s.2-3
"İstanbul'un Büyük Câmileri", S.63, 27 Safer 1369/15 Aralık 1949, s.3-4
"Süraka Bin Maliki'l-Müdlicî", S.63, 27 Safer 1369/15 Aralık 1949, s.4
"Siyer-i Enbiyâ (16)", S.63, 27 Safer 1369/15 Aralık 1949, s.4
"Leyle-i Mevlid (Manzum)", S.64, 2 Rebiü'l-Evvel 1369/22 Aralık 1949, s.1
"Ayasofya", S.64, 2 Rebiü'l-Evvel 1369/22 Aralık 1949, s.1-2
"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir (4)", S.64, 2 Rebiü'l-Evvel 1369/22 Aralık 1949, s.2
"Mevlid Manzumesi", S.64, 2 Rebiü'l-Evvel 1369/22 Aralık 1949, s.3
"Bir Cevap, Bay Rıdvan Arısöz'e", S.64, 2 Rebiü'l-Evvel 1369/22 Aralık 1949, s.3
"Mescit İmarı ve Tamiri", S.64, 2 Rebiü'l-Evvel 1369/22 Aralık 1949, s.4
"Siyer-i Enbiyâ (17)", S.64, 2 Rebiü'l-Evvel 1369/22 Aralık 1949, s.4
"Mevlid-i Nebevî (Manzum)", S.65, 10 Rebiü'l-Evvel 1369/29 Aralık 1949, s.1
"Ayasofya (2)", S.65, 10 Rebiü'l-Evvel 1369/29 Aralık 1949, s.2-3
"Defterdar İskender Çelebi ve Bir Şâirin Fedakarlığı (1)", S.65, 10 Rebiü'l-Evvel 1369/29 Aralık 1949, s.3-4
"Leyle-i Mevlid (Manzum)", S.65, 10 Rebiü'l-Evvel 1369/29 Aralık 1949, s.4
"İbn-i Ümmi Mektum", S.65, 10 Rebiü'l-Evvel 1369/29 Aralık 1949, s.4
"Mevlid-i Nebevî İhtifalinin Müstenedi Şer'isi", S.66, 15 Rebiü'l-Evvel 1369/5 Ocak 1950, s.2-3
"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir (5)", S.66, 15 Rebiü'l-Evvel 1369/5 Ocak 1950, s.3
"Defterdar İskender Çelebi ve Bir Şâirin Fedakarlığı (2)", S.66, 15 Rebiü'l-Evvel 1369/5 Ocak 1950, s.3
"Abdullah İbn-i Selâm", S.66, 15 Rebiü'l-Evvel 1369/5 Ocak 1950, s.4
"Siyer-i Enbiyâ (18)", S.66, 15 Rebiü'l-Evvel 1369/5 Ocak 1950, s.4
"Bir Cevap", S.67, 22 Rebiü'l-Evvel 1369/12 Ocak 1950, s.2-3
"Anlamadık (Manzum)", S.67, 22 Rebiü'l-Evvel 1369/12 Ocak 1950, s.3
"Defterdar İskender Çelebi ve Bir Şairin Fedakarlığı (3)", S.67, 22 Rebiü'l-Evvel 1369/12 Ocak 1950, s.3
"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir (6)", S.67, 22 Rebiü'l-Evvel 1369/12 Ocak 1950, s.4
"Siyer-i Enbiya (19)", S.67, 22 Rebiü'l-Evvel 1369/12 Ocak 1950, s.4
"Ebu Eyyub el-Ensarî Camî", S.68, 29 Rebiü'l-Evvel 1369/19 Ocak 1950, s.1-3
"Ümmü'l-Mü'minin Hatice Binti Huveylid (r.a.)", S.68, 29 Rebiü'l-Evvel 1369/19 Ocak 1950, s.3
"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir (7)", S.68, 29 Rebiü'l-Evvel 1369/19 Ocak 1950, s.4
"Siyer-i Enbiyâ (20)", S.68, 29 Rebiü'l-Evvel 1369/19 Ocak 1950, s.4
"Mevlana-yı Zındıklıkla İtham Edene Bir Cevap", S.69, 8 Rebiu'l-Ahir 1369/26 Ocak 1950, s.1-4
"Ebu Eyyub el-Ensarî Cami (2)", S.69, 8 Rebiu'l-Ahir 1369/26 Ocak 1950, s.2
"Edeb Yahu: Muhiddini Arabî'ye Kafir Diyen Bir Vaize Cevap", S.70, 15 Rebiu'lAhir 1369/2 Şubat 1950, s.1-2
"Hakk'ın Batıla Galebesi (Manzum)", S.70, 15 Rebiu'l-Ahir 1369/2 Şubat 1950, s.2
"Ebu Eyyub el-Ensarî Camii (3)", S.70, 15 Rebiu'l-Ahir 1369/2 Şubat 1950, s.3
"Yeni ve Mühim Bir Eser", S.70, 15 Rebiu'l-Ahir 1369/2 Şubat 1950, s.3-4
"Ümmü'l-Müminin Hatice Bint-i Huveylid (r.a.) (2)", S.70, 15 Rebiu'l-Ahir 1369/2 Şubat 1950, s.4
"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir (8)", S.70, 15 Rebiu'l-Ahir 1369/2 Şubat 1950, s.4
"Büyüklerin Sözleri Büyük Sözlerdir (9)", S.71, 22 Rebiu'l-Ahir 1369/9 Şubat 1950, s.2
"Defterdar İskender Çelebi ve Bir Şairin Fedakarlığı (4) S.71, 22 Rebiu'l-Ahir 1369/9 Şubat 1950, s.3-4
"Ümmü'l-Mü'minin Hatice Binti Huveylidir (r.a.) (3)", S.71, 22 Rebiu'l-Ahir 1369/9 Şubat 1950, s.3
"Siyer-i Enbiyâ (21)", S.71, 22 Rebiu'l-Ahir 1369/9 Şubat 1950, s.4

"Mevlânâ Câmi'nin Besmele Manzumesi ve Tercümesi", S.72, 20 Cemaziyyu'l-Evvel 1369/9 Mart 1950, s.2
"Ölmek de Dirilmek de Haktır" S.72, 20 Cemaziyyu'l-Evvel 1369/9 Mart 1950, s.3-4
"Fatih Camii" S.72, 20 Cemaziyyu'l-Evvel 1369/9 Mart 1950, s.5-11
"Kumru (Manzum)" S.72, 20 Cemaziyyu'l-Evvel 1369/9 Mart 1950, s.11
"Divan Edebiyatının Acıklı Sonu (Manzum)" S.72, 20 Cemaziyyu'l-Evvel 1369/9 Mart 1950, s.16
"Siyer-i Enbiyâ (22)" S.72, 20 Cemaziyyu'l-Evvel 1369/9 Mart 1950, s.16
"Mevlânâ Câmi'nin Besmele Manzumesi ve Tercümesi (2)", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.2
"Hz. Peygamber (s.s.) Huzurunda Yapılmış Bir Seçim", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.3
"Ziyad b. Ebih Kimdi?", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.4-5
"Hükmi Karakuşî", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.6
"Unuttum (Manzum)", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.13
"Aşık Çelebi ve Tezkiresi", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.13-15
"Halil Edib Merhumun 3 Kıtası", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.14-15
"Hece Vezniyle Gazel", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.16
"Siyer-i Enbiyâ (23)", S.73, 11 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/30 Mart 1950, s.16
"Müslümanlık Yardımlaşma Dinidir", S.74, 27 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/15 Nisan 1950, s.2
"Kadınlar Camilerin Neresinde Namaz Dururlar", S.74, 27 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/15 Nisan 1950, s.3
"Ümmü'l-Mü'minin Haticetü'l-Kübrâ (r.a.) (4)", S.74, 27 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/15 Nisan 1950, s.4
"Eski ve Güya Tarihî Manzum Hikayeler", S.74, 27 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/15 Nisan 1950, s.5-7
"Aşık Çelebi'ye Göre Üstad Zâtî (1)", S.74, 27 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/15 Nisan 1950, s.8-9
"Gazel", S.74, 27 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/15 Nisan 1950, s.9-10
"Büyük Adamların Meşhur Sözleri", S.74, 27 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/15 Nisan 1950, s.11
"Gül Bülbül Masalı" S.74, 27 Cemaziyyu'l-Ahir 1369/15 Nisan 1950, s.12
"Mugayyebât-ı Hams ve Kıyamet", S.75, 13 Receb 1369/1 Mayıs 1950, s.2
"Bedir Gazası", S.75, 13 Receb 1369/1 Mayıs 1950, s.4
"Bir Murabba", S.75, 13 Receb 1369/1 Mayıs 1950, s.5
"Aşık Çelebi'ye Göre Üstad Zâtî (2)", S.75, 13 Receb 1369/1 Mayıs 1950, s.5-6
"Siyer-i Enbiyâ (24)", S.75, 13 Receb 1369/1 Mayıs 1950, s.7-8
"Maraşalın İrtihali Tarihi (Manzum)", S.75, 13 Receb 1369/1 Mayıs 1950, s.11
"Şahsi Fıkralar", S.75, 13 Receb 1369/1 Mayıs 1950, s.12
"Emaneti Ehli Olanlara Veriniz", S.76, 28 Receb 1369/15 Mayıs 1950, s.2-3
"Bedir Gazası (Manzum)", S.76, 28 Receb 1369/15 Mayıs 1950, s.3-4
"Bir İslâm Kumandanının Gösterdiği Feragat Fazileti", S.76, 28 Receb 1369/15 Mayıs 1950, s.4-5
"Aşık Çelebi'ye Göre Üstad Zatî (3)", S.76, 28 Receb 1369/15 Mayıs 1950, s.6-8
"Zevk-i Selim Yadigarları", S.76, 28 Receb 1369/15 Mayıs 1950, s.10-11
"Siyer-i Enbiyâ (25)", S.76, 28 Receb 1369/15 Mayıs 1950, s.12
"Na't-ı Şerif (Manzum)", S.1, 22 Cemaziyyu'l-Evvel 1370/1 Mart 1951, s.3
"Tevekkül Hakkında Bir Hadis-i Şerif", S.1, 22 Cemaziyyu'l-Evvel 1370/1 Mart 1951, s.3-4
"Müslüman Çocuklarıyla Dini Konuşmalar", S.1, 22 Cemaziyyu'l-Evvel 1370/1 Mart 1951, s.5-7
"Ümmü Umare Nesibe Hatun", S.1, 22 Cemaziyyu'l-Evvel 1370/1 Mart 1951, s.7-9
"Ahmet Hamdi Akseki ve Ölüm Tarihi", S.1, 22 Cemaziyyu'l-Evvel 1370/1 Mart 1951, s.9-10
"Tarihî Makaleler", S.1, 22 Cemaziyyu'l-Evvel 1370/1 Mart 1951, s.10-11
"Tranvaya Takılan Veledler", S.1, 22 Cemaziyyu'l-Evvel 1370/1 Mart 1951, s.11-12
"Muhacirlere Yardım", S.2, 22 Cemaziyyu'l-Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.2-4
"Müslüman Çocuklarına Dini Konuşmalar (2)", S.2, 22 Cemaziyyu'l-Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.4-5
"Ümmü Umare", S.2, 22 Cemaziyyu'l-Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.5-7
"Hz. Mevlanâ'nın Kavmiyyeti", S.2, 22 Cemaziyyu'l-Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.7-8
"Garibeler Mecmuası", S.2, 22 Cemaziyyu'l-Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.11-12
"Nas Suresi", S.2, 22 Cemaziyyu'l-Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.16
"Leyle-i Regâib ve Kandil Geceleri", S.3, 24 Receb 1370/1 Mayıs 1951, s.2-3
"İrca'mı İrtica mı?"", S.3, 24 Receb 1370/1 Mayıs 1951, s.4-6
"Düello", S.3, 24 Receb 1370/1 Mayıs 1951, s.6-9
"Müslüman Çocuklarıyla Konuşma (3)", S.3, 24 Receb 1370/1 Mayıs 1951, s.11-12
"İslâm Yolu Karileriyle Bir Baba Oğul Hasbihali", S.3, 24 Receb 1370/1 Mayıs 1951, s.13

"Tefsir-i Şerif",	S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.2-3
"Leyle-i Mirac (Manzum)",	S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.3-4
"Hz. Peygamber'in İlk Hutbesi",	S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.4-6
"Koministliğe Karşı Koyacak Ancak Din-i İslâmdır",	S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.6-8
"Müslüman Çocuklarıyla Konuşma (4)",	S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.8-9
"Gülünecek Değil Ağlanacak Bir Resim",	S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.10
"Ubeyde Bini'l-Haris",	S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.10-12
"Bizim Lehce Edebiyatının İlk Divan Sahibi Bursalı Niyazi'nin Bir Mesnevisi",	S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.14-15
"İmar-ı Mescid Hakkında Bir Mev'ize",	S.5, 29 Ramazan 1370/1 Temmuz 1951, s.6-7
"Ebu Dücane",	S.5, 29 Ramazan 1370/1 Temmuz 1951, s.9-11
"Mezdek ve Mezheb (Manzum)",	S.5, 29 Ramazan 1370/1 Temmuz 1951, s.11
"Müslüman Çocuklarıyla Dini Konuşmalar (5)",	S.5, 29 Ramazan 1370/1 Temmuz 1951, s.12-13
"Ramazan ve Oruç (Manzum)",	S.5, 29 Ramazan 1370/1 Temmuz 1951, s.13
"Şeyhü'l Üdeba Muhterem Bay Salih Saim'e (Manzum)",	S.5, 29 Ramazan 1370/1 Temmuz 1951, s.14
"Müslüman Kadınları Hacca Nasıl Gidebilirler",	S.5, 29 Ramazan 1370/1 Temmuz 1951, s.15-16
"İmar-ı Mesâcid Hakkında Bir Mev'ıze",	S.6, 28 Şevval 1370/1 Ağustos 1951, s.3-6
"İslâm'da Haniflik ve Hanifler (Terc.)",	S.7, 12 Zilhicce 1370/14 Eylül 1951, s.6-7
"İslâm'da Haniflik ve Hanifler (Terc.),	S.8, 12 Muharrem 1371/14 Ekim 1951, s.2-4

***İslâm'ın Nuru* Mecmuasında Tâhirü'l-Mevlevî İmzasıyla Çıkan Şiir ve Yazıları**

"Sözlüğe Dâir",	C.I, S.1, 20 Nisan 1951/Receb 1370, s.37.
"Hazreti Mevlana'nın Münâcaatı (1)",	C.I, S.2, 1 Haziran 1951/Şaban-Şevval 1370, s.28-30
"Hazreti Mevlana'nın Münâcaatı (2)",	C.I, S.3, 1 Temmuz 1951/Ramazan-Şevval 1370, s.17-18
"Hazreti Mevlana'nın Münâcaatı (3)",	C.I, S.4, 1 Ağustos 1951/Şevval-Zilkâde 1370, s.14
"Hazreti Mevlana'nın Münâcaatı (4)",	C.I, S.5, 1 Eylül 1951/Zilkâde-Zilhicce 1370, s.13
"Hazreti Mevlana'nın Münâcaatı (5)",	C.I, S.6, 1 Ekim 1951/Muharrem 1371, s.10
"Münâcaat (Manzum)",	C.I, S.7, 1 Kasım 1951/Safer 1371, s.11
"Mesnevî'den Öz: İlim",	C.I, S.8, 1 Aralık 1951/Rebiü'l-Evvel 1371, s.19-20
"Niyaz (Manzum)",	C.I, S.8, 1 Aralık 1951/Rebiü'l-Evvel 1371, s.31
"Mesnevi'den Öz: Hikmet",	C.I, S.9, 1 Ocak 1952/Rebiü'l-Ahir 1371, s.24-25
"Mesnevi'den Öz: Tevbe",	C.I, S.10, 1 Şubat 1952/Cemaziyyu'l-Evvel 1371, s.11-12
"Niyâzım (Manzum)",	C.I, S.10, 1 Şubat 1952/Cemaziyyu'l-Evvel 1371, s.13
"Mesnevî'den Öz:İlim",	C.I. S.11, 1 Mart 1952/Cemaziyyu'l-Ahir 1371, s.9-10
"Hülya Günleri (Manzum)",	C.I. S.11, 1 Mart 1952/Cemaziyyu'l-Ahir 1371, s.47
"Mesnevî'den Öz: Tefekkür",	C.I, S.12, 1 Nisan 1952/Receb 1371, s.8-9
"Mesnevi'den Öz: Muhabbet",	C.II, S.13, 1 Mayıs 1952/Şaban 1371, s.10
"Mesnevî'den Öz: Aşk",	C.II, S.14, 1 Haziran 1952/Ramazan 1371, s.10
"Na't-ı Şerif",	C.II, S.15, 1 Temmuz 1952/Şevval 1371, s.41
"Güneş ve Aşk (Manzum)",	C.II, S.15, 1 Temmuz 1952/Şevval 1371, s.42.
"Rubâi (Manzum)",	C.II, S.15, 1 Temmuz 1952/Şevval 1371, s.42.
"Beyazıd-ı Bestâmi'nin Dilinden (Manzum)",	C.II, S.15, 1 Temmuz 1952/Şevval 1371, s.42.
"Mesnevî'den Öz",	C.II, S.16, 1 Ağustos 1952/Zilkâde 1371, s.10
"Sözlüğe Dâir",	C.II, S.16, 1 Ağustos 1952/Zilkâde 1371, s.38-39
"Din (Manzum)",	C.II, S.18, 1 Ekim 1952/Muharrem 1372, s.30
"Na't-ı Şerif",	C.II, S.19, 1 Kasım 1952/Safer 1372, s.44
"Mesnevî'den Öz",	C.II, S.20, 1 Aralık 1952/Rebiu'l-Evvel 1372, s.14
"Mesnevî'den Öz: Bekarlık-Evlilik",	C.II, S.22, 1 Şubat 1953/Cemaziyyü'l-Evvel 1372, s.21-22
"Mesnevî'den Öz: Namaz",	C.II, S.23, 1 Mart 1953/Cemaziyyu'l-Ahir 1372, s.30-34
"Mesnevî'den Öz: Zekât",	C.II, S.24, 1 Nisan 1953/Receb 1372, s.28-30

4. BÖLÜM

Tahirü'l-Mevlevî Olgun'un Dinî Edebiyatla İlgili Şiirleri

4. BÖLÜM
DİNÎ EDEBİYATLA İLGİLİ ŞİİRLERİ

TEVḤÎD (*)

Mefûlü Mefâilün Feûlün

Bir yaz gecesi cihân uyurken
ʿAzm etdi gönül kenâr-ı baḥre
Oldu bâna bir ḥacer neşîmen
Koydum başımı dû –dest-i fikre

Saçmakda idi semâda mehtâb
Ḫâke leme'ât u ḳalbe sevdâ
Olmuşdu o dem ġunûde-i ḫâb
Bir ḥuzn-i laṭîf içinde dünyâ

Envâr-ı ḳamerle saṭḥ-ı deryâ
P iş-i nigehimde mevce- âver
ʿAks eyleyerek sipihr-i vâlâ
Âyîne-i mâdde cilve- güster

Aheste hubûb ederdi rüzgar
Baḥr olmuş idi hafîfce mevvâc
Her defa gidüp gelince tekrâr
Sâḥilleri bûs ederdi emvâc

Çarpınca o dalgalar kenâra
Eyler idi bir şırıltı peydâ
Bakdım ki diyordu âşikâre
Allâh Hüve'l-ʿaliyyü'l-aʿlâ

Emvâc-ı yemü ḥıcâr-ı sâḥil
Encümle ḳamer zemîn u eflâk
Tesbîh-i Ḫudâ'yı hepsi kâil (1)
Takdîs-i Ḫudâ da hepsi çâlâk

Fehm etdim o dem ki cümle eşyâ:
Tevḥîd ediyor o Pâdişâhı
Ḳalbim dahi oldu böyle gûyâ:
Lâ Rabbe sivâke yâ İlâhî

---

* **Divânçe-i Tâhir,** s. 15-16.

1. (تسبح له السموات السبع والارض ومن فيهن وان من شيئ الا يسبح بحمده ..)

"Yedi gök, dünya ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder. O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur..." İsra XVII/44 ayetine telmih yapılmıştır.

TEVḤÎD (*)

Mefâilün Feilâtün Mefâlün Feilün

Minârelerde nidâ Lâ ilâhe illâ'llâh
Ufuḳlar üzre ṣadâ Lâ ilâhe illâ'llâh

Demek de ṣıdḳ ile iḥlâs-ı ḳalb ile dâ'im
Lisân-ı ehl-i hüdâ Lâ ilâhe illâ'llâh

Beşer değil yalıñızca maḳarr-ı vaḥdet olân
Diyor şu ḫâk-i fenâ Lâ ilâhe illâ'llâh (2)

Zemîn de cûş u ḫurûş eyleyüb de vermekde
Feżâya 'aks-i 'ulâ Lâ ilâhe illâ'llâh

Sipihre ġulġule-zâdır dedikçe göklerde
Müsebbihîn-i semâ Lâ ilâhe illâ'llâh (3)

Olur mu Rabb-i Vaḥîdiñ te'addüdü kâbil (4)
Yegânedir O Ḫudâ Lâ ilâhe illâ'llâh

Şehâdet eyleyerek kendi kendine demede
İlâh-ı Celle 'alâ Lâ ilâhe illâ'llâh

Budur 'aḳide-i Ṭâhir ḥayât u mevtinde
Rasûl Aḥmed O'na Lâ ilâhe illâ'llâh (5)

---

* **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2)**, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 78, vr. 12b, **İslâm Yolu**,S.32, 13 Receb 1368/ 12 Mayıs 1949, s. 2.

2. (تسبح له السموات السبع والأرض ومن فيهن وان من شيئ الا يسبح بحمده ...)
"Yedi gök, dünya ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder. O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur..." İsra XVII/44. ayetine telmih yapılmıştır.
3. Aynı ayete telmih vardır.
4. (لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا ..) "Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, yer ve gök (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti..." Enbiya XXI/22 ayetine telmih yapılmıştır.
5. (لا اله الا الله محمد رسول الله)" Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed (s.a.s.) O'nun elçisi dir", Kelime-i tevhid'e telmih yapılmıştır.

MÜNÂCÂT (*)

Dilden bu güneh jengini dûr eyle İlâhî
Mir'ât-ı tecellâ-yı Ġafûr eyle İlâhî

Maḥv etme ki ol jengi nedâmetle sirişkim
Her ḳatresini lücce-i nûr eyle İlâhî

Benden alarak ġaflet ü teşvîş-i süṭûru
Vâkıf- şode-i 'ilm-i ṣudûr eyle İlâhî

Hecriñ ile mâtem-kededir ḫâne-i kalbim
Vaṣlıñ ile bir dâr-ı sürûr eyle İlâhî

Öldür burada ölmeden evvel beni yâ Rab (6)
Âgâh-ı ma'ânî-i nüşûr eyle İlâhî

Mîḳât-ı teḳarrübde edüp rûhu Kelîmiñ
Sînâ-yı dili nûr ile Tûr eyle İlâhî

Ẓâhir olarak onda senâ berḳ-ı ena'llah (7)
Rü'yetle beni ehl-i ḥużûr eyle İlâhî

Maḥv eyleyerek hesti-i mevḥûmum-ı bende
Ẓâtıñla ṣıfâtıñla ẓuhûr eyle İlâhî

Benlik olarak Senliğe müstağrak u nâ-bûd
Bir zerreyi müstehlek-i hûr eyle İlâhî

Ṭâhir ḳulunu kesret-i cürmüyle ber-â-ber
Mir'ât-ı tecellâ-yı Ġafûr eyle İlâhî.

---

* **Sırat-ı Müstakim, S.** 53, 8.1325, s. 7
Cemal Kurnaz, **Münâcat Antolojisi,** Türkiye Diy. Vakf. Ank. 1992, s. 121.

6. (موتوا قبل ان تموتوا) "Ölmeden önce ölünüz" Aclûnî, **Keşfü'l-Hafa,** II, 291 hadisine telmih yapılmıştır.
7. (انی أنا الله رب العالمین) "Ben, âlemlerin Rabb'ı olan Allahım" Kasas XXVIII/30 ayetine telmih yapılmıştır.

MÜNÂCÂT (*)

Mefûlü Fâilâtün Mefûlü Fâilâtün

Merfû'-ı dergehiñdir dest-i su'âl yâ Rab!
Taṣvîr-i mâ-cerâma yokdur mecâl yâ Rab!

Etmez buña tahammül ẓarf-ı maḳâl yâ Rab!
Sûz-i dîl eylemekde taṣvîr-i ḥâl yâ Rab!

Ey 'âlem-i ḫafâyâ derdim Saña 'ayândır
Etdi beni perîşân renc u melâl yâ Rab!

Kaldırmaz oldu ża'fım bâr-ı ḥayâtı artık
Oldum ḥamide ḳadd-ı vizr-i vebâl yâ Rab!

Yakdı beni bitirdi berḳ-ı Celâl yâ Rab!
Mağlûb-ı ḳahre yok mu nûr-ı Cemâl yâ Rab!

Ebvâb-ı zühdü çaldım, bâb-ı necât sandım
Gördüm ki hepsi bâb-ı râh-ı ḍalâl yâ Rab!

İṣâl eder mi zâhid bir mübtelâ-yı 'aşḳı
Gelmezse kendisinden bûy-ı viṣâl yâ Rab!

Luṭf u 'inâyetiñle kendin yetiş ve illâ
Maḳṣûda vâṣıl olmak emr-i muḥâl yâ Rab!

Emr-i du'âyı aldım tenzîl-i mahkemenden: (8)
Luṭf istedikçe geldi ḳahr u nigâl yâ Rab!

Vardır yeri edersem Senden Sana şikâyet
Sensiz değil mi ekvân vehm-i ḫayâl yâ Rab!

Yok bâ'iṯ-i tesellî bir iḥtimâl yâ Rab!
Etse eder dümû'um tesrîr-i bâl yâ Rab!

Maḥrûm-ı emn u nûrum, meslûbdur ḥużûrum
Geçmez bir ânım aslâ bî-infi'âl yâ Rab!

Bir naẓre-i 'inâyet eyler bu 'abdi ṣâdıḳ
Yâ ẕe'l-Celâl, yâ Rab, yâ ẕe'l-Celâl yâ Rab!

---

* **Mahfil,** s. 35, Ramazan 1341, s. 166.

8. (... أدعونى استجب لكم) " Bana dua edin size icabet edeyim..." Mümin XL/60 ayetine telmih yapılmıştır.

MÜNÂCÂT (*)

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Kalır 'ifâ-yı şükrüñde dehen 'âciz zebân 'âciz
Saña ḥamd etmede Rabbim süḫan 'âciz beyân 'âciz

İbâdetken sezâvâr-ı 'ubûdiyyet bir insâna
Onu hakkıyla icrâda beden 'âciz revân 'âciz

İlâhî her zamân her yerde varsıñ şübhe yok bunda (9)
İḥaṭañdan velî kalmış zemen 'âciz mekân 'âciz

İlâhî sırr-ı tevḥîdiñ ne muğlaḳ bir mu'ammâ kîm
Onuñ tefhîm u fehminde diyen 'âciz duyan 'âciz

Vucûd ile 'adem beyninde bir 'âlem yaratmışsıñ
Fakat mihmân olanlardan giren 'âciz çıkan 'âciz

Baña benden yakınken bu'd-ı ṣûrîden ḳuluñ Ṭâhir (10)
O rütbe dûr düşmüş ki, resen 'âciz, resân 'âciz

---

* **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2),** Süleymaniye Ktp. F.S.T. 78 vr. 4a.

9. (فأينما تولوا فثم وجه الله) "Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır." Bakara II/115 ayetine telmih yapılmıştır.

10. (ونحن اقرب اليه من حبل الوريد) "... Biz, ona (insana) şah damarından daha yakınız" Kaf L /16 ayetine telmih yapılmıştır.

MÜNÂCÂT (*)

Ey benim ḳalbimde gizlenen Rabbim (11)
Bu sırra şehâdet ediyor ḳalbim

Onuñ şehâdeti benim bilişim
Zevḳî değil ondan bitmiyor işim

Sen bende gizlisin ben Sen'i ṭâlib
Ararım iziñi ḥâsır u ḥâib

Sen baña kendimden pek fazla yakın (12)
Ederim ben Sen'i bulmağa akın

Damlada gizlenmiş koca bir deñiz
Aramakda damlâ deñize bir iz

Bir damla ḳalbimde ey baḥr-i Kerîm
Keremdir Seniñçin olması muḳîm

Faḳaṭ benim vehmî bir benliğim vâr
Oluyor deñizle damlaya dîvâr

O benlik öñünde ben kaldım ʿâciz
Gözümde oluyor (Senlik)e ḥâciz

Benlik dîvârını temelden indir
Deñizi damlâya ḥaḳḳıyla sindir

Ḥayır... Öyle değil o vehmi kaldır
Damlâyı deñize lütfuñla daldır

Kalmasın ʿalâḳam (Ben) ile (Biz) le
Benden beni al da Kendin'de gizle

Duʿâyı öğreten Sensin eden ben
Maḳbûl olmasını beklerim Sen'den (13)

---

* **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (1),** İst. Üniv. Ktp. T.Y. 9387 **İslâmın Nuru,** S. 7 1 Kasım 1951, s. 11.

11. (ما وسعنی سمائی و لا فی الارض و لکن وسعنی قلب عبدی المؤمن) "Beni yer ve gök kuşatamadı, ancak mü'min kulumun kalbi kuşattı", Aclûnî, **Keşfü'l-Hafa,** II, 195.
12. (و نحن اقرب الیه من حبل الورید) "...Biz, ona (insana) şah damarından daha yakınız" Kaf, L/16 ayetine telmih yapılmıştır.
13. Son beyit, **İslâm'ın Nuru** dergisindeki nüshada var, **Divân**'da yok.

MÜNÂCÂT (*)

Fâilâtün Mefâîlün Feilün
— ⏑ – — / ⏑ – – – / ⏑⏑ – —

Acı yâ Rab şu müslümân iline
Onu verme felâketiñ yeline
Gerçi batmış zemini kân seline
Büsbütün atmâ bâri yâd iline

Cehl-i ẓulmiyle bir iki ḳafanıñ
Hedef-i ḳahrı olduk Avrupa'nıñ
Ey meded-kârı kimsesiz olanıñ
Hâlimiz kaldı lüṭf-u ekmeliñe

Memleket lîme lîme doğranıyor
Ḳalb-i mecrûḥu milletiñ yanıyor
ʿAczi ḳuvvet tutup da çullanıyor
Sürüyor ẓâlimâne maḳteline

Yürüyor bir siyâset-i nâ-ḥaḳ
Düşüyor piş-i pây-ı ḳuvvete ḥaḳ
Ser-nigûn olmasın şu al bayrâḳ
Onu baḥş et ḥabîb-i ecmeliñe

---

* **Mahfil,** S. 2, Zilhicce 1338, s. 29.

MÜNÂCÂT (*)

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
⏑ – ⏑ – / ⏑ – ⏑ – / ⏑ – ⏑ – / ⏑ – ⏑ –

İlâhî Müslümânlarıñ görüp acıḳlı ḥâlini
İşit o kimsesizleriñ tażarru'ât-ı bâlini
İdâme etme elverir muḥiḳ olan nigâlini
Mübeddel et Cemâliñe tecelli-i Celâliñi

Evet olanca fi'limiz sezâ-yı zecr u terbiye
İḳâb eder iseñ de ḥaḳlısıñ bütün bu zümreye
Fakat 'inâyetiñ Seniñ 'iḳâba sebḳat eyleye (14)
Mübeddel et Cemâliñe tecelli-i Celâliñi

Tecavüz etdi ba'żımız ḥarîm-i şer'-i pâkiñe
Çalışdı mülk-i milletiñ ḫarâbına helâkiñe
Teraḥḥum eyle Sen yine şu ḫalk-ı sine-çâkiñe
Mübeddel et Cemâliñe tecelli-i Celâliñi

İlâhî ẓulm-ı vâḳi'i yapan değildi cümlemiz
O ẓulme karşı ekṣer-i vücûh olurdu müşme'iz
Ẓalûm isek de tâbi'an Sana deḥâlet eyleriz
Mübeddel et Cemâliñe tecelli-i Celâliñi

İlâhî ba'żı eşkiyâ belâ olub da millete
Düşürdü çâresiz bizi ḍalâlete felâkete
Esirge bâri düşmeden bütün bütün esârete
Mübeddel et Cemâliñe tecelli-i Celâliñi

Sebeb olup da şübhesiz nifâḳımız şiḳâḳımız
Yazık yazık ki gitdi hep Hicâz'ımız 'Irâk'ımız (15)
Daha ziyâde artmadan şu mühlik inşiḳâḳımız
Mübeddel et Cemâliñe tecelli-i Celâliñi

İlâhî terbiyen bizi muḥiḳ da olsa pek acı
Samîm rûḥa işledi bu cangüdâz olan acı
Raḥîm olan İlâhımız 'iḳabıñ elverir acı
Mübeddel et Cemâliñe tecelli-i Celâliñi

İlâhî ġayẓı 'âleminiñ bize tehâcüm etmede
'Aleyhimizde kaynıyor ġaraż'lı birçok ef'ide
Bağışla Sen bizi yine şefî'imiz Muḥammed'e
Mübeddel et Cemâliñe tecelli-i Celâliñi

---

* **Divan-ı Tâhirü'l-Mevlevî (1),** vr. 15a-15b **Mahfil,** S.1, Zilkade 1338, s. 10-11, **İslâm'ın Nuru,** S.8, 1 Aralık 1951, s. 31.

14. (سبقت رحمتی غضبی) "Rahmetim gazabımı geçti", Buhari; **Sahih,** Tevhid 55, Müslim, **Sahih,** Tevbe 15, hadis-i kudsisine telmih yapılmıştır.

15. Bu mısra **İslâm'ın Nuru** dergisinde şöyle çıkmıştır. "Yazık yazık ki gitti hep hicâbımız, nikâbımız"

NA'T-I ŞERİF (*)

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bürüyüp dide-i im'ânımı ġaflet remedî
Beni sevḳ etdi reh-i ma'siyete div-i reddî
Aman Allâh için ey Fahr-ı Cihân-ı ebedî
Koyma vâdî-i ḍalâletde bu 'âṣî-i bedi
Südde-i merhametiñdir dilimin müstenidi
"Meded ey ḳâfile-sâlâr-ı rusül huz bi-yedî" (16)

Ḳuluñu meyl-i hevâ çekdi ser-â-ser bende
Kolları bağlı esir oldum efendim ben de
Başkasından olamam feyż u meded hâhende
Cümle ümmidim eyâ Şâh-ı risâlet sende
Olmuşum bâr-geh-i şefḳatine efgende
"Meded ey ḳâfile-sâlâr-ı rusül huz bi-yedî"

İttiba' eyleyerek nefsime oldum güm-râh
Kendime ẓulm-ı ṣarîh eyledim eyvâh eyvâh
Şimdi nâdim olarak etmedeyim nâle vü âh
Âh ile girye ile geldim eyâ şâhenşâh
Eydi-i faḳrımı açdım sana şey'en li'llâh
"Meded ey ḳâfile-sâlâr-ı rusül huz bi-yedî"

Laḳab-ı 'âtifetüñ şâfi'-i rûz-ı 'araṣât
Dergeh-i mükrimetin cây-ı âman-baḫş-i 'usât
Leb-i la'lin de dîl-i mürde içün âb-ı ḥayât
Cünbüş-i ġamzene vâbeste ser-i râh-ı necât
Bir naẓar kıl bana da yâ men 'aleyhi'ṣ-ṣalavât
"Meded ey ḳâfile-sâlâr-ı rusül huz bi-yedî"

Merḥamet eyle de maġfûr-ı kebâir olayım
Meded-i lütfuñ ile ehl-i beṣâ'ir olayım
Feyz-i pâkin ile âgâh-ı serâir olayım
Mahlaṣım misli ḥaḳîḳatde de Ṭâhir olayım
Dem-be-dem mıṣra'-ı 'âtî ile zâkir olayım
"Meded ey ḳâfile - sâlâr-ı rusül huz bi-yedî"

---

* **Beyanü'l-Hak,** C. I, S. 15, 18 Zilhicce 326/29 Kanun-ı Evvel 324, s. 339-340 **İslâm'ın Nuru,** C.I, S. 10, 1 Şubat 1952, s. 13.

16. Bu mısra Hz. Üftade ye âittir. Mânâsı; "Ey rasuller kervanının başı elimden tut" demektir.

NA'T-I ŞERİF (*)

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Faûlün
— ⏑ – / ⏑ – ⏑ – / ⏑ – ⏑ – / ⏑ – –

Berḳ ursa ne dem ʿaşḳ-ı dilârâ-yı Muḥammed
Pür neş'e eder gönlümü sevdâ-yı Muḥammed

Ḳânûn-ı firâkında yanub taşliye-i ḥânım
Oldum ezeli ʿâşıḳ-ı şeydâ-yı Muḥammed

Yüz sürmek için ḫâkine hayli emelim var
Dîdemde tüter Yesrib u Baṭḥâ-yı Muḥammed

Gûş etmedeyim sanki o "lebbeyk"leri şimdi
Nûr eyledi ḥuccâcı tecellâ-yı Muḥammed

Gönlüm dolaşır şimdi muḥîṭ-i ʿurefânı
Etdikce tecelli dem-i edhâ-yı Muhammed

Yevmü'l-ʿarafe işte dün olmuşdu müzeyyen
Başdan başa ḥuccâc ile sahrâ-yı Muḥammed

Ḥaccu'l-Ḥaremeyn oldu bugün zümre-i ʿuşşâk
Hem eylediler arż-ı tevellâ-yı Muḥammed

Ṭâ'if sana fikrimdir eyâ şanlı Medîne
Kendim olamazsam da cebîn-sây-ı Muhammed

Müştâḳım ʿayân ol hele sen kıble-gehimde
Ey Mekke eyâ mevlid-i ʿulyâ-yı Muḥammed

ʿAzm eyledi ṭabʿım yine tanżîm-i nuʿût
Yükseltdi sünuhâtımı maʿnâ-yı Muḥammed

Sıdḳı beni elbette komaz dehrde maḥrûm
Eltâf-ı fuyüzât-ı mu'allâ-yı Muḥammed

---

* **Beyanü'l-Hak,** C. I, S. 16, 25 Zilhicce 326/5 Kanun-ı Sânî 328, s. 361-362.

NA'T-I ŞERİF (*)

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
—·——/—·——/—·——/—·—

Ey te'âlî eyleyen nüh-âsmânıñ üstüne
Vey kudûmu fer veren'arş-ı Ḫudâ'nın üstüne

Bî-tenâhi seyrine bir müntehâ bilsem direm
Ṣâ'id olduñ sidre-i ẕi'l-intihânıñ üstüne (17)

Olsa güncâyiş pezîr himmetiñ söyler idim
İ'tilâ etdin sarây-ı "kün fe-kân"ıñ üstüne

Sensin ol bâlâ-nişîn-i bezm-i ḫâssu'l-ḫâs kim
Çıkdı 'azmin lâ-halâ vü lâ-melânıñ üstüne

Sensin ol a'lâ'l-e'âlî kim 'uluvv-i rif'atiñ
Sebḳat etmiş ma'ni-i lafẓ-ı 'ulânıñ üstüne

Sende etmişdir tecellî Ẕât-ı Ḥaḳ ḥaḳḳa'l-yaḳîn
Mihriñ 'aksi miṡli bir baḥr-ı ṣafânıñ üstüne

Ru'yet-i Ḥak'dır bilâ-şek ru'yet-i ẕâtıñ seniñ
Vardır îkânım rumûz-ı (men re'â) nıñ üstüne (18)

Bir tecelli-i kemâlidir ki (mâ zâġa'l-baṣar) (19)
Bir tür olmuşdur dem-i (innî enâ)nın üstüne (20)

Âteş-i Sinâ'ya mı benzer şuhûduñ yâ Ḥabîb
Ru'yet-i 'ulyâ olur mu (mâ re'â)nıñ üstüne (21)

Sensiñ ol mihr-i ḥaḳîḳat kim şu'â-ı ṭal'atıñ
Oldu tâb-endâz-ı ḥaḳḳânî feẓânıñ üstüne

---

* **Beyanü'l-Hak,** C. I, S. 19, 16 Muharrem 1327/26 Kanun-ı Sânî 1324, s. 436-437.

17. (ولقد رآه نزلة اخرى عند سدرة المنتهى) "Andolsun onu, Sidretü'l-Müntehânın yanında önceden bir defa daha görmüşdü" Necm LIII/13-14, ayetlerinde bildirilen, Peygamberimizin Sidreti'l-müntehâ'dan ileri gidişine telmih yapılmıştır.
18. (من رآنى فقد رأى الحق فان الشيطان لايتكوننى) "Kim beni (rüyada) görürse, gerçekten görmüştür. Çünkü şeytan benim kılığıma giremez" Buhari, **Sahih,** Ta'bir 10, Müslim, **Sahih,** Rüya 11.
19. (ما زاغ البصر وما طغى) " Muhammed'in gözü kaymadı ve kamaşmadı", Necm LIII/17.
20. (انى انا الله رب العالمين) "Ben, âlemlerin Rabb'ı olan Allah'ım", Kasas XXVIII/30.
21. (ما كذب الفؤاد ما رأى) " Gözleriyle gördüğünü kalbi yalanlamadı" Necm LIII/11.
22. (وما ارسلناك الا رحمة للعالمين) " (Resulüm!) Biz, seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik", Enbiya XXI/107 ayetine telmih yapılmıştır.

Sensiñ ol ebr-i mürüvvet ġays-ı raḥmet kim, Ḫudâ
Żât-ı pâkiñ eylemiş raḥmet cihâniñ üstüne (22)

Ben dahi bir cüz-i nâçîzem cihândan yâ Rasûl
Hissesin baḫş et bu cüz'i nâ-tüvâniñ üstüne

Ben o ʿâṣi-i güneh-kârım ki nâ-çar etmişim
Hep sülûk-ı seyrimi nefs u hevâniñ üstüne

Ḫâne-i ḫayrâtı boşdur defter-i aʿmâliñ
Ḳaydı varsa ṣafḥa-ı şerr u şeḳâniñ üstüne

Ḥâlime raḥm eyle Allâh ʿaşḳına ol dest-gîr
Ben ḫaṭâ etdim ġıṭâ et sen ḫaṭânıñ üstüne

Dîde-i imʿânıma baḫş et żiyâ-yı intibâḥ
Kalmayım râhında bu meşy-i ʿamânın üstüne

Yakmada dûzaḫdan evvel âteş-i ḫaclet beni
Feyż-i luṭfun saç dil-i sûziş fezânın üstüne

Sâye-i inʿâm u ikrâmında perverde edüp
Ḳıl niṣâr-ı ʿaşḳını cân-ı cinâniñ üstüne

Yâ şefiʿal-müẕnibîn ey rahmeten-liʾl-ʿâlemîn (23)
Ey ġubâr-ı pâyı serme çeşm-i cânıñ üstüne

Ḳalb-i Ṭâhirden dem-â-dem yükselen bâng-ı salât
Vârid olsun südde-i ʿarş âsitâniñ üstüne

Her daḳîḳa nev-be-nev luṭf-ı Celîl-i Kibriyâ
Nâziñ olsun ravża-ı mînû nişânın üstüne

Feyż-i rûḥâniyetiñ Mevlâ nigeh-bân eylesin
Ümmetinden biz gibi bî-çâregâniñ üstüne

Ümmet-i merḥûmeni Allâh manṣûr eylesin
Himmetinle düşmen-i dûzaḫ mekâniñ üstüne

Şerʿiñ olsun ḫîre-sâz-ı düşmenân-ı din-i ḥaḳ
İncilâ etdikce nûru ḫâk-dâniñ üstüne

---

23. Bir önceki dipnottaki ayete telmih var.

NA'T-I ŞERİF (*)

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
⏑ – – – / ⏑ – – – / ⏑ – – – / ⏑ – – –

Cebiniñ maṭla'ı nûr-ı hüdâdır yâ Rasûla'llâh
Femiñ ser-çeşme-i âb-ı baḳadır yâ Rasûla'llâh

Teveccüh-gâh-ı ḳurb-ı Ḳâbe ḳavseyne ḥaḳîḳatde (24)
Hilâl ebrûlarıñ ḳalble nümâdır yâ Rasûla'llâh

Lisânıñ tercemân-ı râz-ı vaḥyu'llâh-ı (mâ evḥâ) (25)
Lebiñ gûyende-i (enni enâ)'dır yâ Rasûla'llâh (26)

Seni tefsîr eder ma'nide Kur'ân-ı 'Aẓimü'ş-Şân
Saçıñ (ve'lleyli) rûyun (ve'ḍḍuḥâ)'dır yâ Rasûla'llâh (27)

Sen ol mihr-i cihân-tâb-ı ḥaḳiḳatsin ki zerrâtıñ
Revân-ı enbiyâ vu evliyâdır yâ Rasûla'llâh

Senin ruḥ-sâr-ı gendüm-gûnunuñ şevḳı ile Âdem
Ferâmûş-ende-i (Lâ-taḳrebâ)'dır yâ Rasûla'llâh (28)

Ser-i kûyuñ ḳıyâs etmiş de girmişdir aña İdrîs
Ki câvîdân-ı cennât-ı 'ulâdır yâ Rasûla'llâh

Firâḳıñdan idi bî-şübhe eşki Nûh-ı nevvâḥıñ
Ki mevc-an-mevc ṭûfân-ı belâdır yâ Rasûla'llâh

Meğer gül rûyuñı yâd etmiş İbrâhim o ḥâlinde (29)
Anınçün nâr gül-zâr-ı ṣafâdır yâ Rasûla'llâh

---

* **Divançeri Tâhir,** s. 19-21. **Beyanü'l-Hak,** C. III, S. 68, 4 Receb 1328/28 Haziran 1326, s. 1345.

24. (فكان قاب قوسين او ادنى) "İki yay kadar yahut daha yakın oldu" Necm, LIII/9.
25. (فأوحى الى عبده ما اوحى) "Allah, vahyettiği şeyi bunun üzerine vahyetti" Necm, LIII/10.
26. (نبئ عبادى أنى أنا الغفور الرحيم) "(Ey Muhammed) Kullarıma, benim çok bağışlayıcı ve pek esirgeyici olduğumu haber ver" Hicr, XV/49.
27. Leyl ve Duha surelerindeki "Ve'lleyl" ve "Ve'dduha" kelimeleriyle Peygamberimizin saçlarıyla yüzüne kasem olunduğunu bazı müfessirlerin açıkladığını bildiren müellif, Mevlana'nın şu beytine telmihte bulunmuştur:

Sure-i Ve'lleyl didem vasf-ı gisû-yi şumast
Ve'dduha handem serâser nüsha-i rûy-i şumast

" Ya Rasulallâh; Velleyl suresinin sizin saçınızın vasfı olduğunu gördüm; Vedduha suresini de okudum, onun da vechinizin tarifinden ibaret buunduğunu müşahede ettim" Bkz. **İslâm Yolu,** S.73,11. C. Ahir 1369/30 Mart 1950, s. 15)

28. (وقلنا يا آدم اسكن أنت وزوجك الجنة وكلا منها رغدا حيث شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتكونا من الظالمين) "Biz Azimüşşan, Ey Adem Sen ve eşin (Havva) beraberce Cennete yerleşin, orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yiyin, sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz ikiniz de kendine kötülük eden zâlimlerden olursunuz" dedik. Bakara II/35.
29. (قلنا يا نار كونى بردا وسلاما على ابراهيم) "Ey Ateş İbrahim'e karşı serin ve selâmet ol dedik" Enbiya XXI/69, ayetine telmih yapılmıştır.

Ẓuhûruñ gûş edüp nesl-i şerîfinden zebîhu'llâh [30]
Berâ-yı müjdegâne cân-fedâdır yâ Rasûla'llâh

Añardı Pîr-i Ken'ân zikr-i Yûsuf'la seni, yoksa
Saña Yusuf da 'abd-i müşterâdır yâ Rasûla'llâh

Şeref-yâb-ı ḫıtâb-ı ḫâss olmuşken Kelîmu'llâh [31]
Saña ümmet olup ḫacet revâdır yâ Rasûla'llâh

'Urûc etdiyse çerḫ-ı çârıme İsâ-yı Rûḥu'llâh
Ḳudûmüñ neşre bir peyk-i semâdır yâ Rasûla'llâh [32]

Seniñdir fi'l-ḫaḳîḳa ḫân-ı iḥsan-ı nübüvvet kim
Ṭufeyliñ anda cümle enbiyâdır yâ Rasûla'llâh

Ẓuhûr-ı sırr-ı hestîden merâya-yı te'ayyünde
Vücûd-ı 'aḳdesiñ aḳṣâ'l-münâdır yâ Rasûla'llâh

'Uluvvu-i şânınıñ ancak bu rütbe fehmi ḳâbil kim
Kemâli ẕâtınıñ ba'd-ez Ḥudâ'dır yâ Rasûla'llâh

Cihâna maḥż-ı raḥmetsiñ ki ḳalb-i müşfîkiñ bi'llâh [33]
Yem-i lutf u kerem kân-ı 'aṭâdır yâ Rasûla'llâh

Yine sendendir ümmidim eğerçe defter-i a'mâl
Bütün müsvedde-i ḫaṭṭ-ı ḫaṭâdır yâ Rasûla'llâh

Teşâhub ḳıl iki 'âlemde Tâhir bendeñi li'llâh
Sezâ-yı 'âṭıfetdir bî-nevâdır yâ Rasûla'llâh

Ola eḍ'âf-ı eṣnâf-ı taḥiyyât u selâmu'llâh
Revân-ı pâkiñe her laḥza ṣâdır yâ Rasûla'llâh

---

30. (قال يا بنى انى أرى فى المنام انى اذبحك فنظر ماذا ترى قال يا ابتى افعل ماتؤمر ستجدونى ان شاء الله من الصابرين)
"... Ey oğulculuğum! Doğrusu ben uykuda iken seni boğazladığımı görüyorum, bir düşün ne dersin? dedi. 'Ey babacığım! Ne ile emrolundunsa yap, Allah dillerse, sabredenlerden olduğumu göreceksin' dedi" Saffât XXXVII/102. ayette zikredilen Hz. İsmail'in kurban edilmesine telmih yapılmıştır.

31. (وكلم الله موسى تكليما) "Allah, Musa'ya hitabetmişti" Nisa IV/164, ayetine telmih yapılmıştır.

32. (والذى نفسى بيده ليوشكن ان ينزل فيكم ابن مريم حكما مقسطاً فيكسر الصليب ...)
"Hayatım yedinde olan Allah'a yemin ederim ki, Meryem oğlu İsa'nın âdil bir hakim olarak inmesi muhakkak yakındır. O salibi (haçı) kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracaktır. (O zaman) mal o kadar çoğalıp taşacak ki, hiç kimse mal kabul etmez olacaktır" Buhari, **Sahih**, Enbiya 49; Mislim, **Sahih**, İman 242, hadisine telmih yapılmıştır.

33. (وما ارسلناك الا رحمة للعالمين) "(Resulüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" Enbiya XXI/107 ayetine telmih yapılmıştır.

NA'T-I ŞERİF (*)

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
·– – –/ ·– – –/ ·– – –/ ·– – –

Eyâ şâh-ı serîr-i ıṣṭıfâ ol rütbe ekremsin
Şerîk-i i'tila yokdur saña bî-miṣl ü tev'emsiñ
Eğerçe sûretâ teşrif-sâz-ı ṣulb-ı Âdem'siñ
Medâr-ı 'âferîneşsiñ ebu'l-ervâḥ-ı 'âlemsiñ

O sûretle mu'allâdır ki 'ında'llâh temcîdiñ
Muḥammed nâmını etmiş redîfi ḳavl-i tevhîdiñ (34)
Bu sözde yok muḥallâ hiç ẓunûn u şekk u terdîdiñ
Ki mir'ât-ı İlâhî maẓhar-ı ẕât-ı mu'aẓẓamsıñ

Nasıl mümkin değilse aḳla derk-i künh-i Ẕatu'llâh
Değil senden dahi ḥaḳḳıyla erbâb-ı naẓar 'âgâh
(Eḥadle Aḥmed'in farkı hemân bir mîm) iken bi'llâh (35)
Mu'ammâ-yı Ḥudâ'sıñ ḥall olunmaz sırr-ı mübhemsiñ

Ẓuhûr-ı ceẕbe-i 'aşḳın olunca ṣabra âteş-zen
Şu'â-ı feyżini vaḥdet sözümden eyledi rûşen
Tefehhüm eyledim âgâh olup (ḳul yâ 'ibâdî)'den (36)
Ki sen cümle 'ibâdu'llâha Mevlâ-yı mükerremsiñ

Gürûh-ı 'âşıḳâna ẕevk-baḫşâ-yı cinânîdir.
Ki vech-i aḳdesiñ burḳa' güşâ-yı (men re'ânî)dir (37)
Seni ḥaḳḳıyla görmek ru'yetu'llâh'ın nişânıdır
'Aceb sırr-ı mücessem bu'l-'aceb genc-i muṭalsamsıñ

Der-i feyżiñ ki etmiş melce-i kül Ḥâlık-ı ekber
Daḫîl olmuşdur ol bâb-ı kerem-fermâya bu çâker
Büküp boynun lebiñden böyle bir şîrîn ḫitab ister
Ki dergâhımda ey Tâhir benim sen kendi bendemsin

---

* **Beyânü'l-Hak,** C. III, S. 78, 15 Ramazan 1328/30 Ağustos 1326, s. 1509-1510

34. (لا اله الا الله محمد رسول الله) "Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed (s.a.s.), Allah'ın elçisidir", anlamındaki kelime-i tevhide telmih var.

35. Allah'ın esma-i hüsnasından olan (احد - ehad) ile Peygamberimizin isimlerinden (احمد Ahmed)'in yazılışındaki yakınlığa telmih yapılmıştır.

36. (قل يا عبادى الذين اسرفوا على انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله يغفر الذنوب جميعا ... "De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar..." Zümer XXXIX/53.

37. (من رآنى فقد رآى الحق فان الشيطان لا يتكونى) "Kim beni (rüyasında) görürse, gerçekten beni görmüş olur. Çünkü Şeytan benim kılığıma giremez" Buhari, **Sahih,** Ta'bir 10 , Müslim, **Sahih,** Rüya 11.

TAḤMİS-İ NA'T-I ŞERİF (*)

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
·---/ ·---/ ·---/ ·---

Cebin-i enveriñ mir'ât-ı vaḥdet yâ Rasûla'llâh
Dilin gencine-i ġayb-ı ḥüviyyet yâ Rasûla'llâh
Ḳudûmun âyet-i büşrâ-yı raḥmet yâ Rasûla'llâh (38)
"Vücûdun muṣḥaf-ı pâk-i hidâyet yâ Rasûla'llâh
Seniñ mâhiyyetiñ ḥaḳdan 'ibaret yâ Rasûla'llâh"

Eḥadden Aḥmediyyet ṣûretiyle remz-i müştaḳsın
Müşâr-ı nükte-i neşrah me'âl-i mâh-ı münşaḳsın
Ḥarîm-i vaḥy-i Rabbânîde Cebrâ'îl'e esbaḳsın
"Emîn-i 'ılm-i ḥaḳ 'âyine-i dîdâr-ı muṭlaḳsın
Seni görmekle birdir Ḥaḳḳ'ı ru'yet yâ Rasûla'llâh" (39)

Nebiyyu'llâh-ı a'ẓamsın perestiş-gâh-ı îḳânsın
Debistân-ı ḥaḳiḳatde sebaḳ-âmûz-ı 'irfânsın
Muṣavver feyż-i Mevlâsın ẓuhûr-ı ismi Raḥmân'sın
Mücessem sırr-ı Yezdân'sın esâs-ı din u imânsın
Vücub-ı Ḥaḳḳa ẕâtındır işâret yâ Rasûla'llâh"

Muḥât-ı 'aḳl-ı insân olmadan bî-şek müberrâsın
Ḥıred-sûz-ı beşersin bir muḥâlü'l-ḥall mu'ammâsın
Bakılsa Kibriyâ-yı Ḥaḳḳ'a meclâ-yı mücellâsın
"Büyüklükden büyüksün her taṣavvurdan mu'allâsın
Büyük vaṣfı saña etmez kifâyet yâ Rasûla'llâh"

Bilenler ittiḥâd-ı nisbet-i kudsiyyet-i 'aşḳı
Görürler ẕât-ı pâk-i aḳdesinde vaḥdet-i 'aşḳı
Eyâ Ḥaḳḳ'ın şeref-endûz-ı ḥaḳḳâniyyet-i 'aşḳı
"Ḥabib-i Kibriyâsın fehm eden mâhiyyet-i 'aşḳı
Seni ġayr ez-Ḥudâ farż etmez elbet yâ Rasûla'llâh"

---

* **Beyânü'l-Hak,** C. I, S.7, 21 Şevvâl 326/3 Teşrin-i Sânî 324, s. 141-142.

38. (وما ارسلناك الا رحمة للعالمين) "(Resulüm) Biz, seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" Enbiya XXI/107, ayetine telmih yapılmıştır.

39. (... من رأني في المنام فقد رأى الحق) "Kim beni (rüyasında) görürse, gerçekten beni görmüş olur. Çünkü Şeytan benim kılığıma giremez" Buhari, **Sahih**, Tabir 10, Müslim, **Sahih**, Rüya11, hadisine telmih yapılmıştır.

Senin ey mesned- 'ârâ-yı "le'amrüke" Hażreti'llâh [40]
Bütün ekvâna etmişdir der-i cüduñ deḫâlet-gâh
Gedâ-yı 'âsitâniñdır şehen-şâhân-ı sâḥib câh
"Cihâna müstakıllen ḥükm-fermâ olmağa bi'llâh
Müreccel bâb-ı lüṭfuñda esâret yâ Rasûla'llâh"

Rıża-yı pâkine hıdmet rıża-yı Ḥakk'a hıdmeddir
İtâ'at zâtına ayniyle Allâh'a 'ibadetdir [41]
Gönül ol feyż-i nisbetden şeref-yâb-ı sa'âdetdir
"Benim sermâye-i faḫrım o ḥürr-âne esâretdir
Ḫudâ ḥakkıçün âzâd etme luṭf et yâ Rasûla'llâh"

Amân ey melce-i ümmet o rüst-â-ḫîz-i ekberde
Ser-i bî-çâreme eyle cenâḥ-ı luṭfu güsterde
Anıldıkda ḳuluñ Ṭâhir bana mensûb o çâker de
"Esirimdir buyur kâffî Suûd'a rûz-ı maḥşerde
Ne ḥâcet istemem bir başka devlet yâ Rasûla'llâh"

40. (لعمرك انهم لفى سكرتهم يعمهون) " (Ey Muhammed!) Hayatın hakkı için onlar, sarhoşluklar içinde bocalıyorlardı", Hicr XV/72.
41. (من يطع الرسول فقد اطاع الله ...) " Kim Rasûle itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur..." Nisa IV/80, ayetine telmih yapılmıştır.

TESDİS-İ NA'T-I ŞERİF-İ NÂBİ (*)

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
• – – – / . – – – / . – – – / . – – –

Te'âla'llah zihî devlet-sarâ-yı ıştıfâdır bu
Güzide cây-ı ârâm-ı nebiyy-i müctebâdır bu
Eğerçe saṭh-ı arż üzre veliyy-i fevḳa'l-'ulâdır bu
Daḫîlek kûy-ı 'acz ol kim melâz-ı ilticâdır bu
"Sakın terk-i edebden kûy-ı maḥbûb-ı Ḫudâ'dır bu
Naẓar-gâh-ı ilâhîdir maḳâm-ı Muṣṭafâdır bu"

Bu cây-ı pür-şeref nezd-i ḥaḳâyıḳ-bîn dikkatde
Ḥaḳîḳat beyt-i ma'mûra müraccaḥdır şerâfetde
Odur çün ḳıble-i dil'dâdegân-ı râh-ı muḥabbetde
Ne şübhe Ḳa'beden ber-ter gelir miḳyâs-ı rif'atde
"Ḥabîb-i Kibriyâ'nıñ ḫâb-gâhıdır ḥaḳîḳatde
Tefevvük-gerde-i 'arş-ı Cenâb-ı Kibriyâdır bu"

Melekler pâs-bândır âsitânında bilâ-fâsıl
Ki âğûşunda olmuşdur o mâhî hâle-veş ḥâmil
Beni çün eyledin yâ Rab ona yüz sürmeye nâil
Füyûż-ı ḫâk-i ḳudsünden bırakma çeşmimi 'âṭıl
"Bu ḫakiñ pertevinden oldu deycûr-ı 'adem zâil
'Amâdan açdı mevcûdât çeşmin tûtiyâdır bu"

Muṭahhar ravżası baġ-ı behiştiñ reşk-nâkidir
Ḳarînü'l-'ayn eden cân-ı ḥazîni ḫâk-ı pâkidir
O ḥaḍra ḳubbe kim genc-i defînin evce ḥâkidir
Onun şevḳıyle gör ebri nasıl sûzişle bâḳîdir
"Felekde mâh-ı nev bâbü's-Selâm'ın sîne çâkidir
Anıñ kandilidir hûr maṭla'-ı nûr u ziyâdır bu"

Hulûṣ-ı ḳalb ile Ṭâhir dem-â-dem yalvar Allâh'a
Seni tekrâr sevk etsin dil efkâr-âne ol râha
Şeref-yâb olduğun demde ol 'âlü'l-'âl olan câha
Ṣalât-ı müẕnibâneñ eyleyüb taḳdîm ol şâha
"Mürâ'ât-ı edeb şartıyla gir (Nâbî) bu dergâha
Meṭâf-ı ḳudsiyândır bûse-gâh-ı enbiyâdır bu"

---

* **Divançe-i Tâhir,** s. 33-35.
Beyânü'l-Hak, C. II, S. 51, 2 Rebiu'l-Evvel 328/1 Mart 1326, s. 1080-1081.

HÜSEYNÎ PÛSELİK İLÂH î (*)
(NA'T-I ÇÂRYAR)

Bana ma'bûd-i ferd Allâhu ekber
Teveccüh-kâr-ı rûhumdur Peyamber
Lisân-ı hâlisim her lahza söyler
Ki dîne çâr erkân-ı mukarrer
Ebû Bekr ü Ömer Osmân ü Hayder

Vücûdu bu zevât-ı bihterînin
Medâr-ı fahrîdir ehl-i yakînin
Gören gözler bilir, mihrâb-ı dinin
Bu dört şem'ayla olmuştur münevver
Ebû Bekr ü Ömer Osmân ü Hayder

Bu dört kandîl-i nûru inşiâı
Nebî mişkâtının aks-i şuâı
O menba'dan bulup da iltimâ'ı
Sabâhü'l hayr-i isti'dâda hâver
Ebû Bekr ü Ömer Osmân ü Hayder

Bi-hamdi'llâh Tâhir Mevlevî'yim
Ebû Bekr oğlunun bir pey-revîyim
Füyûz-i Mesnevî'yi muhtevîyim
Benim firkimce fikre hayret âver
Ebû Bekr ü Ömer Osmân ü Hayder

---

* Sadeddin Nüzhet Ergun, **Türk Musikisi Antolojisi**, II, 707.

VAKFE-İ ARAFAT (*)

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
– ◡ – – / – ◡ – – / – ◡ – – / – ◡ –

Bak şu vâdi-i ġarâmın sâha-i pür cûşuna
Dikkat et manẓûr olan evżâ-ı ḫaşyet-pûşuna
Neşve baḫş olmuş ki öyle vâḳıf-ı medhûşuna
Benzemez bezm-i şarâbıñ zevḳ-ı nûş-â-nûşuna
Her biri asmış da ihrâm-ı tecerrüd dûşuna (42)
Kendini atmış rıża-yı Ḫâlıḳ'ın âġûşuna

Ḳurb-ı mebrûkünde beytu'llâh-ı ḥâcet-perveriñ
Dâmen-i feyżinde bir kûh-ı bülend u enveriñ
Pîş-i ḳudsiyyet-penâhında Ḫudâ-yı ekberiñ
İctima' etmiş güzîde ümmeti Peygamberiñ
Pâ-bürehne sîne 'üryanken koyup çıplak serin
Hepsi sürmekde bu ḫâk-i pâke vech-i muġberin (43)

Ḳalb-i ümmetden ḫurûş etmekde bir bang-ı ḥazîn
İn'ikâsı vermede âfâka bir 'ulvî enîn
İñleyen diller diyor: Lebbeyk İlâhe'l-'âlemîn
Ağlayan gözler edilmiş şerm ile aṭf-ı zemîn
Titreyen eller ise ma'ṭûf-ı dergâh-ı berîn
Vaḳt-i tebşîr-i icâbet durma ey rûḥu'l-emîn

Baḥr-ı ġufrân nefḥa-i raḥmetle olmuş pür-ḥabâb
Zanneder insân görünce ḫaymeden bî-ḥad ḳıbâb
Toz dumân vehm eyleme levṣ-i günâh şeyḫ u şâb
Şevḳ-ı bâd-ı mağfiretle mevce-dâr-ı ıżṭırâb
Parlayan semt-i semâda sanma ḳurṣ-ı 'âfitâb
Vech-i Bâḳî etmede 'uşşâḳına ref'-i niḳâb

Ey muḳaddes buḳ'a ey cây-ı me'âli-intimâ
Eyliyor şamtıñ seniñ biñlerce ḥikmet iḥtivâ
Velveleñ İslâm için bir maḥşer-i vaḥdet-nümâ (44)
Sen edersin müslimîni birbiriyle 'âşinâ
Saṭḥ-ı feyyâżıñda oldukca ḫaḳâyıḳ rûşenâ
"Benden ey ḫâk-i semâvi biñ selâm olsun sana"

---

* **Sırât-ı Müstakim,** C.V, S. 120, 12.1326, s. 263.
Mahfil, C.I, S. 2, Zilhicce 1338, s. 19.

42. Bu mısra **Mahfil**'deki nüshada şöyledir:
"Bağlayub hudârı ihrâm-ı tecerrüd duşuna"
43. Bu altılık **Mahfil**'deki nüshada mevcut değildir.
44. Bu mısra **Mahfil**'deki nüshada şöyledir:
"Olmuşsun İslâm için bir mahşer-i vahdet-nümâ"

LEYLE-İ Mİ'RAC (*)

Mefûlü Mefâilün Faûlün
— – ·/ · – · — / · — —

Ey leyle-i mu'azzez u mu'allâ
Ey cilve nümâ-yı sırr-ı İsrâ

Ey baḥr-i fûtûḥ u feyż-i emvâc
Ey leyle-i iltifât-ı mi'râc

Ey ân-ı muḳaddes u mümecced
Sensin dem-i ḳurbet-i Muḥammed

Takdis eder ey şeb-i hümâyûn
Her sâl seni Muḥammediyyûn

Her devrene ṣad hezâr efvâh
Ḥurmetle okur tebâreka'llâh (45)

Sensin o şeb-i mu'azzamu'l-ḳadr
Eyler sana ġıbṭa leyletü'l-ḳadr

Ey mebde-i 'aşkın incilâsı
Ey bezm-i viṣâl müntehâsı

Şâmında fütûḥ-ı bâb-ı ümmîd
Subḥunda sûbuḥ-ı feyż-i câvîd

Ṣadrında maḳâm-ı cemm u ḳurbet
Sînende ḥarîm-i ḫass u vaḥdet

Ey maẓhar-ı pâk-i naẓm-ı (Leylâ) (46)
Olsan n'ola Kays-ı rûza Leylâ

---

* **Divan-ı Tâhirü'l-Mevlevî (1),** vr. 25a-25b
Beyânü'l-Hak, C. II, S. 38, 30 Receb 327/3 Ağustos 325, s. 860-861.
İslâm Yolu, S. 34, 27 Receb 1368/26 Mayıs 1949, s. 2.

45. (... تبارك الله بيده الملك) "Mutlak hükümranlık elinde olan Allah yüceler yücesidir..." Mülk LXVII/1, diye başlıyan Mülk suresine telmih var.

46. (... سبحان الذى اسرى بعبده ليلاً) "Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kulunu (Muhammed) Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksaya'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehdir" İsra XVII/1.

Envâr-ı leṭâfetiñde eş yok
Sen varsın anın içün güneş yok

Nûruñ eder âf-tâb-ı bî-tâb
Ḳabil mi çıka şu'â-'ı meh-tâb

Sende görünen o tâb-ı târîk
Ḥalli güç olan nikât-ı Bârîk

Ḳâ'be gibi ṣûretin siyeh-pûş
Ma'ni cihetiñde aḳıl bî-ḥûş

Gûyâ arasında sen leyâliñ
Bir mi<u>s</u>l-i güzînisin Bilâl'in

Vasfıñda diyor bir ehl-i hikmet
"Şeyḫu'l-ḥarem-i ḥarîm-i haẓret"

O Haẓret-i Aḥmed-i mu'aẓẓam
Ma'şûḳ-ı <u>H</u>udâ ḥabîb-i a'ẓam

Ma'şûḳ-ı <u>H</u>udâ ki <u>Z</u>ât-ı Mevlâ
Vuslat-geş (i) etdi Leyl-i İsrâ

Fikr eyle kim ol Nebiy-yi pür-nûr
Cebrâ'il ana emir-â<u>h</u>ûr

Miḥrâba edince ba<u>h</u>ş-ı zîver
Tâbi' ona zümre-i peyâmber

Müştâḳ-ı liḳâsı cünd-i emlâk
'Uşşâk-ı <u>h</u>amîde-ḳaddi eflâk

'Ünvân-ı semâsı nâm-ı Maḥmûd
Ma<u>h</u>sûs ana maḳâm-ı Maḥmûd

Dermânde-i seyri rûḥ-ı ḳudsî
Teşrif-i fezâ-yı Arş-ı Kürsî

Ḳurbiyyet-i Ḥaḳ ile müşerref
Pâ-bûsu şeref-nümâ-yı Refref

Tenhâ red-i bezm-i (li-me'allâh) [47]
Nazende vü nazenin-i Allâh

---

47. (لی مع الله وقت لایسعنی فیه ملك مقرب ولا نبی مرسل) "Benim Allah katında öyle bir hâlim vardır ki, benim o halime, ne bir melek yaklaşabilir, ne bir Peygamber ulaşabilir" Aclûnî, **Keşfü'l-Hafâ**, II, 173.

Hayret-res-i fehm-i ins u cinni
Gûş-'âver-i emr-i (üdn-i minnî) [48]

Nezdîk- terin-i Ḳâbe ḳavseyn [49]
Maḥi-i ḳuyûd u vaṣf-ı i<u>s</u>neyn

Mir'ât-ı tecellî-i İlâhî
Binâ-yı ḥaḳîḳat-ı ke-mâ-hî

Ey erḥam u eşfaḳ-ı <u>h</u>alâik
Maḥbûb-ı güzîn-i Rabb-ı Ḥâlık

Sen raḥmet-i maḥż-ı Kibriyâsıñ [50]
Timsâl-i mekârim u 'aṭâsıñ

Ṭâhir denilen bu 'abd-i 'âṣî
Tâ'atdan eğerçe <u>h</u>ayli ḳâṣî

Dil-beste-i raḥm u şefḳatindir
Zîrâ o da 'âciz ümmetindir

Ey Pâdişeh-i sarây-ı tefrîd
Bâbında senin kalır mı nevmîd

Râcî-i kerem bu ḳalb-i muḥtâc
Luṭf u kerem et bi-ḥaḳḳ-ı mi'râc

Herdem ede ravżanı ziyâret
Binlerce ṣalât u ṣad taḥıyyet

---

48. Bu kelime "Bana yaklaş" anlamına gelmektedir. Kaynaklarda bu kelimenin geçtiği bir hadis bulamadık.
49. (فكان قاب قوسين او ادنى) " İki yay kadar yahut daha yakın oldu" Necm LIII/9.
50. (وما ارسلناك الا رحمة للعالمين) " (Resülüm!) Biz, seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" Enbiya XXI/107 ayetine telmih yapılmıştır.

KADİR GECESİ (*)

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Faûlün
— – ·| · – – · | · – – · | · – –

Ḳur'ân bize bildirdi ki ey Rabb-i Te'âlâ
Varmış senede bir şeb-i pür nûr u mu'allâ

Biñ aydan onun efḍal imiş ḳadr u kemâlî (51)
Parlaklığı olmuş o şebiñ bedr-i leyâlî

Ḳılmışsın onu ḳullarıña ân-ı merâḥim
Onda silinirmiş biriken cürm ü me'âṩim

Ya Rab o geceyse bu mübârek gece luṭf et
Eyle onu Ṭâhir ḳuluña bâiṩ-i raḥmet

Ġufrânıñ ile eyle onuñ ẕenbini mağfûr
İḥsânıñ ile eyle onuñ ḳalbini pür-nûr

Her şeyden edüp faẓlıñ ile ḳaṭ'-ı 'alâyıḳ
Olsun der-i luṭfuñda Seniñ ḳulluğa lâyıḳ

Bir ḳul ki bilüp Ẕâtını ḥaḳḳıyla efendi
Fânî ola Ẕatında bütün varlığı kendi

Ẕâtında fenâ bulması ancak O'na maḳṣûd
Dil-ḥâhını baḫş eyle eyâ Vâhib-i ma'bûd

27 Ramazan 1366 (14 Ağustos 1947)

---

* **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2),** Süleymaniye Ktp. F.S.T. 78, vr 26a

51. (انا انزلناه فى ليلة القدر. وما ادريك ما ليلة القدر . ليلة القدر خير من الف شهر تنزل الملئكة والروح فيها باذن ربهم من كل امر سلام هى حتى مطلع الفجر

"Biz, onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sana haber veren oldu mu? Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Zira o gecede, her iş hakkında bir takım emirler alarak Rablerinin izniyle melekler ve Ruh (Cebrâil) yere iner. O gece selâmettir, esenliktir. Fecrin doğuşuna kadar devam eder". Kadir, XCVII/1-5, Kadir suresine telmih yapılmıştır.

LEYLE-İ MEVLİD (*)

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün
• – – – / • – – – / • – – – / • – – –

Bu şeb kim birdem-i mes'ûd u hengâm-ı sa'âdetdir
Safâ-baḫş u ṭarab- efzâ-yı cân-ı ehl-i ṣafvetdir

Ḥaḳîḳatde şeb-i Ḳadr'e mu'âdil ân-ı ġufrândır
Ki reşk-endâz-ı envârı ṣabâḥu'l-Ḫayr-ı raḥmetdir

Zihî leyl-i münevver kim bütün 'âfâḳ-ı imkana
Miṣâl-i ṣubḥ-ı ṣâdıḳ incilâ-baḫşâ-yı ẓulmetdir

Zihî leyl-i mu'azzam kim güneş ferr u żiyasından
Seḥâb-ı ġayb ile rû-pûşu didâr-ı ḥacâletdir

Zihî leyl-i muḳaddes kim derûn-ı sîne-i ṣâfî
Tecelli-gâh-ı âlül'l-'âl-i ḫurşîd-i ḥaḳîḳatdir

Sevâd-ı 'ayn-ı 'irfândır, süveydâ-yı dil u cândır
Ki mîlâd-ı sürûr- âbâd-ı sulṭân-ı risâletdir

Şehen-şâh-ı nübüvvet pâye-i sulṭân-ı risâlet kim
Bu şeb mehd-i vücûda zîver- efzâ-yı velâdetdir

O şaha ḥürmeten 'abd-i keminiñ Ṭâhiriñ yâ Rab
Muḳârîn olması luṭfuñ ile mes'ul-i haẓretdir.

---

* **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (I),** vr 23b, **Divânçe-i Tâhir**, s.35-36

RU'YETU'LLAH (*)

Birisi sormuş ki ey mürşid-i râh
Söyle mümkin midir ru'yet-i ilâh
Demiş ki 'ârif-i ḥaḳâyıḳ-nigâh
Görünürse kendi görülür Allâh

(Len terânî)'deki nefy-i te'kidi (52)
Vermemiş saña hiç şekk u terdîdi
Onu ru'yet gözün değildir ḥaddi
Görünürse kendi görülür Allâh

Ḥaḳḳ'ı görürsünüz dedi Peygamber
Leyle-i bedirde miṣâl-i ḳamer (53)
Bu ḥadiṣe dikḳat eylemek ister
Görünürse kendi görülür Allâh

Rasûlüñ beyânı olunca şâhid
Daha fazla bir söz olmaz mı zâid
Tecellî edecek O Rabb-i Vâḥid
Görünürse kendi görülür Allâh

Dilerim gözümüz nûra bürünsün
Bürünsün de 'ârif ḳalbine dönsün
Luṭf eylesin Allâh bize görünsün
Görünürse kendi görülür Allâh

23 Kanun-ı Evvel 1950

---

* **Divan-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2),** Süleymaniye Ktp. F.S.T. 78, vr 44a

52. (لن ترانی و لکن انظر الی الجبل فان استقر مکانه فسوف ترانی) "...Rabbi; sen, beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak eğer, o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin, buyurdu..." Araf VII/143.

53. (انکم سترون ربکم کما ترون هذا القمر لا تضامون فی رؤیته) "Rabbınızı, şu ayı görmek için birbirinizin üzerine yığılmadan gördüğünüz gibi göreceksiniz" Buhari, **Sahih,** Mevâkıt, 16, hadisine telmih yapılmıştır.

NEŞİDE-İ DERVİŞÂNE (*)

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Faûlün
— ⏑ ⏑ / ⏑ — ⏑ / ⏑ — ⏑ / ⏑ ⏑ —

Ey meclis-i tevḥîde giren sâlik-i reh-cu
Bil mevki'i hem mertebe-i ravża-i mînû
'Aşk'âlemi şevḳ'âlemi ẕevḳ'âlemidir bu
Kesb etmek içün bunda Hudâ neşvesi yâ Hû
"Allâh içün Allâh diyelim Hû diyelim Hû" (54)

Yandıkça (eriḥnâ) diyerek sîne-i ervâh (55)
Versin bize ẕâkirlerimiz nağmeden aḳdâḥ
Pür vecd olarak feyż-i ilâhî ile eşbâh
Raksân u ḥurûşân diyelim cümleten Allâh
"Allâh içün Allâh diyelim Hû diyelim Hû"

İ'lâ ederek ġulġule-i ẕikri feżâya
Bir ceẕbe-i dîger verelim arz u semâya
Her hatvede yükselmek içün kurb-ı 'ulâya
Devran u semâ' eyleyelim vech-i Hûdâ'ya (56)
"Allâh içün Allâh diyelim Hû diyelim Hû"

Neyden işidüp nâle-i dil-sûz-ı elesti
Pür-sûz-ı firâḳ eyleyelim ḥâṭır-ı mesti
Gözden çekilüp şâibe-i ru'yet-i hesti
Kalsın yalıñız dilde bir Allâh-peresti
"Allâh içün Allâh diyelim Hû diyelim Hû"

(Düm) emrini idrâk ederek ḍarb-ı ḳudûmuñ
Dâ'im sürelim ẕevḳini âyîn u rusûmuñ
Ṭâhir geçelim ḥaddini evhâm u fuhûmuñ
Maẓhar olarak feyżine şâhen-şeh-i Rûmuñ
"Allâh içün Allâh diyelim Hû diyelim Hû"

---

* **Mahfil,** C. II, S. 14, Zilhicce 1339, s.27.

54. Mısra, Beşiktaş Mevlevihanesi post-nişinlerinden Şeyh Nazif Efendi merhumundur. Muşaru'n ileyh şâir-i meşhur Yenişehirli Avni Bey'in kayın pederidir.
55. (يابلال ارحنا بها (اقم الصلوة) "Ey Bilâl, namaza kalk (ezan oku) onunla bizi ferahlandır" Ebu Davud, **Sünen,** Edeb, 86.
56. (فأينما تولوا فثم وجه الله..) "Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zatı) oradadır" Bakara II/ 115, ayetine telmih yapılmıştır.

MUTASAVVIFÂNE BİR GAZEL (*)

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün
• • — — / • • — — / • • — — / • • — —

Pek dokundu bu gece zemzeme-i nây bağa
Dil-furûz oldu yine ḥicr-i dil-ârây bağa

Ḫâṭıra geldi viṣâl 'âleminiñ ezvâḳı
Ḥâl-i hicrânı ise oldu gam- efzây bağa

Oturup bir gece mehtâba muḳâbil yek-dil
Nigerândım ben o meh-peykere ol ây bağa

Cânı meşâmmında idi nefḥa-i' (innî ecidü) [57]
Çünki olmakda idi zülfü semen-sây bağa

Hani ol dem hani ol 'âlem-i vaṣl-ı ḫarem
Eyledi şimdi bu mâtem-gedeyi cây bağa

Muṭrîbâ pey-revi ol sâz-ı derûnuñ artık
Sûz-i dille ederek nefḥa-i heyhây bağa

Maẓhar-ı feyż-i Celâl olmaz isem ey Ṭâhir
Vird-i tesbîh zebân olmalıdır vây bağa

---

* **Beyânü'l-Hak,** C.III, S.62, 29 Cemaziyyü'l-Evvel 1328/24 Mart 1326, s. 1252-1253.

57. (ولما فصلت العير قال ابوهم اني لأجد ريح يوسف لولا ان تفندون)
"Kafile (Mısır'dan) ayrılınca babaları (yanındakilere), "Eğer bana bunak demezseniz inanın ben Yusuf'un kokusunu alıyorum" dedi. Yusuf XII/94.

EZÂN-I MUHAMMEDÎNİÑ LİSÂN-I KUR'ÂN İLE OKUNMASI ÜZERİNE (*)

El-Ḥamdü li'llâh ve'ş-şükrü li'llâh
Tekbîr edildi yurdumda Allâh
Vicdan Îmân olmuşdu evvâh
İsm-i Ḫudâ'ya ḥasretdi ervâḥ
Şimdi demekde serbestce efvâh
Allâhu ekber Allâhu ekber

Rub' 'asırdır Türkiye ḫâki
Özlerdi candan bu nâm-ı pâki
Kalmışdı Türkün çeşmânı bâkî
Her bir minâre ḳalbendi şâkî
Geldi nihâyet men'in helâki
Allâhu ekber Allâhu ekber

Olmaz layiklik imâna düşmân
Onda gerekdir 'âsûde vicdân
Zorlandı lâkin erbâb-ı İmân
Gördü ta'arruż tekbîr u Ḳur'ân
Türkçe edildi mecbûren ezân
Allâhu ekber Allâhu ekber

Ondört 'asırdır Ḥaḳḳ'ın nidâsı
Ḳur'ân diliydi 'âlî ṣadâsı
Böyleydi şer'in ḥükm u każâsı
Yıkdı o hükmü bir ḫayli 'âṣî
Oldu i'âde bak ibtidâsı
Allâhu ekber Allâhu ekber

Ḳânûn yapıldı Ḥaḳ Tañrı oldu
Bid'at çıkıp da sünnet bozuldu
Allâh deyenler ḥapse konuldu
Lâkin zamânı geldi soruldu
Fetret de gitdi şer'a uyuldu
Allâhu ekber Allâhu ekber

---

* **Divan-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2);** F.S.T. 78, vr 40b-41a

Ṣâḥib-i şerî'at ẕât-ı Peygamber
Duydu meserret rûḥen o server
Denmekde yerde Allâhu ekber
Gûş eylesinler gökde melekler
Feyżiyle oldu her yer münevver
Allâhu ekber Allâhu ekber

İsm-i 'aẓîmi Ḥaḳ ẕü'l-Celâliñ
Ẕikriyle artık dini maḳâliñ
Vecd-âveridir rûḥ-ı Bilâl'iñ
Taḥvîl u ref'i keyfi ḍalâliñ
Tevfiḳi bî-şek Rabbü'l-Cemâliñ
Allâhu ekber Allâhu ekber

Etdi irâde fermân-ı ḳudret
Oldu hükümet erkânı âlet
Himmetleriyle kalkdı şu bid'at
Asûde kaldı dîn u şerî'at
Ecrin bulurlar ey Ṭâhir elbet
Allâhu ekber Allâhu ekber

1 Ramazan 1369

Der-i Mevlâ'da ne şâh ü ne şehîm isterler
Kulluk âdâbı bilir 'abd-i hadîm isterler

Oranın mahz-ı itâattir olan matlûbu
Ne recâ meyli ararlar, ne de bîm isterler

Sıdk u ihlâs ile tahsil-i rızâ etmek için,
Terk-i cân eyleyecek merd-i kerîm isterler

Bezm-i vahdet -ki fenâ âlemidir -sahnında,
Ne alîm ü ne hakîm ü ne kelîm isterler

Ona reh-yâb-ı duhûl olmak için âdemde
Evvelâ hestî-i mevhûmu adîm isterler

Ben de Tâhir umarım lutf-ı Hudâ'yı ki O'nun
Bâb-ı Gufrân-ı kerîminde esîm isterler (*)

---

* Tahirü'l Mevlevî, **Şerh-i Mesnevî,** V, 1279-1280.

SONUÇ

SONUÇ

Çalışmamızın konusunu teşkil eden Tâhirü'l-Mevlevî, 19. y.y.'ın son çeyreği ile XX. y.y.'ın ilk yarısı içerisinde yaşamış ve dinî, tasavvufî muhtevalı eserler yazmış bir şâir, edebiyatçı ve ilim adamımızdır.

Çalışmamızın giriş bölümünde dinî edebiyatımızın doğuşu ve ürünleri hakkında ana hatlarıyla bilgi verildikten sonra, T.Mevlevî'nin yaşadığı dönemin siyasî ve edebî durumu kısaca ortaya konulmuştur.

Müellifimizin asıl ismi Mehmet Tahir olup, şiirde Tahir mahlasını kullanmıştır. Tâhirü'l-Mevlevî adıyla şöhrete kavuşmuştur. Soyadı kanunu sonrası "Olgun" soyadını almıştır. Farklı özelliklerini ifade eden ünvanlar da ismiyle birlikte kullanılmıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî, 5 Ramazan 1294 (13 Eylül 1877) tarihinde İstanbul'da Aksaray civarında Molla Gürânî mahallesi Mehter sokağında dünyaya gelmiştir.

Babası, hademe-i hassa başçavuşlarından Hacı Safvet Bey; annesi, Sultan Abdü'l-aziz'in cariyelerinden Emine Emsal Hanım'dır. Aile çevresi olarak tasavvufî bir muhitte yetişen Tâhirü'l-Mevlevî'nin babası, Mevlevî tarikatına gönül vermiş bir kimsedir ve Şaban 1308 (Mart 1891)'de vefat etmiştir. Kocasının ölümünden bir yıl sonra 1309 (1892) tarihinde Nazime Sultan'ın kahvecibaşı Mustafa Efendi ile evlenen Emine Emsal Hanım 8 Zilhicce 1346 (8 Haziran 1928)'de vefat etmiştir. Müellifimizin Afife Gülistan ve ve Fatma Âliye adlarında iki kız kardeşi vardır.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin yetişmesi üzerinde aile çevresinin büyük etkisi olmuştur. Resmî tahsilini Hekimbaşı Ömer Efendi Sibyan Mektebi, Gülhane Askerî Rüşdiyesi, Menşe-i Küttâb-ı Askerî okullarında tamamladıktan sonra; Galata Mevlevî-hanesi şeyhi Es'ad Dede Efendi, Filibeli Mehmed Rasim Efendi ve Şeyh Mustafa Tunusî'den özel dersler alarak ilmini genişletmiştir.

1.6.1308 (13.6.1892) tarihinde memuriyet hayatına başlamış, Harbiye Nezerati, Orman ve Meadin Nezareti'nde değişik kademelerde çalışmasının yanısıra; 1319 (1903) tarihinden itibaren, Burhan-ı Terakkî, Rehnümâ-yı Füyuzat, Daruşşafaka, İstanbul İmam Hatip Okulu, Maltepe ve Kuleli Askerî Liseleri gibi okullar ile Daru'l-Hilâfeti'l-Aliyye Medreselerinde, inşâd hitabet, İslâm tarihi, edebîyat, kitabet-i resmiyye muallim ve müderrisliklerinde bulunmuştur.

Muallim ve müderrisliğinin yanısıra basın hayatı ile de ilgilenen müellifimiz, Tahir Dede Kütaphanesi adıyla açtığı yayınevinde kitap yayıncılığı yapmış, **Resimli Gazete, Rehber-i Vatan, Mahfil** dergi ve gazetelerini çıkarmış ve **Mekteb, Beyânü'l-Hak, Sırat-ı Müstakim, Sebilü'r-Reşad, Bilgi Yurdu, İslâm Yolu** v.s. dergilerinde araştırma ve makalelerini yayınlanmıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî, 15 Ramazan 1330 (20 Haziran 1951) tarihinde vefat ederek, ertesi gün annesi Emine Emsal hanımın Yenikapı Mevlevî-hanesi hamuşân mezarlığındaki kabrinin yanında toprağa verilmiştir.

Aynı zamanda bir Mesnevî şârihi ve Mesnevî-han olan Tâhirü'l-Mevlevî'nin tasavvufla alakası çok küçük yaşlarda başlamış, Mesnevî dersi aldığı hocası Esad Dede Efendi'nin teşviki sonucu Cumadu'l-Ahire 1312 (Aralık 1894)'de Yeni kapı Mevlevî-hanesi post-nîşînî Şeyh Mehmet Celâleddin Efendi'ye biat ederek Mevlevîyye tarikatına intisap etmiştir. 1 Şaban 1313 (17 Ocak 1896)'da çileye girerek 1001 gün çile çıkarıp, Dede ünvanını alan müellifimiz, kari-î Mesnevî'lik yapmış ve 7 Ramazan 1342 (20 Ağustos 1923) ile 87 Kanun-ı Evvel 1341 (7 Aralık 1925) tarihleri arasında Fatih Camii'nde, 29 Mayıs 1948'den itibaren de önce Süleymaniye, sonra Laleli Camii'nde Mesnevî takrir ederek **Şerh-i Mesnevî** adlı eserini meydana getirmiştir.

Eserlerinde tesbit ettiğimiz görüşlere göre o, bir şeyhe bağlanmanın zorunlu olduğuna inanan bir kişidir. Şeriat ilimlerini de iyi bildiği ve tasavvufla şeriat arasındaki ilişkiyi iyi kurduğunu gördüğümüz müellif, vahdet-i vücut inancına sahiptir. **Şerh-i Mesnevî** adlı eserinde, tasavvufî konuların yanısıra, dinde reform, batılılaşma, dildeki yozlaşma gibi sosyal ve siyasal konulara da yer vermiştir. O, tasavvufî meseleleri iyi bilen ve ehl-i sünnet akidesine sıkısıkıya bağlı bir mutasavvıf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tasavvufî kişiliğinin yanısıra, aynı zamanda bir şâir ve edebiyatçı olan Tâhirü'l-Mevlevî; iki divân, bir divânçe sahibidir. Divân şiirinin revaçta olmadığı bir dönemde, divân edebiyatı geleneğine uygun şiirler nazmetmiştir. İlk şiirlerinde Arapça ve Farsça terkip ve kelimelere yer verirken, sonradan yazdığı şiirlerinde sade bir dil kullanmıştır. Farsça şiirler de yazan müellifimiz, edebî sanatları, mazmunları, kafiye ve redifleri büyük bir ustalıkla kullanmış ve şiirlerinde Allah'ın birliği, Peygamberin yüceliği, leyle-i mirac, Allah'ın görülmesi, dinî-tarihî, kıssalar, vatana bağlılık, tabiat v.s. gibi değişik konulara yer vermiştir.

Şiirlerinde ayet ve hadislerden alıntılar da yapmış olan müellifimiz, aruzun yanında hece vezniyle de şiirler nazmetmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin mensur eserleri tasavvuf, İslâm tarihi ve edebiyatla ilgilidir. Bu eserlerin büyük bir kısmı ders kitabı mahiyetinde hazırlandığı için öğreticilik vasfı önplandadır ve sade bir dil kullanılmıştır. Faydalandığı kaynaklar, konularla ilgili temel kay-

naklardır ve bu kaynakları eserlerinde zikrederek araştırma tekniklerine uygun davranmış ve bu sebeple eserleri ilmî bir değer kazanmıştır.

Yazdığı makalelerde de, sade bir dil kullanan Tâhirü'l-Mevlevî, dinî, tarihî, edebî çok sayıda makale yazmış, bunlarda ilmî, edebî tartışmalara girmiştir. Aynı zamanda bu yazılarında İslâm'a yapılan saldırılara cevaplar vererek, büyük bir cesaretle İslâm'ı savunmuştur.

Arapça ve Farsça'dan yaptığı tercümelerde de, çok başarılı olan müellif, bu çalışmalarında "tercüme kokusu bulundurmamak" ilkesini başarıyla uygulamıştır.

Çok sayıda eser kaleme alan Tâhirü'l-Mevlevî'nin bizim tesbitlerimize göre, eserlerinden 40 tanesi matbu, 49 tanesi yazmadır. Yazma eserlerinin yayınlanmasının onun edebî şahsiyetinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacağı şüphesizdir.

Yazma eserlerinden; **Edebiyat Dersi Muhtırası, Garb Edebiyatına Dâir Manzum Bir Muhtıra, Kavâid-i Edebiyye Dersleri, Teceddüt Edebiyatına Dair Muhtıra, Türk Edebiyatı Tarihçesi** isimli eserler edebiyat tarihimiz ve edebî şekil ve sanatlarla ilgili önemli çalışmalardır.

Asi Abaza Hasan Paşa, Bursalı Gazalî, Büyüklerimizden Bazı Zevât, Hallâc-ı Mansur, Osmanlı Devletinde İdam Edilen İki Şeyhü'l-İslâm, Şair Ali İffet, Şâir Refîî Kalayî, Şeyhü'l-İslâm Abdü'l Azîz Efendi adlı eserleri, tarihî ve edebî biyografi türü çalışmalar; **Şair Anıtları** isimli eseri ise küçük bir şuara tezkiresi niteliğindedir.

Aşık Çelebî Tezkiresi ve Şâir Zatî, Divan Edebiyatından Bir kaç Parça ve İzahı, Edebiyat Tarihimizde Araştırmalar, İbn-i Kemâlin Yavuz Hakkındaki Mersiyesi, Mantıkî ve Bir Hezelliyyesi, Nedim'in Köşk Kasidesi ve Namık Kmal ile Ziya Paşa'nın Naziresi, Sabrî'nin Ebu Saîd Efendi Vasfındaki Kasidesi, Sünbül-zâde Vehbî'nin Tannâne Kasîdesi, Sünbül-zâde Vehbî'nin Tayyare Kasidesi ve Şerhi isimli eserler edebiyat tarihimiz ve önemli edebî metinler üzerinde yapılmış araştırma ve metin şerhi türü çalışmalarıdır.

Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (1), Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2) ve **Divânçe-i Fâris-i Tahir** adlı yazma eserler ise, Tâhirü'l-Mevlevî'nin şiirlerinin yer aldığı kitaplardır.

Edebî Mektuplar; onun, Ahmet Talat Onay'ın divân edebiyatının bazı güç beyitleri ile ilgili sorduğu sorulara cevap olarak yazdığı mektuplardan oluşan ve onun edebî kudretini ve edebî metinlere hakimiyetini ortaya koyan önemli bir eserdir.

Hitabet Dersleri; dinî ve umumî hitabet konularının işlendiği, **Kitâbet-i Resmiyye;** devletin resmî yazışma usullerinin anlatıldığı, **Hulefa-yi Raşidin Devri Hulasa-i Vakayii, Tarih Hülasaları ve Kısas-ı Enbiya** ise İslâm tarihi ile ilgili yazma eserlerindendir.

Kudema-yı Mevlevîyye, Kur'an ve Mağz-ı Kuran, Menakıbu'l-Arifîn'de Münderie Makalât-ı Şems-i Tebrizî'den On Faslın Tercümesi, Münâcât-ı Hazreti Mevla-

na Tercümesi, Nisabu'l-Mevlevî Tercümesi, Risale-i Fütüvvetiyye Tercümesi, Sa'di-i Şirazî'ye Dâir ve **Tercümelerim** adlı eserleri ise Farsça ve Arapça'dan yaptığı tasavvufî ve özellikle Mevlevî tarikatıyla ilgili tercümeleridir.

Matbu eserlerinin en önemlisi ise **Şerh-i Mesnevî** adlı 14 ciltlik dev eseri olup, bu çalışma özellikle müellifimizin tasavvufî görüşlerinin tesbiti bakımından önemli bir kitaptır. **Edebiyat Lugatı**, edebî ıstılah ve sanatların açıklandığı önemli bir başvuru kitabıdır. **Medâris-i İslâmiyye Talebesine Tarih Hülasaları, Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri** adlı eserler İslâm tarihi ve özellikle Peygamberimizin hayatı ile ilgili önemli çalışmalardır. **Matbuat Alemindeki Hayatım;** yazarın hatıratı, **Teşebbüs-i Şahsî** ise yazdığı tek romanıdır. Diğer matbu eserleri ise edebiyat, tasavvuf, İslâm tarihi sahalarındaki telif ve tercüme çalışmalarıdır.

Mahfil, dergisi de, müellifimizin tek başına altı yıl süreyle (1338-1344) [1920-1926]) çıkardığı bir dergidir. Bu dergide çok sayıda makalesi yayınlanan Tâhirü'l-Mevlevî'nin; **Mahfil, Beyanü'l-Hak, Sırat-ı Müstakim, Sebilü'r-Reşad, Ceride-i Sufiyye, Bilgi Yurdu, Yücel, Çığır, İslâm Yolu** ve **İslâm'ın Nuru** adlı dergilerde çıkmış olan bütün makalelerinin listesi çalışmamızda verilmiştir.

Çalışmamızın 4. bölümünde ise Tâhirü'l-Mevlevî'nin dinî edebiyatla ilgili; tevhid, münâcat, nâ't v.s. türü şiirlerinden örnekler verilerek, bu şiirlerinde telmihde bulunduğu ayet ve hadisler tarafımızdan belirtilmiştir.

Biz bu çalışmamızla edebiyat tarihlerimizde bir edebiyatçı olarak hakkettiği yeri almadığına inandığımız Tâhirü'l-Mevlevî'yi ve eserlerini tanıtmaya çalıştık. Müellifin tasavvufî ve edebî şahsiyetiyle ilgili ilk derli toplu çalışma böylece tarafımızdan yapılmış ve eserleri en geniş şekliyle ortaya konulmuştur. Tanıtımını yaptığımız yazma eserleri yayınlandığı takdirde bizim bu çalışmamızdan hedeflediğimiz husus da gerçekleşmiş olacaktır.

ABSTRACT

Tahir al-Mevlevî (Olgun), who is the subject of this study, lived in İstanbul (1294-1370/1877-1951) as a man of letters, scholar and sufi.

He lived in a period which observed the late days of Ottoman Empire and the early days of Republic and wrote poems in the style of classical school of poetry (Divan).

Tahir al-Mevlevî, grown up in a family which was connected to Ottoman Palace and Mevlevi order and graduated from schools such as Hekimbaşı Ömer Efendi Mektebi, Gülhane Askeri Rüşdiyesi (Military high school) and Menşe-i Küttâb-ı Askerî Mektebi. Next to his offical education he also special courses in Arabic, Persian, Mesnevî, Futuhât-ı Mekkiye etc., from different and famous scholars of the time, such as sheikh of Galata Mevlevî-hane Es'ad Dede Efendi, Filibeli Muhammed Rasim Efendi, Shcikh Mustafa Tunusî and Mehmed Akif Ersoy.

He served as a teacher of letters rhetoirc, recitation (inşâd), Islamic history and Persian about 40 years, in different schools such as Burhan-ı Terakki, Rehnümây-ı Füyuzât Daru'ş-Şafaka, Maltepe and Kuleli Military high schools etc.

He also starded his civil servent profession at Bab-ı Seraskeri (offices of the Minister of War) in 1892 and retired in 1923 from Orman and Ziraat Nezareti (Minister of Forestry and Agriculture). Meantime, he interested in press and puplished different newspapers such as Resimli Gazete Rehber-i Vatan and Mahfil. He also established a library which is called Tahir Dede Library and made puplications en Mevleviyye Order.

Tahir al-Mevlevî, as a result of his family circles and his master Esad Dede Efendi was connected to the sheikh of Yenikapı Mevlevi-hane Mehmed Celaleddin Dede Efendi, in 1312/1894 and this he became a member of Mevleviyye Order. Then he entered on a 1001 day novitiate and gained the title of Dede and acquired a diploma (icazet) for teaching Mesnevi.

He approaches and explaines the sufi subjects from an orthodoq perspective and in a sheria-order (şeriat-tarikat) context. In this respect he can be regarded as a Sufi who his a vahdet-i vücud understanding.

He writes poems both in prosody and syllabic meter. He also writes daily articles on different subjects of the day. In these articles he defends Islam couaregeously and uses a severe language towards hes opponents.

Unfortunately, many of his works are unpublished and the topics he deals with can be classifed as, Islamic History, Letters and Sufism. There is also some translations from Arabic and Persian into Turkish. His book Şerh-i Mesnevi can be regarded as the most impertant commentary on the works and poems of famous figures of history of letters, such as Baki, Taşlıcalı Yahya Bey, Fuzuli, Nef'î etc.

To sum up, Tahir al-Mevlev, with his career poems and other scholarly works was regarded by the circles of literatures and scholars as a great man of letters and also Sufi. He deid in 1951 and buried at Yenikapı Mevlevi-hane next to his mother's grave in İstanbul.

BİBLİYOGRAFYA

el-Aclûnî, eş-Şeyh İsmâil b. Muhammed, **Keşfü'l-Hafâ ve Müzili'l-İlbâs amma'ştehere mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-Nâs (I-II),** Daru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1351-1352.

Ahmed Eflâkî, **Ariflerin Menkıbeleri I-II** (Çev. Tahsin Yazıcı) 2. bsk. M.E.B. Yay. İst. 1964-1966.

Akar, Dr. Metin (Prof.), **Türk Edebiyatında Manzum Mirâcnâmeler,** Kültür Bakanlığı Yay. Ank. 1987.

Aktes, Nimet Kurat, "Bulgar", **İslâm Ansiklopedisi,** C.II, s.781-796, M.E.B. Yay. İst. 1970.

Akün, Ömer Faruk (Prof.), "Sünbülzâde Vehbî", **İslâm Ansiklopedisi,** C.XI, s.238-242, M.E.B. Yay, İst 1970.

____ "Sürûrî", **İslâm Ansiklopedisi,** C.XI, s.249-250, M.E.B. Yay. İst. 1970.

Albayrak, Sadık, **Son Devir Osmanlı Uleması, (I-V),** Milli Gazete Yay; İst. 1981.

Armaoğlu, Prof. Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi,** T. İş Bankası Yay., 7. Bsk. Ank. 1991.

Aynî, Mehmet Ali, **İslâm Tasavvuf Tarihi** (Sadeleştiren, H.R. Yananlı), Akabe Yay., İst. 1985.

(Aytan) Ahmet Sa'di, "Mesnevî Şârihi Tâhirü'l-Mevlevî'nin Hayatı ve Eserleri", **İslâm'ın Nuru,** C.II, S.15, 1 Temmuz 1952, s.37-42.

Banarlı, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,** Fas, 1-16, M.E.B. Devlet Kitapları, İst. 1971-1979.

W. Barthold, "Abazalar", **İslâm Ansiklopedisi,** C.I, s.6-8, M.E.B. Yay. İst 1978.

Beysanoğlu, Şevket, **Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları,** Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Neşriyatı, İst. 1957.

Bolay, Prof. Dr. Süleyman Hayrî, **Felsefî Doktrinler Sözlüğü,** 5. bsk. Akçağ Yay., Ank. 1990.

Buharî, Ebû Abdi'llâh Muhammed b. İsmâil, **Sahih,** Çağrı Yay., İst. 1981 (1401)

Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri (I-III),** (Haz. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen), Meral Yayınevi, İst. 1975.

Ceride-i İlmiye, S.22, Rebiu'l-Ahir 1334.

____, S.38, Zilhicce 1336.

Ceyhan Abdullah, **Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-Reşad Mecmuaları Fihristi,** Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ank. 1991.

Cumhuriyet, nr. 569, 8 Kanun-ı Evvel 1341.

Çubukcu, Prof. Dr. İbrahim Agah, **İslâm Düşünürleri,** 2.bsk., A.Ü.İ.F. Yay., Ank. 1983.

Danişmend, İsmail Hami, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi** (I-V), Türkiye Yay., İst. 1972.

Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat,** 3. bsk, Doğuş Matbaası, Ank. 1978.

Dilmaç, Engin, "Bir İltifat", **İslâm Yolu,** S.2., C.Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.14.

Doğan, D. Mehmet, **Büyük Türkçe Sözlük,** 3. bsk; İlim ve Sanat Dergisi Yay. İst. 1986.
Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, (I-XIV), Çağ Yay., İst. 1989.
Duruöz, Mustafa, "Üstâdın Ufuliyle Hüzünlü Gönülden Bir Kekeleme", **İslâm Yolu,** S.7, 14 Eylül 1951, s.16.
Ebû Dâvud, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, **Sünen (I-V),** Çağrı Yay. İst. 1981 (1401).
Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yay., Ank. 1948.
Ekicigil, Esat, "Büyük Ziya: Başmuharririmiz Tahir Olgun Rahmet-i Rahman'a Kavuştu" **İslâm Yolu,** S.5, 1 Temmuz 1951/29 Ramazan 1370, s.1.
"Elli Yıllık Muhabirler Jübilesi", **İslâm Yolu,** S.2, 11 Zilhicce 1367/14 Ekim 1948, s.4.
Ensarî, Prof. Dr. Abdü'l-Hak, **Şeriat ve Tasavvuf** (Çev. Yusuf Yazar), Rehber Yay. Ank. 1991.
Eraydın, Dr. Selçuk, **Tasavvuf ve Tarikatlar,** Marifet Yay., İst. 1990.
Ergin, Osman, **Türk Maarif Tarihi (I-V),** Eser Yay., İst. 1977
Ergun, Sadeddin Nüzhet, **Türk Musikisî Antolojisi (I-II),** Rıza Koşkun Matbaası, İst. 1943.
____ **Türk Şâirleri (I-II),** İst. 1940.
"Eyyub-ı Rüşdî Tarafından Düşürülen Tarih (Manzum)", **İslâm Nuru,** C.II, S.15, 1 Temmuz 1952, s.42.
Gezgin, Hakkı Süha, "Tâhirü'l-Mevlevî", **Vakit** nr. 12114-1362, 23 Haziran 1951, s.1.
____, "Tahir Olgun'un Yeni Himmetleri", **İslâm Yolu,** S.42, 24 Ramazan 1368/21 Temmuz 1949, s.2.
Gölpınarlı, Abdülbaki, **Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik,** Inkılap Kıtabevi, İst. 1953.
Gürsey, Dr. Reşit Süreyya, "Tahir Olgun'un Hayatı ve Eserleri", **Bilgi Yurdu,** Yıl 3, S.30, İkinci Kanun 1940, s.912-918.
Cl. Huart, "Abaza Hasan Paşa", **İslâm Ansiklopedisi,** C.I, s.5-6, M.E.B. Yay., İst. 1978.
Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya I,** (Yay. Haz. Dr. Mehmet Akkuş-Dr. Ali Yılmaz), Seha Neşriyat, İst. 1990.
İkdâm, nr. 1801, 3 Rebiu'l-Evvel 1317/29 Haziran 1315-11 Temmuz 1899.
____ nr. 1908, 12 Cumâdu'l-Ahire 1317/14 Teşrin-i Evvel 1315-26 Teşrin-i Evvel 1899.
İnal, İbnü'lemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri (I-III),** Maarif Matbaası, İst. 1940.
İslâm Türk Ansiklopedisi, Asâr-ı İlmiye Kütüphanesi Yayını, 50 Fasikül, Ank. 1941-43.
İslâm Türk Ansiklopedisi Muhitü'l-Maarif Mecmuası, C.I., No:4, s.3.
İstanbul Kütüphaneleri Tarih Coğrafya Yazmaları Kataloğu, M.E.B. İst. 1943.
İslâm Yolu, S. 2, 11 Zilhicce 1367/14 Ekim 1948, s. 4.
———, S. 5, 2 Muharrem 1368/ 4 Kasım 1948, s. 3.
———, S. 6, 9 Muharrem 1368/11 Kasım 1948, s. 2.
———, S. 20, 18 R. Ahir 1368/17 Şubat 1949.
———, S. 32, 13 Recep 1368/12 Mayıs 1949, s. 3.
———, S. 51, 29 Zilkade 1368/22 Eylül 1949, s. 3.
———, S. 67, 22 R. Evvel 1369/12 Ocak 1950, s. 3.
———, S. 2, 11 Zilhicce 1367/14 Ekim 1948, s. 4.

İz, Mâhir, **Yılların İzi,** İrfan Yay., İst. 1975.

Kabaklı, Ahmet, **Türk Edebiyatı Tarihi** (I-III), 3. Bsk. Türkiye Yay., İst. 1973.

Kara, Mustafa (Doç. Dr.), **Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler,** 3. bsk., Dergah Yay., İst.1970.

Karaalioğlu, Seyit Kemal, **Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi, (I-II),** 2. bsk, İnkılap ve Aka Yay. İst. 1982.

Karal, Ord. Prof. Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi** (V-VIII), Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1977-1978.

Kınalızade Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-Şuara (I-II),** (Haz. Dr. İbrahim Kutluk), 2. Bsk., Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1989.

Koçyiğit, Prof. Dr. Talat, **Hadisçilerle Kelâmcılar Arasındaki Münakaşalar,** Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank. 1984.

Köprülü, Prof. Dr. M. Fuad, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,** 3. bsk., Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ank. 1976.

____ **Türk Edebiyatı Tarihi,** 2. bsk., Ötüken Yay. İst. 1980.

Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Tercümesi, Heyet, Cidde 1407/1987.

Kurnaz, Doç. Dr. Cemal, **Ahmet Talat Onay,** Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 1990.

____ **Münâcat Antolojisi,** Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank. 1992.

el-Kuşeyrî, Abdü'l-Kerîm, **er-Risâle** (Terc. Süleyman Uludağ), 2. bsk., Dergah Yay., İst. 1981.

Levend, Agah Sırrı, "Dini Edebiyatımızın Başlıca ürünleri", **T.D.A.Y. Belleten 1972,** 2 bsk., Türk Dil Kurumu Yay., Ank. 1989.

____ , **Divan Edebiyatı,** 4. bsk., Enderun Kitabevi, İst. 1984.

____ , **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri,** 3. bsk., Türk Dil Kurumu Yay., Ank. 1972.

____ **Türk Edebiyatı Tarihi (I),** Giriş, 3. bsk., Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1988.

Lewis, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu** (Ter. Prof. Dr. Metin Kıratlı), 3. Bsk. Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1988.

Mahfil, C.I., S.1, Zilkâde 1338.

____, C.II, S.19, C.Ulâ 1340.

____ , C.III, S.36, Şevvâl 1341.

____ , C.IV, S.41, R.Evvel 1342.

Mardin, Ord. Prof. Ebu'l-Ûla, **Huzur Dersleri, (II-III),** İst. 1966.

Medrese, nr. 4, 4 Receb 1331/27 Mayıs 1329.

Mehmet Süreyya, **Sicillî Osmânî (Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye) (I-IV),** Matbaa-i Amire, İst. 1317.

Mehmet Ziya, **Yeni Kapı Mevlevîhanesi,** İst. 1329.

Mekteb, nr. 11, 26 Zilkade 1311/19 Mayıs 1310.

____ , nr. 17, 30 Receb 1313/ 4 Kanun-ı Sani 1311.

Molé, M., "Ali b. Şihâbeddin-i Hamadânî'nin Risâla-i Futuwwatiyyâ'si", **Şarkiyât Mecmuası,** C.IV, s.33-72, İst. 1961.

Molla Cami, **Baharistan,** (Çev. M. Nuri Genç Osman), M.E.B. Yay., İst. 1989.

Muallim Nâci, **Esâmî,** İst. 1308.

____ , **Osmanlı Şâirleri,** İst. 1307.

Musavver Terakki, S.21, 24 Receb 1324/31 Ağustos 1322, s.166.

Müslim, İmâm Ebu'l-Hüseyin, **Sahih (I-III),** Çağrı Yay., İst. 1981 (1401).

Nekregû, nr. 4, 27 Şa'ban 1326/10 Eylül 1324.

Nekregû ile Pişekâr, nr. 1, 13 Cemaziyyü'l-Evvel 1327/14 Mayıs 1325.

Onay, Ahmet Talat, **Türk Edebiyatında Mazmunlar,** (Haz. Doç. Dr. Cemal Kurnaz), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank 1992.

Olgun, Tâhirü'l-Mevlevî, "Akif'i Nasıl Tanıdım, Nasıl Görüştüm, Nasıl Gördüm?", **Bilgi Yurdu,** Yıl 2, S.6, İkinci Kanun 1938, s.566-570.

____ , **Amuzgâr-ı Parisi,** Asır Matbaa, İst. 1324.

____ , "Asi Abaza Mehmed Paşa", **İslâm Yolu,** S.50, 22 Zilhicce 1368/15 Eylül 1949, s.3.

____ , "Ayıplanan Şey Mutlaka Başa Gelir", **İslâm Yolu,** S. 38-49, 26 Şaban 1368/23 Haziran 1948-15 Zilkâde 1368/8 Eylül 1949.

____ , **Bâki'ye Dâir,** Aydınlık Basımevi, İst. 1938.

____ , "Bir Cevap", **İslâm Yolu,** S.64, 2 R. Evvel 1369/22 Aralık 1948, s.3.

____ , "Bir Mektubun Cevabı", **İslâm Yolu,** S.47, 1 Zilkade 1368/25 Ağustos 1949, s.2.

____ , **Cengiz ve Hülagu Mezâlimi,** Tevsi-i Tıbaat Matb., İst. 1322.

____ , "Cevabın Cevabı", **Bilgi Yurdu,** Yıl 2, S.10, Mayıs 1939, s.689-693.

____ , **Destâviz-i Fârisi Hânan,** İst. 1325.

____ , "Dini de Dinsizliği de Bilmeyen Bir Densize", **İslâm Yolu,** S.18, 4 R.Ahir 1368/3 Şubat 1949, s.4.

____ , **Divânçe-i Fârisi-i Tahir** (Yazma), Süleymaniye Ktp. F.S.T. 77, 82.

____ , **Divânçe-i Tâhir,** Dersaadet Matb., İst. 1318.

____ , **Divân Edebiyatı ve Istılahları,** İst. 1950 (İslâm Yolu Mecmuası İlâvesi)

____ , **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (1),** (Yazma), İst. Üniv. Ktp. T.Y 9387.

____ , **Divân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2),** (Yazma), Süleymaniye Ktp. F.S.T., 78.

____ , **Edebî Mektuplar** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 168.

____ , **Edebiyat Dersi Muhtırası** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 154.

____ , **Edebiyat Kaideleri** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 135-136.

____ , **Edebiyat Lugatı** , Aydınlık Basımevi, İst. 1355/1936.

____ , **Edebiyat Lugatı,** (Haz. Kemal Edib Kürkçüoğlu), Enderun Yay., İst. 1973.

____ , **Edebiyat Sözlüğündeki Uydurma Tabirler** (Yazma), Ragıb Paşa Ktp, 4112, Süleymaniye Ktp. F.S.T. 111 (vr. 448a-522a)

____ , **Edebiyat Tarihimize Dâir Manzum Bir Muhtıra,** İttifak Matbaası, İst. 1931.

____ , "Ehl-i Hakikate Göre Muhabbet ve Nevîleri", **İslâm Yolu,** S.23, 10 C. Evvel 1368/10 Mart 1949, s.3.

____ , "Emir Abdurrahman Han", **Sırat-ı Müstakim,** C.VII, S.163, 26 Şevval 1329/6 T.Evvel 1327, s.104-105.

____ , "Es'ad Dede Efendi Merhum Hakkında", **Mahfil,** S.36, Şevvâl 1341; S.37, Zilkâde 1341; S.39, Muharrem 1342; S.41, R.Evvel 1342; S.45, Receb 1342; S.46, Şaban 1342.

____ , **Fuzuli'ye Dâir,** İst. 1936.
____ , "Galib Dede İçin Yapılacak ihtifal Hakkında", **Sebilür'Reşad,** C.I-VIII, S.19-201, 6.1328, s.366-368.
____ , "Garibeler Mecmuası", **İslâm Yolu,** S.2, 22 C.Ahir 1370/1 Nisan 1951, s.12-13.
____ , "Gazel", Beyânü'l-Hak, C.VI, S.142, 18 Muharrem 1330/ 26 K.Evvel 1327, s.2551.
____ , **Germiyanlı Şeyhî ve Hârnâme'si,** Yeşil Giresun Basımevi, İst. 1949.
____ , "Hadis-i Şerif", **Sebilü'r-Reşâd,** C.XIII, S.327, 2.1330, s.116.
____ , **Hallâc-ı Mansûr'a Dâir** (Yazma), Millet Ktp. Ali Emirî Şer'iyye, 1397.
____ , "Hayatım", **Dinî Tarihî Edebî Makaleler** (Yazma), Süleymaniye Ktp. F.S.T. 170.
____ , "Hece Vezniyle Gazel", **İslâm Yolu,** S.35, 5 Şaban 1368/2 Haziran 1949, s.4.
____ , "Hece Vezniyle Gazel", **İslâm Yolu,** S.73, 11 C.Ahir 1369/30 Mart 1950, s.16.
____ , **Hindin Moğol Hükümdarları ve Nadir Şâh,** (Cemsin Freyzer'den Tercüme), İkbal Matb. Trabzon 1329)
____ , **Hind Masalları** (Bahar-i Dâniş adlı eserin Tercümesi), Matbaa-i Amire, İst. 1337 (1921).
____ , **Hitabet Dersleri** (Yazma), Süleymaniye Ktp, F.S.T. 178.
____ , "Hülya Günleri (Manzum)", **İslâm'ın Nuru,** C.I., S. 11, 1 Mart 1952, s.47.
____ , **İbn-i Kemâl'in Yavuz Hakkındaki Mersiyyesi** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 88.
____ , "İhtifâl-i Edebî Hakkında Bazı Mütalaat", **Sebilü'r-Reşad,** C.I-VIII, S.17-199, 6. 1328, s.320-322.
____ , **İslâm Ansiklopedisi İçin Yazdıklarım** (Yazma), Süleymâniye Ktp., F.S.T. 169.
____, **Kafkasya Mücahidi Şeyh Şâmilin Gazavâtı** (Terc), Matbaa-i Amedî, İst. 1333.
____ , **Kavaid-î Edebiyye Dersleri** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 71.
____ , "Koministliğe Karşı Koyacak Ancak Din-î İslâm'dır", **İslâm Yolu,** S.4, 26 Şaban 1370/1 Haziran 1951, s.6-8.
____ , **Konferans** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 174.
____ , "Kumru (Manzum)", **İslâm Yolu,** S.72, 20 C.Evvel 1369/9 Mart 1950, s.11.
____ , "Leyle-i Mi'rac", **Beyanü'l-Hak,** C.II, S.38, 30 Receb 1327/3 Ağustos 1325, s.860-861, **İslâm Yolu,** S.34, 27 Receb 1368/26 Mayıs 1949, s.2.
____ , "Mahfil mi Mahfel mi?", **Mahfil,** C.I, S.9, Receb 1339, s.167.
____ , "Mahud Hezeyan Konfaransı Hakkında", **Mahfil,** S.15, Muharrem 1340, s.42-43.
____ , **Mantıkî ve Bir Hezeliyyesi** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 90.
____ , "Manzum Mektup", **İslâm Yolu,** S.50, 22 Zilhicce 1368/15 Eylül 1949 s.3.
____ , **Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri** (Haz. Sadık Albayrak), Nehir Yay., İst. 1990.
____ , **Mesnevî Dersler (I-II),** İst. 1951, (İslâm Yolu Mecmuası ilavesi)
____ , **Mesnevî'nin Eski ve Yeni Mu'terizleri,** İst. 1946.
____ , **Mesnevî'nin Yeni Mu'terizine İkinci Cevap,** Güven Basımevi, İst. 1947.
____ , "Mevlâna Camii'nin Mir'âtü'l-Akaid Tercemesi", **İslâm Yolu,** S.34, 27 Receb 1368/ 26 Mayıs 1949, s.2.
____ , "Mevlâna Hüseyin Vâiz ve Tefsir-i Hüseynî" **Beyânü'l-Hak,** C.II, S.41, 21 Şaban

1327/24 Ağustos 1325, s.915-917.
____ , **Mir'at-i Hz Mevlânâ,** Cemal Efendi Matb., İst. 1315.
____ , "Mutasavvıfâne Bir Gazel", **Beyânü'l-Hak,** C.III, S.62, 29 C.Evvel 1328/24 Mart 1326, s.1252-1253.
____ , "Münâcât", **İslâm'ın Nuru,** C.I, S.7, 1 Kasım 1951, s.11.
____ , "Münâcât", **Mahfil,** S.1, Zilkâde 1338, s.10-11, **İslâm'ın Nuru,** C.I, S.8, 1 Aralık 1951, s.31.
____ , "Münâcât", **Mahfil,** S.2, Zilhicce 1338, s.29.
____ , "Münâcât", **Mahfil,** S.35, Ramazan 1341, s.166.
____ , "Münâcât", **Sırat-ı Müstakim,** C.III, S.53, 8.1325, s.7.
____ , **Münâcât-ı Hazret-i Mevlâna Tercümesi** (Yazma), Millet Ktp. Ali Emirî Şer'iyye, 1320.
____ , **Müslümanlığın Medeniyete Hizmetleri (I-II),** (Haz. Abdullah Sert), Bahar Yay. İst. 1974.
____ , **Müslümanlıkta İbadet Tarihi,** 2. bsk., Bilmen Yay., İst.1963.
____ , "Na't-ı Şerif", **Beyânü'l-Hak,** C.I, S.15, 18 Zilhicce 1326/29 K.Evvel 1324, s.339-340, **İslâm'ın Nuru,** C.I, S.10, 1 Şubat 1952, s.13.
____ , "Na't-ı Şerif", **Beyânü'l-Hak,** C.I, S.16, 25 Zilhicce 1326/5 K. Sani 1328, s.361-362.
____ , "Na't-ı Şerif", **Beyânü'l-Hak,** C.I, S.19, 16 Muharrem 1327/26 K. Sani 1328, s.436-437.
____ , "Na't-ı Şerif", **Beyânü'l-Hak,** C.III, S.68, 4 Receb 1328/28 Haziran 1326, s.1345.
____ ,"Na't-ı Şerif", **Beyânü'l-Hak,** C.III, S.78, 15 Ramazan 1328/30 Ağustos 1326, s.1509-1510.
____ , "Neşide-i Dervişâne" **Mahfil,** S.14, Zilhicce 1339, s.27.
____ , "Pencere Önünde Tarihî Bir Gezinti II", **Yücel,** S.18, Ağustos 1936, s.
____ , "Rıhlet-i Âliye (Manzum)", **Beyânü'l-Hak,** S.50, 25 Safer 1328/22 Şubat 1325, s.1064-1065.
____ , **Risâle-i Fütüvvetiyye Tercümesi,** Süleymaniye Ktp. F.S.T. 62.
____ , **Siyer-i Enbiya Dersleri** (Yazma), Süleymâniye Ktp. F.S.T. 114.
____ , "Siyer-i Peygamberî" **İslâm Yolu,** S.19, 11 R.Ahir 1368/10 Şubat 1949, s.4.
____ , "Sözlüğe Dâir", **İslâm'ın Nuru,** C.I, S.1, Receb 1370/20 Nisan 1951, s.37, C.II, S.16, Zilkâde 1371/1 Ağustos 1952, s.38-39.
____ , **Şâir Ali İffet** (Yazma), Millet Ktp. Tarih 1246.
____ , **Şâir Anıtları** (Yazma), Millet Ktp., Ali Emirî Şer'iyye, 1398.
____ , **Şâir Nev'i ve Sûriye Kasidesi,** Aydınlık Basımevi, İst. 1937.
____ , **Şerh-i Mesnevî (I-XIV),** Ahmed Said Matb., İst. 1963-1975.
____ , **Şeyh Celâleddin Efendi Merhum,** Mekteb-i Sanayi Matb., İst. 1326.
____ , "Şeyh Galib'e Dâir Sadeddin Ergun'a Cevabım", **Bilgi Yurdu,** Yıl 2, S.2. Eylül 1938, s.451-454.
____ , "Şeyh Galib'in 27 Yaşında Tertibettiği Hangi Divandı?", **Çığır,** S.70, 1 Teşrin 1938, s.154-155.

____ , "Şukûfe-i Baharistan", **Beyânü'l-Hak,** S.70, 18 Receb 1328/13 Temmuz 1326, s.1381.

____ , "Tahmis-i Na't-ı Şerif", **Beyânü'l-Hak,** C.I, S.7, 21 Şevval 326/3 Teşrin-i Sânî, 324, s.141-142.

____ , **Teceddüt Edebiyatına Dâir Muhtıra** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 153.

____ , "Tesdis-i Na't-ı Şerif-i Nâbi" **Beyânü'l-Hak,** C.II, S.51, 2 R.Evvel 1328/1 Mart 1326, s.1080-1081.

____ , **Teşebbüs-i Şahsî,** İst. 1330.

____ , "Tevhid (Manzum)", **İslâm Yolu,** S.32, 13 Receb 1368/12 Mayıs 1949, s.2.

____ , **Türk Edebiyatı Tarihçesi** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 157.

____ , "Vakfe-i Arafat", **Mahfil,** S.2. Zilhicce 1338, s.19, **Sırât-ı Müstakim,** C.V, S.120, 12.1336, s.263.

____ , "Vatanda Gariblik (Manzum)", **İslâm Yolu,** S.59, 25 Muharrem 1369/17 Kasım 1949, s.3.

____ , **Veliyyü'ddin Oğlu Ahmed Paşa Divânının Nesre Çevrilişi (I-II)** (Yazma), Süleymaniye Ktp., F.S.T. 85-86.

Özön, Mustafa Nihat, **Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi,** Maarif Matb. İst. 1941.

Öztemel, İsmail-Uçakçı Mahir, **Ceride-i Sûfiyye Adlı Mecmua'nın İndeksi,** Ank 1992, Yayınlanmamış Lisans Tezi.

Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü (I-III),** M.E.B. Yay., İst. 1983.

Pala, Dr. İskender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,** 2. bsk., Akçağ Yay., Ank. t.y.

Pekolcay, Necla, **İslâmî Türk Edebiyatı,** Dergah Yay., İst. 1981.

Peyâm-i Sabah, nr. 597, 13 Zilkade 1338/30 Temmuz 1336.

Şahin, Muhammed, **Mesnevî'nin Tenkidi,** Güven Basımevi, İst. 1946.

Şentürk, Ahmet Atillâ, **Tâhirü'l-Mevlevî'nin Hayatı ve Eserleri,** Yayınlanmamış Lisans tezi, T.Tez, 2150, İst. 1980.

Şentürk, Dr. Atillâ, **Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri,** Nehir Yay., İst.1991.

Tâhirü'l-Mevlevî'ye Aid Vesikalar I, Süleymaniye Ktp., F.S.T. 181.

Tâhirü'l-Mevlevî'ye Aid Vesikalar II, Süleymaniye Ktp., F.S.T. 180.

Talu Ercümend E., "Merhum Tahir Olgun", **Son Posta,** nr. 5637-1876, 22 Haziran 1951, s.2.

Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimleri Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank. 1988.

Timurtaş, Prof. Dr. Faruk Kadri, **Bâkî Divânından Seçmeler,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank. 1987.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed, **Sünen (I-V),** Çağrı Yay., İst. 1981 (1401).

Türk Ansiklopedisi (I-XXXII), M.E.B. Devlet Kitapları, İst-Ank. 1968-1983.

Türk Dili ve Edebiyâtı Ansiklopedisi, (I-VII), Dergah Yay., İst.

Uğur, Prof. Dr. Ahmet, **İbn-i Kemâl,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank. 1987.

Uluçay, M. Çağatay, **Padişahların Kadınları ve Kızları,** Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1980.

Unat, Faik Reşit, **Hicrî Tarihleri Miladî Tarihlere Çevirme Kılavuzu,** 6. bsk. Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1988.

Üzgör, Doç. Dr. Tahir, **Türkçe Divân Dîbâceleri,** Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 1990.

Tansel, Fevziye Abdullah, **Mehmet Akif Ersoy (Hayatı ve Eserleri),** 3. bsk. Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı Yay., İst. 1991.

Türkmen, Fethi Sezâi, **Edebiyat ve Edebiyat Tarihine Ait Ders Notları** (Yazma) Süleymaniye Ktp., F.S.T. 156.

Ulunay, "Takvimden Bir Yaprak, Tâhirü'l-Mevlevî", **Yeni Sabah,** nr. 5085, 22 Haziran 1951, s.1.

Uzunçarşılı, Ord. Prof. İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi (I-IV)** Muhtelif baskılar, Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1977-1983.

Yetik, Erhan, **İsmâil-i Ankaravi, Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri,** Yayınlanmaşı Doktora Tezi, İst. 1985.

EK
Resimler ve Belgeler

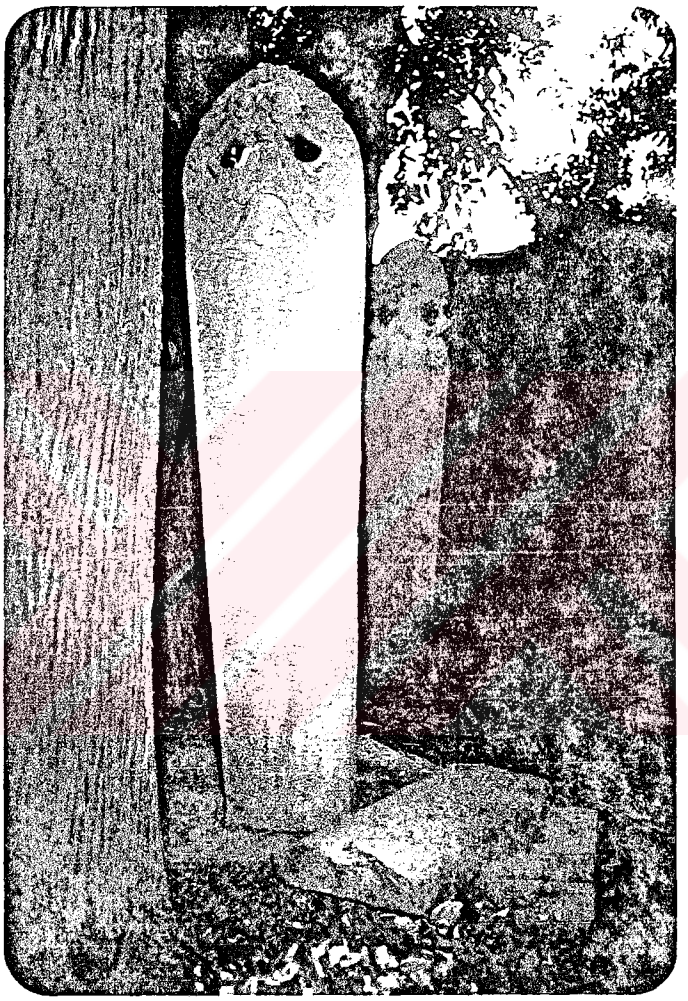

Resim 1 : Tahirü'l-Mevlevî'nin Annesi Emine Emsal Hanım'ın Yenikapı Mevlevî-hanesi Hamuşan Mezarlığı'nda Bulunan Kabri.

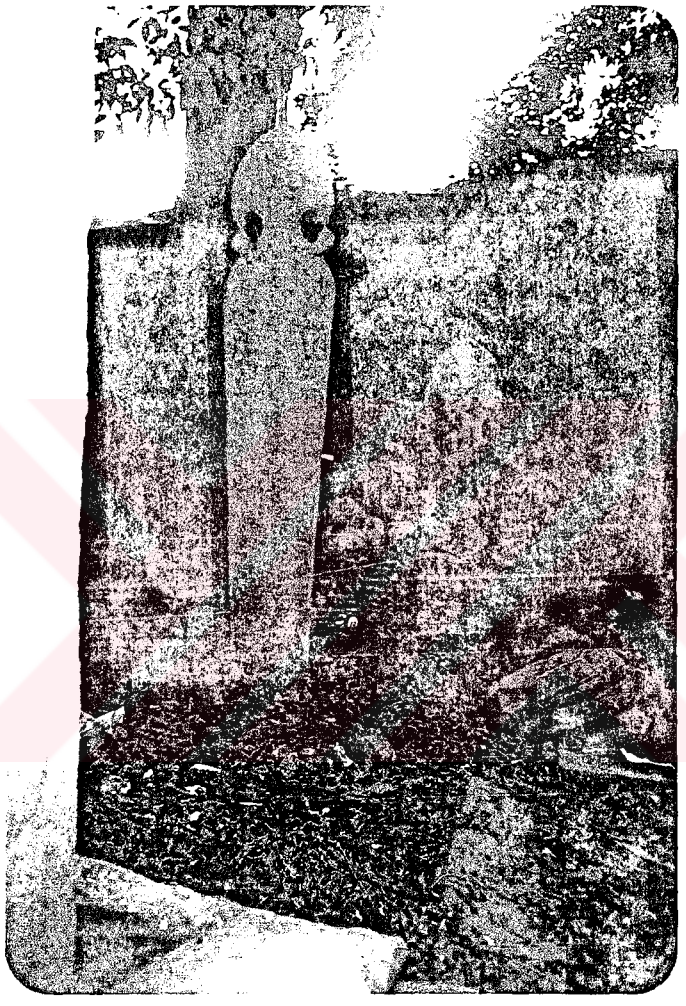

Resim 2 : Tahirü'l-Mevlevî'nin Kızkardeşi Fatma Âliye Hanım'ın Yenikapı Mevlevî-hanesi Hamuşan Mezarlığı'nda Bulunan Kabri.

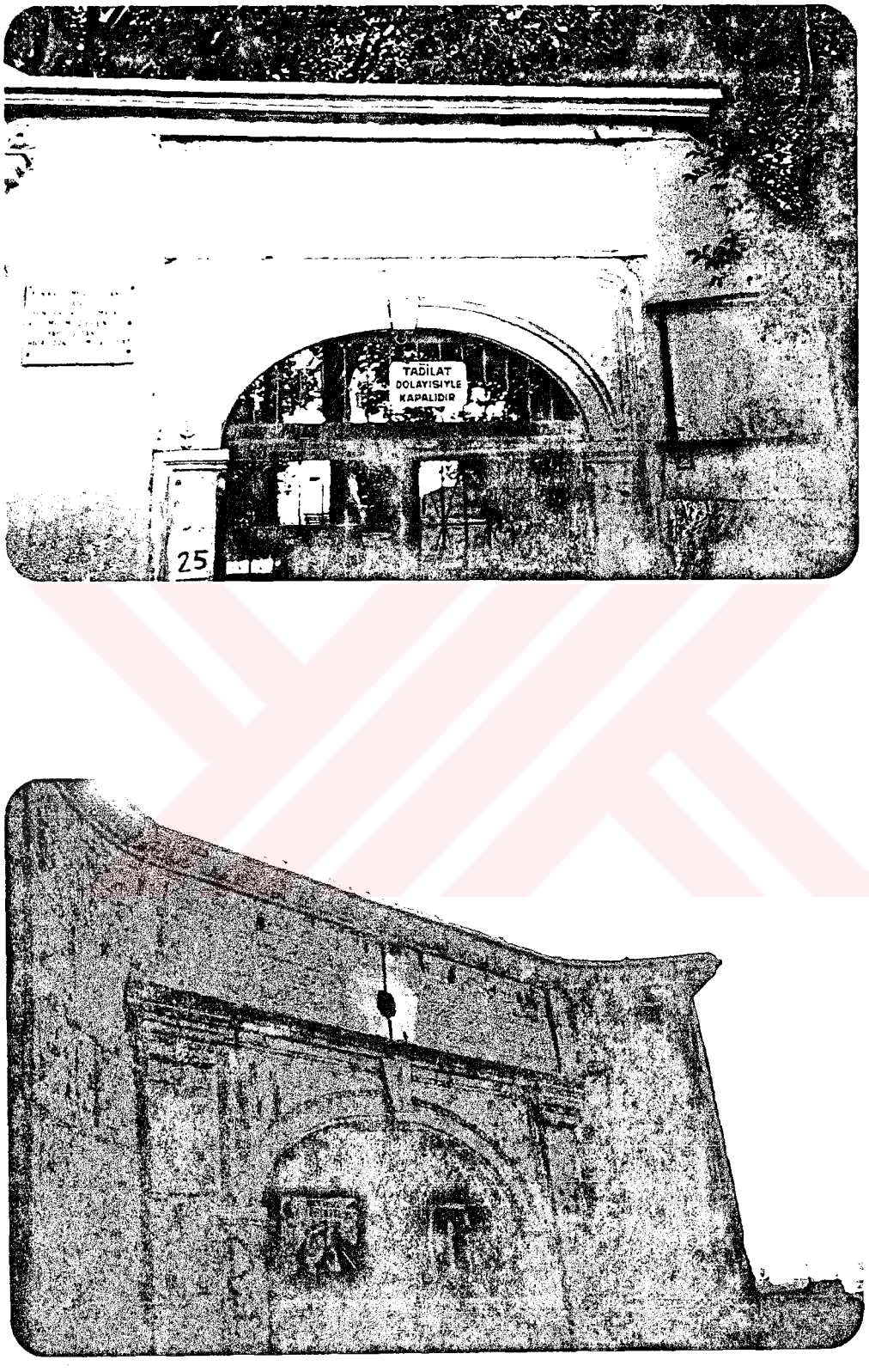

Resim 3 : Yenikapı Mevlevî-hanesi'nin Dışından İki Görünüm

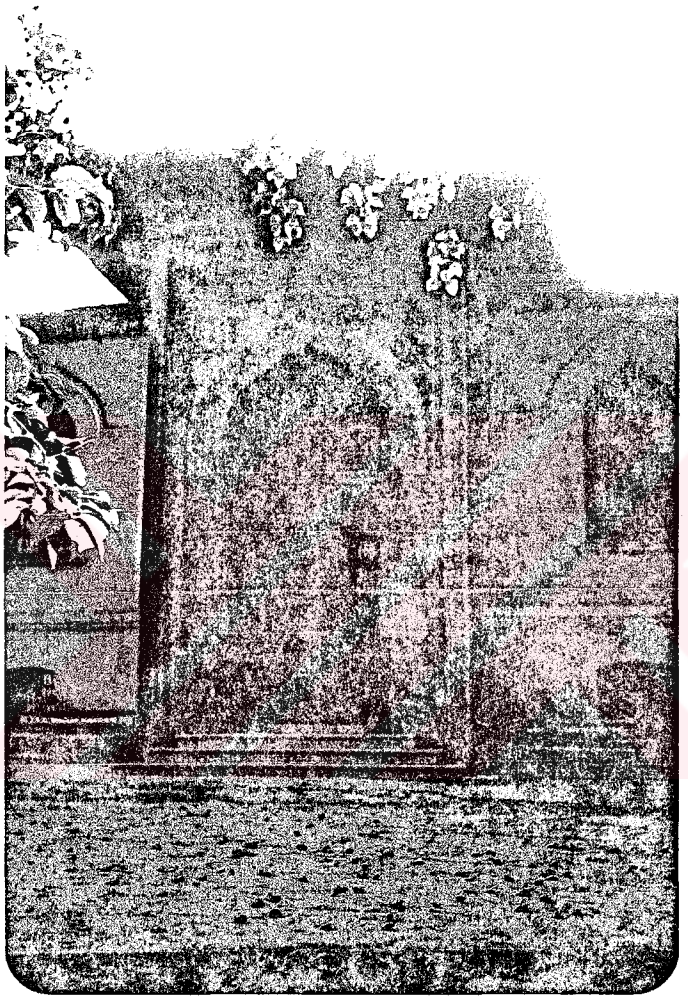

Resim 4 : Yenikapı Mevlevî-hanesi'nin İç Ana Giriş Kapısı

قاسم پاشا مولویخانه‌سی مثنویخوانی محمد اسعد دده مرحومك
ویردیکی مثنوی اجازتنامه‌سی صورتی :

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بی حد و ثنای بی عد بر ذاتی باد که در بزم ازل نه یار بود
و نه اغیار . جمال و کمال خود خود در خود خود مشاهده می‌کرد .
و بر مضمون کنت کنزاً مخفیاً میخواست که در آیینهٔ عالم جمال و کمال
خویش خویش می‌بیند . پس بفیض اقدس و لطف اقدم
اعیان ثابته را در علم خود از یکدیگر ممتاز گردانید و هرچه بلسان
استعداد ازلی طلب کردند بفیض مقدس احسان فرمود .

و درود بی پایان در هر آن بر حبیب اکرم و نبی محترم که سابق
اعیان و تعین اول و سبب وجود عالمست که اول ما خلق الله نوری
و لولاك لما خلقت الافلاك در شان اوست

نظم

نبوت را ظهور از آدم آمد کمالش در وجود خاتم آمد

Belge 1 : Tahirü'l-Mevlevî'ye, Kasım Paşa Mevlevî-hanesi Şeyhi Mehmed Es'ad Dede Efendi Tarafından Verilen İcazetnâme'nin İlk Sayfası (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 179.)

تورکیه جمهوریتی

استانبول ولایتی مفتیلگی

عدد
٩
٢٦٩

بالاده فوطوغرافیسی ملصوق طاهر المولوی افندینك
لاله لی جامع شریفنده واعظ اولدیغنی مبین وثیقه‌در .

١ ایلول ١٣٤١ استانبول ولایتی مفتیسی

Belge 2 : Tahirü'l-Mevlevî'nin Laleli Camii'nde Vaiz Olduğunu Gösteren, İstanbul Müftülüğünce Verilen Belge. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 181/1)

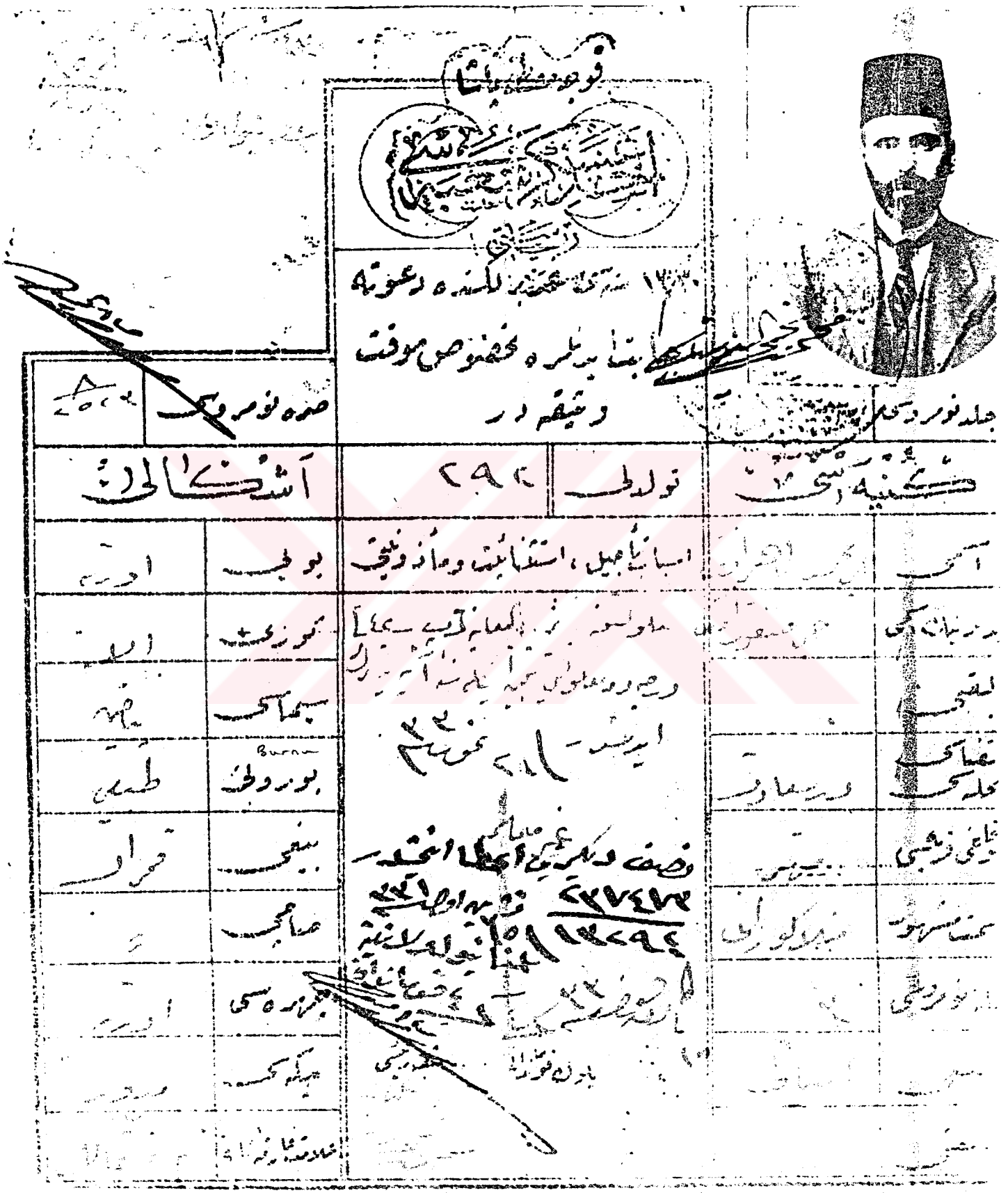

Belge 3 : Koca Mustafa Paşa Askerlik Şubesi Tarafından Tahirü'l-Mevlevî'ye Verilen Seferberlik Kağıdı. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 181/2)

Belge 4 : Matbuat Umum Müdürlüğü'nce Tahirü'l-Mevlevi'ye Matbuata Mensup Olduğuna Dair Verilen Hüviyet Kağıdı. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 181/3)

Süleymaniye Kütüp'
Kısım: F. Sevai Türkmen
Yeni kayıt N 181/4
Eski kayıt

Belge 5 : Tahirü'l-Mevlevî'nin, Medreselerdeki Görev Sürelerinin Bildirilmesi İçin İstanbul Müftülüğü'ne Yazdığı Dilekçe. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 181/4)

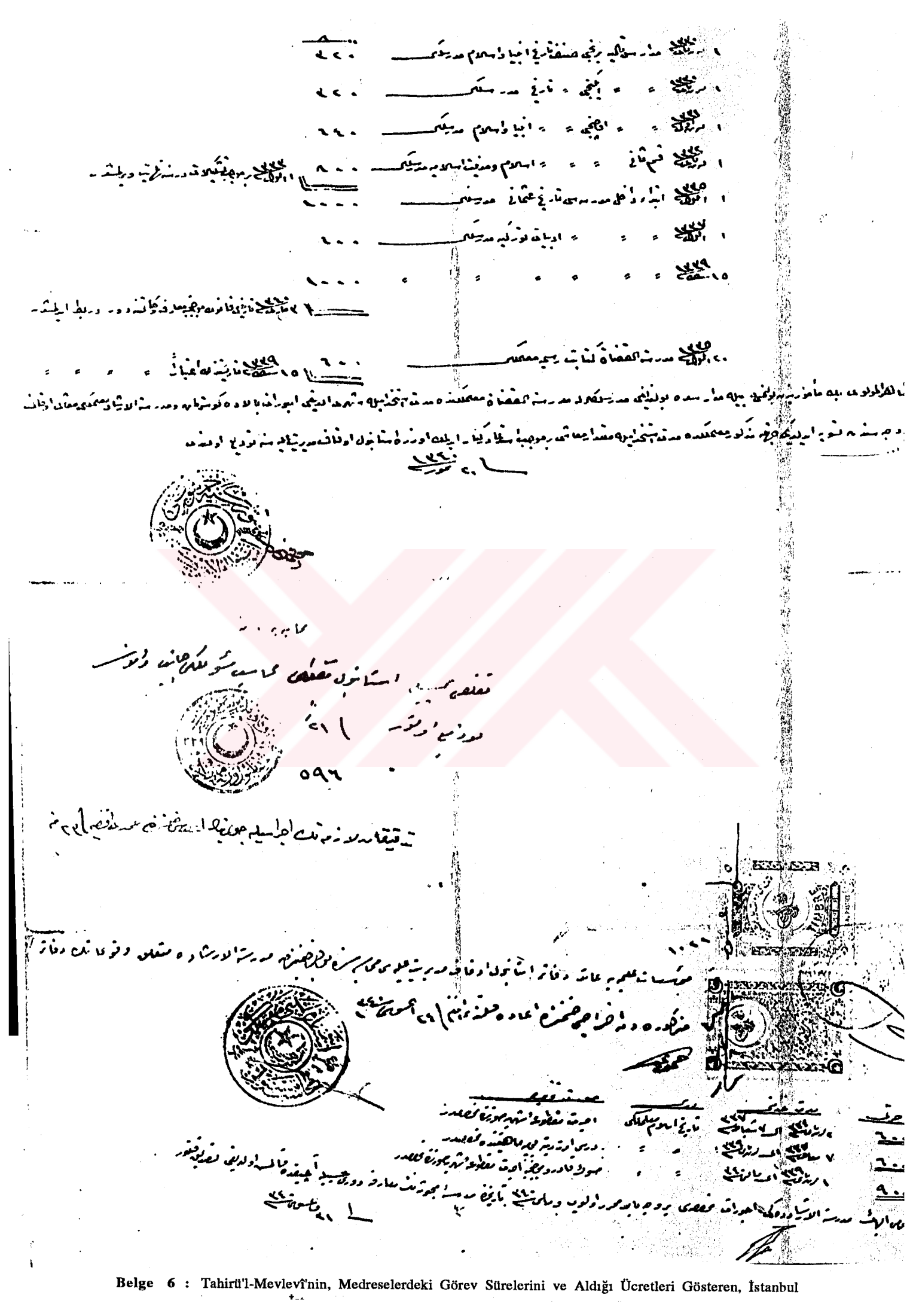

Belge 6 : Tahirü'l-Mevlevî'nin, Medreselerdeki Görev Sürelerini ve Aldığı Ücretleri Gösteren, İstanbul

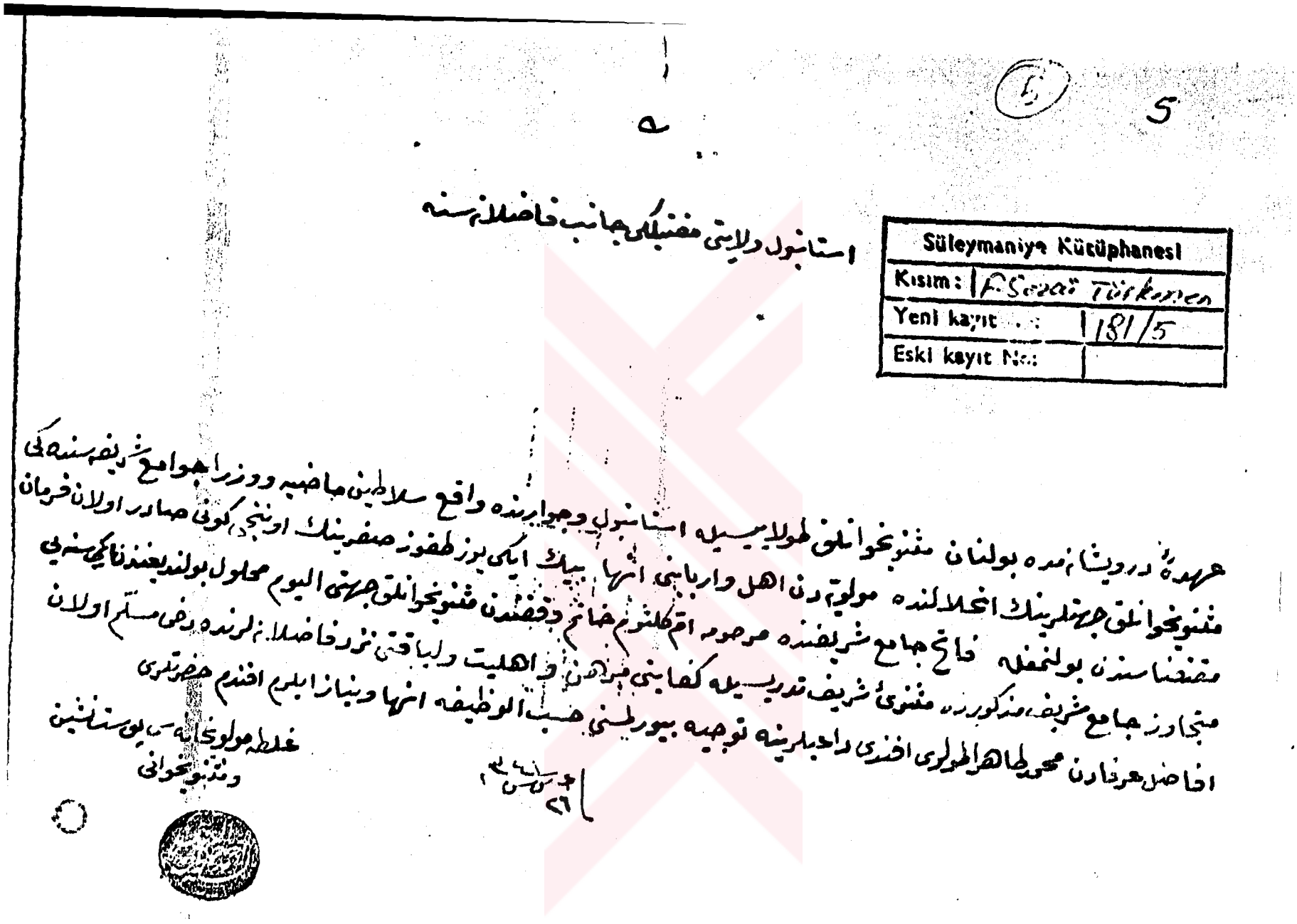

5

٥

استانبول ولایتی مفتیلکی جانب فاضلانه سنه

Süleymaniye Kütüphanesi	
Kısım:	F. Sezai Türkmen
Yeni kayıt No:	181/5
Eski kayıt No:	

عهدهٔ درویشانه‌مده بولنان مثنویخوانلق طولاییسیله استانبول وجوارنده واقع سلاطین ماضیه ووزرا جوامع شریفه‌سنده‌کی
مثنویخوانلق جهتلرینک انحلالنده مولویه‌دن اهل وارباینی انها بیک ایکی یوز طقوز صفرینک اوننجی کونی صادر اولان فرمان
مقتضاسندن بولنمغله فاتح جامع شریفنده مرحومه ام کلثوم خانم وقفندن مثنویخوانلق جهتی الیوم محلول بولندیغندن ایکی سنه‌یی
متجاوز جامع شریف مذکورده مثنوی شریف تدریسیله کفایتی مرهون و اهلیت ولیاقتی نزد فاضلانه‌لرنده دخی مسلم اولان
افاضل عرفادن محمد طاهر اطولری افندی داعیلرینه توجیه بیورلمسنی حسب الوظیفه انها ونیاز ایلرم افندم حضرتلری

غلطه مولویخانه‌سی پوستنشین
ومثنویخوانی

Belge 7 : Ümmü Gülsüm Hanım Vakfiyesi Olarak Fatih Camii'nde Okutulan Mesnevî Derslerinin Tahirü'l-Mevlevi'ye Verilmesi İçin, Galata Mevlevî-hanesi Post-nişini ve Mesnevî-hane es-Seyyid Ahmed Celâleddin Tarafından İstanbul Müftülüğüne Yazılan Yazı. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 181/5)

Belge 8 : Tahirü'l-Mevlevî'nin Medresetü'l-Kuzat Kitabet-i Resmiyye Muallimliğine Atandığına Dair Meşihat Makamınca Yazılan Yazı. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 181/9)

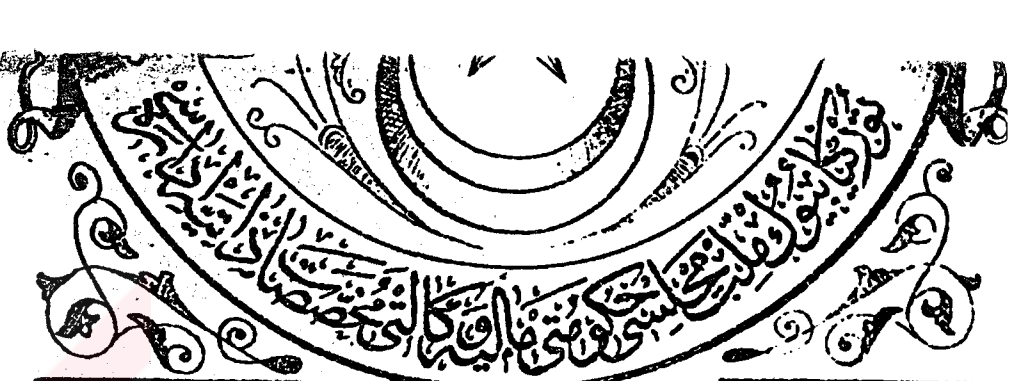

اساک	معاشدن تنزیلی	جمادی الاخر ۲۹	قرانتایه
۸۷۷۸		۱۷۷۵	ونوروز

اسم ومشهور	مولفی نمادیه وفات ایتمش نقاوت معاشدن معاونه تعیین قیلنمش اولمیزک	
بدل اسمی	حاجی محمود طاهر افندی	
مقدار معاش	یالک	غروش ۷۵۰
مبدأ تخصیص	۱ جمادی الاخر ۲۹	
تاریخ توقیفی		
نه وقت قطع اولنمش		
وجه تخصیص	مفرولیت	

یالک یدیبیوزالی غروشه معاشی عادی اولمشدر

محمد طاهر افندیه تخصیص یدیبیوزالی غروشه معاشی عادی اولمشدر سنی اعدد قلندی

۱ جمادی الاخر ۲۹

ماقطابی	کهیه	معاون	مدیر

وقوعات

آدانس قانونه توقیفادیلیوب معاونه تسویه ایدیلدی

Belge 9 : Tahirü'l-Mevlevî'nin, Ticaret ve Ziraat Nezareti Meadin Umum Müdürlüğü Mümeyyizliğinden, 750

Belge 10: Tahirü'l-Mevlevî'ye, Maarif Vekaleti Tarafından Verilen Memuriyet Sicil Cüzdanının Müellifin Kimliğiyle İlgili Sayfaları. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 180/3)

SİCİL No 3181	
Adı ve sanı	
Hacı Mehmet Tahir Bey	
Babasının adı ve mesleği	
Müteveffa Hacı Saffet Bey	
Anasının adı	
Doğduğu yer ve tevellüdü	
İstanbul 1292	
Mezhebi	
İslâm	
Milliyeti	
Türk	

VESIKASININ		
CİNSİ	№	TARİHİ
Nüfus tezkeresi suretî		18/12/332

TAHSİLİ

OKUDUĞU MEKTEPLER	VESİKASININ		
	CİNSİ	№	TARİHİ
İstanbul'da Gülhane rüştiyei askeriyesinde ve muahharen menşei kütabı askeride tahsil eylediği Fatih cami şerifinde mesnevihan Hacı Mehmet Esat efendiden icazetname almıştır.			
	MAARİF VEKÂLETİ Sicil kaydına mutabıktır.		

T. C.
M. M. V.
Kuleli Askerî Lisesi
Müdürlüğü
Sayı .....
Kısım .....

Çengelköy
30/ 4 / 1941

Askerî Liseler Müfettişliğinin 13/Ağustos/931 Gün ve S. 4698 Sayılı buyruklarile Lisemizin Edebiyat öğretmenliğine ta edilen Tahir Olgun 30/Nisan/941 tarihine kadar mektebimizdeki vazifesini ifa eylemiş olup, mektebin Konyaya naklinde mekter beraber gitmesine aslî vazifesinin Darüşşafaka Lisesinde olma mani teşkil ettiğinden ayrıldığını bildirir bu vesika isteği üzerine verildi.

A-H-B

30/Nisan/1941

İlişiği :

Belge 11: Tahirü'l-Mevlevî'nin, Kuleli Askeri Lisesi'ndeki Görev Sürelerini Gösteren Resmi Yazı. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 180/7)

Tapu ve Kadastro U. M
Muavinligi canibi âlisine

âcizleri 22 şubat 926 tarihinden itibaren 150 kuruş yevmiyye ile maiyyeti aliyyelerinde istihdama başla nilmiş ve 26 mart 929 tarihinde yevmiyyemin 175 kuruşa iblagı sureti ile teltif olunmuşdum.
akiren Maltepe askeri lisesi edebiyyat muallimligin tâyin edildigim ciketle vazifemden afvimi taleb ve sureti devamım ile sebebi infisalimin ve bir gone ilişigim olmadıgının arzuhâli acizanem zahrine derkenar edilerek itasim istid'a eylerim efendim hazretleri.

29 [illegible] 926

Tahir

Müstedi Tahir bey istidası veçhile 22 Şubat 926 tarihinden 29 Agustos 929 tarihine kadar fevkalade bir sayü gayretle idaremizde çalışmış ve bu kerre kendi arzusile vazifesinden infikâk etmiş fadlı istikametle memzucen ifa eylediği fartı mesaisile idaremizi müteşekkir kılmış olan miri mumaileyhin bir göna ilişiği olmadığını mübeyyin işbu istidaname talebine ebni müstedi mumaileyhe ita kılındı . I4/9/929

Mazhar

Mazhar

Belge 12: Tahirü'l-Mevlevî'nin, İstanbul Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü'nde Yaptığı Görev Süresini Öğrenmek İçin Yazdığı Dilekçe ve Buna Verilen Cevap. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 180/1)

.16

T. C

İSTATBUL BELEDİYESİ

Cilt 184 Makbuz №

Varak 140 18340

Belediyece kaldırılacak cenazeler için alınan para makbuzudur

Parayı teslim eden ye Beyazıd Al. Talci

	Lira	K.
Sınıfı: Üçüncü		
Fazla otomobil için	100	
Lâhid »		
. . . . . »		
. . . . teberru		
Yekûn	100	

Yukarıda müfredatı yazılı yüz

K. cenaze sahibi Gülsüm Olgun alınmıştır.

21 / 6 / 1951

ölü: Tahir Olgun

DAMGA PULU 4 KURUŞ

Cenaze sahibine aittir.

Belge 13: Tahirü'l-Mevlevî'nin Cenazesinin Kaldırılması İçin, İstanbul Belediyesi'nden Alınan Ölüm Kağıdı. (Süleymaniye Ktp. F.S.T. 180/5)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ